Biblioteca „Asociațiunii" Sibiu

Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XV — Seria II — Nr. 813
Duminică 5 Iulie 1936

FONDATOR { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920 } FONDAT IN 1899

5 Lei Exemplarul în țară
10 Lei Exemplarul în străinătate

In memoria lui Constantin Stere

C'est un grand malheur que d'être sage tout seul.
La Rochefoucauld

On n'est pas impunément un grand homme.
Anatole France

C. Stere în mijlocul redactorilor „Vieții Românești"

Personalitatea lui C. Stere este atât de complexă și atât de bogată, încât cu greu poți desface — din noianul amintirilor — câteva trăsături caracteristice.

Volume întregi vor cuprinde, odată, viața și opera acestui titan — punând în adevărată lumină influența lui asupra lumii ideilor din țara noastră, cași contribuția-i la opera de înoire politică și socială.

Eram copil, în clasa întâia sau a doua de liceu — când l-am văzut pentru prima oară. L-am întâlnit pe str. Ralet — o uliță retrasă și neumblată a Iașilor. Imi venea din față. Avea o barbă mare neagră și niște ochi crunți. Mi-a fost frică. Vroiam să trec pe celălalt trotuar, sau — cum nu era nimeni pe stradă — s'o iau chiar la fugă. Mi-era însă rușine. Am înfruntat pericolul. Am venit împotrivă cu teamă și cu ostilitate. In dreptul său însă, de spaimă — și puțin din diplomație: ca să mă pun bine cu dânsul — l-am salutat, fără să-l fi cunoscut, fără să fi știut cine-i... Mi-a răspuns — și primejdia trecuse.

Stere făcea această impresie, la prima vedere, asupra tuturora — cu mult peste vârsta de 11—12 ani.

Aici i se spunea „Siberianul", pentru aspectu-i glacial. In Siberia însă cei ce-l cunoșteau bine îl socoteau „meridional" din pricina temperamentului său expansiv.

Punea atâta vervă în discuții, atâta înflăcărare și convingere — când sentimental, când ironic, când jucând scene cu un mare talent dramatic — încât contrazicerea îl irita uneori până la supărare.

In redacția „Vieții Romînești" a izbucnit o mare ceartă între Stere și Ibrăileanu dela o poezie de Cerna. Stere o lăuda; venise chiar la redacție cu un exemplar din „Convorbiri Literare". Ibrăileanu își bătea joc de dânsa. A urmat un violent schimb de cuvinte. Stere a aruncat bastonul pe podele, a eșit furios trântind ușa — și n'a mai venit la redacție, o mare bucată de vreme...

Totul era la el convingere. Parcă nu el stăpânea convingerile, ci ele pe dânsul.

Stere care cunoscuse pentru ideile lui închisoarea și exilul nu era dispus să facă nici o concesie și nici un compromis.

Cetise literatură, filozofie, sociologie, astronomie, botanică, geologie, istorie, artă, etc. — la lumina Aurorei Boreale. Trecuse prin frigurile gândului de sinucidere, într'o noapte, după lectura lui Dosotevski. Cetea cu o repeziciune uimitoare: câte un bloc de trei-patru rânduri deodată — și suferea cu eroii ca de-o durere proprie.

Vorbea cald, colorat, pătimaș... Era tip de orator. In marile întruniri, în parlament, la cursuri — față de zece-douăzeci de studenți — într'un grup de prieteni sau dictând un articol ori o pagină de beletristică înaintea unui singur scrib, — Stere se înflăcăra și clocotea, ca'n mijlocul unei mulțimi, la tribună...

La cursuri, el nu preda — ci predica pentru libertăți și dreptate socială, pentru împroprietărire, vot universal și cultură în popor. De-aceia studenții lui i-au fost ucenici și ostași devotați.

Democratismul său era împletit cu toată ființa-i intimă sufletească. Astfel l-am văzut în 1912, mi se pare — când eram odată singur cu dânsul în redacția „Vieții Romînești" — cum cetea cu emoție o telegramă, care anunța pierderea unui însemnat privilegiu de Camera Lorzilor. Avea lacrimi în ochi...

Ostilitatea împotriva lui Stere se explică prin democratismul său sincer, în afară de orice tranzacții, prin caracteru-i dintr'o bucată și prin vasta lui cultură generală.

Era aici străin și izolat — un solitar...

„Nu ne prăsim", izbucni el odată, amărît, privind pe amicii din capul lungii mese din redacția „Vieții Romînești" — masă aproape în întregime pustie. „In zece ani, pe cine am mai putut atrage noi? Doi-trei tineri, și atât!"

— Dar cetitorii, dar abonații? — riposta Ibrăileanu.

Ultima scrisoare a lui Stere din 14 Iunie 1936

PENTRU PRIETENI
Rog fără discursuri la incinerare și fără necroloage sau panegirice în presă. Salutări tuturora
C. STERE

Nici un argument nu-l clintea. Și dacă ideile lui Stere au răscolit opinia publică și masele, pregătind atmosfera pentru reforme — contribuind chiar direct la realizarea lor — el s'a simțit personal din ce în ce mai stingher.

C. Stere la Bucov în 1934

Venea dintr'o altă lume, cu larg orizont intelectual și moral — unde fiecare lupta pentru binele umanității, conștient că nici o jertfă nu-i inutilă — și intra în mlaștina pestilențială a politicii românești.

Om de-o corectitudine perfectă, — Stere intervenind pe lângă Ionel Brătianu pentru prelungirea contractului lui Gherea relativ la restaurantul din gara Ploești — a fost acuzat mai târziu, cu aluzii și cu reticențe, de... cointeresare. Acuzația o aruncase însuși Vintilă Brătianu.

Și atunci cel ce împărțea cu Gherea câștigul restaurantului, ca preț al intervenției politice, putea foarte ușor să vândă țara la Nemți...

„Lumina"

De-aici „procesul" *Luminii* — „proces" politic numai, căci cel juridic nu s'a judecat niciodată... dosarul pierzându-se într'un sertar al Regelui Ferdinand.

„Lumina" a apărut nu din inițiativa lui Stere, ci a prietenilor — și subt presiunea opiniei publice din teritoriul ocupat, care vroia un ziar românesc.

„Lumina" a avut asentimentul d-lui Alex. Vaida-Voevod care a spus, atunci, lui Stere: „Nu se știe cum va eși neamul nostru din prăpădul acesta. De-aceia trebue să avem două oțele în foc".

Din acești doi oameni politici unul a ajuns conducătorul naționalismului integral, iar celălalt „trădător".

„Lumina" n'a apărut decât cu mari dificultăți. Nemții au pus piedici la autorizare. Au făcut greutăți la hârtie, cerneală, etc. Au exercitat o cenzură severă — multe din articolele lui Stere căzând subt creionul roșu al cenzurii.

Conservatorul P. P. Carp nu putea privi cu ochi buni un ziar democratic. De-aceia „Luminii" i se stabilise — pe lângă cenzura de politică externă a Nemților — și o cenzură de politică internă, exercitată în spiritul lui Carp. Multe din articolele privitoare la reforme au fost suprimate.

La un moment dat se propusese constituirea unui bloc al germanofililor. Acest bloc nu s'a putut realiza din pricina intransigenței democratice a lui Stere.

Când a apărut „Lumina"? Acest ziar a apărut la *1 Septembrie 1917* — deci *după* Mărășești și Mărăști... când se produsese defecțiunea rusă... când frontul oriental era de fapt lichidat. (De altfel la 25 Octombrie 1917, bolșevicii au pus mâna pe putere).

Chiar ofensiva victorioasă de la Mărăști a fost oprită de M. C. G. ca fără scop.

La 1 Septembrie 1917 pe frontul românesc nu mai erau lupte.

Acuzația că „Lumina" cuprindea apeluri la dezertare este falsă. Apelurile nu aveau de altfel rost. De ce să-i îndemne cineva pe soldați să nu lupte, când ei nu luptau nici așa? Și ce rost avea să lupte fragmentul mic de front românesc — când imensul front oriental era nimicit?

Dar chiar cel mai mare inamic militar al lui Stere, d. mareșal Prezan, spune că Nemții puneau manifeste de-ale lor în „Lumina" — și le aruncau, astfel, pe front.

Poate fi învinovățit Stere de acest lucru?

Dar aceste manifeste n'au ajuns pe front, cu ajutorul „Luminii", *în timpul războiului* — ci *după războiu...* când ele nu ne puteau face nici un rău.

Atunci se credea că Germanii au rămas definitiv învingători. Așa credeau dealtfel toți miniștrii liberali dela Iași. Toți spuneau: „Stere a avut dreptate!" Toți l-au primit la Iași pe Stere, în Martie 1918, ca un salvator — care prin „Lumina", cași prin toată acțiunea lui, caută să salveze ceiace se mai putea salva.

Se cunoaște rolul predominant al lui Stere în actul Unirii Basarabiei — pe lângă acțiunea-i permanentă de focar basarabean.

In 1918 erau două concepții: anexarea (susținută de Marghiloman) și libera determinare a poporului prin votul „Sfatului Țării" (Stere).

A învins cel de al doilea punct de vedere — România obținând un incontestabil titlu juridic, opozabil tuturora, pentru unirea cu Basarabia.

Procesul *politic* și *militar* al lui Stere s'a judecat în 1918 de Regele Ferdinand, care a acordat „trădătorului" cel mai înalt ordin, care a apărut la braț cu Stere în balconul Palatului Regal din Iași, care-i pusese la dispoziție o limuzină cu coroana regală — având poruncă să-l aducă la Palat, oriunde l-o găsi și la orice oră din zi și din noapte... Prietenii nu-l mai puteau vedea. Stere era tot timpul la Palat... Era socotit și ca salvator al Dinastiei.

La solemnitatea dela Mitropolia din Iași s'a petrecut o scenă interesantă, cu prilejul slujbei pentru Unirea Basarabiei.

In rândul întâiu — Regele și, aproape, Stere.

C. STERE

In fund — strecurat în mulțime: Ionel Brătianu.

Primul gând al lui Stere a fost să se îndrepte spre Ionel Brătianu, să-i strângă mâna și să-l invite în față. S'a temut însă să nu fie refuzat. De-aceia a rămas pe loc. Ionel Brătianu — cum a declarat mai târziu amicilor — a așteptat acest „gest" și a fost profund jignit că „trădătorul" nu i-a întins mâna.

Dacă Stere ar fi făcut „gestul", dacă el ar fi acceptat sugestia lui Ionel Brătianu de a sta doi ani afară de politică și a reintra apoi în partidul liberal — „trădarea" n'ar fi existat... Iar Stelian Popescu s'ar fi simțit onorat să stea, pe banca ministerială, alături de „trădătorul" Stere — în cazul când acesta l-ar fi acceptat...

In partidul național-țărănesc

Stere a început organizarea țărănismului, care se prezenta ca o mișcare haotică — împinsă din adânc de nevoia unei alte vieți.

A dat program, doctrină și ideologie noului partid — pregătit dealtfel prin acțiunea lui de totdeauna.

A realizat fuziunea cu partidul național și a condus pașii partidului până la putere.

Atunci — pentru Stere nu s'a găsit un portofoliu... Nici procesu-i nu s'a lichidat. Nu s'a ridicat nici suspendarea-i dela catedră.

Legea celor 25 de hectare — care duce la crearea de nuclee pentru o viitoare mare proprietate — s'a făcut *fără* consultarea lui Stere.

Fruntașii partidului s'au ridicat contra legii administrative, opera lui Stere. „Am trăit,—spuneau ei, — atâția ani fără lege administrativă... De ce să ne grăbim?"

Intre notițele lui Stere se găsesc indicații *scrise*, date de forurile superioare ale partidului cu intenții reacționare.

Iar un element reprezentativ al ideii țărănismului a cerut lui Stere — cu prilejul alcătuirii proectului de reformă electorală — să restrângă dreptul de vot al femeilor.

Subt atmosfera reacționară din afara partidului și în urma unei demonstrații militare la Operă contra lui Stere, care în acel an redactase ordinul de zi pe armată al Regentului pentru 1 Ianuar, elementele de dreapta din partidul național-țărănesc l-au aruncat peste bord.

Retragerea la Bucov

Rămas ca sfătuitor al partidului radical-țărănesc de subt conducerea d-lui Gr. Iunian, Stere a continuat să fie privit de oamenii noștri de stat ca cea mai înaltă instanță politică din țară.

Veneau unii după un sfat; alții — ca să-l spioneze... Se temeau de dânsul... Cine știe ce lovitură pregătește solitarul dela Bucov?

Stere nu pregătea nici o „lovitură" — cum n'a pregătit, nici n'a dat, vre-odată...

Primea diplomați, publiciști și oameni politici străini — care spuneau, plecând din țară, că Stere le făcuse cea mai profundă impresie. Era considerat de toți ca figura proeminentă a țării românești.

Stere la Bucov a reînceput să scrie.

După studii de drept: „Evoluția noțiunii de persoană" și introducerea în studiul dreptului constituțional, după articole politice, sociale și de critică literară, după studii asupra poporanismului și socialismului, după polemica asupra „Neoiobăgiei" lui Gherea, după istoricul revoluției rusești, — mare parte din aceste lucrări strălucit începute, dar neterminate, — Stere a pornit o operă grandioasă: „In preajma revoluției".

A scris opt volume. Al nouălea — sfârșitul — nu va mai apărea.

Din pricină că, după scara celorlalte volume, romanul ar mai fi trebuit să aibă câteva tomuri... și fiindcă oboseala și boala autorului se accentuau, — Stere se hotărîse (temându-se că și această operă va rămânea neterminată) să concentreze sfârșitul într'o singură carte.

Vania Răutu urma să fie asasinat de un adept al lui Arghir.

Pe patul de suferință, eroul își trece în revistă întâmplările ultimilor ani.

Insfârșit, vine moartea... Iar o femee îi pune pe mormânt două pietre: una din temnița de la Chișinău și alta dela închisoarea Văcărești.

Sfârșitul

Dar moartea care nu iartă, absorbea viața din trupul lui Stere. Figura lui, din linii ferme și fine, căpăta un aer statuar. Se apropia de piatră și de bronz.

Preocupat de ideia morții, Stere și-a făcut testamentul. Lasă drept îndreptar în viață copiilor crezul lui Platon: să-ți faci din propria-ți conștiință unicul judecător.

Nu vroia nici discursuri, nici ceremonie religioasă.

Pentru prieteni, Stere a scris la 14 Iunie câteva rânduri cu creionul chimic pe o hârtie lungăreață, detașată dintr'un carnet. Ruga să nu i se scrie necroloage.

Acesta nu-i un necrolog.

Este o datorie a presei de a indica ziua, când „cazul Stere" intră în faza a doua, care se va sfârși cu statue și cu elogii naționale.

Vor începe dezbateri. Se vor da pe față scrisori și documente. Se vor produce declarații. Vor eși odată la iveală documentele din legațiile din Viena, Berlin și Constantinopol. Işi vor

Urmare în pag. 2-a

deschide gura şi sfinxii, care vor dovedi că „trădarea" lui Stere a fost o acţiune sinceră, dezinteresată, cu substrat patriotic... acţiune tăcută, în multe faze, cu asentimentul dacă nu din iniţia-

C. STERE

tiva oamenilor de stat români care au condus statul nostru.

Cum i-a fost viaţa, şi moartea i-a fost o luptă. Tot restul de energie i se concentrase în ochi, care — injectaţi — eşiseră din orbite.

Inima nu mai era în stare să adune şi să împrăştie sângele.

Gura nu mai putea prinde aerul, şi gâfâia, mugea... Pieptul se ridica şi se prăbuşea într'un horcăit greu.

Şi lupta asta a durat ceasuri întregi...

Trupul împietrit, cu un zâmbet uşor în colţul gurii — a ironie, iertare, duioşie? — a stat printre făclii şi flori, în mausoleul crematoriului.

S'a auzit o muzică instrumentală, un cântec de cor...

Dintr'odată, de undeva din fund, am văzut arbuştii şi florile din jurul catafalcului mişcându-se. Parcă trecea prin ele viforul morţii.

M'am apropiat de locul unde stătuse sicriul. Erau numai două capace de fier închise.

Stere se scoborîse — liniştit — în altă lume.

Afară furtuna urla... Torente de apă băteau bolta crematorului, fulgerele se aprindeau şi se stingeau în toate părţile, tunetele zguduiau pământul şi cerul.

Iar în acest decor de luptă, se înălţa — din vârful templului morţii — un abur uşor, parcă ultima răsuflare a unei vieţi stinse.

M. SEVASTOS

La un chef

Doamna Lulu Vildiţov—„Patroana" cum îi spun în glumă prietenele sale — simte o deosebită mulţumire sufletească — gurile rele spun că la ea se adaugă şi ceva beneficii materiale — să adune odată pe săptămână, în casa ei din strada Plantelor, vechi şi nouă cunoştinţe din lumea subţire a Capitalei. Mesele ei încep corect — adevărate reuniuni aristocratice —dar spre ziuă femeile îşi pierd — odată cu fardul de pe obraji — şi nasturii rochiilor, pe când bărbaţii dibuesc cu greu drumul spre maşini.

In seara aceasta petrecerea e mai însufleţită ca oricând, spre mulţumirea gazdei, ale cărei priviri lucesc ca ochii pasărilor de pradă. Deşi e abea miezul nopţii, faţa de masă — de cel mai imaculat alb la început — dispare sub pete groase de sosuri şi vin; florile s'au ofilit în vase; aerul a devenit solid parcă. Un patefon ajută musafirilor să parodieze nesiguri paşi de vals.

D-na Ştefania Cioran, pe jumătate ameţită, încearcă să-şi refacă obrazul, pe care căldura l-a transformat într'un amalgam de culori murdare, mânuind nesigură un pufuleţ de pudră. Deodată tresări. Cineva a schimbat discul patefonului şi acum, din placa lui pornesc sunetele nostalgice ale unui violoncel — „Nocturna" de Chopin.

Femeia tresări şi cercă să se ridice, parcă lovită în cap, însă bărbatul de-alături — un tânăr palid cu ochii încercuiţi — îi cuprinde strâns genunchii:

— Ce ţi-e, mami? Stai pe loc, lângă mine! Asta nu se dansează!

— Patefonul! Opreşte-l! bâigue spăimântată d-na Cioran.

— Te-ai îmbătat, Fifino? Las' maşina să hârîe. Ce ai tu cu ea? Goleşte mai bine paharul ăsta şi-ţi va trece necazul!

Femeia soarbe automat vinul ce i se oferă, apoi recade pe scaun, cu capul în piept, fără să ia în seamă mâna bărbatului care-i explora şoldurile. Căci sub pleoapele-i lăsate a apărut o lume de vis — se derulează un film ciudat, chemat de muzica dealături...

...O noapte de vară în anul 1916. Aceiaşi melodie cântată de un patefon, pe ceardacul unui conac de ţară. In jurul mesei sânt aşezaţi rude şi prieteni — fiinţe de mult uitate! Intre ei o fată, cu părul căzut în bucle lungi pe umeri, priveşte zâmbitoare pe tânărul din faţa-i, care vorbeşte vesel. Melodia nostalgică a patefonului a oprit o clipă glumele mesenilor. Bătrânii se privesc înduioşaţi, chemaţi de glasul amintirilor, spre o lume demult apusă. Ochii celor doi tineri aleargă peste valea, unde luminile satului mor una câte una, peste câmpul adormit sub lumina lunii — departe, spre necunoscutul zilelor care vin...

Ţinându-se de mână, ei coboară scările albe ale ceardacului şi se îndreaptă spre grădină. In pacea nopţii de vară cântecul monoton al greerilor pare că vine din alte lumi, ecou al unor dureri necunoscute. Ei străbat cărarea îngustă, care-i apropie, dintre butucii de vie încărcaţi de poamă pârguită şi se opresc în deal, sub nucul bătrân. In umbra crengilor cu parfum tare, cei doi tineri rămân multă vreme tăcuţi, Fata îşi reazemă capul de umărul băiatului şi ochii lor caută să desluşească, pe bolta îndepărtată, de unde vine farmecul ce le apasă dureros pieptul. Târziu, el îi mângâie încet fruntea şoptind:

— Niciodată să nu ne despărţim, Ştefania. Simt că cerul ne binecuvântează logodna noastră. Vezi cum ne zâmbeşte, prin miile lui de stele.

...Dar filmul a devenit acum confuz şi d-na Ştefania Cioran abea îi mai prinde înţelesul:

El a murit — la Oituz sau Mărăşeşti — nu-şi mai aduce aminte! A primit vestea aceasta într'o seară umedă de toamnă, cu bubuit de tun şi ropot de mitraliere.

Pe urmă? Da — viaţa şi-a reluat cursul. Uite ce strălucită adunare la Biserica Albă din Capitală. Parcă ea ar fi mireasa înfăşurată în văluri scumpe — dar alături nu-i stă tânărul de sub nucul din vie...

Şi femeia palidă şi obosită care ridică capul plecat, scările palatului de justiţie, e, desigur, tot ea... Ce repede mor cei dragi şi cum dispar prietenii, când banii lipsesc!...

...De cât timp străbate oare acest drum prin ceaţă şi noroi vâscos care o trage îndărătnic la fund?....

— Ai adormit, păpuşo? îi strigă tovarăşul de chef, zgâlţâindu-i brutal umerii. Hai, trezeşte-te, micule. N'auzi? E Tănase, el cântă acum prin discul patefonului. Asta te scoate şi din groapă, afurisitul!

Şi bătând tactul pe genunchii ei, tânărul acompaniază cu glas răguşit, cupletul Cărăbuşului, atât de gustat în vara aceea: „Nu te lăsa! Nu te lăsa!

D-na Ştefania Cioran ridică capul, râde mecanic şi, după ce înghite lacom conţinutul paharului din faţa-i, se lasă în braţele bărbatului, strigând în cor cu toţi mesenii: „Nu te lăsa! Nu te lăsa!"..

LUCREŢIA DASCALESCU

Actualităţi Ştiinţifice

Viteze astronomice

Astronomia ne-a obicinuit, nu numai cu marile depărtări şi durate de timp, ci şi cu marile viteze.

Astrul cel mai apropiat — luna — se găseşte totuş la o distanţă de 360.000 de km. de noi, soarele la 150 milioane de km., iar sistemul solar are un diametru de câteva miliarde de kilometri. Stelele cele mai apropiate sunt atât de departe de noi, încât, pentru ca lumina lor să ne ajungă pe pământ, este nevoie de câţiva ani, pe când cele mai îndepărtate stele din Calea Laptelui sânt la 100.000 de „ani lumină" de noi. In sfârşit, cele mai slabe nebuloase spirale — alte căi lactee asemănătoare cu aceea a noastră şi situate în afara ei — se află la câteva sute de milioane de „ani lumină".

Vitezele astronomice se exprimă şi ele prin cifre tot atât de impresionante. Astfel, pământul se mişcă pe orbita lui cu o viteză de 30 km. pe secundă. De câţiva ani însă recordul vitezelor astronomice îl deţin nebuloasele spirale, care prezintă o particularitate curioasă: ele par că se depărtează de noi cu atât mai repede cu cât sânt mai îndepărtate. Cele mai apropiate dintre ele sânt animate de viteze de câteva sute de km. pe secundă. Pe măsură ce instrumentele se perfecţionează şi putem examina astfel nebuloase mai slabe, mai mici şi deci mai îndepărtate, se observă viteze din ce în ce mai mari.

Astfel în 1928, recordul astronomic de viteză, era de câteva mii de kilometri pe secundă, în 1932 acest record e realizat de o mică nebuloasă din constelaţia „leului" — care străbate 24.000 de km. pe secundă.

In anul acesta însă toate aceste cifre au fost considerabil depăşite. La Observatorul american de pe „Mount Wilson", care dispune de cel mai puternic telescop existent, un astronom yankeu Humason a putut măsura vitezele radiale a 100 de nebuloase spirale. A constatat astfel că o mică nebuloasă de mărimea 18-a, aparţinând constelaţiei „Ursei Mari", şi situată la o distanţă de vreo 80 de milioane de „ani lumină", se îndepărtează de noi cu iuţeala fantastică de 42.000 de km, pe secundă, adică un sfert din viteza luminii. Pentru a oferi o imagine mai sugestivă, e suficient să ne închipuim că această nebuloasă ar străbate, de pildă, equatorul pământului. In acest caz, ea ar face ocolul globului nostru în mai puţin de o secundă.

Măsura acestor viteze, neobicinuite chiar în astronomie, se face cu autorul unui spectograf special. Principala greutate constă în lumina foarte slabă radiată din nebuloasă.

Rezultatele obţinute în această direcţie aduc o strălucită confirmare teoriei lui Einstein. Intr'adevăr, după principiile relativităţii, nebuloasele spiralei au aparenţa că se îndepărtează de noi cu o viteză proporţională cu distanţa, ce le separă de pământ. Or, tocmai acest fapt a fost pe deplin verificat în observaţiile făcute în institutul din Mount Wilson.

Civilizaţie polară preistorică

Profesorul W. Adrianoff, dela Academia de Ştiinţe din U. R. S. S., a pornit de curând într'o călătorie în peninsula Yamala, din ţinuturile arctice. Aci el va organiza, dincolo de cercul polar, o serie de săpături arheologice. In cursul lucrărilor efectuate anul trecut, în apropiere de Obdorsk, profesorul Adrianoff a descoperit numeroase obiecte antice, care dovedesc că odinioară a existat pe aceste meleaguri o civilizaţie destul de inaintată. Statuete în bronz şi în os, piepteni cizelaţi artistic, linguri în os, etc. toate aceste obiecte par să fie resturile unei frumoase culturi. Profesorul Adrianoff va continua aceste săpături în tot cursul verii polare.

Oamenii devin mai înalţi?

Un comitet de antropologi englezi studiază de câţiva ani, pe bază de statistici, evoluţia înălţimii corpului omenesc. Din observaţiile făcute în zeci de mii de cazuri şi pe temeiul statisticilor consiliilor de revizie în ţările nordice, Italia, Elveţia şi Olanda, rezultă că înălţimea mijlocie a recruţilor înregistrează de 20 ani încoace o creştere uşoară, dar incontestabilă.

Pe de altă parte, o anchetă, întreprinsă de o serie de antropologi japonezi, a condus la aceeaş concluzie. S'a constatat, într'adevăr, că şi în Japonia noua generaţie are o talie mai înaltă decât generaţia precedentă.

Interesant este faptul, verificat cu acest prilej, că orăşenii sânt pretutindeni mai înalţi decât ţăranii. Pe măsură însă ce oamenii se înalţă, ei slăbesc. Fenomenul e datorit, probabil, într'o mare măsură generalizării higienei alimentare şi practicei tot mai frecvente a diferitelor sporturi.

Atmosfera ideală

Savantul american, doctorul J. Williard Herchey, căutând o substanţă capabilă să înlocuiască aerul, a ajuns la o descoperire senzaţională. El a găsit, într'adevăr, un amestec de gaze mult mai favorabil pentru respiraţie decât atmosfera naturală.

Pentru a încerca felul cum se comportă sub acest raport, fiinţele vieţuitoare, savantul american a introdus diferite animale de laborator în recipiente mari de sticlă închise ermetic, şi umplute, rând pe rând, cu diferiţi compuşi gazoşi.

Concluzia experienţelor este că aerul nu ocupă decât locul al doilea în lista gazelor binefăcătoare pentru respiraţie. Intr'adevăr, din acest punct de vedere un amestec de helium şi oxigen se prezintă ca o formulă optimă pentru plămânii fiinţelor vieţuitoare.

O consecinţă practică a acestei descoperiri va fi folosirea acestui „aer îmbunătăţit" în cazurile de afecţiuni ale căilor respiratorii.

Aerodroame plutitoare

Germania posedă actualmente trei aerodroame plutitoare, din care două alcătuite din vapoare obicinuite, amenajate pentru aterizarea avioanelor servesc ca staţii de releu serviciului poştal aerian între Germania şi America de Sud, iar al treilea e construit la Kiel după un plan special mai perfecţionat.

Două din aceste vase vor pluti în ocean, unul în largul continentului african, celălalt înaintea Braziliei, al treilea fiind destinat să le remorcheze — ori de câte ori va fi nevoie de o reparaţie. Pe puntea acestor vase există o placă rotitoare, graţie căreia se pot capta două avioane unul imediat după celălalt. Macaraua electrică, care ridică şi transportă avioanele pe aerodromul plutitor, poate fi întinsă orizontal pe punte, servind în acelaş timp ca far proector. Un dispozitiv special uşurează operaţia aterizării avioanelor şi încetineşte mersul vasului în momentul dorit. Instalaţia de T. F. F. a aerodromului plutitor este foarte perfecţionată, iar cabinele vasului sânt prevăzute pentru un popas mai îndelungat în ţările calde. Există deasemenea o sală de cinematograf, o bibliotecă, etc.

Vegetaţia şi lumina artificială

In oraşele mari s'a observat adesea că pomii din grădini şi depe şoselele publice, care se găsesc în vecinătatea unor lămpi electrice păstrează mai multă vreme frunzele în timpul toamnei. Pe când frunzele cad, în diferite locuri, ele rămân verzi şi intacte chiar pe acelaş pom, în preajma imediată a punctelor de lumină electrică.

S'au căutat diferite explicaţii acestui fenomen paradoxal. Cea mai verosimilă ipoteză este că lumina, — chiar şi artificială — favorizează respiraţia frunzelor şi stimulează procesele de asimilaţie ale sucurilor nutritive ale plantei.

Deaceea, în ţările nordice, unde soarele împarte prea puţine raze calde, grădinarii au adoptat de multă vreme lumina artificială în serele lor, obţinând astfel rezultate remarcabile. Fireşte nu e uşor să înlocuieşti soarele, acest prodigios isvor de lumină cu sursele de lumină electrică. Totuş, în limite restrânse, cum ar fi de pildă serele şi grădinile, procedeul a dat rezultate destul de practice.

Ing. I. S.

Pentru copii şi tineret
A apărut
Cea mai bună
Cea mai eftină
Cea mai atractivă
CARTE ILUSTRATA
POVESTIRI EXTRAORDINARE PENTRU TINERET
Călătorii fantastice în America
AMERICA DE SUD
ASIA ORIENTALA
3 volume mari, de 600 pagini fiecare
minunat ilustrat
20 LEI VOLUMUL

Păianjenul

O toamnă timpurie şi rece cernea monoton o ploaie deasă şi mohorâtă, ca o cenuşă. Se întunecase şi trecătorii grăbiţi alunecau pe lângă ziduri cu capetele vârâte în gulerul hainei, purtând în suflet nostalgia unei sobe calde. Ici şi colo, felinarele anemice făceau, prin contrast, să pară întunericul şi mai negru, ploaia şi mai deasă.

Infăşurată într'un impermeabil care o ferea de ploaie, dar în care dârdâia de frig? Marta se îndrepta spre casă. Venea de la o meditaţie plicticoasă, care-i măcinase nervii toată după amiaza: prepara o fetiţă mărginită şi tâmpă pentru o corigenţă pe care se încăpăţâna s'o ia, în ciuda unei lipse totale de pricepere pentru carte.

Acuma se îndrepta spre casă, hotărâtă să se culce fără cină, să-şi întindă mădularele frânte de opt ore de laborator şi patru de meditaţie. Se gândea la patul moale şi proaspăt, ca la o oază: odihna ei de toată ziua, unicul loc unde putea fi singură cu gândurile ei, cu durerile şi cu puţinele ei bucurii...

Un gând neplăcut îi întunecă voluptatea odihnei pe care şi-o promitea: într'o seară ca asta trebue să fie frig şi în casă... Şi n'avea nici un lemn, să-şi ameţească aerul din cameră cu un pic de foc... Leafa o lua abea peste 15 zile.... Şi dacă ar fi avut lemne...

E-atât de ostenită, încât îi vine să se aşeze lângă un zid, în ploae, să amorţească acolo, să nu mai ştie de nimic, să uite că trăeşte...

De după colţul străzii se iveşte un vlăjgan cât toate zilele. Cu toată ploaia, cu toată tristeţa care picură cu fiecare strop, merge fluerând, cu pălăria dată pe ceafă şi cu mânile în buzunare... Numai de nu s'ar lega de ea... Martei îi e mai frică de oameni, decât de fiare. Intunericul o face să vadă în fiecare trecător un duşman... Singură într'o pădure, s'ar teme mai puţin, decât pe o stradă dosnică, într'un oraş civilizat...

O ia la fugă... De s'ar vedea mai repede acasă... A scăpat... Vlăjganul s'a uitat la ea, a văzut-o mică, slabă şi sgribulită, a dat din umeri şi şi-a urmat drumul, fluerând vehement a pagubă...

...Slavă Domnului, a ajuns.

Marta răsuflă: uf! Apoi încue uşa cu grijă, învârtind cheia de două ori: ar mai întoarce cheia odată, de s'ar putea, atât e de dornică să pue barieră între ea şi lumea din afară..

Fereastra e sus, sub tavan, nu poate privi nimeni înăuntru. Totuşi, Marta trage şi perdelele de creton, anemiate de un soare avar, şi abea acum are o clipă care seamănă cu fericirea.

Dacă ar fi mai puţin obosită, mai puţin extenuată de viaţă şi de greu, poate c'ar sta să savureze din plin această clipă, dar aşa, o lasă să treacă fără s'o bage în seamă,... biată clipă stingheră de fericire, care s'a pierdut ca atâtea altele...

Toamna a intrat odată cu ea în odae şi se vădeşte în băltoaca din jurul umbrelei... „Mâne iar o să'njure baba", — îşi zice Marta. Şi la amintirea babei, o umbră de zâmbet muiat în duioşie îi răsare pe buze... Biata babă, singurul suflet care-i mai vorbeşte sufletului ei... Vecina ei de mansardă şi tovarăşa de omorât timpul în serile lungi de iarnă, când baba vorbeşte, iar ea tace, cu gândul aiurea...

Işi scoate rând pe rând, cu grijă, basca, impermeabilul şi rochia... Cum le-ar mai arunca grămadă într'un colţ, repede, repede, să svârle de pe ea tot ce-o mai leagă cu lumea din afară, şi să se vâre în cămaşa de noapte lungă şi albă ca un giulgiu... Dar şi mâne-i o zi, şi mâne trebue să le îmbrace...

Işi alunecă febrilă mânile în mânecile capotului gros de molton apoi se repede spre pat, smulge macatul care-l acoperă şi ridică perna, ca să scoată cămaşa de noapte de dedesubt. De odată, înlemneşte. Dintre cutele cămăşii se năpusteşte, năucit de lumină, un păianjen mare, negru, turburat din tihna lui. Poate că păianjenul nu-i nici atât de mare, nici atât de negru, dar Martei i se pare uriaş. Il priveşte, gămălie întunecată peste neaua albă a cearceafului, iţindu-se dezorientat pe cele opt picioare ale lui. Martei i se pare că are nu opt, ci o sută, o mie de picioare şi pe toate le simte furnicându-i pe spinare...

Trebue să ia o hotărâre, să scape de intrusul care s'a furişat în liniştea ei. Cu un colţ al cămăşii îl prinde, îl apucă şi vrea să strângă degetele peste el, ca să-l strivească. Dar, în luptă cu moartea, păianjenul se frământă şi se sbate disperat, în închisoarea lui de olandă. Svârcolirile lui se transmit în degetele Martei, care nu omoară un păianjen, ci nimiceşte o viaţă: simte între degetele ei palpitând o viaţă... Inima i se strânge violent. Marta dă un ţipăt şi începe să tremure... Nu ştie ce să facă, nu mai e stăpână pe ea, simte sute de mii de paianjeni, armate întregi, năvălindu-i trupul. Mai scoate un ţipăt de groază, de scârbă; — îi e gura plină de păianjeni, — apoi o ia la fugă spre uşă. E uluită. Smuceşte clanţa uşii, uitând că-i încuiată, apoi întoarce mecanic cheia de două ori şi se năpusteşte afară. Unde? O uşă e deschisă în faţa ei şi înăuntru, lumină. Baba! Refugiul!

Văzând-o aşa năucă şi cu ochii rătăciţi, baba se scoală şi-i vine înainte. Marta se prăbuşeşte la pieptul ei, tremurând ca apucată de friguri şi plângând cu sughiţuri:

— Acolo... un paianjen... L-am omorât...

Baba nu pricepe de ce atâta disperare, că a omorât un păianjen, şi nici nu caută să priceapă. Deocamdată îi e milă: a văzut un copil plângând şi trebue să-l liniştească.

Binişor, cu dragoste, o conduce lângă soba în care, din grija legitimă a babei pentru reumatismul ce-i sfârtecă încheeturile bătrâne, pâlpâe un foc vioiu. Marta se lasă dusă. Tremurul n'o slăbeşte şi plânge clănţănind din dinţi. Baba se aşează lângă ea şi-i vorbeşte, mângâind-o pe păr, cum ai vorbi unui copil amărât:

— Hai taci cu mama... taci cu mama... taci cu mama...

●

...Incetul cu încetul, pătrunsă de căldura focului Marta începe să se potolească. Pe de altă parte mângâerea blândă a babei şi melopeea monotonă care-i cântă în urechi îi linişteşte nervii, ca o bae caldă.

Incetul cu încetul Marta s'a calmat, poate a aţipit; în orice caz, o toropeală plăcută o cuprinde. Din când în când doar, o mai trece câte un fior, ca ultimele hohote ale unui tunet întârziat, după ce-a trecut furtuna...

Văzând-o ogoită, baba îşi întrerupse melopeea. Cu mintea ei simplă, socoteşte că ar mai trebui să facă ceva, nu prea ştie bine ce... O să-i facă un ceai tare şi dulce... Bună idee... Binişor, ca să n'o supere pe copilă, cotrobăeşte prin dulăpior după ibric, după ceai, după zahăr — are baba de toate la ea în dulăpior, — şi în câteva minute ceaiul e gata...

Intre timp, Marta s'a liniştit de tot şi, cu ochii închişi, ca să n'o turbure baba cu întrebări inutile, cugetă. Nu-şi poate explica ce-a fost cu criza asta de nervi. De obiceiu e foarte stăpânită... Dar a distrus-o ploaia, meditaţia de peste zi, şi-apoi contrastul între odihna pe care şi-o promitea şi scârba pentru nepoftitul care se cuibărise în culcuşul ei.

Acum, când e mai liniştită, îi vine să zâmbească la disproporţia între cauză şi catastrofa pe care a închipuit-o ea...

Bietul păianjen!... Cum se mai sbătea... Ca o găină după ce i-ai tăiat capul... Brr!... O trece un nou fior. Dar acum e destul de stăpână pe ea ca să reacţioneze.

Deschide ochii tocmai în clipa când baba toarnă ceaiul în pahar. Aburii calzi şi parfumaţi ai ceaiului îi amintesc că n'a mâncat nimic astă seară...

— Băbuţo, la mine în saltarul mesei sânt nişte pesmeciori... Eşti bună să mi-i aduci?

Şi peste câteva clipe, pe colţul mesei din mansarda babei, două singurătăţi împărţesc duios o cină frugală...

NADIA BELISAR

C. STERE

Moartea lui C. Stere, deşi întâmplată la o vârstă înaintată şi după o îndelungă boală, m'a uimit ca un lucru cu neputinţă de înţeles. Din întâlnirile mele în ultimii ani cu Stere, mai ales în atelierele tipografiei, din vizita pe care i-am făcut-o la Bucov, ajunsesem la această convingere că Stere nu putea încă să moară, că era cu mult prea departe de acest eveniment.

Bătrâneţea se arată printr'o obosire a puterii de a simţi şi a voi, printr'o înstrăinare masivă de viaţă. In faţa lui Stere noi cei mai tineri eram însă mai bătrâni. Sufletul lui duduia şi scotea flăcări. Niciodată un autor nu va avea mai multă credinţă în opera lui literară, mai mult optimism în destinele spiritului şi al valorilor intelectuale. Stere se plimba ca un leu în mansarda micului său castel dela Bucov, dictând secretarului până în miezul nopţii. Cine ar fi ştiut că acolo, departe, pe câmp, unde dăinue în noapte o slabă lumină, se alcătuia opera aceia ardentă care a stârnit atâtea fulgere în anii din urmă? Stere credea ca un copil în realitatea creaţiei, în absolutul ei, şi se împotrivea cu violenţă oricărei sugestii critice. Combătea, sărind de pe scaun, argumentele, se făcea foc când i se pomenea de „cheia" romanului pe care o tăgăduia. Ţinea ca pagina să fie aşa şi nu altfel, ca stelele de pe copertă să fie puse într'anume chip, se urca aprins pe scări, ţinea corecturile cu o labă de leu şi cu chipul său firesc autoritar (deşi în fond era un om blând) vâra pe tipografi în sperieţi.

C. Stere în 1934

A fost un om „amarnic". Vania Răutu, caşi bătrânul Răutu zugrăvit de el, un om aprig şi focos. Aşa se poate înţelege fanatismul de care s'a bucurat până la moarte, deşi opera lui politică n'a fost în văzul tuturor. Aci criticul se cade să facă o necesară punere la punct. Mulţi numesc pe Stere trădător (şi odată cu el şi pe cel care se ocupă de scrierile lui) şi o gazetă naţionalistă, fără niciun respect faţă de misterul morţii a vestit laconic că „trădătorul Stere a încetat din viaţă". Ca critic literar nu sânt ţinut a discuta activitatea politică a unui scriitor şi nici măcar a o îndreptăţi. Cultura se întemeiază pe despărţirea desăvârşită între valorile de spirit şi cele de acţiune. Eu nu mă ocup aici de omul Stere, ci de scriitorul Stere. Barbară este civilizaţia care nu ştie a face distincţie între aceste două noţiuni. Atunci tot ce e nobil sub specia eternităţii poate fi doborît cu o insinuaţie şi toate neghiobiile venerate pentru utilitatea lor istorică. Dacă învinuirile care se aduc lui Stere câştigă convingerea unora, atunci este de observat acest lucru excepţional. Sub apăsarea unor atari acuzaţiuni un altul s'ar fi înecat în uitare şi dispreţ. Stere a căzut, dar s'a prăbuşit atât de mult pe cer încât a apărut de cealaltă parte a firmamentului, ca o stea întoarsă. De a fost un înger răsvrătit, el n'a fost înger de rând ci însuşi Lucifer, turburător în depărtarea gheţurilor sale.

Despre opera sa nu e locul a scrie aici. Ea ar fi câştigat şi mai mult în unitate, pusă sincer la persoana întâi autobiografică. Oricum, şi din punctul acesta de vedere, criticului i se cere un spirit just. Judecată după o măsură sau după alta, opera lui Stere poate să ducă la cele mai extravagante încheieri. Trebue aici un simţ al valorii ei fundamentale, care este în primul rând o valoare de personalitate. C. Stere a fost o extraordinară personalitate, loc de flăcări nestinse şi contradicţii, un om pe care poţi să-l priveşti sau în faţa căruia poţi să închizi ochii, dar care prin pleoapele lăsate înfige ca un soare negru, acele ardenţei sale.

C. Stere la Bucov, în 1935

G. CALINESCU

Dem. Borea — Dansatoarea în repaos

Cu prilejul unei expoziţii

Jean Cassou şi André Jaulme au pregătit şi pus la punct o expoziţie, în care au adunat tot ce ar putea reda întreaga epocă a simbolismului: literatură, pictură, artele minore.

Semnificaţia iniţiativei luate de aceşti doi scriitori foarte reprezentativi ai generaţiilor noi de scriitori, este dorinţa lor de a repune în valoare unele idealuri literare şi mai ales un efort, o tentativă a unor creatori, de a împinge până la extrema sa limită ideia creaţiunii.

De la stânga la dreapta: Verlaine, Rimbaud, Léon Valode, E. d'Hervilly, Camille Pelletan. In picioare: Piérre Elzear, Emile Blémont, Jean Ricard. Lacour: In colţul mesei. (după tabloul lui Fantin).

Maeştrii, pateticii aventurieri ai poeziei, au lăsat după ei un aspect de eroism, pe care cei tineri de azi caută să-l prindă şi să-l redea în evocarea lui Nerval, Baudelaire, Corbier, Villiers, Verlaine, Rimbaud, Malarmé, Lautréamont şi alţii care — ca Laforgue, Jarry, Elscamp, deşi nu au fost la înălţimea maeştrilor ca putere de talent — participă la eroismul lor, la magnifica lor înălţare, prin „tragicul şi îndrăzneala destinului lor", cum zice Jean Cassou.

Este foarte greu de stabilit origina unei mişcări literare. In ceiace priveşte simbolismul, Paul Dujardin, în inteviewul acordat lui Frédéric Lefevre, în „Nouvelles Litteraires", 20 ale lunei curente, spune că publicul foarte târziu şi-a întors atenţia spre Verlaine şi Mallarmé, continuînd apoi a se interesa de placheta, care cuprinde — subt titlul de „Poètes maudits" — o serie de studii ale lui Verlaine, şi de o serie de mici reviste apărute în Cartierul Latin, în special „Lutèce" şi „Revue Wagnerienne".

Imi amintesc că „Viaţă Românească" şi o serie de alte reviste priveau simbolismul ca o mişcare decadentă.

Am fost singura care eram de părerea că dimpotrivă este vorba de o mişcare de reînoire, după cum am fost cea dintâi care am scris în „Viaţa Românească" încercări asupra simbolismului.

Poeţii din epoca 1885—86 nu puteau fi numiţi cu nici un preţ „decadenţi", ci mult mai cu drept precursori. Ei aveau concepţii noui pentru care au creat un limbagiu nou, cu cele mai mari temerităţi, mergând uneori la excentricităţi şi exagerări ridicule.

Dar oare nu e acelaş lucru cu orice clan spre o formă nouă a creaţiilor literare şi artistice? Şi apoi nu toţi şi-au început cariera în simbolism cu limbajul ciudat şi împăunat al primilor simbolişti? De ex. Henri de Régnier care s'a format la Parnasieni şi care nu a căzut niciodată în maniera decadentă.

Denumirea de *simbolism* aparţine lui Moréas, care l-a lansat în „Figaro" 18 Sept. 1886 — şi care a fost adoptată imediat.

Manifestările simbolismului au fost desigur foarte disparate.

Totuşi există o unitate fundamentală subt toate aceste divergenţe, *concepţia poeziei*. Ea este, pentru simbolişti, acel decor al lumii reale care se montează şi se demontează după imaginaţia şi după cerinţele *vieţii interioare a poetului*, viaţă interioară care îşi are izvorul în *Inconştient*.

Wagner a avut o mare influenţă asupra literaturii simboliste. Aceasta înseamnă că simbolul a eliberat poezia din robia intelectualismului şi i-a restituit valoarea sa muzicală. Aci stă puterea de viaţă a simbolismului.

Dacă formula simbolistă s'a perimat, concepţia sa asupra poeziei a rămas concepţia poeziei contimporane.

La origină Dujardin, Laforgue şi alţi câţiva reprezentau tendinţele noi în poezie. Fără a fi împotriva Parnasului, ei erau nemulţumiţi că aceştia nu s'au lăsat în voia „marilor influenţe", că au rămas insensibili la toate bogăţiile inconştientului şi nu s'au coborît până la adâncimile lui Hartmann sau Schopenhauer. Grupul deveni cu timpul dublu, deoparte Dujardin şi Laforgue, de alta Moréas şi Paul Adam, iar „Vogue" fu primul său organ, în 1886. Se alătură apoi Henri de Régnier, Stuart Merril, Herold şi în fine Maeterlinck. Iar în 1888, mişcarea literară, se strânge în jurul publicaţiei „Revue Indépendante". 1888, cu Dujardin secretar de redacţie. Aci s'au adunat universitari şi multe personalităţi alese.

Dela început au fost două curente: unul de îndrăzneală reprezintat prin Dujardin, altul care încearcă să cuprindă fondul vechiu în forma nouă, al cărui promotor a fost Henri de Régnier. Adevăraţii moştenitori ai impresionalismului sânt Duhamel şi Durtain.

Simboliştii erau iubitori de cenacle. Cenaclul din librăria lui Bailly, Chaussé d'Antin, a fost printre cele mai strălucite — şi care a durat mai mult, datorită în mare parte personalităţii lui Edmond Bailly, care — deşi nu avea un spirit comercial prea bun, — era totuşi înzestrat cu o deosebită acuitate intelectuală şi cu mult gust estetic. Influenţa sa asupra simboliştilor se explică prin aceste.

Aci se întâlneau simboliştii şi cercul esoteriştilor. Toţi oamenii celebri au trecut prin prăvălia sa. Prestigiul cel mai puternic însă l-au avut Mallarmé şi Villiers.

Venea acolo şi Huysmans, Louis Ménar care nu a lăsat decât puţine poeme, care impresionează mai mult prin spiritul bogat şi pătrunzător cu care erau învăluite.

Cărţile editate în librăria lui Bailly erau împodobite cu vigneta editurii, ciudată compoziţie de Ropo. „Sirena", monstru nou. Era în adevăr o sirenă înaripată, pe o plajă, cu aripele desfăşurate peste picioarele sale terminate ca nişte cozi de peşte şi întovărăşite de mândra deviză: „Non hic piscis omnium". Azi primele ediţii aproape nu se mai găsesc, piesele lui Henry de Régnier: „Poèmes anciens et romanesques", Pierre Louys: „Chansons de Bilitis" şi „Poésies de Méléagre" şi alţi doi poeţi pe care contimporanii îi preţuiau foarte mult, dar al căror nume nu s'a impus: Jean de Tinon, mort tânăr, şi Louis Enault a cărui poemă: „Mort des Sirénes" este socotită de cei ce o cunosc ca una din marile opere în limba franceză.

Bailly a avut amărăciunea să se vadă părăsit cu timpul de toţi aceşti oameni de talent, pe măsură ce au devenit celebri. N'a păstrat, însă, decât lui Debussy puţină pică...

Expoziţia dela Biblioteca Naţională, prin care se celebrează cincizeci de ani ai simbolismului, a evocat o lume în acea atmosferă a mişcării simboliste, care poate că s'a perimat ca formulă, dar va deveni o lume vie pentru totdeauna prin influenţa ei şi prin noua concepţie poetică pe care a întronat-o.

IZ. SD.

Sandu Trister — Colţ de atelier

Problemele Geologiei

Dintre numeroasele discipline ale ştiinţei, nici una n'are un obiect aşa de complex ca geologia. Necesitatea specializării, de care e legat progresul, face ca ea să se mărginească astăzi la studiul scoarţei (sau coajei) pământului şi a istoriei ei în decursul timpurilor. Dar chiar în sensul acesta restrâns, geologia e foarte vastă.

Există o chestiune care poate să ne dea o privire generală destul de complectă asupra obiectului ei. E aceea numită a *ciclelor geologice*. Ea cere câteva explicaţii şi un moment de atenţie.

După ipoteza cea mai împărtăşită, pământul e un fragment rupt din soare, un strop aruncat în spaţiu de soare în timpul cursei sale fără sfârşit. La început lichid şi fierbinte, el s'a răcit cu încetul. S'a consolidat, căpătând în acelaşi timp o structură. Această structură consistă în mai multe învelişuri concentrice, constituite din elemente din ce în ce mai grele de la periferie spre interior: întâi *atmosfera* formată de gazele bine cunoscute, pe urmă învelişul incomplect, lichid, mările şi oceanele (hidrosfera), format în majoritate de soluţii saline; dedesubt scoarţa pământului *(litosfera,)* scorie complexă constituită de roce foarte variate, în majoritate cristalizate, în care predomină silicaţii. Aceste învelişuri împrejmuesc de toate părţile un sâmbure magmatic *(barisfera)*, format din metale printre care domină fierul şi nikelul.

Constituţia unei litosfere solide a avut consecinţe foarte importante asupra istoriei ulterioare a pământului. In adevăr, ea isola — în acest sâmbure magmatic fierbinte — o sursă foarte importantă de energie, fără nici o relaţie cu suprafaţa.

In consecinţă, această istorie a fost dominată în desfăşurarea ei de trei grupe distincte de fenomene, pe care sânt silit a le resuma foarte mult aici. De o parte, faptul că pământul încă fierbinte se găseşte în spaţiul foarte rece, la zero absolut, se răcea tot mai mult; sâmburele său magmatic se contracta din ce în ce, determinând cutarea litosferei. Această cutare, care se observă bine în toate catenele muntoase, este uneori întovărăşită de fracturi prin care magma din interior s'a ridicat, a ajuns în suprafaţă subt formă de scurgeri de lave vulcanice. Ea e întovărăşită de multe ori şi de-o recristalizare a rocelor cutate, conducând la constituţia de *roce metamorfice*. Toate aceste manifestări, în care magma internă, temperatura şi presiunea joacă un rol de primul plan, ajung la grupul mare de fenomene de *orogeneză* a cărui motor, foarte discutat, poate fi considerat în faptul de *contracţie* neîncetată a globului terestru.

De altă parte, suprafaţa globului a fost, graţie faptului de orogeneză care se traduce aici prin formare de *reliefe*, teatrul unor evenimente încă mai complicate şi mai variate. In adevăr, aceste reliefe sânt în fiecare punct atacate, rocele lor mereu desagregate de aer (care conţine totdeauna vapori de apă şi o mică cantitate de bioxid de carbon), de precipitaţiile atmosferice subt forma de ghiaţă sau de ploae, de cursuri de apă, de vânturi, etc. Este o acţiune continuă de distrugere, pe cale fizică şi chimică, la care se adaugă atacul vieţuitoarelor (vegetale prin rădăcinile lor; animale, de ex. prin săparea de adăposturi). Toate acestea fac că sute de milioane de tone de materiale, provenind din desagregarea litosferei, să fie anual transportate spre lacuri şi mări, de apele curgătoare, subt formă de pietriş, de nisip, sau de mâl. Totalitatea acestor fenomene de *eroziune* constitue al doilea grup de fenomene, numit *glipiogeneza*, a cărei cauză principală e *căldura solară*.

Odată ajunse în basenele lacustre, marine şi oceanice, aceste materiale, combinate cu acele rezultate din propria activitate erozivă a acestor basene de apă asupra malurilor lor, sufăr o serie de transformări şi migraţii subt influenţa curenţilor, şi în urmă se depun în strate regulat suprapuse, constituind *rocele sedimentare*. Este al treilea grup mare de fenomene geologice, al cărui agent principal e *forţa de gravitaţie*, şi care s'a numit *litogeneza*.

Totalitatea acestor fenomene, foarte numeroase şi variate după cum se poate uşor imagina, alcătuesc împreună un *ciclu*. La început haotice, fenomenele acestea s'au localizat şi precizat cu timpul, aşa că ele apar, încă de la începutul erei primare, ca nişte adevărate funcţiuni ale litosferei, îndeplinite de organe bine definite: un gheţar, un curs de apă, un vulcan, etc., sânt unele din aceste organe.

Aceste fenomene au dat viaţă pământului. In afară de viaţa obscură a materiei minerale, de viaţa adusă periodic de succesiunea anotimpurilor, succesiunea acestor mari categorii constitue viaţa sa geologică, asigurând perzistenţa şi dezvoltarea vieţii animale şi vegetale. Influenţa lor din acest punct de vedere e foarte mare. Pentruca viaţa să fie favorizată, ele trebue să se găsească în anumite raporturi. Dacă fenomenele de orogeneză predomină, viaţa este incomodată, ca în Japonia de exemplu, cu numeroşii săi vulcani şi bântuită de cutremure de pământ catastrofale.

Dacă din contră, fenomenele orogenice sânt în întârziere pentru a reconstitui relieful uzat de eroziune, atunci ploile legate de relief, devin tot mai rare, lacurile şi mările se retrag tot mai mult, până când viaţa devine imposibilă şi deşertul se instalează. Regiunile noastre sânt din acest punct de vedere favorizate; climatul care e condiţionat în mare parte de relief, e prielnic, şi solul (în funcţiune de climat) e roditor; graţie bogăţiei în metale utile a vechilor masive paleozoice, de altă parte a domesticirei animalelor, civilizaţia s'a putut dezvolta, făcând inutilă sclavia, cel puţin subt vechia ei formă.

Se cunosc astăzi un mare număr de cicle. Acţiunea lor antagonistă — antagonism între eroziune + litogeneză de-o parte, şi orogeneză de alta — constitue partea esenţială a istoriei pământului *(stratigrafia)*. Orogeneza dă posibilitatea eroziunii, prin atacarea reliefelor, de a alimenta litogeneza. Subt influenţa acesteia basenele lacustre şi marine tind a fi umplute de sedimente. Fiind dat că această sedimentare se petrece în puncte diferite ale globului, ea ar fi desigur foarte greu de descifrat, fără ajutorul vieţii animale şi vegetale. Această viaţă mereu diferită, (studiată de paleontologie) în necontenit progres spre o organizaţie superioară, oferă tocmai această posibilitate de a data sedimentele; datare numai relativă, chestiunea timpului absolut în geologie fiind prea discutată. Resturi din părţile lor dure, (oasele vertebratelor, dinţii acestora, scoicele moluştelor, scheletele în general coloniale a coralierilor, etc., câte-odată şi organe mai fragile, sânt aduse odată cu sedimentele în diferitele basene şi păstrate împreună cu ele.

Obţinem o imagină mult mai clară din acest punct de vedere, dacă aplicăm noţiunea de ciclu la succesiunea bine cunoscută a marilor ere geologice, *era primamară* sau paleozoică, *era secundară* (mezozoică), *era terţiară* (kainozoică).

In lungul decurs al acestor ere, fenomenele de orogeneză ajung la creare de noi reliefe, de noi catene de munţi, care sânt nivelate, rase până în baza lor, de forţele gliptogenetice atunci când începe era următoare. Iar aceste noi ere sânt reprezentate prin depozite constituite în noi basene, cu o distribuţie geografică în mare parte diferită.

Sper să mă pot ocupa în curând de această chestiune. Ceia ce reesă imediat din datele de mai sus, este durata enormă a timpurilor geologice. Cât timp se poate scurge până când un lanţ de munţi (şapte sau opt mii de metri de înălţime) este complect nivelat, când dela începutul timpurilor istorice valea Nilului şi-a păstrat aceiaşi înfăţişare, iar nivelul Mediteranei nu s'a schimbat decât foarte puţin?

N. ARABU

Amintiri din copilărie

D-ra Silvestri Giorgi, autoarea studiului de faţă), personalitate distinsă, profesoară, conferenţiară a Universităţii din Roma, publicistă, bună cunoscătoare a limbii şi literaturii române, a tradus în italieneşte pe Creangă, pe Rebreanu, pe Caragiale; a ţinut conferinţe despre teatrul şi literatura română. Anul trecut a vorbit despre: „O idila română-italiană la începutul sec. XIX: Asachi şi Bianca Milesi". A prefaţat traducerea în italieneşte a cărţii d-lui C. Kiriţescu: „Porunca a zecea" (Il decimo comandamento) *apărută în editura Gino Carabba.*

De curând a publicat importantul studiu pe care-l reproducem aci: „Ricordi d'infanzia di scrittori Romeni" în cea mai mare revistă italiană: „Rassegna Nazionale" în care face un paralelism între „Amintirile din Copilărie" ale lui Ion Creangă, şi „Flori din Grădina Copilăriei" a d-lui C. Kiriţescu.

E oare cu putinţă o evocare fidelă a impresiilor din copilăria îndepărtată? Căutând răspunsul la această întrebare în paginile celor mai cunoscute autobiografii, vom vedea că memoria păstrează, e drept, viziunea precisă şi sigură a unor amănunte care au izbit în mod deosebit imaginaţia copilului, însă ansamblul cadrului se resimte în chip forţat de anii care s'au scurs, în timpul cărora ochii au învăţat să vadă realitatea, micşorând imaginile dulci de altădată. Asupra copilului îndepărtat se proectează întotdeauna umbra omului matur care, în eul intim caută cu lăcomie geneza şi formaţia chinuitei sale personalităţi. Chiar cele mai frumoase autobiografii, în primele pagini, au ceva voit.

Simţul disciplinei, coerenţa, mândria aristocratică, îndărătnicia amabilă a lui Mammolino, sânt oglindirea în trecut a acelui tenace gentilom piemontez care a fost Massimo d'Azeglio, după cum răzvrătirile violente, sentimentul sfios al demnităţii personale, generozitatea impulsivă şi setea precoce de glorie a celor „nouă ani de vegetaţie" alcătuesc preludiul complexei personalităţi a lui Vittorio Alfieri.

Când Carlo Goldoni povesteşte întâmplările celor dintâi ani ai săi, pune în scenă un act al unei comedii şi povestirea se desfăşoară în ritm însufleţit de dialog. Când Dupré ne descrie întâlnirea cu mama sa după fuga aventuroasă din ziua Paştilor, modelează cel mai frumos grup care a eşit vreodată din dalta lui.

Gingăşia suavă, visătoare, a cântăreţului lui Mireille este toată în copilaşul care se rostogoleşte în şanţul puţului cu roată, pentruca să culeagă crinii de aur. Viitorul pictor al Alpilor priveşte prin ochii micuţului orfan care, dela ferestruica milaneză, urmăreşte fermecat ninsoarea bucăţelelor de hârtie în curtea întunecoasă. Nikolenka, atunci când se deşteaptă sub apărătoarea de muşte a lui Karl Ivanici, adună laolaltă într'o clipă o mulţime de impresii contradictorii şi complexe, care sânt suficiente prin ele însele ca să lumineze toată figura lui Tolstoi.

Orice scriitor de amintiri, în ultimă analiză, se caută pe sine însuşi în trecut. Acestei reguli comune îi corespunde întocmai şi cel mai mare dintre scriitorii autobiografici ai României, Ion Creangă, pentrucă centrul Amintirilor sale din copilărie este tocmai ţăranul necioplit pe care mama, vajnica Smaranda, vrea să-l îndrumeze pe calea aspră a cărţii, către mirajul carierei eclesiastice.

La Constantin Kiriţescu, avem, deşi pe scurt, viziunea copilului care traversează strada principală a mahalalei, ţinându-şi de mână frăţiorul şi urmat de credinciosul Azorache. Şi câte sfaturi ale mamei pentru expediţia aceia: teroarea tramvaiului care poate să sosească, vesüt de trompetă, în pasul târît al mârţoagei jigărite! Il vedem apoi pe erou răsfoind paginile revistelor vechi în jurul mesei, în serile liniştite, în familie, în vreme ce bătrâna servitoare povesteşte întâmplări îndepărtate micuţilor stăpâni care nu se mai satură ascultând-o; dar figura-i micuţă nu apare niciodată pe primul plan, nu se iveşte pe fond. Autorul nu-l caută pe Constantin în trecut; nu vrea să găsească în copilaşul de atunci pe viitorul literat, pasionatul cultivator al problemelor didactice; evocă numai câte o imagine îndepărtată, aşa cum — deacurmezişul vieţii — a păstrat-o în ochi şi în inimă, privind-o totuşi din afară, pentru ca să spunem aşa, fără să-şi analizeze impresiile, cu simplicitatea aproape lipsită de podoabe care se potriveşte atât de bine copilaşului modest din acel colţ de suburbie bucureşteană.

Aceasta pentru că, în adevăr, Constantin Kiriţescu descrie tocmai „periferia". Grădina copilăriei sale nu are, ne spune autorul, brazde cu chenare geometrice, covoare catifelate de iarbă în culoarea smaraldului, şi nu e nici măcar păduricea deasă din marginea satului: este pământul necultivat, cu tufe de burueni şi florile clorotice acoperite de praf; drumul rău pavat, cu trotuarul de pământ, bătătorit de tălpi groase şi de picioare desculţe, băeţii zgomotoşi, cumetrele în uşi şi cânii lătrând şi încăerându-se.

ION CREANGA

Lumea lui Constantin Kiriţescu nu are vivacitatea, varietatea, nu prezintă interesul de lucru nou pe care-l are pentru noi, lumea evocată de Ion Creangă; suburbia Bucureştiului de acum patruzeci de ani nu se deosebea în mod substanţial de suburbia oricărui alt centru citadin şi, în afară de puţine excepţii, tipurile reînviate de condeiul lui Kiriţescu nu diferă de acelea care, sub orice climă, au trăit în acel liniştit răstimp de veac.

In schimb, figurile care trăesc în paginile preotului moldovean nu pot fi imaginate decât acolo, dincolo de râul Neamţ, în târguşorul Humuleşti, cu obiceiuri atât de ciudate pentru noi, printre ţăranii în aparenţă atât de deosebiţi de ai noştri; şi aceasta, pentrucă noi sântem întotdeauna sclavii formei exterioare şi uităm prea adesea acea substanţială şi reconfortantă identitate omenească.

Desigur, destul de ciudată ne apare lumea aceia, unde printre codrii şi livezile care se oglindesc în pânzele de apă încremenită a râurilor, pe întinsele câmpuri semănate şi pe dulcile coline, în umbra mânăstirilor întunecoase cu auguste amintiri, încă dela jumătatea secolului al XIX-lea tinerii veneau, prinşi cu arcanul, să-şi facă milităria şi copiii învăţau să citească în sunetul vânelor de bou, cu literele alfabetului înşirate pe un băţ şi se înălţa copacul belşugului în faţa casei unde se afla un mort, iar ţărăncile îşi recitau descântecele şi făceau farmece pentruca să scoată soarele din nori. Arta minunată a lui Ion Creangă ne transportă, uimiţi şi îndărătnici, printre acele jocuri de imagini ciudate; dar toţi aceia dintre noi care-au trăit în copilărie la ţară, simt iarăşi în vinele lor căldura soarelui de-acolo, iar pe faţă stropii apelor, şi recunosc miile de glasuri nelămurite care se înalţă din pământul negru. Glasurile au un sunet familiar căci sufletul ţăranului este acelaş oriunde. Pe malurile limpedei Ozane sau ale drumului înflorit, cântecele se înalţă cu acelaş avânt liric, ca şi în ritmul vesel al stornelului sau în metrul lent şi melancolic al doinei.

Alături de puternicele şi sugestivele acuaforte ale lui Ion Creangă, pastelele delicate ale lui Constantin Kiriţescu pot să apară, la prima vedere, mai scăzute ca ton, în culori cam prea stinse.

Dar meritul lor stă tocmai în această penumbră: nu-i soarele orbitor care aureşte culmile moldovene; e cerul palid care revarsă gingaşa-i lumină difuză printre uliţele umbrite de şiruri de case.

Totuşi, şi poate tocmai din această pricină, *Florile din grădina copilăriei mele* au un parfum mai plăcut, acelaş parfum care ne exalta în copilărie, acelaş parfum care acum ne strânge inima prin acea crudă putere de asociaţie pe care o au aceşti neînduplecaţi străjeri ai amintirilor.

In acea înţeleaptă penumbră se învârtesc figurile bătrânoare dragi inimii scriitorului, care alcătuesc micul său „mondo antico". Iată pe mătuşa Anuţa, îmbătrânită în casa veche din spatele curţii largi, pline de nuci şi meri; „casa mare" plină de comori pentru privirile lacome ale copiilor; tablourile de pe pereţi, văzute şi revăzute, dar întotdeauna noi; bomba care explodează în trăsura ţarului, Sfântul Gheorghe care ameninţă să sboare din cadră în goana calului său, ca şi Sfântul Martin care farmecă şi uimeşte pe micul Rosegger; „scara vieţii" cu leagănul pe prima treaptă şi cu îngerul morţii la capătul coborîşului, care deschide, „portar politicos", ultima poartă pentru cel din urmă lăcaş; vie şi prezentă în regretele văduvei, umbra răposatului Nae, care fusese, ce-i drept, un soţ foarte bun, dar de ale cărui desmierdări cam prea vioae fruntea Anuţei purta încă urme, pentrucă „aşa a lăsat Domnul — comenta ca un filosof bătrâna prietenă a lui Constantin — că bărbatul trebue să-şi bată nevasta..."

Şi Mamaria, umbră credincioasă a casei, în timp ce lustrueşte ghetele familiei, evocă şi ea întâmplările cu resemnarea fatalistă a femeii din popor, pentru care bărbatul beat, bătăile sau copiii răpiţi unul după altul, de mizerie sau de chinuri, intră în cadrul întâmplărilor normale. Chiar şi pruncul în faşă, pe care, întorcându-se după o zi de muncă istovitoare, îl găsise sufocat sub trupul greu al bărbatului adormit, care se rostogolise din pat peste leagănul copilaşului. Mamaria suspină şi schimbă vorba. Dar dintre istorii, este una veşnic nouă şi plină de o groază plăcută pentru copii: *Turcii.* Dar Turcii, care în 1848 surâdeau binevoitori celor 18 ani ai Mamariei, terorizată şi rămasă închisă în hambarul unde se căţăraseră cu multă greutate voluminoasele ei stăpâne, nu apar, în evocările liniştitelor seri din suburbie mai cruzi decât aceia amintiţi de bunicul lor Ion Creangă în bucătăria cea mare din Humuleşti, pentrucă şi ei o cruţaseră în timpul jafului pe copiliţa uitată în fugă de familie, punându-i chiar — lângă leagăn — bani de aur.

Cine dintre noi nu are, în vreun colţ al memoriei, o figură veche, nu de casă, dar familiară, absurdă şi grotescă, despre care ne întrebăm dacă a trăit în adevăr cu noi sau este mai de grabă un rod al fanteziei noastre? Aşa-i pentru Kiriţescu cucoana Luxiţa: înaltă, osoasă, cu părul cărunt întins şi lins în *bandeaux* pe tâmple şi ridicat din plin pe vârful capului, strânsă într'o veşnică rochie neagră decolorată, solemnă şi majestoasă în conştiinţa-i de boeroaică scăpătată. O vedem sosind cu mica-i valiză şi puişorul ei, dispusă să doarmă chiar pe două scaune, rămânând atâta timp cât nu i se părea potrivit să schimbe gazda, plecând apoi pe neaşteptate şi lăsând în urmă o trenă de mici datorii şi ecoul interminabilelor procese şi bucăţi de operă italiană, din „Casta Diva", cu aria nebunei Lucia cântată cu acompaniament de gesturi tragice şi ochi daţi peste cap, până ce se ridica glasul mamei, patetic şi resemnat, ca să implore: „schimbă cântecul, madam Luxiţa, că-mi sperii copiii..."

C. KIRIŢESCU

Două lumi atât de deosebite, aşa dar, sânt evocate de doi scriitori români, tot atât de deosebiţi.

Ion Creangă, ţăranul din Humuleşti, a rămas ţăran în sufletul său chiar atunci când viaţa îl dusese departe de munţii lui; a fost întotdeauna un „desrădăcinat", chiar la Iaşi.

Mare, puternic, patrat, oraşul părea că-l înăbuşă, fără să-i răpească totuşi acea vână de sănătoasă veselie ţărănească, acea undă de comic cu hohote de râs, acea notă de verison rabelaisian care şerpuesc în poveştile şi în amintirile sale.

Constantin Kiriţescu, născut la periferie şi trăit în centrul Capitalei, student, profesor, funcţionar, publicist, are în linia boerească şi complicată a vieţii şi a artei sale, în umorul graţios, în umbra uşoară de scepticism, în fondul de înţelegere şi compătimire omenească a Nuvelelor şi a Amintirilor sale, rezultatele educaţiei cetăţeneşti a unei familii din buna burghezie.

Dacă Ion Creangă a dat cel dintâi literaturii ţării sale imaginea vie a lumii mici din câmpia moldoveană în secolul al XIX-lea, Constantin Kiriţescu i-a dat cel dintâi, evocarea vieţii cetăţeneşti de acum o jumătate de veac. Dar cu tot contrastul, câteodată aproape strident, câtă corespondenţă profundă şi omenească între cele două cărţi. Găsim în ele tinereţă, exuberanţă, bucuria unor vieţi tinere; pagini mai turburătoare printre ţărănuşii din Humuleşti fie că merg la plimbare, după plug în ziua Sfântului Vasile, sau că se furişează să fure cireşe din grădina mătuşii Marioara, sau se urcă în teiul bătrân ca să caute o pupăză care din vremi uitate trezeşte tot satul cu cântecul ei lugubru; fie că se bălăcesc în iaz sau aleargă prin livezi căutând sulfină şi livănţică pentru ca să parfumeze pânzele curate, sau învârtesc fusul în serile de iarnă luându-se la întrecere cu fetele, aşteptând ca, devenind fete, să joace şi ele în ritmul de vârtej al *horei.* E ca o goană de mânji fără frâu dela un capăt la altul al cărţii. Mai potoliţi, micii orăşeni ai suburbiei, trebue să se mulţumească cu pauzele în suspine, cu nasul strivit de geamul singurei prăvălii a cartierului, sau să exploreze comorile din cutiile vechi păstrate de mătuşa Anuţa sau cel mult să înalţe zmeul în văzduh sub conducerea înţeleaptă a lui Tănase, fiul Mamariei, urmărind şi gâfâind cu ochii şi cu inima visul cântărit în albastrul cerului ca şi băeţii din colegiul Urbino, în dimineaţa primăvăratecă cu lumină şi vânt, cântată de Pascali.

In amândouă cărţile domină, deşi în chip deosebit, Mama, pentrucă într'însa se concentrează toată lumea acelei vârste binecuvântate a ignoranţei.

Că în afară de cântec, câştig, iubire
O mai fi şi vreo altă fericire.

Mama lui Creangă este figura cea mai proeminentă a cărţii; semeaţă, energică, voluntară, Smărăndiţa domină pe soţ şi pe copii cu ascendentul bunului simţ al criteriilor sănătoase. Dacă Ion, în loc să legene pe frăţiorul mai mic, se duce să se bălăcească în iaz, tot ea îi ia hainele de pe mal, lăsându-l să facă aşa cum îl va tăia capul şi să se întoarcă acasă în costumul lui Adam. Dacă neplăcerea părăsirii sătucului dintre munţi pentruca să se ducă la şcoala de departe, dă fiului puterea să reacţioneze şi tatăl însuşi este gata să cedeze, puţin convins în fond de nevoia de a-l face popă, tot Smărăndiţa se impune şi-l face pe bărbat să tacă, iar pe Ion să plece. Şi totuşi, câtă duioşie pentru dânsa în cuvintele bătrânului preot, când aminteşte cu o nesfârşită nostalgie bucuria vieţii de copil: „Aşa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunăţii, pe cât mi-aduc aminte, căci braţele ei m'au legănat, când îi sugeam ţâţa cea dulce şi mă alinta la sânu-i gângurind şi uitându-mă în ochii ei cu drag! Şi sânge din sângele ei şi carne din carnea ei am împrumutat; şi a vorbi de la dânsa am învăţat. Iar înţelepciunea — dela Dumnezeu, când vine vremea de a pricepe omul ce-i bine şi ce-i rău".

Mai puţin relief are cealaltă şi totuşi o simţim în toate paginile ca o tainică prezenţă invizibilă; plouă peste dânsa în serile liniştite lumina lămpii şi ne-o arată ocupată cu lucrul, în timp ce glasul monoton al Mamariei întovărăşeşte în surdină visele sale de mamă. O vedem din prag făcând încă semne copiilor care se aventurează peste drum. O simţim resemnată şi răbdătoare faţă de maniile nevinovate ale bătrânei servitoare, faţă de impulsiunile periodice ale „cucoanei Luxiţa" — şi evocarea lui Kiriţescu răsună cu tot atâta tristeţă ca şi aceia a lui Creangă, atunci când închină mamei scurtele povestiri „ale unor timpuri pline toate de prezenţa ei", sau când repetă numele-i dulce, care „se iveşte pretutindeni printre rânduri aşa cum chipul ei răsare din toate tablourile copilăriei".

Lectura Amintirilor lui Ion Creangă ne lasă în ochi ceva ca o orbire de lumină, în vine gâfâitul unei goane, în inimă ecoul unui cântec rând pe rând vesel, entuziast sau nostalgic. Ni se pare că ne întoarcem dintr'o călătorie îndepărtată în timp şi în spaţiu, şi surâsul întârzie pe buzele noastre.

Inchizând cartea lui Constantin Kiriţescu, ni se pare că am retrăit câteva ceasuri din copilăria noastră, figuri cunoscute se suprapun acelora evocate de autor şi se unesc cu dânsele, iar glasurile acelea necunoscute şi îndepărtate capătă tonul glasurilor bine cunoscute şi dragi de altă dată, şi poate din această pricină surâsul cu care am citit se topeşte şi ne îndreptă gânditori pe urma amintirilor.

A. SILVESTRI-GIORGI

Sorin [illegible] — Peisaj

Varia

Premii

Premiul pentru critică a fost atribuit săptămâna trecută lui Marcel Thiébaut, pentru cartea sa „Edmond About", şi lui René Dumenisl pentru studiul asupra lucrării: „Education sentimentale" de Flaubert.

Premiul populist a fost decernat lui Tristan Rémy pentru opera „Faubourg Saint-Antoine".

Alice René-Ghil

Alice René-Ghil a dispărut tocmai în momentul, în care se deschideau serbările Simbolismului, după ce timp de zece ani servise memoria soţului său cu pietatea cea mai arzătoare.

Alice René-Ghil n'a vrut să părăsească micul apartament din strada Lauriston, unde-şi petrecuse viaţa împreună cu soţul său poet şi unde continua să primească prietenii obişnuiţi ai poetului.

Ea primea de asemeni şi mulţi scriitori tineri, cărora le povestea cu plăcere amintiri interesante.

Odată pe an se întruneau toţi obişnuiţii casei, mai solemn ca de obicei. Atunci doamna Ghil asculta împreună cu cei de faţă vocea poetului. In adevăr Ferdinand Brunot îi dăduse un disc pe care era înregistrat „Chant dans l'Espace" recitat de autor.

Văduva poetului a plecat să se întâlnească cu cel dispărut în cimitirul din Melle, unde era înmormântat René Ghil.

Casa lui Mallarmé

Casa dela Valvins, la care ţinea atât de mult Mallarmé, a rămas în aceiaşi stare, în care o lăsase, murind, marele poet. Camerele în care locuia el împreună cu soţia şi fiica sa (Mallarmé nu ocupa decât o parte din marea clădire, care urma să-i revină doctorului Edmond Bonniot, ginerele său) au rămas intacte, pios întreţinute caşi mormântul unde se odihneşte alături de familie într'un încântător colţ de natură.

CASA LUI MALLARMÉ

Minusculul „cabinet japonez" în care-şi instalase biroul — un metru pe doi — pare că-l aşteaptă. Divanul, masa de lucru, decoraţiunile murale, alese după gustul marelui poet — au rămas aceleaşi. Pânza roşie, cu care Mallarmé însuşi şi-a tapetat pereţii, puţin uzată de vreme, rezistă încă graţie grijii cu care o îngrijeşte văduva doamnă Bonniot.

Patul, micul dulăpior Ludovic al XV-lea, masa, pe care şi-a scris testamentul şi portretele de familie, împodobesc odaia în care-a murit. Sufrageria de asemenea a rămas neschimbată, în afară de bufet.

In grajd şi şopron (construit după moartea sa) se mai poate vedea încă barca în care-şi plimba vizitatorii şi micul docar englezesc, pentru care avea o adevărată pasiune Geneviève Mallarmé.

Romancierul Sheridan

Romancierul Sheridan, care a murit de curând în vârstă de patruzeci şi cinci de ani, se numea — după adevăratul său nume — Gaston Edinger.

El a adoptat pseudonimul de Sheridan atunci când a scris, în timpul războiului, prima sa operă intitulată: „Une grande blessée".

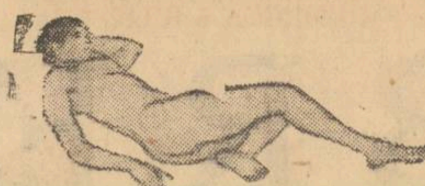
Gaston Edinger însă se ocupa cu aceiaşi rîvnă de ceramică, faianţă şi porţelan. In legătură cu acestea fondase o revistă tehnică „La céramique ancienne" la care de altfel era singur redactor sub numele de... Lacour-Bréval.

In sfârşit a mai publicat încă o serie de povestiri, care au avut mare succes, semnat Jacob Lévy.

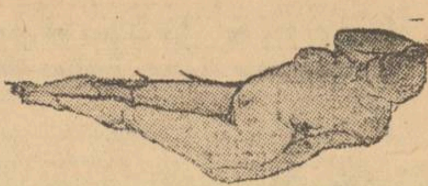
Portăreasa casei sale la Passy, avea mare grijă să nu uite unul dintre cele patru nume ale locatarului său.

— Doamnă — se adresa în fiecare sară Sheridan portăresei — n'ai primit nici o scrisoare pe numele nostru?

Din înalta societate engleză; Sezon avantajos pentru femeile din lume; O nouă industrie la îndemâna aristocraţiei; Pasionant reportaj cu numeroase fotografii în ultimul număr al excelentei publicaţii lunare „MAGAZINUL", 160 pagini în culori la heliogravură 25 lei.

MAMA PADURII

Unor oameni le merge rău în ziua de treisprezece. Mulţi se tem să pornească la drum Marţea. Alţii se înspăimântă când le iese în drum popă ori căldare goală. Acelora le sughiţă inima când se varsă sarea pe masă. Acestora li se face părul măciucă dacă le taie cărarea un epure. La câţi nu li se face galbăn obrazul de teamă că li se bate ochiul stâng. Ici unul care a luat bătaie, pentrucă l-a mâncat palma dreaptă. Dincolo ,altul care s'a îmbolnăvit pentrucă a umblat în haine negre — neascultând ce spune zodiacul.

Pachiţei, însă, orişicând şi orişicum îi merge rău.

Doarme pe-o laiţă mititică de lemn, pe care stăteau înainte cofele cu apă. Dimineaţa când o zgâlţâie Gherghina cu răutate ,se trezeşte ţapănă, una cu scândurile de subt dânsa.

— Scoală, muere ticăloasă! — o biciueşte glasul bucătăresei, alungându-i visurile.

— Taci din gură proasto! — îi răspunde Pachiţa, zbughind-o epureşte pe uşă.

Casa stăpânilor ei e întunecoasă şi veche, cu ziduri coşcovite, cu podele stricate. Gunoaele, aţele de păianjen, praful se ascund bine prin găuri, crăpături, colţuri întunecoase. Oricât mătură ,spală şi freacă în fiecare zi antretele şi odăile par tot murdare.

— Aşa se grijeşte? Numai în mijlocul casei? — îi spune cucoana bătrână, clămpănindu-şi negul cu păr ţepos din bărbie.

Pe urmă începe chinul tablalelor cu ceşti şi pahare. Ca să deschizi uşa, purtând o asemenea clădire pe care un cutremur o poate răsturna şi preface în ţănduri la fiecare clipă, e o crispare a întregii fiinţi şi o groază de moarte.

Apoi vine slugăritul bucătăriei: vărsarea hârdăului cu zoi —pe care nu-l poate căra decât ţinându-l înainte cu amândouă mânile şi lovindu-l de genunchi, curăţatul cartofilor şi a zarzavatului, trecerea cărnii prin maşină, zdrobirea posmagului în chiuliţă, dejghiocarea ceanului. căratul lemnelor.

„Ce-i mai greu!"

— Mişcă, mai repede, hăituşcă! — o mână dela spate Gherghina.

Dar spălatul blidelor la amiază şi mai cu seamă sara — când picuri de somn cu nasul în farfurii şi oale — e mai rău de cât orice hârdău şi orice urechială. Cum pot să mănânce atâta nişte oameni şi să murdărească aşa amar de farfurii? Anume ca s'o ţie pe dânsa până în păcura miezului nopţii, când încep a se uita dracii pe geam, rânjind. Mai sparge şi ea atunci câte o farfurie, ca să-i treacă de spaimă şi să-i sară somnul.

— Pachiţă! Pachiţăă!...

— Zâr! Zâr! Zâr!

O strigă. O sună.

— Adă apă!

— Du-te şi închide uşa !

— Repede-te până la băcănie; dar să vii ca fulgerul.

— Dă-mi papucii de subt pat!

— N'ai văzut cheile?

„Scarpină-mă după ureche! Cască în locul meu! Mestecă pentru mine!" — maimuţăreşte cu răutate Pachiţa, numai pentru dânsa, aşa; îşi face ochii mititei şi-şi strâmbă gura mieros.

Şi mai este şi plodul cel mititel „duduia Nana". Imbrac'o. Desbrac'o. Dă-i să mănânce. Caută-i papucaşii. Ţine-i de urît. Spune-i poveşti.

— Am să mă întorc acasă, la Tighina! — a spus odată, când o ajunse aleanul. — Nu mai vrau să stau aici.

— Ba ai să stai! Ai să stai aici! — îi făcuse în ciudă stăpâna. Şi pentrucă nu putea s'o convingă, o lungise bine de urechi şi-i tunase şi vreo doi pumni îndesaţi, de-i rămăsese rădăcini dureroase, până'n adânc.

•

In odaia de la faţă, din spre drum, au venit chiriaşi. Pachiţa se bucurase când văzuse două cucoane tinere, cu tot felul de lucruri frumoase. Desigur că-i vor da şi ei drept bacşiş, câte un şirag de mărgele, vre-o rochie veche. Ceruse stăpânei s'o lase să facă ea curat şi să servească pe „cele străine". Toţi o lăudaseră, până şi Gherghina; şi-i încredinţase răspunderea nouei slujbe.

La început mersese bine. Una din chiriaşe, cea cu ochi lungi căprii şi vorba moale, îi făgăduise că, dacă se poartă ferches, îi cumpără mărgele albastre. Nu-i spuneau nimica, o lăsau să facă curat cum ştie ea. Mai făceau câte o glumă. Ii zâmbeau. Pachiţa era foarte mândră că e gospodină în acel colţ de casă şi începuse să-şi deie oarecum aere ,tratând de sus pe Gherghina. Işi făcuse şi frizură, alegându-şi cu greu cărarea în părul tuns franţuzeşte şi necăjindu-se să puie la locul ei ţăpuşa sbârlită care i se urca speriată în vârful capului. Işi spăla mai des rochiţele vechi şi nu uita să se curăţe. pe picioare în fiecare dimineaţă.

Dar binele se strică repede, ca şi peştele. N'au trecut nici câteva zile şi toate s'au schimbat, de parcă erau altele.

Ţi-ai găsit să aibă noroc Pachiţa.

Cucoanele au început s'o privească pe subt sprâncene, dintr'o parte. Glasul li s'a făcut acru parcă băuseră oţet. O chemau smuncit, răpezind-o în toate părţile. Când mătura, stau suite în paturi, făcându-se că citesc, ori stau de vorbă. O urmăreau, însă, furiş, la fiecare mişcare, că, ea săraca, îşi simţea mânile seci şi se zăpăcea.

— Nu vezi c'ai lăsat murdar pe subt pat şi pe subt dulapuri? — o mustrară.

Pachiţa nu ştia cum să isprăvească mai repede şi să iasă.

— Ai uitat s'aduci sarea, — o fulgerau cu dispreţ, ţintuind-o pe loc.

— Sarea?... repeta încremenită vinovata, neînţelegând parcă ce-i aceia.

— Da. Sarea. Ai uitat s'aduci sarea! — îi băteau răspicat în faţă, ca nişte palme. Mai ales cea grasă cu nasul lung era a dracului, de parcă o muşcase un câne turbat.

Apoi, cucoanele râdeau între ele, batjocorind-o. Ea ascultase la uşă, ţinându-şi răsuflarea.

— Ai văzut-o ce cap de cal are? Parc'a tras-o cineva de frunte şi bărbie, până n'a mai putut. Şi ce ochi tâmpiţi boldeşte, parcă nu pricepe nimic. Mă enervează, că-mi vine s'o bat!

Pachiţa asculta cu sufletul în lacrimi şi uita de ce i se poruncise.

— Zâr! Zâr! Zâr!

De trei ori! O chiamă chiriaşele!

— Aţi sunat careva? — întreabă Pachiţa.

Cucoanele nici nu se mai uită la dânsa.

—Adă sarea! — spun cu iehamite.

De la o vreme, chiar, s'au întrecut cu şaga. Se răstesc la ea şi-o ocăresc. Şi-o ceartă şi stăpânele, că nu ştie să-şi facă datoria. Şi Gherghina, cu buzele umflate, o face de tot râsul. Ba chiar o împinge şi-i face vânt, ameninţând-o cu bătaia.

Nu mai are nici o tragere de inimă să fie harnică. I-i indiferent. Poţ. s'o ocărască. N'au decât.

•

Intr'o duminecă, stăpânele îi făgăduiseră s'o lase la un film.

Pachiţa, de dimineaţă, şi-a călcat cu grijă rochiţa cea cu floricele albastre şi s'a pieptănat cât a putut mai bine.

E foarte veselă. Afară e frumos şi nourii n'au să aducă ploaie; au să ţie cu dânsa.

— Se poate de făcut curat? — se înfiinţase la ora obişnuită, în uşa chiriaşelor.

— Nu pot acuma. Am de lucru, — îi răspunsese scurt, nasul lung.

Pachiţa plecase. Avea de grijit baia şi de încălzit cazanul pentru scăldătoare. Alăturea, în odaia cea mare, plodul smârcâia şi o chema, s'o îmbrace.

— N'auzi că te strigă fetiţa? — o ameninţase stăpâna cea tânără, vârând capul pe uşă.

— Mă duc acuşi. Mi-a spus cuconaşul să-i pregătesc baia.

— Pachiţă! Pachiţă! — se aude glasul gros al cucoanei bătrâne. De când ţi-am spus să aşezi paturile! Avem să stăm până la amiază cu aşternutul nestrâns ?

— Indată! Indată! — se grăbise Pachiţa, neştiind încotro s'apuce.

Tocmai isprăvise în baie şi se ducea către aşternuturi şi răcnetele duduiei Nana, când de-odată.

— Zâr! Zâr !Zâr!...

— Acuma şi-a găsit! Când am eu timp, mă alungă!

— Da' vină odată fată hăi! De când te strigă copilul!

— Cucoană, mă chiamă „cele străine".

PROFIRA SADOVEANU

— Lasă-le să mai aştepte. nu te plătesc numai pentru dânsele. Şed pentru o chirie de trei mii cinci sute de lei, mănâncă, dorm, le-am dat baie, le fac curat şi mai trebuie slugărite la fiecare clipă. Ia mai stai şi tu, că doar n'au să crape!

Pachiţa s'a dus la trebile gospodăriei.

— Zâr! Zâr! Zâr!

Pachiţa se bucura.

— Zâr! Zâr! Zâr!

— I-auzi, cucoană, ce mai sună!

— Lasă-le să sune!

Soneria a închis gura o bucată de vreme. După cinci minute, însă, a zbârnâit din nou.

— Zâârr! Zâârr!...

— Du-te şi vezi ce vor.

Pachiţa a lăsat toate şi-a alergat.

Inainte de-a apuca să deschidă, uşa s'a dat de perete şi scorpia cu nasul lung i-a ieşit înainte ,cu ochi vineţi:

— De ce nu vii când te chem? Te-am sunat de-o sută de ori. Ce-i obrăznicia asta? Nu ţi-am spus să vii să faci curat mai târziu? Dacă n'am putut dimineaţă, înseamnă să nu mai vii până sara?

Pachiţa s'a dat un pas îndărăt.

— Parcă eu numai asta am de făcut, — a îndrăznit.

Scorpia a venit asupra ei. Era numai venin turbure. Ochii i se făcuseră negri.

— Cum ai zis? După toate mai eşti şi obraznică? Să ştii c'am să te spui cucoanei.

Pachiţa a ridicat ochi albaştri.

— Ei, şi? — a răspuns. — Şi ce-i dacă ai să mă spui cucoanei?

— Cum „ei şi"? Am să-i spun că eşti obraznică şi rea, că nu vii nici odată când te chem, că laşi numai murdărie în odaie. Că nu vreau să te mai primesc aici. Să vie deacum înainte Gherghina.

Pachiţa rămase cu gura căscată. Cucoana asta era aşa de rea, că cine ştie ce are să spue şi să facă.

La zgomot, ieşiseră din odăi stăpânele. Apăruse şi „domnul" din biurou.

— Obraznica asta merita să-i dau câteva palme. Credeam că-i numai proastă şi leneşă, dar văd că îi şi rea. Nu permit să mi se trimeată o slugă care să mă enerveze şi să mă turbure. Dacă n'o schimbaţi, eu plec!

Pachiţa o ştersese. Stăpânele căutau s'o îmbuneze pe chiriaşă.

— Nu ţi-e ruşine, măgăriţă, — o plesnise cucoana cea tânără, prinzând-o într'un colţ de bucătărie. Din cauza ta să rămânem noi fără cei trei mii cinci sute de lei? Să-ţi vâri minţile 'n cap, ai auzit?

•

După amiaza de Duminecă e însorită şi senină. In curticica din coasta casei, pe pragul de piatră dintre romaniţe şi patlagină, Pachiţa ascultă liniştea zilei de sărbătoare. Pe drum, trec grupuri de oameni, îmbrăcaţi cu haine frumoase. Toţi râd şi vorbesc în gura mare. Se duc la petrecere, la filme, prin grădini cu flori multe. Trece câte un automobil luxos, trăsuri cu doi cai. Un negustor de îngheţată îşi târâie căsuţa de tablă cu rotiţe, pe piatra trotuarului.

Pachiţa n'are voie să plece de-acasă. Bani n'are să-şi cumpere îngheţată. Trebuie să ţie de urât şi să păzească pe „Nana". Numai cucoana bătrână doarme în casă, în odaia cu obloanele puse.

— Spune-mi o poveste, Chiţo! — se roagă fetiţa de cinci ani, uitându-se galeş la dânsa şi clătinându-şi cârlionţii de mătase. — O poveste frumoasă.

Sluga, care nu-i decât cu şapte ani mai mare decât plodul, o priveşte posac.

—Nu-mi arde de poveşti.

— Te rog, Chiţo! Spune-mi poveste! Te rog!

— Sânt amărâtă! Lasă-mă în pace! — răspunde.

— Spune-mi o poveste! Spune-mi!

— Nu-ţi spun!

— Să-mi spui o poveste! Să 'mi spui !

— Nu-ţi spun! Nu răcni de geaba.

— Spune-mi! Altfel mă duc la bunica şi te pârăsc!

— Poţi să te duci.

— Spune-mi, n'auzi? Am să-i spun să te bată!

Pachiţa strânge dinţii şi ridică ochi de sticlă albastră.

— Ai să spui să mă bată? Şi tu? După ce că eu te-am crescut şi te-am hrănit?

— Spune-mi! Spune-mi!

Pachiţa râde deodată în colţul gurii. Acum se simte ea scorpia cu nasul lung. Spune încet, liniştit:

— Hoo! Nu mai răcni! Stai, că-ţi spun !

Fetiţa se linişteşte numaidecât. Satisfăcută, se apropie mai tare de Chiţa şi-şi pleacă capul blond pe ea.

— Spune-mi! Una frumoasă !

Pachiţa începe:

— Era odată o fetiţă cu părul de aur creţ aşa ca tine. Şi fetiţa asta vroia să se ducă la bunica ei, care stătea într'o pădure mare, neagră, undeva, departe...

— Da, spune fetiţa. — Pe urmă?

Pachiţa o priveşte cu coada ochiului.

— Intr'o zi, spre seară, fetiţa trebuia să se ducă la bunica ei. O trimetea mama cu un coş cu de-ale mâncării.

— Da.

Pachiţa se opreşte. Zice încet.

— Tu ştii cum e pădurea?

Nana se uită mirată.

— Nu ştiu. N'am fost nici odată.

—Nici fetiţa ceea nu fusese, — şopteşte tainic povestitoarea. Pădurea e mare, deasă, cu mulţi copaci stufoşi şi încâlciţi, cu buruiene şi spini ascuţiţi, cu iarbă adâncă prin care umblă tot felul de gândaci şi viermi. E întuneric. Cerul nu se vede. Se aude numai vântul cum vâjâie şi corbul cum croncăneşte.

Fetiţa se uită într'un ochi. Işi închipue.

Fetiţa intră în noaptea pădurii. Se auzea lupul urlând. Un bursuc scoate capul dintr'o bortă şi mârâie la dânsa.

Nana o opreşte:

—Chiţo !

— Ce-i?

— Chiţo! Nu-mi place povestea. Spune alta.

—Nu-ţi place povestea? Să vezi mai 'ncolo ce frumoasă-i! Ascultă. Şi fetiţa o priveşte prin pădure, cu inima cât un purice de frică. Mai avea mult până la coliba bunicii. Bunica o aştepta cu prăjituri bune şi cu cafea cu lapte.

— Bunica era frumoasă?

— Da. Foarte frumoasă. Şi cum îţi spun. Fetiţa mergea prin pădurea întunecoasă. cum mergea ea aşa... Ţi-e frică?

Nana se uită cu ochi senini.

— Nu mi-e frică.

— Nu ţi-e frică ?Şi cum mergea ea aşa, de-odată se întâlni cu Mama-Pădurii. Ştii cine-i mama Pădurii?

— Cine-i Mama-Pădurii?

— Mama-Pădurii e o arătare mare, mare, cu nişte mâni lungi, lungi, c'un cap mare, mare, cu ghiare ascuţite, cu părul vâlvoiu.

Nana se apleacă pe spate. Ar vrea să spuie ceva.

— Cu părul vâlvoiu, cu dinţii ascuţiţi..

— Nu. Nu vreau! — strigă fetiţa. — Nu-i frumos! Mi-e frică!

Pachiţa se pleacă asupra ei, cu părul zbârlit, cu ochii holbaţi, cu degetele răşchirate.

— Vreau să te mănânc! Să te mănânc !— zice Mama-Pădurii, clănţănind din dinţi. Vin' să te mănânc!

— Nu! Nu! — se apără Nana, răcnind. Nu cu Mama-Pădurii! Nu vreau cu Mama-Pădurii!..

Dar Mama-Pădurii o ia în ghiare, îşi ascute dinţii şi e gata s'o crănţănească de vie.

— Bunică! Bunică! — plânge Nana, alergând în casă. Bunică! Bunică!

— Ce-i? Ce s'a întâmplat?

— Bunică! Mi-e frică!

— De ce ţi-e frică?

— De Mama-Pădurii! De Chiţa! Vra să mă mănânce!

Cucoana Bătrâna iese în ogradă. Negelul cu păr i s'a zbârlit.

— Ce-i cu tine, fată hăi! Ai înebunit? De ce spării copilul?

Pachiţa nu răspunde. Pleacă capul, supusă. Dar în inima ei se bucură nespus, c'a oropsit şi ea pe cineva, nu numai alţii pe dânsa!

PROFIRA SADOVEANU

Cronica mizantropului

Logică antisemită

D. Ornstein este evreu din România. S'a născut aici din părinţi născuţi şi ei aici şi nu ştie altă limbă decât cea românească. Nu s'a dus decât odată în străinătate şi s'a întors repede. Ii era dor de ţară, de ţuică, de mititei, de lăutarii de aici. Deşi simţul cuminţeniei i-a spus că trebue să-şi păstreze confesiunea părinţilor, d. Ornstein se bucură când vin sărbătorile creştine. Paştele, Crăciunul îi sunt necesare caşi aerul. El spune „Cristos a înviat" prietenilor români, se încurcă la un pelin, o dă prin cârnaţi şi prin alte slăbiciuni naţionale. Toată lumea îl iubea şi era indignată când, rareori, un mic viitor huligan, îi arunca un strigăt ironic care cuprindea o invitaţie la emigraţie. D. Ornstein nu era supărat pe copil. Copiii sânt îndrăzneţi şi iau în râs pe oricine. Dar nu înţelegea fondul glumei. Să se ducă, unde? Nu era aici ţara în care se născuse? Nu vorbea limba tuturor? Nicio chemare nu-i venea de nicăeri şi de aceia era turburat. In război d. Ornstein a pierdut doi copii, unul doctor, altul ofiţer. El îi plânge ca orice părinte, dar nu face caz deosebit de asta. Se vede din purtarea lui, din compătimirea pe care o are pentru alţi părinţi creştini în aceiaşi situaţie, că-şi dă seama că astea sânt riscurile oricărui cetăţean şi că el n'a contribuit mai mult decât alţii. — Cu conştiinţa împăcată, modest dar încrezător în oameni, d. Ornstein a rămas aproape toată viaţa român de confesiune mozaică, nici mândru nici ruşinat că se chiamă aşa cum se chiamă, ştiind de altfel că toată lumea îl cunoaşte drept ceeace este.

In ultima vreme de înflorire a ideologiei naţionaliste, d. Ornstein a început să fie înţepat chiar de către vechii lui prieteni creştini.

— Vezi, îi spuneau aceştia, ce egoişti sânteţi d-voastră evreii! Trăiţi aici, vă hrăniţi aici, dar nu vreţi să vă asimilaţi. Nu sântem antisemiţi, Doamne fereşte, dar susţinem că evreul trebue să-şi însuşească toate aspiraţiile acestui neam, să se asimileze, mă 'nţelegi!

D. Ornstein, care crezuse că face parte din chiar acest neam, rămase încremenit şi întrebă care era mijlocul de a se asimila.

— Să-ţi schimbi numele, domnule, să te pierzi în massa românească!

Vă veţi mira, dar lucrul este adevărat. D. Ornstein, sincer convins de argumentaţia prietenilor, şi-a schimbat numele spre a se numi Popescu. Nu şi l-ar mai fi schimbat, căci iată ce i s'a întâmplat. D. Ornstein este împiegat într'un minister (lucrul e rar dar este şi el adevărat). De curând a apărut într'un mare ziar naţionalist, condus de un mare român, această somaţie:

„Ştie oare Ministrul cutare că la departamentul d-sale deţine un rol de răspundere evreul Ornstein, camuflat subt numele neaoş de împrumut Popescu? In vreme ce tineri doctori în litere, sau drept se sbat în ghiarele mizeriei, duşmani ai acestei naţii, neasimilaţi aspiraţiilor ei, se strecoară în slujbe. Ce zice d. Ministru? Aşteptăm răspunsul".

Dar nu numai atât. Inainte toată lumea vorbea cu respect de d. Ornstein. Acum şoptesc pe la spatele lui:

— Il vezi pe cela zis Popescu?

— Ei?

— Numele lui adevărat e Ornstein.

— Nu mă 'nnebuni!

Iată binefacerile „asimilaţiunii".

ARISTARC

Grazia Deledda

LUMINI ȘI UMBRE

Omul era frumos — înalt, sprinten, cu chipul oacheș și lacom de arab tânăr și părea pe atât de sincer pe cât de urât și de turbure îi era trecutul. Dar când le auziai povestite de el, pățaniile lui căpătau un fel de parfum romantic. Stând pe scăunelul scos în grabă afară de gazda lui cea mititică, de îndată ce umbra lui apăruse în fundul pieții luminate de lună, cu brațele nervoase încrucișate pe piept, cu piciorul drept răsucit în jurul celui stâng, se întorcea din când în când spre zid ca să scuipe, ridica în sus obrazul întunecat unde albul dinților și-al ochilor mari și negri strălucea. Glasul era disprețuitor. Vorbind se întorcea spre femeia chircită pe prag, care-l asculta cu sfințenie, dar ridica glasul ca să-l audă și vecinii rezemați icicolo de căsuțele goale albe de var, sau adunați în mijlocul pieții, în fundul căreia răsărea un munte ca de marmoră.

Dar vecinii nu-l mai luau în seamă (de atâtea ori îi auziseră povestea) și se adunau mai bucuroși în jurul lui Sidòre, un piciu de zidar care avea un cuptor de var și le dădea să-i care marfa.

— Ce crezi tu, Sabé — zicea străinul — că ai mei sânt așa, oricine? Ba poate că sânt fruntașii satului: du-te și întreabă dacă nu crezi. Tata are avere și parale și nici în fața vlădichii nu-și scoate pălăria, dacă n'are chef, așa de bogat și de slobod e. Da' mama? E albă, frumoasă, nu strigă nici odată, și toate femeile vin la ea după sfaturi. Știe și să scrie, cu toate că-i o femeie cum erau pe vremuri. Frații mei și-au luat toți neveste bogate: avem o curte cât piața asta, acoperită toată de-o boltă de viță, care par'că-i cerul de Mai când e înorat, așa-i de frumoasă și de proaspătă. Nu-ți mai spun de lucrurile din casă: eu zic că mai multe dă mama de pomană de câte are primarul vostru în casa lui.

Sabèra, cu toată admirația pentru chiriașul ei, încerca să apere bogățiile neîndoelnice ale primarului.

— Ce spui, Caralu? Ce Dumnezău, nici în alte colțuri ale lumii nu pot fi oamenii care să dea de pomană lucrurile lui Don Giame.

Dar Caralu fusese și în alte colțuri ale lumii.

— Tu să taci din gură, melcule! Ce știi tu? Fiindcă ai și tu acolo un bordei și-un puț fără apă, crezi că poți să judeci averea altora? Nici cel mai al dracului din lume nu-i în stare să scoată bani dela tata. In America sânt bani, ce-i drept, dar toate sânt scumpe și cheltuești mai mult decât ai. Atunci la ce mai sânt buni? La mine acasă în schimb sânt de toate, grămezi-grămezi, iar banii, tata îi pune deoparte. Asta e bogăția adevărată. De asta se uită toți la tata ca la un rege. Când se așează seara pe bancă sub bolta de viță, cu mama lângă el, și în jurul lui cumnatele mele, copiii, slugile, poftește de-mi spune dacă e mai frumoasă Curtea Regală! Cum îți spuneam, nenorocul meu a fost că am vrut să iau o fată săracă. Da' era înaltă, grasă și frumoasă: cum îi place omului!

Sabèra, mică și slabă, încerca iar să protesteze:

Femeile de pe la voi sânt toate negre ca gurile Iadului.

— Tu să taci, frigăruie. Logodnica mea era albă și frumoasă. Trăia singură, ca tine, dar casa îi era cam peste mână și-avea o fereastră joasă, fără gratii.

Intr'o noapte stăteam rezemat de fereastra asta, iac'așa, fiindcă-mi venise mie gust: când deodată oblonul a căzut și m'am pomenit înăuntru. Fata era în pat. Ea zice că a țipat: eu n'am băgat de seamă. Dacă ar fi strigat într'adevăr, cineva tot o auzea. S'a dus la pretor, m'a pârît, a spus că am silit eu fereastra, că i-am astupat gura cu o batistă, așa și pe dincolo. Pe urmă și-a retras plângerea, fiindcă nu voia să mă nenorocească, zicea ea, și-a plătit și cheltuielile, două sute de lire frumoase ca două sute de îngeri ai Domnului. I-am spus tatii: să plătim noi cheltuielile astea.

Dar tata a răspuns: atunci toți au să spună că ești vinovat; frumos ți-ar mai sta! — Mama m'a întrebat: — Ești vinovat sau ba? Dacă spui că da, sântem gata să plătim. — Am spus că nu, ce dracu fiindcă vezi și tu Sabéra, dacă m'ași fi purtat cum spunea fata, ar fi retras ea plângerea și-ar fi plătit ea cheltuielile?

Gazda suspină:

— Dacă te iubea!... Femeia e tot femeie...

— Lovi-v'ar un glonte în căpățâna cu scufie, pe toate! Știi tu ce spun eu? Bărbatul muncește toată săptămâna numai pentru femeie, și chiar Dumnezeu a lăsat să fie așa: A pregătit lumea și-a făcut pe bărbat, toate pentru femeie! Da' eu după întâmplarea asta am zis: dracu' să le ia pe toate femeile! Și-am plecat în America. Am plecat fără un ban în pungă, știi, ca un emigrant, findcă tata n'a vrut să-mi dea o para și eu decât să fur din casa mea și să fac mamii necazul ăsta, eu mai de grabă m'aș fi spânzurat. M'am dus la lucru în Panama. Ce vremi grele, surioară! Trebuia să trăim într'o baracă împreună cu alți trei inși dela noi, trei nenorociți care dacă puneau mâna pe un ban îl închideau într'un săculeț, ca cerșetorii. Erau trei săculețe într'unul mare: în tot șapte sute de lire. Din când în când pârliții ăia își numărau gologanii și când mergeau la lucru mai departe, unul din ei rămânea de strajă ca să păzească mă rog comoara aia regească! Eu râdeam, mi-aduceam aminte că mama avea o dată o hârtie de o mie de lire și-o credea de cincizeci. Intr'o zi aveam călduri, pacostea asta care mă mai chinue și-acum; și m'au lăsat singur în baracă. Au plecat departe, nu știu unde, la dracu' să-i ia.

Eu m'am simțit mai bine și m'am dus la lucru: ce, trebuia să putrezesc acolo ca să le păzesc comoara? Fapt e că în ziua aia m'am certat cu contra-maistrul și pe loc, că nu-s eu omul care să mă las batjocorit, i-am dat dracului pe toți și-am plecat. M'am dus în Brazilia, unde nădăjduiam să capăt de lucru. In timpul ăsta, știi ce-au făcut spurcăciunile alea?

Au telegrafiat, au scris lui tată-meu și-au spus că eu le-am luat sacul!

El a făgăduit că plătește, numai să mă învoesc eu. Da' spune și tu cum puteam să mă 'nvoesc! eram bolnav; altminteri aș fi căutat pe ăia trei ca să-i jumulesc ca pe niște pui de găină.

M'am întors mai mult mort decât viu în țară și prin câte-a mai trebuit să trec pentru istoria asta! Mamă-mea, inimă de zahăr, zicea: „amărîu ceia ‚au și ei dreptate să te apuce pe tine, băiete; dacă nu plecai din baracă, răufăcătorii nu luau sacul. Să dăm banii și pace!" Dar tata spunea: „Dacă dăm banii e ca și cum am mărturisi că băiatul e vinovat.

Ești sau nu, Càralu?" Eu ziceam: nu și nu!

In sfârșit n'am mai putut și-am plecat iar. N'am să mă mai întorc cât oi trăi în satul meu: e un iad. Acu' sânt aci, mă simt bine, sânt liniștit, bine văzut, am o slujbă bună și dacă aș vrea, aș lua pe cea mai bună fată din sat... Ce-mi mai trebue?

Femeia asculta, palidă, nemișcată, privindu-l cu ochii ei mari și melancolici de roabă.

Nu, nu mințea.... Numai că ea nu știa încă bine care era slujba lui cea bună.

Omul pleca disdedimineață, se întorcea la prânz, ieșia iar, se 'ntorcea seara târziu și adesea petrecea noapte aiurea.

Mânca o singură dată pe zi, era măsurat, nu bea. Sabera, care fusese ani de zile slujnică la un fost sergent-major bătrân și moștenise dela el căsuța și mobilele, își dădea silința să înveselească surghiunul tânărului ei chiriaș. Ii călca hainele și cămășile, în fiecare seară îl aștepta, stând pe pragul ușii, fără să-și bată capul să răspundă la glumele și grosolăniile cu înțeles ale vecinilor ei. Trei dintre aceștia, tâmplarul, fierarul și zidarul îi făceau curte de vre-o câțiva ani. Celor doi dintâi, foarte săraci, în stăruințele cărora putea intra un pic de socoteală (săracul e totdeauna bănuit). Sabèra le luase orice nădejde; în privința celui de-al treilea era nehotărîtă; era urât, dar aproape bogat.

Când chiriașul întârzia, Sidòre cel mic, alb de var până 'n creștet, cu haina pe umeri, se rezema de zid lângă femeie și-i spunea încet:

— De geaba îl aștepți! E la Milese, joacă 'n cărți cu Don Giame. Ascultă-mă pe mine, fetițo; scoal' și să închidem ușa după noi.. Pe urmă vede el, popa...

Și scotea din buzunar un pumn de nuci, sau o portocală și i le da. Ea lua darul, dar nu-i asculta dorința.

Intr'o seară el se apropie pe când Carălu se legăna pe scăunelul lui.

— Am fost la tine în sat, știi! Am vândut mamei tale două căruțe de var. Un sac, ia ghici cui i l-am vândut? Fetei ăleia înalte care era în vorbă cu tine. Trebue să-și spoiască toată casa, fiindcă se mărită cu altu' cu unu' Muschineddu, care s'a întors din America, unu' scund, negru...

Carălu sări în picioare, țeapăn, vânăt la față; dar deodată se așeză iar și 'ncepu să râdă: un râs nervos, cu sughițuri, care nu se mai sfârșea...

—Când te gândești că și-a făcut de cap! — strigă în sfârșit — și-a făcut de cap cu mine, acum pot s'o spun! Dar oamenii care pleacă în America ajung ca străinii, nu le mai pasă dacă femeia cu care se 'nsoară e cinstită ori ba !

Cei doi nu răspunseră îndată, dar după puțin, zidarul, ca să se răzbune, spuse șiret:

—Muschineddu e unu' din tovarășii tăi din America?

— Care? întrebă Caràlu cu dispreț. — N'am fost nici odată tovarăș cu pungașii și cu țăranii.

— Ăia cu sacii!

— Of, dă-i dracului pe toți; adunătură! — zise el, și se ridică și merse în odaia lui, unde stătu până noaptea târziu să scrie.

Zilele următoare când îl căutai era acasă și întreba mereu dacă venise vreo scrisoare. Era turburat, avea călduri și fiindcă scrisoarea nu sosea, sfârși prin a ocărî pe gazda lui.

— Scrisoarea a venit, ai rupt-o și-ai deschis-o.

— A, nu merit, așa ceva! Eu nu's ca femeile pe care le-ai cunoscut tu...

Atunci el îi dete o palmă.

— Ca să înveți să vorbești! Și-acum plec și nici n'am să mai calc în casa ta.

—Plătește-mi măcar chiria! De patru luni nu plătești un ban... Și te porți așa cu mine... — plângea femeia, cu capul ascuns în braț, de frică să nu mai capete vre-una.

El scoase portofelul de piele galbenă, dar pe urmă se răzgândi și-l puse la loc în buzunar.

— Am să-ți plătesc când oi avea chef!

Plecă și lipsi două zile: în timpul acesta sosi scrisoarea așteptată de el și pe care Sabèra nu se sfii de loc s'o pună la aburul mașinii de cafea și s'o deschidă fără s'o rupă.

Era dela mama lui Càralu.

„Dragă fiule, n'are rost și e primejdios pentru tine să te întorci. Fata s'a hotărît să se mărite cu Muschineddu.

„Zice că te-a iertat de mult, dar nu mai vrea s'audă de tine, mai ales că logodnicul ei de-al doilea a încredințat-o că tu ai fost cel ce-a furat sacul în baraca din Panama. El amenință chiar că te omoară, dacă te 'ntorci. Pe de altă parte tatăl tău stărue să rămâi departe de casă, altfel chiamă îndată notarul, face testament și te desmoștenește. Dragă băiete, totdeauna ai fost cuviincios cu părinții tăi: ascultă, nu mai supăra pe mama ta."

Dacă rămâi tot departe de sat, ai să vezi că n'au să te mai bârfească. O să ne gândim noi să-ți găsim o fată bună și bogată, când ai să te mai cumințești și tu; cu gândul ăsta te las sănătos iar la sfârșitul lunii îți voi trimite ca deobicei banii. Mama ta.

Sabera lipi la loc plicul cu scuipat, și puse peste el fierul de călcat: acum înțelegea atâtea lucruri și-i părea rău că nu deschisese mai demult scrisorile chiriașului ei și că l-a crezut și l-a respectat.

— L-ai văzut pe netrebnicul ăla? — întrebă pe Sidore cel micuț, când acesta se rezemă de zid lângă ușa ei.

— E la Milese, joacă; e negru la față ca praful de pușcă și zice că are călduri.

— Fă-mi plăcerea și du-i scrisoarea asta. Știi că nu mai stă aici? Nu mai vreau să-l văd nici zugrăvit...

— Mai bine! Așa ai să te hotărăști. Ce zici, Sabè? Am să-ți înnoesc toată casa, am să scot podeaua, că-i desfundată de tot, am să fac o scară nouă... Ce zici, Sabé?

— Astă seară mă doare capul; sânt foarte furioasă. Mâne seară, am să-ți dau un răspuns hotărîtor.

El stăruia; ea repetă:

— Mâne, mâne.

A doua zi Càralu se întoarse: avea călduri și se culcă în pat, și scrâșnea din dinți amenințând cu pumnul o ființă nevăzută: dar recitea scrisoarea mamei lui din când în când și se liniștea.

Sabèra se aplecă deasupra chipului arzător:

— Mănâncă ceva, sufletul meu, și stai liniștit, au să treacă toate...

El se uita la ea uimit, par'că o vedea pentru prima dată, dar nu primea hrana și tăcea; și când ea se depărta i se părea că-i într'o carceră și se înăbușa.

De-odată Sabèra își auzi oaspele horcăind și chemând-o cu glas înnecat.

Alergă tremurând și el se agăță de ea ca un om în primejdie de înnec.

— Mor... mor... nu-i timp nici să chemi un preot.. Sabèra, tu ești bună: pleacă, îndată ce-oi muri, du-te acolo la tatăl meu... spune-i că... eu, da eu am stricat fereastra, ca să plătească măcar cheltuelile... Și sacul tot eu l-am luat! Să dea tot îndărăt, nepricopsiților ălora! N'am spus că da, când m'a întrebat, fiindcă nu voiam... nu voiam să supăr pe mama... Și ea, ca să nu afle...

Sabèra, pe când el îi strângea mânile și părea că vrea s'o tragă cu sine în împărăția umbrelor, se porni pe plâns ca o fetiță. Lacrimile îi cădeau pe fața bolnavului.

— Am să merg... am să mă duc... Și dacă tatăl tău nu vrea să plătească, plătesc eu...

Dar fii liniștit, mori liniștit...

Incet-încet el se potoli: răsuflarea i se ușură, mânile, umede de sudoare proaspătă se liniștiră. Căldurile încetaseră și adormi liniștit, dar Sabèra rămase să-l vegheze toată noaptea.

In piață vecinii râdeau, ascultând pe Sidore care povestea o istorioară usturătoare.

Văzuse pe chiriaș întorcându-se și nu se mira așa dar că Sabèra nu se ivea; dar vorbea de rău pe femei și povestea anecdote care nu le făceau cinste.

— Fiindcă vezi, dacă iei un om de treabă și un pungaș și-i pui în fața unei femei: dacă e legată la ochi se poate să aleagă din greșală pe omul de treabă; dar dacă vede, apoi ia neapărat pe celalt. Odată, o femeie pe care o cunoșteam...

El ridică glasul ca să fie auzit, cum făcea Càralu; dar Sabèra veghea în cămăruța în care chiriașul ei dormea, frumos și liniștit ca un copil de șapte ani; iar încolo era pace în jur pretutindeni sub lumina lunii, care albăstrea povârnișul și făcea să sclipească asemeni unor bucățele de sticlă presărate pe zidul ruinat al grădinii.

Din italienește de N. D.

Maxime morale și imorale

Ura femeii este totdeauna mai violentă decât a bărbatului, fiindcă e ura unei făpturi inferioare.

●

Inima se naște aventurieră și moare burgheză.

●

Totul nu-i să fii virtuos. Trebue să te și poți consola că ești.

●

Adesea nu-ți dai seama de fericirea ta decât prin invidia pe care o inspiră.

●

In inima unui bărbat, o operă de artă dă naștere unui sentiment de frumusețe calm, odihnitor, senin. Când însă privești o femee foarte frumoasă, inima ta simte crescând într'însa impulsuri de desnădejde și de furie: ai voi să ai în mânile tale această frumusețe ca s'o mutilezi, s'o sfarmi, s'o distrugi.

●

Pentru bărbat, dragostea șovăe veșnic între dorință și desgust.

●

In actul părăsirii unei femei pe care ai iubit-o, există deopotrivă cruzime și slăbiciune morală. Dar în acelaș timp și un elan al ființei către ceva nou, o înviorare a vieții, o putere a dorinții care sânt toate semnul unui suflet mai bogat și mai vast.

●

Câtă vreme bărbatul rămâne crud, femeia îndrăgostită își mai poate păstra speranța. Din clipa în care a devenit bun, totul e pierdut.

●

In dragoste se întâmplă ca și în război: vai de cei învinși!

●

Cinstea este adesea o chestiune legată de felul în care îți mobilezi casa. Este nespus de greu unei femei să aibă și virtute și divan.

●

Conversația cu un bărbat iubit nu este pentru o femee o plăcere a spiritului, nici chiar a inimii, e mai degrabă o beție fizică, un început de voluptate. Nu cuvintele le ascultă, ci glasul, glasul care conține pentru ea plăcerea mângâierilor.

●

Voluptatea, până și în mișcările ei cele mai involuntare, poate să nu fie altceva decât înșelăciune: cutare femee se pierde sub mângâierile unui bărbat și se gândește la altul. Câți amanți, câte femei n'au fost decât înlocuitori! Intre două trupuri înlănțuite, câte fantome mult mai dragi nu vin să se strecoare! Minciunile așternutului sânt din fericire cele mai tăinuite. Desvăluite, ar fi prea crude.

●

Când o femee pretinde unui bărbat să-i redea libertatea, înseamnă că e gata să devină sclava altuia. A fi liberă, înseamnă pentru ea să-și schimbe stăpânul.

●

Sânt făpturi delicate și sensibile care n'au nici puterea de-a se lăsa în voia pasiunilor, nici curajul de-a renunța la ele. Astfel, se lasă stăpânite de o melancolie pasionată care le e dragă, dar care e, pentru inimă, cea mai stearpă și mai extenuantă dintre voluptăți.

●

Când te simți necesar fericirii unei femei ești departe de-a fi tu însuți fericit.

●

In dragoste, bunătatea este ca soarele iarna: dă lumină, dar nu încălzește.

●

Există femei pe care le iubim prea mult ca să îndrăznim să le iubim.

●

In raport cu frumusețea, spiritul și inima fac totdeauna impresia unor rude sărace.

●

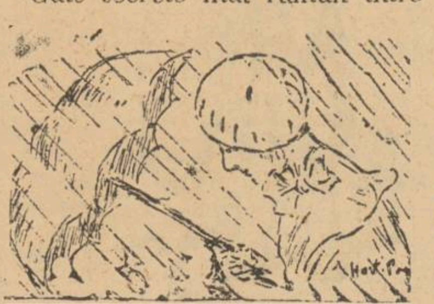
Statornicia este lenea inimii.

●

Trebue să alegi între castitatea trupului și castitatea imaginației. Nu le poți avea pe amândouă deodată.

●

Câte secrete mai rămân între două făpturi ce se iubesc și își spun totul!

●

Vanitatea unui bărbat are întortochieri atât de subtile, încât se laudă uneori că a fost trădat de o femee, și amorul său propriu îndură rușinea trădării pentru gloria de-a suferi din cauza ei.

●

Unele suflete nobile își permit voluptatea de-a se deghiza sub aparențele cele mai grosolane.

●

Un bărbat îndrăgostit pare de cele mai multe ori un prost. O femee îndrăgostită, niciodată.

●

A face o femee să sufere este un alt mod de-a o avea.

●

Ceiace lipsește femeilor ca să fie cu totul fermecătoare este virtutea de-a ști să sufere în tăcere.

●

Cât de fericită este o femee al cărei bărbat iubit a căzut bolnav la pat! Măcar de data asta îl are aproape, nu poate să-i mai scape din mâni și va trebui să-i suporte îngrijirile.

●

Suferințele trecute, mai mult decât bucuriile, intră în pregătirea fericirii viitoare.

●

O dragoste mare, ca să dureze, are nevoie de o viață agitată, plină și diversă. Trebue să compensezi sărăcia inimii cu bogăția evenimentelor.

●

Inimile înfocate n'au nevoie de fericire.

●

Incetezi de-a fi tânăr când treci dela dorință la groaza de necunoscut.

●

Marile sacrificii sânt uneori mai ușor de făcut decât cele mici.

●

Nu ajungi la putere decât cerând libertatea, și nu-ți menții puterea decât guvernând împotriva ei.

●

Când ți-ai dăruit visurilor, tinerețea, nu-ți mai poți dărui viața unor făpturi reale.

ETIENNE REY

Viaţa sentimentală necunoscută a lui Napoleon Bonaparte

Mulţi s'au obişnuit să-l vadă pe Napoleon numai îmbrăcat în redingotă gri, pe cap cu chipiul bicorn şi călare pe-un cal alb, cutreerând Europa cu sabia în mână.

Dar Napoleon într'un buduar, în halat şi pantofi de casă?! Ce imagină! Şi totuşi aşa îl veţi vedea aci; căci, dacă vreţi să-l cunoaşteţi pe marele împărat al Francezilor, trebue să vă închipuiţi că el n'a existat numai în epopeia bătăliilor lui glorioase şi în politica lui, ci a trăit, poate tot atât de intens, şi în iubirile lui. De altfel e, credem, foarte firesc ca şi el, prototipul cuceritorului de popoare, să fi avut câteodată dreptul de-a evada din mijlocul preocupărilor lui geniale pentru a gusta din când în când câteva clipe din viaţa noastră, a tuturora, din elixirul lui Eros. Oare însuşi Zeus cel nemuritor nu cobora uneori din Olimp pe pământ, îndrăgostit de vreo muritoare?

Numai că Napoleon e original până şi în iubirile lui, căci niciuna dintre ele nu se aseamănă cu galanteriile celor trei regi francezi curtizani, predecesori ai lui: Francisc I, Henric IV şi Ludovic XIV. Cetiţi istoria aceasta amoroasă şi vă veţi convinge.

Să nu vă închipuiţi însă, că această istorie consemnează numai cele două mari iubiri ale lui: Joséphine şi Marie-Louise. Nu, căci dacă s'ar reduce numai la acestea, ar fi o istorie nu numai necompletă, dar şi neadevărată, deoarece în afară de cei doi îngeri tutelari ai vieţii lui, Napoleon a iubit intens, şi de multe ori; a fost eroul a numeroase flirturi pitoreşti.

Numai că mulţi dintre contimporanii lui, care au umplut volume întregi cu aceste iubiri secrete ale lui Bonaparte, au trecut dincoace sau dincolo de adevăr, desfigurându-l fie în scopuri tendenţioase, fie din necunoaşterea lui. Adevărul — vom încerca să-l restabilim după o culegere de memorii, al cărei autor anonim, desigur un admirator postum al gloriei lui Napoleon, strigă indignat în prefaţa originalului apărut la Paris în 1836:

„La oparte cu acele pamflete mârşave pe care anul 1814 le-a văzut răsărind ca ciupercile, cu această „Istorie secretă a iubirilor familiei Bonaparte", cu această „Istorie amoroasă a lui Napoleon", etc., toate nişte receptacule murdare de calomnii grosolane şi de minciuni desgustătoare, în care se împinge uitarea tuturor convenienţelor până la a pune în scenă şi a face să flecărească în jargonul tavernelor şi al dughenelor rău famate pe aceşti Napoleoni proscrişi, cari e deajuns că îndură povara exilului cu patriotism şi resemnare.

„Timpuri, acţiuni, personaje, nume, moravuri, uzanţe, totul este în aceste pamflete desfigurat cu neruşinare de povestitori cari nu l-au văzut pe Napoleon decât prin ferestruicile mansardelor lor".

Credem că-i destul de edificatoare spicuirea aceasta, ca să nu mai fie nevoe să vă convingem noi de valoarea deosebită a acestei culegeri de memorii.

Intr'adevăr, ea e trasă din cele mai excelente şi mai autentice isvoare ale timpurilor, printre cari citām în primul rând Memoriile lui Constant, fostul valet de cameră al Impăratului, apoi „Memoriile unui Paj" cu complementul lor, acelea ale Doamnei de Genlis, ale Doamnei d'Abrantès, ale unei Contemporane şi, în sfârşit, acelea ale lui Bourriene şi Rovigo, unele mai alese şi mai pitoreşti decât altele.

Cine ar putea fi, oare, mai autorizaţi să ne transmită intimităţi mai veridice din viaţa lui Napoleon şi a familiei Bonaparte, decât valeţii, pajii, şambelanii şi doamnele de companie dela curte? Numai aceştia au trăit în imediata lor apropiere şi au fost martori dintre culise, la toate tainele vieţii lor. Deaceea şi destăinuirile lor sânt cele mai autorizate.

Vă va mira, poate, că această carte nu se limitează numai la viaţa amoroasă şi secretă a lui Napoleon.

Ar fi fost imposibil să-l izolăm pe Impărat de familia lui, căci, în viaţa lor intimă, cercul Bonaparţilor de regi şi regine, de prinţi şi prinţese, s'a învârtit necontenit în jurul Impăratului şi strălucirea lui a fost şi strălucirea lor, după cum, tot aşa, apusul lui a fost şi apusul lor.

In insula Corsica, la Brienne, la Paris, la Valencia, la Marsilia, la Saint-Cloud, la Fontainebleau, la Compiègne, la Malmaison, la Viena, la Neapole, la Madrid, la Lisabona, în insula Elba, culegerea aceasta de memorii vă va purta pretutindeni pe urmele Bonaparţilor revelându-vă, alături de intimităţile zilnice ale vieţii lor private, toate intrigile lor galante cu diferite persoane ale timpului, de orice rang şi de orice renume, care jucau încă un mare rol în lume în anul 1836, când a apărut originalul acestor evocări. Astfel se şi explică de ce autorul a păstrat discreţie asupra multora dintre eroii şi eroinele acestor aventuri amoroase ale Bonaparţilor, nedându-ne decât iniţialele numelor lor, ceiace nu scade însă câtuşi de puţin din autenticitatea acestui buchet de memorii.

GH. I. G.

De vreţi să cunoaşteţi leagănul familiei lui Napoleon, aruncaţi-vă privirile în zarea albastră a Mediteranei şi opriţi-vi-le asupra insulei Corsica. Splendoarea celor cinci sute de kilometri de ţărm, golfuleţele în a căror apă se oglindesc stânci râpoase de porfir roşu, pădurile seculare şi îngrămădirile de munţi prin cari hăuesc mii de torente, fac ca acest colţ pitoresc al naturii să fie supranumit insula frumuseţii supreme.

Laetitia Ramolino, mama lui Napoleon, pe care istoria Franţei o ilustrează cu titlul de Madame-Mère, adică Doamna Mamă, ce i-a fost conferit ca un omagiu sub imperiul fiului său, îşi are obârşia în această insulă. Ea era fiica unei văduve de aici, anume Angela Maria Pietra Santa, care, muridu-i primul soţ, patriotul Ramolino, se căsătorise a II-a oară cu locotenentul François Fesch, venit în Corsica cu un regiment elveţian din serviciul Franţei.

Laetitia trecea drept una din cele mai frumoase femei ale vremii şi ale locurilor. Pascal Paoli, guvernatorul insulei, când era în culmea puterii, îi remarcă farmecele şi nu-şi putu ascunde preferinţa pe care i-o acorda. Şi, cu ocazia unei serbări strălucite, la care se celebra sosirea unei ambasade pe care i-o trimisese dey-ul (prinţul) Tunisului, Paoli nu întârzie să-şi manifesteze această afecţiune. Onorurile acelei zile fură numai pentru tânăra corsicană, iar de atunci cele mai bune prietene ale ei mocniră împotrivă-i o gelozie, care trecea dincolo de orice margini. Această idilă dintre Paoli şi Laetitia fu, însă, desfigurată de gura lumii, care-şi făcuse din ca subiectul celei mai desgustătoare calomnii.

Iată, însă, că în curând, datorită protecţiunii eroului, ea se căsători cu unul dintre camarazii de arme ai acestuia din războiul pentru independenţa Corsicei. Acela căruia-i deveni soţie fu Charles - Marie - Bonaparte, care descindea dintr'o nobilă familie din Toscana şi care era un bărbat elocvent şi cu o înfăţişare plăcută.

Cu pruncul în pântece, tânăra soţie îi urmă pe amândoi războinicii de-a curmezişul munţilor şi în vârtejul luptelor, desfăşurând în orice moment o tărie şi un curaj mai presus de sexul său. Dar, simţind că i se apropie epoca naşterii, ea zise adio iubirii şi curselor de călărie ce-i împărtăşiseră tinereţea până atunci. De acum sufletul ei intră în stăpânirea unui alt sentiment: cucernicia de mamă, care va juca întotdeauna un rol covârşitor în viaţa sa, punând-o alături de virtuţile Corneliei, mama Grachilor.

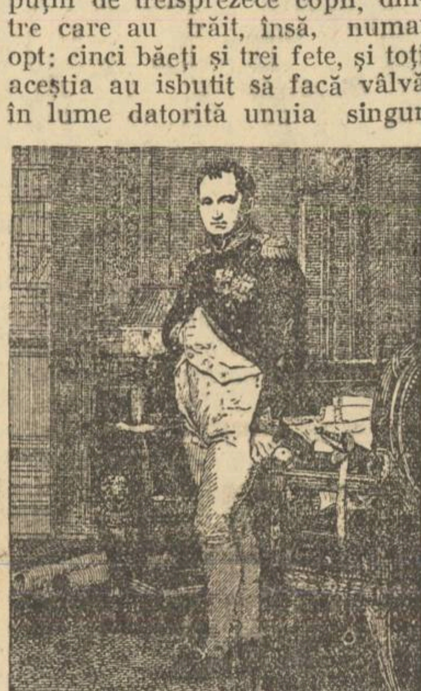
Şi astfel, viitoarea mamă se întoarse la Ajaccio, un orăşel de pe coasta apuseană a insulei, pitulat în fundul golfului cu acelaş nume, şi-şi aşteptă aici ceasul naşterii, care nu întârzie să sune. Ea era la liturghie în dimineaţa zilei de 15 August 1769, când se serba Adormirea Maicii Domnului, ziua mamei lui Crist. Apucată de durerile facerii, ea părăsi în grabă biserica, dar, ne mai putând ajunge la dormitorul său, fu silită să-şi depună pruncul pe un vechi covor cu figuri antice reprezentând eroi din legende sau, poate, din Iliada.

Acest nou născut era Napoleon. El nu s'a născut nici pe treptele tronului şi nici în purpură ca Alexandru Macedon,

Anibal, Caeser sau Carol cel Mare, cărora coroana le-a fost prima scufiţă.

Napoleon fu al doilea copil al lui Carol Bonaparte, căci cu un an înaintea lui văzuse lumina zilei Joseph. Ei fură nu mai puţin de treisprezece copii, dintre care au trăit, însă, numai opt: cinci băeţi şi trei fete, şi toţi aceştia au isbutit să facă vâlvă în lume datorită unuia singur

din ei, care a fost providenţa familiei Bonaparte.

Noul născut fu botezat chiar de guvernatorul Paoli, în urma stăruinţelor depuse pe lângă el de către tatăl copilului. Naşul îi dete finului său numele Napoleon, deoarece acesta era, de secole, numele pe care trebuia să-l poarte al doilea născut din ramurile familiei Bonaparte, în amintirea strămoşului lor Napoleone Degli Orsini, celebru în calendarul războinic al Italiei. Dar, de astă dată ursitoarele se îngrijiră ca acest prunc Napoleon să facă în veci strălucit acest străvechi omagiu. Şi într'adevăr, va veni ziua, când numele acesta va răsuna din Alpi până la Piramide.

Acest copil plăpând nu crescu nici în mijlocul preceptorilor regeşti şi nici nu-l avu de maestru pe Aristotel, ca Alexandru cel Mare. De-abia francez cum era, totuşi Franţa va fi preceptorul lui, a doua mamă care se va îngriji de creşterea şi de educaţia acestui fiu adoptiv al ei, atunci când el îşi va părăsi cuibul natal şi va străbate două sute de leghe, venind să-i ceară ospitalitate. Dar să revenim.

Copilăria lui Napoleon nu fu nici posomorîtă şi nici taciturnă. El era, dimpotrivă, vesel şi sburdalnic. Primii ani ai copilăriei lui nu oferiră o altă particularitate remarcabilă, în afară de acea tărie de caracter, care avea să-i fie izvorul atâtor mari acţiuni. Despre rest, el însuşi a spus: „Nu eram decât un copil încăpăţânat şi curios".

Atâta timp cât Paoli stătuse în apropierea familiei Bonaparte, care semăna cu o adevărată crescătorie de copii, nu se resimţise nicio lipsă în această casă. Iată însă, că el schimbându-şi ideile politice în defavoarea Franţei, fusese silit să-şi părăsească atât postul cât şi insula. Carol Ponaparte, lipsit de acest sprijin preţios, nu avea destulă avere pentru a-şi creşte cu demnitate familia sa numeroasă. Dar, mai erau atunci în Corsica doi generali francezi, duşmani pe faţă şi foarte hotărîţi să nu-şi cedeze nimic unul altuia. Aceştia erau Marbeuf şi Narbonne-Pelet, primul, blând şi popular, al doilea, mândru şi violent. Marbeuf, atras de farmecele Laetitiei, deveni protectorul familiei, după plecarea lui Paoli.

Napoleon fu, din partea acestuia, obiectul unei atenţiuni deosebite. El nu avea încă nouă ani şi trecea drept o minune printre copiii din Ajaccio. Germenii marilor lui calităţi începuseră să încolţească şi să dea la iveală mugurii geniului militar. Fie că era asaltat de tovarăşii lui de joc, fie că îi ataca el însuşi, el se arunca asupra lor fără a băga niciodată în seamă nici numărul şi nici forţa duşmanului. Dar acest copil deabia de opt ani nu dădea numai dovezi de cel mai îndârjit avânt. De câte ori mama lui nu-l găsea ascuns sub bolta umedă a peşterii dela Milleli, în singurătatea căreia, departe de orice sgomot şi de orice tovărăşie el se retrăgea să-şi trăiască lumea lui de gânduri, în mijlocul unui ţinut stâncos şi de o sălbătecie desăvârşită! El nu făcea ca ceilalţi ştrengari de vârsta lui, care, dacă rătăceau prin aceste locuri sihastre, cutreerau poenile în goană după fluturi sau se căţărau pe trunchiurile arborilor ca să fure ouăle din cuiburile mierlelor. Regatul copilăriei lui era un altul, nesfârşit ca zarea mării ce i se desfăşura sub ochi în clipele lui de meditare în această grotă, pe care singur a numit-o mai târziu „Cabinetul meu dela Milleli".

In acest copil totul era deosebit. Natura nu se mai recunoaşte în faţa lui, rămâne ameţită. Toate legile firii se văd răsturnate în faţa acestei făpturi, care încă dela o vârstă destul de fragedă simţea că trebue să pătrundă toate tainele vieţii, chiar şi pe aceea a iubirii, pe care nici n'o bănuia. Căci ce poate fi iubirea la această vârstă pentru un copil, decât un cuvânt searbăd şi neînţeles, o taină acoperită de voal, un secret pe care natura se fereşte să i-l trădeze?; iar femeea ce este pentru el altceva decât o fiinţă mai blândă, mai gingaşă şi mai deschisă? Nu tot aşa avea să fie, însă, pentru precocele Napoleon şi iată de ce:

Doamna Léonora G....., vara primară a lui Carol Bonaparte, pierzându-şi soţul şi nevoind să mai rămână singură la ţară, unde locuise până atunci, veni să se stabilească la Ajaccio în mijlocul familiei numeroase a doamnei Laetitia, crezând că-şi va alunga astfel urâtul pe care i-l lăsase în suflet moartea regretatului ei soţ.

Aceasta era o femee voinică şi, chiar dacă avea aproape treizeci şi şase de ani, părea destul de bine păstrată. Faţa ei oacheşă ca de ţigancă şi ochii ei negri şi aprinşi, o făceau să pară într'adevăr atrăgătoare ca orice femee tânără şi frumoasă. Numai că doliul care o întristase, îi ştersese voiciunea ei firească şi-i dăduse o înfăţişare cu adevărat cucernică.

Odată poposită în casa rudelor ei din Ajaccio, acestea-i oferiră toată ospitalitatea lor şi-i rezervară un apartament mai la oparte, la capătul unei galerii lungi. Napoleon şi Lucien, un frate mai mic al lui, dormeau amândoi în aceeaş cameră. Deodată acesta din urmă fu atins de vărsat şi, din această cauză, Napoleon trebuia trimis în altă cameră. Părinţii fură de părere să-l instaleze într'o cameră, care era vecină cu aceea a mătuşei lui. El ocupă această cameră două luni de zile, separat de tânăra văduvă numai printr'o simplă uşă fără zăvor, şi dormi liniştit.

Dar într'o dimineaţă, după ce toată noaptea hăuise furtuna, el se deşteptă mai de vreme ca de obicei, se îmbrăcă şi dădu buzna să iasă prin această cameră fatală. Nici nu deschise bine uşa, şi o zări pe Léonora dormind cu perdelele ridicate, desvelită şi aproape goală, căci, în somnul ei adânc, nu se mai gândea să-şi ascundă vreunul din farmece. Picioarele copilului se pironiră locului, torente de fiori îi furnicară toată fiinţa. Se apropie, depuse un sărut şi fugi... Coborî în grădină, avea nevoe de aer...

Mii de gânduri îl răscoliră unul după altul. Nu se mai putea stăpâni, trebuia să doarmă în braţele acestei Eve, necunoscută de el până atunci. Şi cât de 'ncet se scurgea ziua! Noaptea tot cerul e în foc. Copilul suspină, chiamă pe cineva. Leonora era neliniştită. Napoleon se preface că tremură de spaima furtunei. Biata fată îl crezu şi-i dădu azil lângă ea. A doua zi de dimineaţă, ea fusese sedusă de un copil de nouă ani... Ce ai de zis, fiziologie, despre această vietate umană, despre acest pigmeu anatomic cu numele de Napoleon? Contrazice, nu? legile instinctului sexual la om!

Totuşi Leonora se simţi complice şi roşi de greşala ei, tot aşa după cum simţi că singura salvare a acestui copil periculos nu era decât îndepărtarea lui de casa părintească. De aceea, ea merse s'o caute pe verişoara sa şi s'o sfătuiască să-l trimeată cât mai neîntârziat şi cu orice preţ pe Napoleon în Franţa. „Fiul tău, îi zise ea, lasă să se întrevadă în el mari speranţe. Educaţia pe care o primeşte aici este neîndestulătoare faţă de resursele lui fireşti. Protejată cum eşti de d. de Marbeuf, de ce nu-l trimeţi la una din acele şcoli unde asistenţa regelui se îngrijeşte de instruirea atâtor tineri de viţă?"

Prilejul era destul de favorabil pentru urmarea acestui sfat. Carol Bonaparte primise misiunea să ducă la Versailles omagiile nobilimii Corsicei. Plecând din Ajaccio în 1779, tatăl îl luă cu el şi pe Napoleon, care atunci era în vârstă de zece ani. Scrisorile de recomandaţie ce-i fuseseră date de domnul de Marbeuf, îşi produseră efectul lor, mai ales că la această intervenţie se adăogase şi aceea a lui Joseph Fesch, pe atunci arhiepiscop de Lyon şi distribuitor al foii beneficiilor. Şi astfel Napoleon fu primit la Şcoala de cadeţi din Brienne.

La rândul lui, nici Carol Bonaparte nu se arătă ingrat faţă de protectorul fiului lui. Odată ce ajunse la Paris, el isbuti, prin demersul său, să pună capăt vechii rivalităţi ce exista în Corsica între Marbeuf şi Narbonne-Pelet. Acesta din urmă fu rechemat, iar Marbeuf rămase singur guvernator al insulei, spre marea satisfacţie a locuitorilor.

De atunci, casa doamnei Bonaparte deveni a lui. El se îngrijea de toate nevoile ce se simţeau aici, iar recunoştinţa, pe care o culegea în schimb, nu era un mister pentru nimeni din insulă. Şi cum nu s'ar fi mândrit noul guvernator cu o astfel de cucerire? Laetitia cea măritată avea toate farmecele tinerei fete Laetiţia de altă dată, la care ea adăoga o demnitate şi un port de regină, ce păreau să prevestească viitorul ei destin. Renumele ei de femee frumoasă răsunase până la Paris şi, cu ocazia unei călătorii pe care ea o făcu ca să-şi vadă fiul la şcoala din Brienne, ar fi depins numai de ea să se stabilească în capitala Franţei, dar d. de Marbeuf era la Ajaccio.

. . . .

Joseph, cel mai mare dintre copii, fusese trimis de această mamă minunată la unul dintre unchii lui, care era canonic la Parma. Firea lui blândă şi paşnică, cu totul opusă aceleia lui Napoleon, determinase trimiterea lui aici pentru a se dedica bisericii. Nici nu se putea o alegere mai potrivită. Iată, însă, că la sosirea lui, el găsi în casa unchiului său o servitoare de aproape treizeci de ani, care avea o fetiţă de opt ani. Aceasta ar fi fost fetiţa bunului om al bisericii, dacă luăm de bună paternitatea pe care i-o atribuia cronica ţinutului. Intre Joseph şi fetiţă se legă dela început o prietenie strânsă şi cu adevărat copilărească, dar iată că acest sentiment liniştit, crescând cu vârsta, sfârşi prin a deveni iubire. Aproape sub ochii canonicului, ei se văzură, îşi vorbiră şi se înţeleseră. Roadele acestei iubiri nu întârziară să se arate. Rosa, acesta e numele eroinei, simţi într'o bună zi că i se rotunjeşte talia şi că are perspective să devină mamă, spre marea mulţumire a lui Joseph, care se şi declară gata să renunţe la cariera lui de abate pentru a o putea lua de soţie. Canonicul, de partea sa, nici nu se gândi să nu le dea consimţământul pe care ei i-l cerură. Şi, cu siguranţă că proectul celor două minţi tinere s'ar fi împlinit, dacă o moarte fulgerătoare n'ar fi răpit şi mama şi fiul, câteva clipe după naşterea acestuia.

Astfel, Joseph, vindecat de această jalnică aventură, zise adio iubirii şi se'ntoarse la studiile sale teologice, fermecând tot oraşul Parma cu talentul lui.

. . . .

In casa dela Ajaccio, continua să domnească belşugul, iar copiii măreau familia, fără, însă, s'o sărăcească.

Dar, această stare de lucruri nu dură decât puţin timp. D. de Marbeuf fu rechemat, spre marea durere a Laetitiei şi a întregii familii, iar Carol Bonaparte muri la Montpellier, lăsându-şi soţia şi cei opt copii fără mijloace de trai.

Nu numai că bugetul cheltuelilor zilnice trebui supus unei mari reforme, dar familia Bonaparte fu constrânsă, după această năprasnică nenorocire, să renunţe la multe bunătăţi, care le deveniseră obişnuinţe.

Aspectul acestei splendori decăzute nu îndepărtă totuşi vechile cunoştinţe, căci răsăriseră alţi doi magneţi în casa d-nei Laetitia. Erau cele două fiice ale sale: Elisa şi Pauline, care crescuseră mari. Ultima, mai cu seamă, putea să nu se dea bătută în frumuseţă de nimeni din insulă. Elisa, cu toate că era rău făcută, avea însă acea frăgezime a tinereţei, care egalează frumuseţea. Purtarea lor uşuratecă, nelalocul ei, uşurinţa cu care se putea pătrunde în cercul lor, chipurile noi ce se arătau aici în fiecare seară, toate acestea contribuiră să le dea lor, tot aşa ca şi mamei lor, o reputaţie destul de urâtă. Ele, însă, nici nu se sinchiseau de aceasta şi erau departe de a-şi schimba moravurile şi de a-şi reabilita onoarea pe care bârfirea le-o terfelise şi mai mult.

Caroline era prea tânără, ca să-şi aibă partea ei dela oprobiul public; Lucien se dăruise cu totul farmecelor unei fetiţe din Toscana, care locuia la o jumătate de leghe de oraş, la un holtei bătrân; Louis se plictisea; Jerome se ţinea de pozne; Napoleon era la Brienne, iar Joseph la Parma.

(URMEAZA)

Prelucrare de

G. I. GEORGESCU

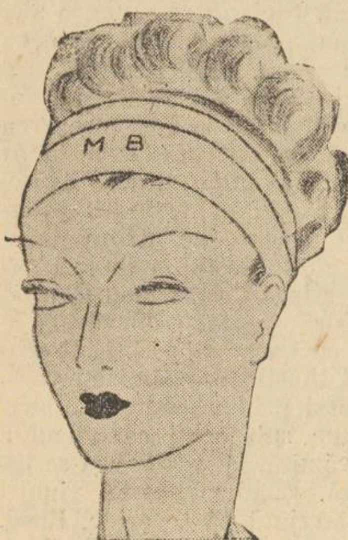
BATRANUL CHEFLIU: — O vezi?... la vârsta ei şi dansează ca o fetiţă...

CRONICA MODEI

Numai dacă privim îndărăt cu câțiva ani, ne putem da seamă de schimbările reale ale modei. Căci adeseori în fața unei singure rochii de acum trei ani ni se pare că nimic nu s'a schimbat în linie și formă.

In sezonul actual tailleurul, care a fost lăsat atâta vreme la o parte, și-a luat revanșa cu o fantezie și o vervă plină de imaginație. El a trecut prin toate combinațiile de cape, capete, jacheta vagă și scurtă, *trois quarts* lung și larg pentru călătorie, cardigan, dar mai ales cu jacheta scurtă, desemnând bine talia ceva cam sus, cu basca scurtă — ușoare și plăcute, bune pentru toate împrejurările și putându-se face în toate culorile.

Țesăturile cu culori amestecate au făcut voga sezonului până acum, când le-au luat locul imprimeurile, vestele de culoare deschisă, transând pe jupele de culoare închisă, rivalizând cu imprimatul.

Să nu uităm însă că jacheta scurtă, desemnând bine bustul, convine mai mult persoanelor svelte și nu prea mici.

Rochia de după amiază este preferată dintr'o singură bucată, complectată, spre a fi în nota modei, de un mic mantou larg și scurt, care trebue potrivit după cum e vorba să lungim sau să mascăm ceva, în linia generală a siluetei, cum se cere.

Aceste rochii se fac din crepe, *petit cloqué*, dar mai ales din jerseul de mătasă, țesut, care subțiază și e ușor, fiind astfel foarte potrivit pentru după-amiază la bridge, sau pentru seară „în prelungire".

Ceiace e însă important și foarte comod în moda actuală este larga alegere ce e lăsată în toate direcțiile, așa că orice femee poate să-și afirme personalitatea, păstrând în linia generală a modei unele detalii care-i dau actualitate.

De exemplu jupa trebue să fie sau scurtă sau lungă — nu există mijlocie — cași pălăria care trebue să fie: toca mică cu fondul înalt, sau capelina cu fondul plat.

Mănușile, care întovărășesc rochia elegantă, trebue să fie în

tonuri vii violet-albastru, sau în tonuri pastel și roze, lungi până la jumătatea brațului, până la mâneca de modă. In tot cazul trebue să transeze ca culoare atât în costumul de stradă, cât și în cel de seară.

Bluzele și corsagiile se poartă închise în jurul gâtului sau deschise, cu gâtul bine degajat. Mânecele pot fi lungi sau scurte, mânecuțile — răsfrânte la cot sau drapate în cute... jupe strâmte sau lărgite prin diferite panouri și largi jos, însă totdeauna foarte moderate în lărgime — ceiace se păstrează numai pentru rochiile de seară sau de *garden party* în organdi, sau dantelă.

Deci este o linie tip pentru seară, foarte diferită de linia tip pentru stradă, după cum este o linie tip pentru plajă și pentru mare.

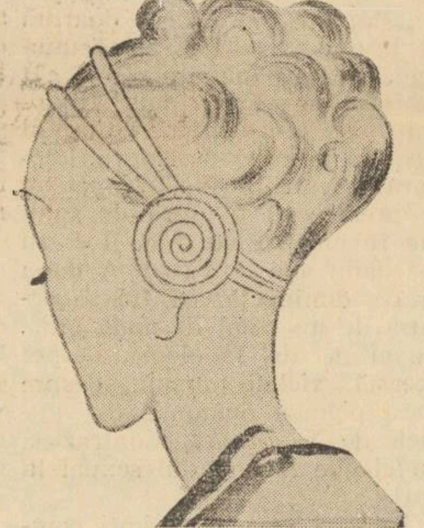
Pentru mare pantalonul pijama, tip *yachting*, rochia lungă formând mantou ce acopere shortul sau ținuta *bain de soleil* sau jupa pijama complectând cu o singură piesă corsajul decoltat în spate. Albul foarte pur domină toate colecțiile de seară și complectează în genere costumul cu o capă sau un „paletot" vag.

Dar în prezent epoca este a călătoriilor și grija oricărei femei care ține la frumusețea ei — este să pună în valiză tot ce-i trebue pentru aceasta — fără, însă, a avea mult bagaj. Tunica înflorată, peste o jupă suplă de satin negru, va fi toaletă de sară. Pantofi fini și un ansamblu perfect. Pentru escursii o *blouse-culotte* de pânză de in galbenă, va fi practică, ușoară și frumoasă. Apoi încă două, trei bluze, ceva rufărie și valiza s'a umplut.

E de ajuns dacă plecăm într'o călătorie nu tocmai lungă cu avionul sau cu mașina.

Dacă e vorba de o stațiune termală, sau de mers la țară pentru mai multă vreme, la vre-un conac de moșie, unde se petrece mai mult de cât se repauzează, bagajul se mărește. Trebue să ne gândim la tennis. Rochia rămâne clasică: jupa scurtă, lărgită cu cutele sau în formă, pentru a păstra libertatea mișcărilor. Albul este de rigoare. S'au văzut și shorturi, dar acestea sunt mai ales pentru ținuta de match. Sweaterul, indispensabil pentru clipele de repaos, este în culori vii. Pentru călătorie o chiulotă *pain brulé*, o jachetă de tweed, sau în locul ei o bluză americană, cu o pălărie de feutru moale.

Iar seara la dans ansamblul alb, care e răcoros, vesel și elegant. Nu mai e la modă să se vi-

nă la ceaiul de cinci în short. S'au creiat pentru aceasta rochii de pânză sau de voal imprimat, foarte ușoare, care se îmbracă peste *maioul* de baie pentru a dansa tango sau rumba luând ceaiu cu lămâe sau zeamă de fructe coktail.

La țară merg foarte bine drăgălașele rochițe înflorate pentru ținuta de zi, organdi-ul pentru seară pus la modă și prin expoziția lui Reynolds la Londra.

Dar ce coafură vom adopta spre a face plimbări în mașină, în vântul de pe plajă, în valurile mării, sau în jocul cu balonul, în dansul de pe terasa cazinoului? Un iscusit coafor dela Paris, care are și o bună cultură clasică, s'a gândit la „Atalanta", una din cele dintâi „sportive" ale lumii, care câștiga toate cupele și căreia Hippomen, pentru a o învinge, îi arunca mereu cele trei mere de aur, iar ea le strângea mereu fără să se turbure. Ea alerga tot timpul și era reprezintată cu buclele în vânt, date peste cap și reținute cu un bandou.

După cerințele timpului, buclele sunt masate îndărăt, fie la creștet în coafură înaltă, fie în spre spate în bucle foarte numeroase sau în bucle mari ca aripele de fluture din coafura japoneză.

Părul blond șade mai bine în coafura din cele două tipuri de la început, părul brun — în coafura din urmă. Fața goală face să se accentueze ovalul fin și dă mult caracter frumuseții.

Bandoul va fi ziua dintr'un țesut fantezi viu colorat, seara din stofe prețioase și chiar din torsade de lamé sau de perle.

BITRIX

Plus

Foarte interesant „Clubul Femeilor". Este la răscrucea drumului bun cu drumurile proaste. Este momentul istoric când Francezii au priceput bine ce este un film adevărat.

Mai întâi, unitatea de loc. A trebuit multă vreme cineaștilor să înțeleagă că — contrariu aparențelor — tocmai cinematograful, care are posibilitatea unor vaste schimbări de decor, trebue să renunțe cu bravură la aceste facilități, și să respecte vechea regulă a unității de loc. Căci filmul însemnează mai ales variație de tipuri, diversitate de fizionomii. Și cel mai bun mijloc de a pune în valoare aceste contraste de persoane, este să faci astfel ca toate personagiile să se miște într'acelaș cadru exterior.

S'a crezut că regula unității locului fusese un „pis-aller", datorit sărăciei de montare inerentă vechiului teatru clasic, antic sau francez. In fond însă această monotonie a decorului provenea dintr'o necesitate mult mai profundă: nevoia de a da un „plan de fond" uniform, care să reliefeze mai bine diversitatea caracterelor omenești.

Toate filmele bune se petrec într'un cadru omogen: într'un hotel, pe un vapor, pe o insulă izolată, în cazinoul unei escadrile în timpul războiului, într'un castel, departe, — etc., etc. Numai așa vor fi puse în valoare particularitățile individuale ale eroilor. Ei vor fi puși să facă acelaș lucru; și în felul de a face altfel acelaș lucru va consta toată arta scenaristului.

„Clubul femeilor" ascultă de această primă regulă. Deaceea e un film de clasă bună.

Altă calitate esențială în materie de artă: sobrietatea. Aluzii deabia schițate. Cităm: la un moment dat ,o doctoriță, femee mai în vârstă dar seducătoare totuși (acea seducție fizică specială pe care o dau prin inteligență și bunătate), — sare să apere pe una din fețele de la „Cité Femina". De ce? Căci n'o cunoaște. Nu ne este arătată până atunci având relații de confidență cu ea. De unde știe că e „fată bună" și merită protecție? Dar... ne aducem aminte că, atunci când fata fusese prinsă cu mâța'n sac (adusese un băiat, la ea în odaie, un băiat deghizat în domnișoară), doctorița spusese junelui: „D-ta rămâi aci; te voi conduce eu până la poartă". Atâta tot. Decât, noi cunoaștem deja pe băiat. Și ne dăm deodată sama retrospectiv că o conversație de cinci minute cu el e de ajuns pentru a face pe oricine să descopere că pretinsul vinovat e în fond un copil de treabă, că și fata este la fel, că-s amândoi niște găgăuți delicios de tineri, fără pic de răutate sau de viciu într'înșii, și că trebue neapărat ocrotiți. Ne aducem aminte, deci că asta trebue să fi descoperit doctorița atunci când a avut acel schimb de cuvinte de 5 minute cu băiatul —, conversație care nu ni se arată, ci doar ni se spune că va avea loc. Astfel, atitudinea „săritoare" a doctoriței devine perfect motivată, motivată fără nici-o scenă propriu zisă reprezentată pe ecran. Model de sobrietate în technica artistică. Și nu e singurul caz. Altădată o vedem pe Danielle Darieux zvârlind, îmbrăcată, în piscină, pe telefonistă (care se ocupă acolo cu atragerea fetelor spre prostituție). Nimeni nu știe asta. Nici Danielle. Dar instinctiv o simte. Și tot instinctiv îi dă telefonistei brânci în apă. Râzând, cu conștiința împăcată că a făcut bine așa. Iar motivarea psihologică o avem în întreaga personalitate a Danielei, fată extra-pură, cu antene sensibile pentru tot ce e turpitudine. Motivare clară —, dar fără nicio explicație material-cinematografică.

Și exemplele pot fi înmulțite. N'o vom face. Vrem numai să arătăm că cineaștii francezi se găsesc (însfârșit?) pe drumul cel bun.

Imi vine în minte încă un detaliu. Telefonista face meșteșugul de macretă pentru că adoră pe o secătură (cu numele Maurice).

Acest crapulos individ stoarce bani dela marfa feminină pe care i-o ademenește telefonista.

Tot timpul filmului o auzim pe telefonistă vorbind (la telefon) cu Maurice, Maurice în sus, Maurice în jos. El e intrigantul din culise. Ardem de curiozitate să-l vedem apărând în scenă. Dar nu ni se arată mutra lui. Iar când Elena otrăvită din răzbunare, își dă sufletul gemând: „Maurice..., Maurice...", știm că nu-l vom vedea niciodată pe Maurice (Elena moare, și în odaia aceia nu pot intra bărbați). Așa dar, nu-l vom vedea pe Maurice... Și deodată, pe neașteptate, zărim o fotografie pe masa de noapte a muribundei. Un tânăr, jumătate escroc jumătate pește, cu pălăria contorsionată într'un chip apășesc, cu gulerul paltonului ridicat în mod intenționat dezinvolt, cu țigara în gură pentru a sublinia un mic surâs de canalie...

Este Maurice. Insfârșit, știm cum e. Și e exact așa cum ni l-am închipuit. Atât. După asta nu se mai vorbește de el...

Incă un detaliu. „In „Cité Fémina" locuește o fată cu apucături lesbiene (care, ne grăbim s'o spunem, luptă în contra lor, și luptă până la sfârșit, fără a cădea în păcat). Ea e care o omoară pe telefonistă, din răzbunare pentrucă fusese autoarea depravării prietenei ei.

Doctorița știe că e vinovată. Dar „etufează" afacerea, și preferă să trimită pe criminală (care e studentă în medicină) în Oceania, să aplice un nou serum într'o leprozerie. Amintim că, pe la început, fata cea perversă se apropiase de fata cealaltă sub pretext de lecții de ortografie. Ii dicta. De pildă versuri de Baudelaire:

„Mon enfant, ma soeur
Songe à la douceur
D'aller là-bas vivre ensemble..."

Acum, când trebue să plece la leproși, ne este arătată cu o hartă a Oceaniei pe acelaș birou unde odinioară dictase versuri. O colegă se oprește, se uită la hartă, privește praful de insule din atlas, și exclamă, cu entuziasmul acela caracteristic de fată tânără:

„Aller là-bas..."

Și este un „rappel de ton" de o perfectă sobrietate și de un mare efect artistic.

Minus

Acum, să întoarcem foaia. Filmul are stângăcii. Să le semnalăm, căci sânt foarte vinovate din partea unor producători care s'au dovedit, altminteri, atât de iscusiți.

De pildă: două fete nedespărțite se adoră și se ceartă tot timpul. Acea gâlceavă caracteristică pornită din solicitudine: „Ne vom face o rochie; da, la fel, da, turquoise; da, bleu-turquoise; nu, vert-turquoise; nu, bleu-turquoise; nu,... etc...; de aci: bătaie. Sau: nu e decât o porție de grape-fruit; ia-o tu; ba tu; și iar bătaie.

Ei bine, aceste scene sânt făcute așa de ieftin, așa de fără nici-o gradație, așa de „intenționat-caricatural", încât ne fac imediat să ne gândim la ce dozaj meșteșugit de efecte ar fi obținut americanii din niște gaguri, realmente foarte fecunde, ca acestea.

Sau când Danielle e descoperită că va avea un copil și cere prietenei ei să-i jure că va păstra secretul. Ni se arată cum aceasta din urmă iese glonț pe ușă și 'n cinci minute pune în curent tot căminul. Asta e iarăși făcut monoton, plat, fără progresie, cu joc actoricesc nenatural. Și mai ales, totul de trei ori mai lung decât trebue.

După ce ni se arată că secretul nu mai e secret, ni se înfățișează, ca un fel de „point d'orgue" al gagului, Danielle Darieux care scrie iubitului ei o scrisoare. O auzim silabisind:

„Personne..., ici..., ne connait notre secret magnifique...".

Nu e rău acest efect de contrast. Dar ce mult mai frumos ar fi să se spună numai:

„Personne..." — și după asta câteva secunde de cinematograf mut (redactarea scrisorii), și, pe urmă, gata.

Altceva: doctorița, după ce îi spune studentei care ucisese: că știe, că o iartă, că nu o va denunța, că o va trimite să lucreze într'o leprozerie —, după toate acestea, deschide ușa și face fetei un semn cu mâna, autoritar și sever, un semn care înseamnă: „șterge-o!". Foarte bună idee cinematografică. Dar de ce, după asta, încă un gest, identit, cu cealaltă mână? E prea mult, și, strică efectul bun al primei jumătăți.

Dar aci nu e vina regisorului. Aci e vina actorului de teatru (Valentine Tessier, una din cele mai bune actrițe pariziene).

Actorul — asta e meritul și 'n acelaș timp slăbiciunea lui — e și interpret și este și propriul său regisor. El își bate singur capul (când e un mare actor) să găsească soluția mimică și vocală a fiecărei cotituri a rolului.

In cazul Valentinei Tessier, care e o mare actriță, soluția reușește totdeauna să fie găsită. Soluție ingenioasă și foarte veridică psihologicește. Dar... odată găsit ce trebue, se exagerează, se abundă în direcția descoperiri. Actorul lucrează sub semnul unei fatalități: el crează, și tot el strică ce a creat, prin excesivitate cabotinească. Valentine, la demaraj, e admirabilă: ca mimică, ca gesturi, ca ținută, ca voce; imediat însă, începe a „juca prea mult". Se contorsionează, se frânge din șale sau din gât, dă din cap de cinci ori mai des decât trebue, și variază tonul în chip inutil, în- [illegible] joacă, dacă se poate spune, 150%.

Plus

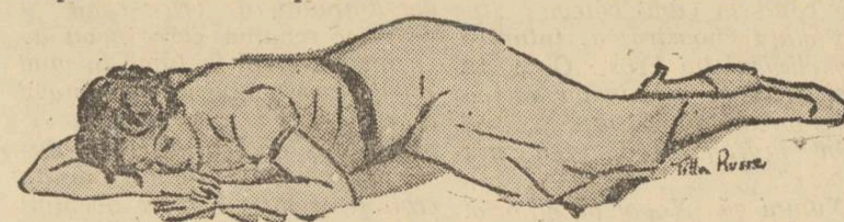
Dar să revenim la partea bună. Căci n'am vorbit de principala calitate a acestui film: Diversitatea de tipuri (unitatea de loc e mijlocul; scopul e varietatea de „capete" pe care această omogenitate de decor o scoate în relief).

Fata extra-pură, cu instincte sigure, cu nevinovății de tânăr animal (Danielle Darieux); apoi parizianca decăzută, decăzută din pricina amorului pentru o secătură, capabilă de orice înjosire (ochi tulburi, breton, gură mare și mobilă); femeea lesbiană, cu ochi depărtați, nas proeminent, mers ezitant, corp cam bizar, amintind ceva din silueta pleziozaurului, cu ceva aberant în anatomia generală, frumoasă totuși, tulburată și tulburătoare; apoi fata sănătoasă din Olanda (Norvegia, Suedia, puțin importă) cu șolduri vaste, sâni mari și tari, cu ceva falnic de namilă splendidă; apoi gâsculița din Dijon sau Nancy; apoi toanta bleagă (și mai răutăcioasă decât are aerul); apoi doctorița, cu frumusețe în privire, cu blândețe și înțelepciune în vorbă, tip de femee-feministă, care se apără singură, și-i frumoasă just cât trebue ca să nu fie acuzată că face asta „par dépit"; apoi... dar inutil să mai continuăm. Veți vedea filmul, și veți fi încântați de bogăția lui în umanitate fizică și morală.

D. I. SUCHIANU

— Ai s'o pățești... Am să te spun lui tată-tu, când o veni...

— Așa sânteți voi femeile: nu puteți ține un secret.

Cronica sportivă

Abondența matchurilor de football din ultimul timp a fost frânată carecum de acea a ploilor. Ar fi să luăm numele Domnului în deșert, dacă am socoti mânia cerească drept dojană pentru prea multele plăceri pe care ni le îngăduim sub scutul fățarnic al minții sănătoase în trup sănătos.

In această privință ne facem iluzii multe, și o simplă privire asupra asistenței obișnuite la un match important ajunge. Ce raport există între Sport și sutele de domnișoare languide, anemice, fragile și nelipsite dela matchuri? Nici-unul, decât biletul de intrare, când nu e cumva de favoare.

Dar miile de cetățeni obezi, în vizibilă insuficiență și neglijență de „formă" fizică? Sportul se reduce pentru ei la o agreabilă digestie în aer liber într'o zi de sărbătoare. E cam puțin, și totuși cam la atât se reduce pentru „masse", tot tam-tamul care se face în jurul footballului.

Pentru crescătoriile de jucători însă, publicitatea aceasta a făcut mult bine, și trebue constatat cu plăcere că „rassa" și „clasa" s'au îmbunătățit mult în ultimii ani. Aceste nobile atribute ale unei echipe se obțin greu și odată obținute nu sânt deloc sigure în buna lor funcționare. Cea mai recentă dovadă e matchul Ripensia-Juventus. Acest din urmă club a făcut în ultimul timp adevărate ravagii în logica jocului; e cu siguranță cea mai imprevizibilă echipă în felul ei de comportare pe teren. In matchul de Duminică, toate probabilitățile indicau ca învingător Ripensia, incontestabil, o echipă superioară sub toate raporturile, având pe deasupra și avantajul terenului desfundat; căci așa spun canoanele jocului: pe teren desfundat, echipa mai technică trebue să câștige. Și totuși n'a câștigat: „a mâncat bătae" cu 2-0! Motive care să explice lucrul, se găsesc cu duzina, dar din nefericire... după match, și marele învins rămâne logica.

E timpul însă ca footballul să cedeze locul sporturilor de vară, a celor practicate, nu contemplate.

Pentru acei care-și vor petrece vacanța la malul apei, nu epăcat mai mare decât acela de a nu înnota. Nu e vorba aci de apele curgătoare, răcoroase și pitorești, dar pentru înnotători, trădătoare și deadreptul asasine; ci de întinsul apelor adânci și liniștite. Cu rari excepții, marea e liniștită (relativ), toată vara și deci practicabilă pentru înnotul de distanță. Lăsând la o parte deocamdată, înnotul atletic, care cere o pregătire, un antrenament și un efort fizic considerabil, înnotul simplu, fără pretenții, ca să zic așa „turistic", este cu siguranță în fruntea sporturilor de apă. Nu există sport în care mișcările și sforțarea să se echilibreze mai armonios; și nici modelator mai perfect al trupului omenesc decât practica înnotului începută chiar din copilărie. In piscină, adevărata școală a înnotului, singura în care începătorul poate fi îndrumat pentru a-și însuși și forma un „stil", înnotul este un incomparabil și foarte plăcut exercițiu fizic. Dar sport, în larga accepțiune a cuvântului, nu poate fi decât pe întinderi mari și adânci de apă, preferabil nu prea liniștită; căci sport nu înseamnă numai îndemânarea într'un exercițiu fizic plăcut, sau lupta pentru întâetate într'o întrecere, dar înseamnă și puțin risc, necesar ca sarea în bucate .Nu trebue mult, cam atât cât e în apa de mare ajunge pentru cele mai multe gusturi, dar nu trebue să lipsească. Baia de soare, cu toate calitățile ei recunoscute, este un mare moleșitor și dizolvant de voințe și plajele noastre mișună pe la amiază de învinși care nu mai găsesc în ei puterea nici dorința de a intra în apă.

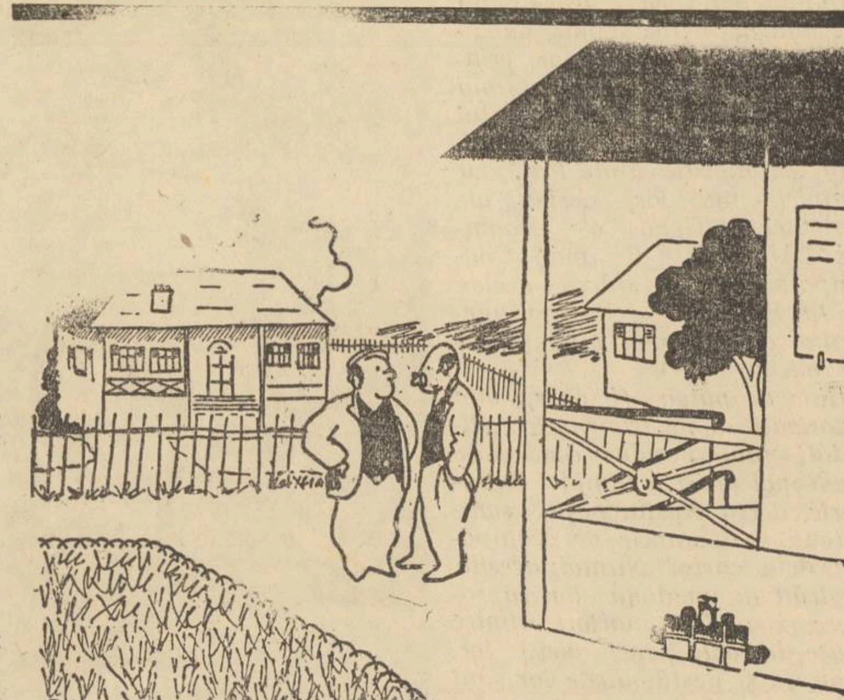
Pentru aceștia înnotul ar însemna salvarea și regăsirea. Intrând în apă precaut sau eroic, după temperament, înnotătorul înaintează pe nisipul încrețit fără grabă și fără osteneală; iar când apa a ajuns până la gură și unda unui val l'ar acoperi cu totul, înnotătorul într'un salt ușor se desprinde de fundul nisipos și tare, pornind singur spre larg. Increzător în el și încrezător în mare, alegându-și o cadență potrivită a respirației (căci controlul respirației este aproape totul în innnt)), călătorul pornește spre larg; ultima legătură cu uscatul, barca de salvare, e depășită; de aci înainte, între două imensități albastre, omul rămâne singur în fața destinului lui; mâna de ajutor nu-l mai poate ajunge decât prea târziu, scăparea nu poate veni decât dela el însuși, ș. a. m. d.

Vă asigur însă că aceste cugetări sumbre și emoțiile care se leagă de ele au viața scurtă și după câteva zile numai, ele dispar pentru a face loc celei mai încrezătoare și afectuoase prietenii cu una din imensități (acea lichidă).

Departe de mal, departe de fund și departe de oameni, înnotătorul găsește în mare o adevărată tovarășă, care-l poartă, îl leagănă, îl odihnește; și numai când s'a închegat bine această prietenie, este îngăduit iubitorului de apă, să abordeze sportul incomparabil al navigației cu vele.

Nu plecați deci la mare fără a învăța să înnotați.

GRIMAN

— Frumoasă casă! Atât numai: era mai bine dacă avea fațada spre miază-zi.

— Exact! Dar n'aș fi putut privi în curtea vecinului...

A. D. XENOPOL

O pagină din trecut

Relaţiile dintre Români şi străini
(In epoca Fanarioţilor)

Domnii dădeau exemplul unei purtări lipsite de orice demnitate faţă de Turci.

In faţa oricărui paşă se purtau totdeauna în chipul cel mai târîtor.

Raicevici ne spune că „principii sânt nemulţumiţi când le vine în vizită câte un paşă, căci sânt nevoiţi să cheltuiască mult cu primirea şi darurile ce trebue să dea.

Apoi trebuie să se înjosească faţă de el. Abia îl văd şi cobor grabnic de pe cal, se apropie de el cu multă supunere spre a-i săruta poala hainei şi merg înaintea lui pe jos până la gazdă. Ajuns aci, ei nu şed înaintea lui decât după repetate invitări".

Dar nu numai faţă cu Turcii mari Românii trebuiau să plece capul. Până şi faţă de cei mai mici. Se pare că toţi Turcii trebuiau respectaţi. Aşa, Constantin Mavrocordat dă o „carte de volnice lui Hotsai Salahar să meargă la Huşi să prindă pe Mehterbrat Hotsai, pe Mustafa A. Tarjiului şi pe doi Turci laji ce venise de curând dela Bujiag şi punându-i în fiare cu bunătate să-i ducă la Bender, de vreme ce sânt „solemjii ca să dea seama de răutăţile lor".

Chiar punerea în fiare a tâlharilor turci trebuia să se facă cu bunătate.

Umilirea era simţită ca atare; nu era ceva normal şi oarecum înţelegându-se dela sine, era privită ca ceiace era în realitate şi atunci ca în toate timpurile, o degradare şi o înjosire. Cu toate acestea, şira spinării se pleca, buzele se lipeau sfiicios de poala antereului puternicului Turc, numai şi numai spre a nu pierde poziţia şi câştigurile materiale legate de dânsa.

Dar nu numai din această pricină, ci şi din teama de pedepse brutale, se târau Grecii şi Românii înaintea Turcilor.

In 1752, dragomanul Ghica a fost bătut cu toiagul pentrucă, „întâlnind un paşă, se mulţumise a-l saluta după moda turcească, punând mâna la piept şi nu se coborâse de pe cal în semn de adevărat respect".

Pe cât însă erau de umiliţi şi de târîtori domnii faţă de Turci, pe atâta se purtau de mândri cu pământenii, care le arătau lor aceiaşi supunere şi aceiaşi purtare nevednică de oameni, pe care Domnul o avea către stăpânii săi.

Domnul, care se repezea cu un picior atât de ager către scara calului vreunui paşă, în apartamentele sale nu mai putea merge singur, ci, cum ne spune Zallan, „era dus de subţiori de doi sau mai mulţi boeri, care-l ridicau cu atâta putere încât picioarele lui abia mai atingeau pământul; şi aşa trecea el din un apartament în altul, înlocuind metaniile ce le învârtea deobicei între degete cu un lung ciubuc oferit de alţi boeri care-i duseseră coadă caftanului".

Când eşea în public, „Domnul mergea totdeauna cu capul plecat, aşa ca bărbia să-i atingă pieptul, cu ochii pe jumătate închişi şi ţintiţi drept înainte, prefăcându-se a nu auzi şi a nu vedea, spre a nu răspunde cererilor ce i se făceau, învârtind maşinal într'o mână şiragul de metanii, iar cu alta răscolind în buzunar nişte bani de aur".

Această purtare josnică şi târîtoare cu cei mari, brutală şi grosolană faţă de cei mici, era imitată în toate straturile societăţii, pornind dela vizir către sultan, care singur nu se închina la nimeni decât lui Alah, paşii către vizir, Domnii către paşi şi viziri, boerii către oamenii de casă ai acestora şi până chiar către slugile care-i serveau şi care şi ele voiau să facă pe mărimile în raport cu altele dela case mai mici.

Bauer ne spune că „cei mari, curtenii, erau laşi, târîtori înaintea superiorilor şi nesuferit de mândri cu acei de jos. Pentru bani făceau orice. Erau intriganţi meşteşugiţi, lipitori nemiloase ale poporului, apăsători ai celor slabi, aspri cu supuşii şi tirani în casele lor".

Raicevici adaugă că această manie se întinsese pe timpul lui la toată societatea bucureşteană. Toţi boerii atât acei cu, cât şi acei fără slujbe, se ţineau datori a merge în fiecare dimineaţă la curte spre a-şi pierde timpul stând de vorbă într'o sală. „Ei nu îndrăzneau însă, să ceară audienţă, ci se preumblau mereu pe lângă uşa deschisă a camerei Domnului ,pentruca el să-i vadă şi să le spună să intre. Când puteau să-i sărute mâna sau genunchii era lucru mare; ba erau fericiţi chiar când îi bătea, numai să se apropie de sfânta lui persoană. Fusese însă la curte: Văzuse pe Domn, poate chiar vorbise cu el. Era lucru mare.

„Această boală, adaugă Raicevici, se comunicase şi negutătorilor, care şi ei îşi neglijau interesele, spre a se apropia de oasele sfinte. Chiar şi slugile erau stăpânite de idei deosebitoare şi se mândreau că aparţin unor boeri care merg la curte, fiind în stare să părăsească pe stăpânii ce nu vizitau palatul".

Cărţi nouă

Cărţi streine

„*D'une haleine*" (Edit. Rieder) al d-nei Claire Sainte Soline, au un accent de adevăr atât de pronunţat, încât — dacă nu ar fi stilul literar, — le-ai lua ca pe nişte confidenţe eşite de-a dreptul din sufletul unei gospodine dela marginea oraşului.

Exactitatea ambianţei pătrunde sufletul cititorului cu plictiseala mahalalei, îl amăgeşte cu bucuriile sale sarbede, ca florile sărace ale lucrătoarei Jenny şi grija veşnică de bani a micilor mahalagii — banii care nu mai sunt mijloc de viaţă, ci însuşi scopul vieţii.

D-na Claire Sainte Soline izbuteşte să ne dea în acest cadru îngust, setea de fericire .care caută să se stingă cu ceiace are la îndemână în fiecare: zilele frumoase pe care le dărueşte natura, căminul, dragostea, dragostea de mamă, munca regulată care nu încetează de a fi şi a se arăta în cele mai meschine condiţii omeneşti.

Sanctuaires et Paysages d'Asie de André Chevillon (edition Calman Levy)

Minunate pagini evocatoare a Ceylanului Budic, în care trece, ca un suflu arzător, puterea locurilor, vraja a douăzeci şi cinci de secole de Istorie a Budismului.

Dacă o clipă străinul ar fi ispitit să creadă că cultul budist are ceva demoniac, e destul să se cufunde cineva în atmosfera oratoriului ermetic, tainic, pentru a simţi radiarea unei vieţi duioase şi calde, al unui vechiu misticism uman.

E acelaş înţeles tainic din templurile orientului, din templul lui Solomon, din naos-ul chryselephantin, din legendarele capele, în care fildeşul şi metalele preţioase se alătură santalului Indiei şi al Arabiei. Un cult deci foarte duios şi foarte omenesc, asemeni cultului care traduce aceleaşi mişcări sufleteşti ale credincioşilor şi misticilor de pretutindeni.

Tablouri după tablouri, splendid desfăşurate cu toată strălucirea rămasă din adâncurile trecutului oriental: *sărbătoarea Orezului*, adevărată scenă de sabat, în care apare însă când demonul, când Dumnezeu şi mai ales evocarea spăimântătoare a mulţimii pioase în faţa unui Buda, dezincarnat, nirvanic, învăluit în nori frământaţi de valuri de tămâie.

André Chevrillon face să trăiască apoi în ochii cititorului, în Benarès, un oraş antic, dar un oraş din India şi încă din India cea mai veche, panteistă. Descrie un cult imemorial, cultul germinaţiunii, a creşterii treptate şi multiple, ideia conţinută în însuşi numele lui Brahma (rădăcina lui Brahma, este *brih*, a creşte).

Legenda în Benarès, înţelepciunea, moartea în toate categoriile de oameni din Benarès, tratate cu aceiaşi luminoasă poezie în ansamblu şi aceiaşi erudiţie imensă, dar uşoară şi strălucitoare ca şi când ar fi fost izvorâtă în mod firesc din însuşi talentul său.

Dem. Berea — Cap de expresie

Les joueurs de boule de Jean Martel (edit. Albin Michel)

Autorul, cunoscutul scriitor Jean Martel, după ce a dat la iveală — în „Les cousins de Vaison" — subzistenţa unui cult foarte vechiu, în Provence... ne arată în „Les Joueurs de boule", în carne şi oase, pe Pan — unul din acei zei vechi.

De unde vine eroul povestirii sale, Julien? Cine sânt părinţii săi ? Nimeni nu ştie, nici el însuşi. Dar de pe stâncile din Mazurques, un mic port de pescari lângă Toulon, se aruncă în marea ca o rază de soare, şi înoată ca un delfin. Cântă din naiul cu şapte fluere neegale, legate între ele cu ceară, de farmecă greerii şi joacă „aux boules" ca nimeni din Mazurques. Dar nu numai atât: tămăduie pe un paralitic şi redă viaţa unei înecate. Se îndrăgosteşte de fata pe care a salvat-o dela moarte. Dar această fată modernă „à la page", care nu vrea să ştie de „miracole", tratează cu răceală pe acest „fiu al cerului şi al fiicelor pământului", fiind logodită cu un industriaş bogat. Ea e pictoriţă, chinuită de dorinţa de a picta ceva nou, în genul lui Van Gogh, nu reuşeşte să facă ceva de seamă decât când încearcă să facă „une larve, ou un asticot de ce type formidable". A amuzat-o o clipă şi atât. Iar când tatăl său încearcă să-i vorbească de calitatea de „zeu" a lui Julien, ea începe a se îngriji de el ca unul care începe a-şi pierde minţile. Julien pleacă. Se face pescar şi uită că e zeu... Toate aceste scrise cu bună dispoziţie şi linişte, pline de înţelepciune şi împăcare cu viaţa, prin pătimaşa iubire a Sudului!...

A APĂRUT UN PALPITANT ROMAN EXOTIC

„In munţi, căpitane, femei albe multe, femei phalang-tse, căpitane!" — legenda care circulă dela Pak-Nam la Hai-Dzung... legenda pe care păstorii o şoptesc micuţelor Laotiene din I-Bang, legenda Femeilor Albe care trăesc undeva, dincole de munte, de „Piatra-care-tremură", această enigmatică legendă e firul care călăuzeste expediţia în necunoscut, prin Indochina misterioasă, a celor trei cutezători prieteni — noii „Trei Muşchetari" ai unor aventuri fantastice, porniţi spre

MAREA TAINĂ

ROMAN PASIONAL EXOTIC

de JEAN D'AGRAIVES şi G. FRANKAU, apărut în „ROMANELE CAPTIVANTE" — 15 Lei 260 pagini.

Cronica literară

Tudor Şoimaru: Constanţa; N. T. Cristescu: Cântec din mare; Lucia Demetrius: Tinereţe

Ne oprim puţin la cartea d-lui Şoimaru (care n'ar face în mod obişnuit obiectul cronicei noastre) pentrucă aparţine unei serii, al cărei program se cade să fie determinat. Intâi de toate este de dorit ca toate monografiile acestea despre oraşe să apară, pentru bucuria ochiului, în acelaş format. Apoi credem că temeiul lor trebue să fie informaţia. Fireşte! Câteva impresii fugitive, un crâmpei de conversaţie, o anecdotă, o întâmplare sânt în stare de a stabili o culoare locală şi de a da tonul propriu al unui oraş. E chestiune însă de măsură. E absolut trebuitor să ni se dea ştiri despre oraş, despre monumentele şi locuitorii lui, despre modul de viaţă al oamenilor, despre profesii şi curiozităţi, despre istoria lui. Ne-e teamă că d. Şoimaru face prea multă geografie romanţată şi prea puţină monografie.

De altfel nu este întâiul care scrie o carte despre Constanţa. Ni se pare chiar curios că d-sa nu cunoaşte pe predecesorul d-sale, pe Ioan Adam, care în a sa *Constanţa pitorească*, în acelaş chip anecdotic dar cu mai multă documentaţie, dădea o icoană a Constanţei din anul 1908. Ar fi fost deadreptul interesant ca noul monografist să compare mereu vechiul oraş cu cel nou. Deosebirea este enormă. Iată cum procedează d. Şoimaru:

— „Biletul d-voastră?
— Permis...
— Să-l vedem.

Călătorul căruia se adresează acum conductorul, este un domn tânăr, elegant. Intrase în urma mea cu toată opunerea familiei Popescu, ce-şi vedea periclitată „atmosfera familială".

Călătorul duce mâna în buzunarul dela piept, — caută în portofel, — scoate permisul.

— Poftim!...

Conductorul îl ia. Profesional îşi pune ochelarii pe vârful nasului. Priveşte fotografia, pe călător, confruntă imaginile. Se uită, se uită...

— Nu e valabil. Etc."

D. Şoimaru o ia dar din tren. Cartea este chiar un fel de mică tragi-comedie. Familia Popescu vine la Constanţa, se sbate să găsească odae la hotel, se înghesueşte în autobuz spre Mamaia, trece prin fel de fel de păţanii şi se întoarce la Bucureşti fără a fi putut face vilegiatura. Tema are haz, nu zicem altfel, dar unde e Constanţa? Ce e tipic constănţean în acest dialog:

— „...Unde e chelnerul?
— Vinee...
— Vino, veni-ţi-ar numele...
— Am sosit coane Nae...
— Unde e Dincă? Să vie Dincă să-mi cânte o leacă... Dincă, puiule, zi ceva că mi-e sufletul albastru".

D. Şoimaru, care a mai scris nuvele, are o anume uşurinţă de a nota viaţa zilnică, cu un humor, mai puţin potrivit într'o carte, dar foarte gustos într'o publicaţiune periodică. Iată în ce chip distractiv se rezolvă disocierea neaşteptată a unei expresii comune:

— „Domnule, eu nu urmăresc niciun scop material nici moral în vieaţă... eu urmăresc ceva mai mult... ceva care nu e de fel pământesc.
— Ştiu.
— Nu ştii nimic.
— Ba ştiu, dom'le Nae.
— Ba nu ştii nimic. Atâta îţi spun... nici mama care m'a făcut nu ştie...
— Dacă nu te-oiu cunoaşte eu, domnule Nae, să-mi zici cuţu...
— Mie?
— Ţie.
— Mie, dom'le Nae?
— Ţie, puiule... ţie!"

Din cauza acestei însuşiri de a reporta şi stiliza dialogul burghez, cartea d-lui Şoimaru se citeşte cu plăcere.

D. Şoimaru citează cu foarte multă oportunitate un poet al marinei, pe ofiţerul Alexandru Iordăchescu. Intr'adevăr este cazul de a aminti aici că există o poezie marinărească, inspirată din viaţa de bord, dar mai ales scrisă în argot. Am trecut cu vederea, pe nedrept, un volum editat de Liga Navală Română *Cântec din mare*, cu frumoase ilustraţii de Nutzi Acontz, datorit d-lui Lt. Comandor N. T. Cristescu. Cu observarea că limba este uneori prea familiară, poeziile d-lui Cristescu sânt dovada unui talent real. In *Cântecul velelor* terminologia tehnică a fost absorbită de sinceritatea lirică:

Vele mici, uşoare; vele mari şi grele;
Vele de corăbii şi de caravele;
Vele în triunghiuri, sau dreptunghiulare;
Vele ce vă 'ntindeţi fluturând, pe mare,
Ca aripe albe de gigantici fluturi;
Vele ce vă'ntindeţi ca enorme scuturi;
Zburător din prova; velă brigantină;
Gabier din pupa; velă trinchetină;
Foc, cu formă fină; rândunică mică;
Fungile ce toate falnic vă ridică!
Vele, ce în zare, albe, vă întindeţi
Să aţineţi calea vântului, să-l prindeţi;
Cum vine din prova, la babord, cinci carturi,
Prins de voi el ţipă, şueră prin sarturi...
Şueră şi ţipă că i-aţi luat tăria,
Făcându-l să simtă hamul şi sclavia.

Chiar prezentarea, cu excesivă modestie, a volumului, cuprinde graţioase imagini marine:

Din spuma voastră, valuri,
Eu am ţesut volumul
Ce astăzi îl dau lumii...
Că el va fi de-acuma,
Ca rochile da baluri,
Ca fina libelulă,
— Ce-o zi trăeşte numa' —
O ştiu aceasta, valuri,
— Brizante, sau de hulă—...
Dar spun la toţi acuma:
De loc nu mă mâhneşte,
Căci mai puţin trăeşte
Produsul vostru: spuma!

Volumul d-rei Lucia Demetrius *Tinereţe*, care s'a bucurat de o primire amicală (poate prea amicală) se cade să vină şi la Tribunalul mai sever al criticii literare. Intrucât priveşte stilul, e necesar să afirmăm că romanul (sau mai degrabă jurnalul) e scris fără nicio îngrijire. D-ra Demetrius zice *până când o să trebue* în loc de *până când o să trebuiască* sau mai degrabă *până când va trebui*, *cărţi care au aerul să iasă* în loc de *cărţi care au aerul că ies*, *o criză de disperare cum numai tinereţea are de absurde* în loc de *o criză de disperare absurdă cum numai tinereţea o are*, *mi-e de odată atmosfera foarte cunoscută* în loc de *atmosfera mi-e deodată foarte cunoscută*, *stai de profil* în loc de *stai în profil*, *am un scaun foarte prost* (ceiace înseamnă: am o excreţiune foarte rea) în loc de *scaunul pe care stau e şchiop*, *acelei poveşti stupide petrecută* în loc de *acelei poveşti stupide petrecute*, *plecarea lui Vlad pentru mereu* în loc de *plecarea lui Vlad pentru totdeauna*. Această nefamiliaritate cu limba română e stranie şi nu ştiu cum să mi-o explic. Metoda d-rei Demetrius este aceia de a-şi însemna impresiile sale cele mai mărunte în epoca unui mare eveniment sufletesc, în cazul de faţă al unei iubiri.

Cu sobrietate, cu spirit de discernământ, cu o înclinare înăscută pentru ceiace este adevărat şi esenţial, este de netăgăduit că un scriitor poate crea pe această cale nu numai o atmosferă dar şi o arhitectură epică. Condiţiunea este ca autorul să-şi însemne întocmai reprezentările, asociaţiunile sale automatice. D-ra Lucia Demetrius procedează altfel. D-sa înlocueşte reprezentările naturale cu altele fabricate, adică cu comentarii literare asupra vieţii sale sufleteşti. Această manieră devine foarte obositoare în cele din urmă, ba chiar plictisitoare şi în tot cazul superficială. Eroina merge să vadă pe actorul Moissi jucând şi în loc să-şi relateze simplu turburarea o transfigurează cu aceste „imagini".

„Aseară actorul Moissi n'a fost un om, a fost o faptă după săvârşirea căreia am plecat cu miezul sufletului scos din coaja indiferenţei, emoţiei mijlocii, credinţelor minore de toate zilele. Tiparele s'au spart, am ars la un foc maxim şi am eşit puri de orice minereu".

Miez, coajă, tipar, minereu, iată vorbe goale. Aşa vorbeşte autoarea şi atunci când, fiind vorba de simţirile sale cele mai adânci, am dori impresii nemijlocite.

De pildă:

„Am început iar să-mi caut sufletul cu degetele, cum mi-le-aşi plimba pe un piept vânăt şi umflat, pe un braţ strivit şi rănit. Imi trec încet mâna cu toate degetele resfirate şi unde simt că doare apăs niţel, pe urmă tare, să văd cât de adânc înjunghie".

Din această falşă analogie, cititorul nu rămâne decât cu viziunea trivială a unei părţi de trup tumefiate. Cu oarecari cunoştiinţe de artă, autoarea face câteodată şi aprecieri critice. Chiar din punctul acesta de vedere metoda analogică este vagă:

„Nu pot, prea era frumoasă „Uliţa în Toamnă", şi acum când mi-o aduc aminte mă emoţionează ca atunci cantitatea de umanitate, de tandreţe şi de realism brutal, toate aşa de tumultoase că spărgeau forma".

Umanitate, tandreţe, când e vorba de un peisagiu invernal: vorbe goale.

Voind să exprime violenţa pasiunii, d-ra Demetrius recurge aproape totdeauna la sentimentul de exaltare erotică fără a putea analiza mişcarea vieţii interioare.

„Am — zice eroina când vede pe Vlad — ca un mărţişor atârnat de gât, pe piept o fericire grea şi caldă, e numai a mea. încrucişez braţele să mi-o păstrez, mă înstrăinează de oameni, anihilează tot în jur, acoperă ca o ceaţă luminoasă tot ce e material. Sânt singură, şi mică, şi mare, cu fericirea mea, cu privirea lui Vladimir..."

Mărţişorul atârnat de gât, căldura pe piept sânt senzaţii care nu pot obiectiva turburarea psihologică a dragostei.

E destul de curios că nu întâlnim o imagine dreaptă a bărbatului, văzut de femee bine înţeles. Prezentarea personagiilor masculine e superficială şi realizată mai ales prin comentarii. După o glumă, foarte la locul ei, a unui bărbat, autoarea adaogă:

„Niciodată nu poţi să-i răspunzi aşa ca să-l laşi fără replică, pentrucă nu e destul de deştept să priceapă că nu mai are ce spune".

Insă „deştept" şi „prost" sânt noţiuni cu totul relative şi chiar dacă autoarea are dreptate, faptele omului de mai sus trebue să fie lăsate în judecata cititorului. Nouă de pildă (impresie subiectivă) eroul nu ni se pare de loc aşa de prost, ci dimpotrivă eroina ne supără prin excesul de suficienţă.

Adăogăm că titlul cărţii *Tinereţe* nu corespunde de loc conţinutului. Ne-am aştepta să vedem un grup de tineri, cu judecăţile şi simţirile lor, cu începuturile lor de viaţă socială. In realitate nu e vorba de nimic tineresc aici. O domnişoară se îndrăgosteşte de un om însurat şi cu copii. Avem de a face dar cu o criză erotică oarecare, mai frecventă la femeile ieşite din faza adevăratei tinereţi.

Volumul d-rei Lucia Demetrius este cu toate acestea interesant ca document şi nu lipsit de pătrundere pe alocuri. De talent nu se poate încă vorbi.

G. CĂLINESCU

Insemnări și polemici

Moartea lui G. K. Chesterton

Cu moartea acestui scriitor, literatura pierde una din figurile cele mai ciudate și mai originale, deși seria scriitorilor englezi posedă o galerie destul de lungă și de bogată de asemenea tipuri.

El a debutat la douăzeci și cinci de ani printr'un volum de poeme ilustrate chiar de mâna sa: „Greybeards at Play" sau „Joc de bătrâni". Deși cunoscut mai mult ca povestitor, romancier și pamfletar, el este însă destul de apreciat și ca poet, căci versuri a scris toată viața și cu o deosebită predilecțiune. In timpul războiului, el a scris „Legenda Sfintei Barbara", care a avut mult succes în Anglia.

Ca pamfletar de prima forță, s'a arătat el în timpul războiului Boerilor, de o mușcătoare violență. „Aceasta, observa el într'un interview, tocmai când Cecil Rhodes era un erou și Rudyard Kipling ajunsese la apogeul gloriei".

Dealtfel humorul său atât de specific englez cași toată verva sa mușcătoare, ca tot ce a scris acest mare scriitor, e însuflețit de poezie, de o generoasă participare la viața lucrurilor și a oamenilor, de o caldă și sinceră iubire compătimitoare, ce dă o noblețe deosebită scrierilor sale.

Tocmai în ziua când murea, la Londra, acest mare scriitor (născut la 1874), apărea la Paris traducerea operei sale „Manalive", sub titlul de „Supervivant". Această operă a apărut în Anglia la 1908, când George al V-lea era încă Prinț de Galles.

In timpul războiului s'a convertit la catolicism și timp de mai mulți ani a scos singur un hebdomadar, în care s'a războit cu adversarii catolicismului și în special cu Bernard Shaw.

„Am petrecut o bună parte din viață războindu-mă cu Bernard Shaw", zice el. „Această luptă este, în Anglia, un fel de petrecere națională".

S'au mai tradus în limba franceză de el: „La clairvoyance du Père Brown", o serie de povestiri polițienești, dar după o formulă cu totul nouă, un șir de studii și articole, Charles Dickens, Robert Browning, Ortodoxie, La sphère et la Croix, le nommé Jeudi, Heretiques, Le Napoléon de Nothinghill, L'Homme eterne, Saint François d'Assise, Saint Thomas d'Aquin, Le retour de Don Qhichotte, L'Auberge volante.

Cartea sa „Manalive" se opune splendid „Morții pe credit" a lui Céline și ar putea fi numită „Voyage au bout du jour", împotriva lui „Voyage au bout de la Nuit" de Céline. E o carte care răspunde nevoii de eliberare, de purificare, de aerare a tinerilor care au dor de orizonturi largi, de spațiu.

In viață oamenii au ceva mai bun de făcut, decât să cerceteze „păcatul" și ceiace se găsește sub natură. Chesterton caută să aprindă focul bucuriei în lumea aceasta, unde era pe cale să se stângă.

COPILUL: — N'ar fi o idee bună, maman, să nu mai mănânci înainte de culcare?

Gorki, dictator literar...

Până acum câțiva ani, Gorki a avut aceiași autoritate, necontestată de nimeni, în domeniul literar, ca Stalin în domeniul politic. Cine ar fi îndrăznit să-i discute o părere?!...

In congresul scriitorilor sovietici din 1934, la Moscova, Gorki a fost atât de tămâiat, în cât vechiul vagabond a stăruit pe lângă admiratorii săi să-și modereze entuziasmul.

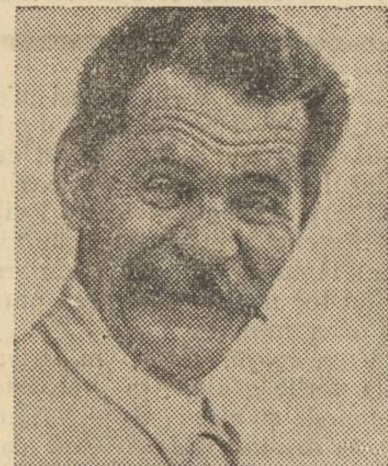
„Mă tem, zicea el, ca o glorificare excesivă a unora să nu deștepte sentimente dăunătoare operei noastre comune: dezvoltarea firească a literaturii".

Dar cu câțiva ani înainte de moartea sa, el încetase de a mai fi „tabu" pentru critică. Ceiace a fost mai curios a fost faptul că el a fost atacat chiar în „Pravda", din Moscova, adică în organul oficios al guvernului sovietic.

Primul atac a fost dat cu prilejul reeditării „Posedaților" lui Dostoevski în editura „Akademia"..

In „Pravda" a scris atunci un oarecare Zaslavki că „Posedații" sânt o putreziciune literară. Mai ales că acest roman nu a fost publicat într'o ediție complectă a operei lui Dostoevski ci a fost anume ales și reeditat aparte. Acest roman, zicea criticul lui Gorki, este un „pamflet nedemn împotriva revoluției" și a fost „drapelul reacțiunii". De ce nu s'a ales „Frații Karamazov" sau „Amintiri din casa morților" sau „Umiliți și obidiți?"

Inainte de revoluție, Gorki protestase cu ultima energie când teatrul din Moscova pusese în scenă o versiune dramatică a „Posedaților", iar Lenin îl încurajase și aprobase în eșirile sale violente, pe când presa burgheză aruncase strigăte de indignare împotriva lui Maxim Gorki.

MAXIM GORKI

De atunci încoace, toate argumentele calomnioase împotriva revoluției de acolo au fost luate.

Gorki a replicat după patru zile la acest articol: „Aprob în totul reeditările Akademiei, zicea el, a „Posedaților" ca și a oricăror alte romane scrise în acelaș spirit. O fac pentru că sânt împotriva transformării unei literaturi „legale" în alta nelegală, care să se vândă pe ascuns și care seduce astfel tineretul pentru că e oprită și promite astfel plăceri neînchipuite.

Cea mai mare parte din tinerii noștri nu cunosc istoria mișcării revoluționare dinaintea bolșevismului, după cum nu cunosc istoria literaturii și romanul care, după spusele lui Zaslavski, a fost drapelul reacțiunii politice. Inamicul trebue cunoscut, trebue să-i cunoaștem ideologia și, bineînțeles, modul cel mai potrivit este de a o învăța dintr'o carte în care ea este tradusă în imagini limpezi și pitorești".

După părerea sa romanul „Posedații" este, dimpreună cu „Frații Karamazov", romanul cel mai reușit al lui Dostooevki. El conchide ironic: „Puterea Sovietelor nu are să se teamă de nimic, ea nu va putea fi compromisă de reeditarea unui roman vechiu. Zaslavski nu a putut decât să încânte pe dușmanii noștri cu articolul său și mai ales pe emigranții albi. „Dostoevski la index!" vor urla ei plini de recunoștință către Zaslavski pentru pomana care le-a făcut-o atât de imprudent".

Zaslavski nu s'a dat bătut și a replicat chiar a doua zi în „Pravda":

Ducând la absurd argumentarea lui Gorki, el se întreabă de ce atunci nu s'ar edita și lucrările politice ale lui Troțki, Zinoviev și Kamenev și ale tuturor șefilor de dreapta, pentruca tineretul sovietic să cunoască pe cât se poate de temeinic ideologia inamicului clasei și de ce nu ar edita toate romanele vechi și noi contrarevoluționare?

Se poate și mai bine înțelege perfidia atacului, dacă se amintește că aceste argumente au fost utilizate chiar adouazi după omorul lui Kirov, cel mai bun prieten al lui Stalin și după condamnarea lui Zinoviev și Kamenev, considerați ca instigatori direcți la crimă. Acestea s'au scris în tribuna liberă a „Pravdei", care nu s'a pronunțat nici într'un fel.

Anatole France și Emile Zola

Se știe că Anatole France a scris din primii săi ani de colaborare la „Le Temps" articole fulgerătoare împotriva lui Zola. Mai ales critica asupra romanului „La Terre" a fost îngrozitoare.

S'a crezut că împăcarea între ei s'a făcut cu prilejul afacerei Dreyfus, în care cei doi scriitori au fost alături. Totuși s'a stabilit cu probe decisive că împăcarea a fost înainte.

In discursul său, pronunțat la 1 Octombrie 1904, France insistă cu tărie asupra acestui fapt: „Dacă l-am combătut mai întâi, zice el, cu mai puțină măsură de cât sinceritate, pentru unele aspre manifestări ale geniului său, nu este mai puțin adevărat că recunoscusem, în acelaș timp, în mai multe articole, puterea și bunătatea creațiunii sale literare, cu mult înainte de zilele de luptă în care am fost în partida sa".

ANATOLE FRANCE

EMILE ZOLA

In 1877, France este aproape împăcat cu unele greșeli de gust ale lui Zola, pe care le erta din cauza forței talentului său. In 1887 și 88, este revoltat împotriva romanului „La Terre" și dezgustat de searbădul „Le Rêve" — deci o perioadă de foarte rea dispoziție.

In 1888, France revine iarăși la o dispoziție bună față de Zola. Il atacă cu violență în 1889, pentru a-i arăta apoi o bună voință oarecum ironică.

In fine în Martie 1890, el îi recunoaște cu franchețe puterea și mărimea, până ce în 1892 îl și admiră, deși cu oarecare rezervă.

Niciodată, chiar după Afacerea Dreyfus și pe mormântul lui Zola, France nu va vorbi cu mai multă simpatie și înțelegere de opera și persoana lui Zola, decât în această epocă.

Din toate documentele și piesele de corespondență, adunate până în prezent, reiese limpede că Afacerea Dreyfus nu a avut nici o influență asupra opiniei lui Anatole France despre Zola. Reînceperea admirației și prețuirii lui Zola datează cu șapte-opt ani înainte.

Nu e mai puțin adevărat însă că din cercetarea documentelor, rezultă că perioadele „de stimă" față de literatura lui Zola, coincid cu evenimentele politice care au provocat treptat modificarea sau mai bine zis ranversarea progresivă a opiniunilor politice ale lui France, dela dreapta spre stânga.

Deci nu arta lui Zola s'a schimbat, nici părerea lui France asupra lui Zola, ci opiniunile sociale și politice ale lui France sau mai bine zis noua înclinare a lui France pentru ceiace am putea numi, prin anticipație, populismul lui France.

Evoluția lui France ca și acea a raporturilor sale cu Zola s'a făcut desigur pe baza unei apropieri a opiniunilor politico-sociale ale celor doi, dar ea s'a realizat treptat și firesc și nici de cum așa, cum au căutat unii să o arate, în momentul Afacerii.

Această apropiere s'a desăvârșit cu șapte-opt ani înainte de „J'accuse", în afară de orice ardoare politică, de orice pasiune de partizan, în cadrul celor mai nobile idei și sentimente, care cinstesc pe amândoi.

A. JIQUIDI — Secretul

Autograf

Printre manuscrisele vândute ultima dată din bogata bibliotecă lăsată de Louis Barthou, s'a găsit și următoarea curioasă notă scrisă de Victor Hugo cu ocazia candidaturii sale din 1848:

„Cele patru luni, care au urmat după evenimentele din Februarie, au fost un moment straniu și plin de groază.

Franța îngrozită, și dezorientată, bucuroasă în aparență și plină de groază în secret, orbită de toată strălucirea îndoelii... ajunsese să nu mai poată distinge adevărul din minciună, binele și răul, dreptatea și nedreptatea, sexul de sex, ziua de noapte, pe acea femee care se numea Lamartine și pe acel bărbat cu numele de George Sand"...

Cârjile lui Rimbaud

Nimic nu e mai trist decât scrisorile pe care le-a scris Rimbaud mamei și surorei sale între Februarie și Iulie 1891. El le anunță dela Harar că e bolnav, deoarece a fost nevoe să i se amputeze piciorul.

„E mai bine să suferi ca în iad, decât să ți se amputeze piciorul.

Iată rezultatul, tot timpul stau jos și din când în când mă scol ca să sar o sută de pași cu cârjile. Mâinile nu-mi mai pot servi la nimic. Mergând nu pot să-mi întorc privirea dela singurul meu picior și dela vârful cârjelor. Capul și umerii îmi sânt înclinate înainte, dându-mi aerul unui cocoșat. Când umbli te simți umilit de privirile celor din jur care-ți urmăresc săriturile. Stând jos, nu-ți poți descărca nervii decât prin mișcările mânilor, iar figura-ți capătă o expresie de idioție... Toată ziua stai ca un neputincios, așteptând cu groază noaptea care va aduce cu sine perpetua insomnie și dimineața următoare, care va fi mult mai tristă decât cea trecută".

RIMBAUD

Pe marginea acestor scrisori, se văd tot felul de aparate ortopedice și cârje desenate de sărmanul Rimbaud.

Mărunte

Vreți să semănați cu Maurice Chevalier, cu Stan și Bran, cu Charlot? Citiți senzaționalul reportaj pe care-l publică ultimul număr al revistei „CINEMA". 24 pagini mari la heliogravură, 5 lei. Gratuit fotografia oricărui cititor. Bilete cu mari reduceri la cinematografe.

Tragedia unui rege nebun, senzațional reportaj cu fotografii din viața lui Ludovic II al Bavariei, azi în „REALITATEA ILUSTRATĂ".

Vârsta ingrată

— Ce să fac? Să mă rad, sau să mă spăl pe picioare?

VIAȚA STRĂJEREASCĂ A MARELUI VOEVOD MIHAI
Mare reportaj cu fotografii exclusive
FINALA CUPEI ROMÂNIEI
O cronică senzațională cu fotografii inedite
ECLIPSA DE SOARE
VĂZUTĂ DIN AVIONUL LU BÂZU CANTACUZINO
FOTOGRAFII CU MATCHUL DE BOX
MAX SCHMELLING-JOE LOUIS

„REALITATEA ILUSTRATĂ"
vă oferă prilejul unui strălucit angajament cu salarii între
5.000 și 30.000 lei lunar
Amănunte în „Realitatea Ilustrată".

ZIUA NAȚIONALĂ A SPORTURILOR
TOATE AZI IN
„Realitatea Ilustrată"

Realitatea Ilustrată cuprinde 3 părți:
16 pagini mari, reportagii, anchete, actualități.
8 pagini mari, sport, modă, cinema.
24 pagini suplimentul: „DE TOATE PENTRU TOȚI".

Atelierele „Adevĕrul", str. Const. Mille No. 7—11.

Adevĕrul Literar şi Artistic

Anul XV — Seria II — Nr. 814
Duminică 12 Iulie 1936

FONDATOR { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920 } FONDAT IN 1899

5 Lei Exemplarul în ţară
10 Lei Exemplarul în străinătate

Figuri dispărute

Cincinat Povelescu

La Braşov a avut loc desvelirea bustului lui Cincinat Pavelescu, făcut de sculptorul Spăthe.

Iniţiativa acestei opere se datoreşte d-lui Gr. Trancu-Iaşi, care s'a ocupat de strângerea fondurilor şi de realizarea monumentului. Intr'o impresionantă cuvântare, d-sa a predat primăriei statuia.

D. Trancu-Iaşi a făcut un portret al scriitorului — documentând fiecare caracterizare printr'un citat elocvent.

Foarte bine aleasă este următoarea poezie, care arată — în versuri simple şi duioase — fondul sufletesc al poetului:

Nu sânt nici rău, nu sânt nici blând,
Nu m'am târît, n'am pismuit,
Am fost şi sânt un biet smintit,
Care visează chiar mergând.

Eu niciodată n'am muncit,
Noaptea nu dorm şi ziua casc,
Poate-aş fi vrut să nu mă nasc,
Dar nu mă plâng că n'am murit.

Şi nu ştiu dacă am suferit.
Am fost sărac, am fost bogat.
Am şi iubit, am şi uitat,
Am şi uitat, am şi iubit.

Poeziile lui Cincinat Pavelescu se împart în două: versuri sentimentale, de dragoste — în care parcă tremură reflexul unei lacrime... şi epigrame. Acest lucru dovedeşte cât de strâns e îmbinată uneori duioşia cu umorul. Iată cele două aspecte ale sufletului sentimental. In faţa oamenilor — gluma, uneori ironică... şi privirea, stăpânită de emoţie, asupra lumii. Iar în singurătate, numai tu cu sentimentele tale, poţi să te emoţionezi în voe; şi — fără să fii urmărit de cineva — îţi lipeşti obrazul înfierbântat de placa rece de cristal a biuroului... acolo unde scrii pentru toţi şi plângi numai pentru tine.

CINCINAT PAVELESCU

Cincinat Pavelescu a fost un sentimental care — pentru toate glumele din public — plătea vamă destinului tot atâtea lacrimi în singurătate şi'n izolare.

Am activat în lagăre deosebite. Cincinat Pavelescu a aruncat săgeţi împotrivă-mi. Aceasta nu m'a împiedecat însă să-i citez cu elogii volumul într'un „Bilanţ literar" la un sfârşit de an.

Atunci Cincinat Pavelescu mi-a trimis un exemplar de lux al volumului de Epigrame, punând în josul epigramelor ofensatoare menţiunea „Sans rancune" şi arătându-mi „simpatia" şi „admiraţia" pentru faptul „de a fi adus dela Iaşi o atmosferă mai subtilă şi mai înaltă în luptele noastre din Bucureşti, pline de violenţe inutile" (2 Ianuarie 1926).

In lupta literară, caşi 'n cea politică — credem că adversităţile de idei n'ar trebui să treacă limitele bunei cuviinţe.

De câte ori scrii, ar trebui să te gândeşti: că odată vei sta în faţa adversarului tău, că vei fi silit să i te uiţi în ochi, să-i dai sau să-i primeşti mâna... Astfel să-ţi fie scrisul — ca niciodată să nu te ruşinezi de dânsul şi să nu te simţi umilit, de tine însuţi, înaintea adversarului.

De-aceia relaţiile noastre de adversitate cu Cincinat Pavelescu n'au exclus politeţa dintr'o parte şi din alta — ajungând ca noi, inamicii, să-i deplângem moartea tot atât de sincer caşi prietenii.

Fiindcă pe deasupra legăturilor prieteneşti, şi în afară de ele, există o comunitate de suflete— bazată pe identitatea de preocupări şi de simţiri. „Mon semblable, mon frère" — niciodată poate nu-i mai la locul său decât aici.

Şi această asemănare, care a adunat atâtea inimi sensibile în jurul monumentului lui Cincinat Pavelescu, a făcut ca — în primele rânduri — să se situeze un om politic: d. Trancu-Iaşi, unul deci din lumea celora care n'au în deobşte nici o consideraţie pentru breasla scriitoricească.

Aceiaşi coardă a vibrat în sufletele admiratorilor lui Cincinat Pavelescu — acelaşi fior i-a străbătut, în afară de profesiuni şi preocupări... fiorul inimii calde şi visătoare.

Gh. Ghibănescu

A murit la Iaşi profesorul Gh. Ghibănescu, un iubitor al trecutului şi al graiului popular — acel care, cu mare trudă, a publicat o lungă serie de colecţii de documente slavo-române.

Zeci de ani, zile şi nopţi în şir, acest cercetător dezinteresat a copiat acte şi a tradus documente.

Ce-l ţinea ţintuit la masa de lucru?

O pasiune de benedictin, care găsea satisfacţia în sine însăşi.

In descoperirea unui act, în transcrierea sau traducerea lui, — cercetătorul trecutului avea o mulţumire sufletească fără pereche.

Işi găsise un rost înalt în viaţă.

In juru-i lumea se frământa pentru avere şi glorie. Era larmă şi zbucium.

In chilia lui însă, era linişte — şi seninătate...

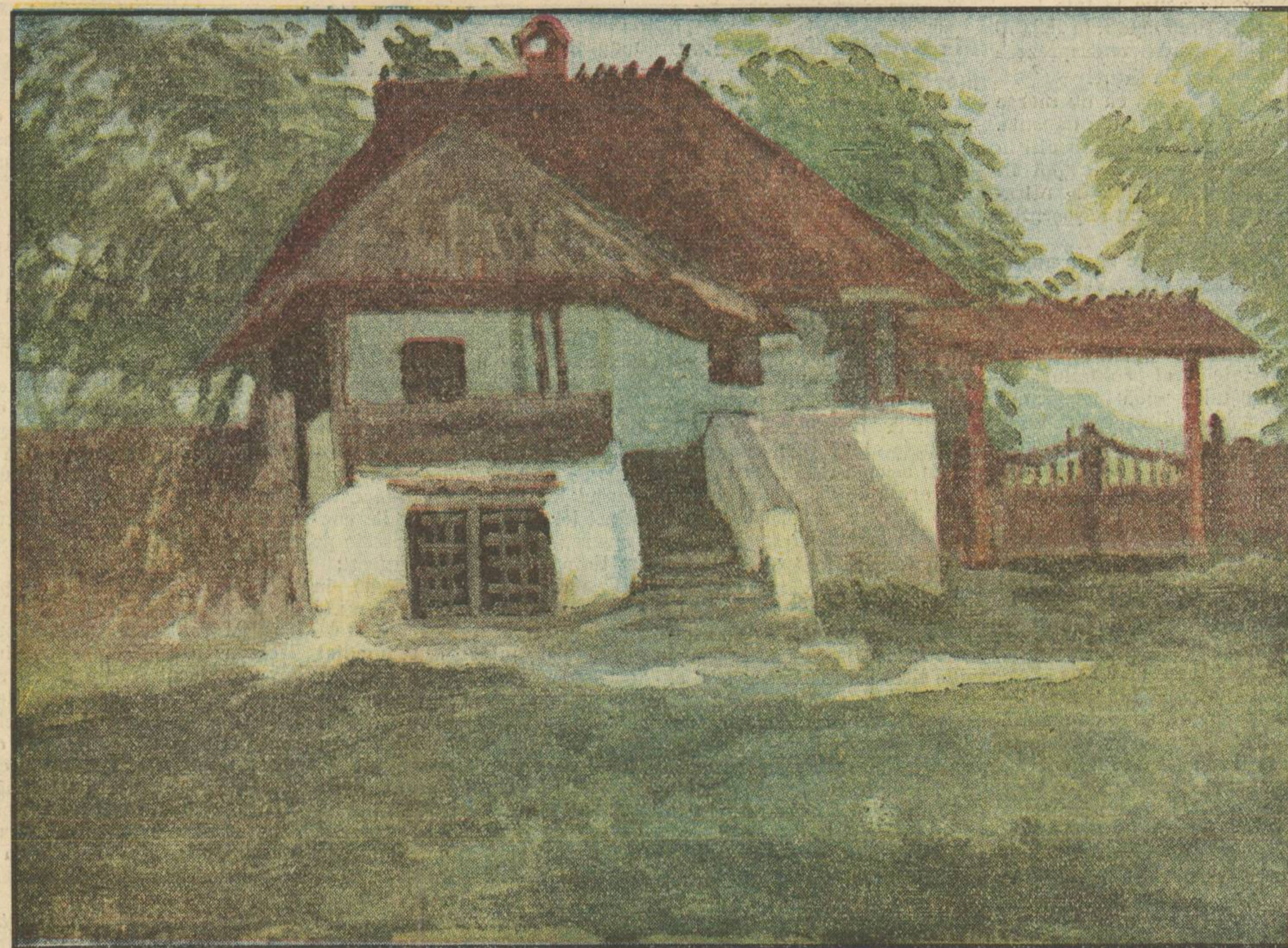
Pe mese, desfăşurate, documente cu litere slavone — sau româneşti în slovă chirilică, cu cerdac.

De-asupra lor, atent, cocentrat — benedictinul, luminat la orice descoperire grafică.

Munca aceasta migăloasă şi obscură ne arată că a murit un om de elită — un om al cărţii şi al manuscrisului... un om îndrăgostit de ceva depărtat, şi ireal. Avea în sufletul lui de dascăl — migălos până aproape de pedanterie — poezia trecutului şi a graiului popular, viu colorat cu atâtea înţelesuri.

M. SEVASTOS

Eduard Săulescu — Casă la Braşov

Maxime morale şi imorale

Trebue să înduri multe necazuri şi să risipeşti multe jertfe până să faci o femeie cinstită, câtă vreme pentru ca să faci un bărbat cinstit este deajuns o bună educaţie.

●

Ipocrizia femeilor îşi are sursa în dependenţa lor faţă de bani.

Sunt silite să se prefacă iubitoare ca să ascundă faptul că trăesc pe spinarea bărbatului.

●

Nu trebue niciodată să atingi o femeie cu o floare. Trebue s'o loveşti cu un baston.

●

Femeile nu-s niciodată atât de extravagante decât atunci când li se pare că pot judeca.

●

O femeie pe care n'o mai iubeşti nu mai e interesantă decât prin suferinţa ei.

●

Când o femeie acordă unui bărbat iertarea, o face ca să-l nimicească.

●

In inima bărbatului stă întreg misterul femeii.

●

Pe măsură ce femeile înţeleg mai puţin, se cred neînţelese.

Părăseşti o femeie care te iubeşte şi pe care plecarea ta o chinuie.

Imediat, te gândeşti la durerea ei, la lacrimile ei, ţi-e ruşine că ai fost atât de crud, şi te duci s'o revezi, din milă.

O surprinzi: râde cu hohote şi alături de ea e un bărbat.

●

Un bărbat şovăie adesea dacă trebue să-şi sacrifice libertatea pentru dragoste. O femeie niciodată.

●

Când o femeie se dăruie are totdeauna aerul că a dăruit cea mai bogată comoară a pământului: Scuza ei este că o şi crede.

●

Când o femeie este silită să-şi mărturisească o greşeală, se crede imediat o victimă.

●

Nu iubeşti decât odată, se zice. Pentrucă n'ai poftă să începi din nou.

●

Virtutea femeilor stă mai ales în ignoranţa pe care o au bărbaţii despre clipele lor de slăbiciune.

●

Cum le place un bărbat pentru fizicul lui, femeile îşi şi închipuesc că-l iubesc totodată pentru calităţile lui morale şi intelectuale.

●

Durerea şi voluptatea imprimă pe obraz aceleaşi grimase.

●

Femeile dau mai multă importanţă pudoarei fizice ca să se sinchisească mai puţin de pudoarea morală.

●

Sunt femei cari nu pot fi iubite decât când sunt absente.

●

Femeia iartă dispreţul, brutalitatea, ura. Nu iartă ironia.

●

Privirile sunt totdeauna mai tandre decât inima.

●

Dragostea vulgarizează sufletele mari şi le înalţă pe cele mici.

●

Majoritatea femeilor îşi închipuesc că e deajuns să aibă un amant ca să cunoască dragostea, aşa cum atâţia tineri sunt convinşi că e deajuns să faci versuri ca să fii poet.

●

O femeie nu iartă niciodată unui bărbat iertarea pe care a fost silită să i-o ceară.

●

Adolescent, te gândeşti la amanţii pe care îi întâlneşti în drum, şi-ţi treci nopţile plângând această fericire imensă şi depărtată. Mai târziu, te plimbi şi tu cu o femeie la braţ; la rândul tău, atragi privirile pline de gelozie ale adolescenţilor. Şi totuşi, nu simţi atunci decât plictiseala de a te plimba cu o femeie.

●

De cele mai multe ori, trebue să părăseşti femeia pe care o iubeşti mult — ca s'o poţi iubi mai departe.

●

De câte ori femeile nu înţeleg nimic, au un surâs amabil şi blajin — şi-ţi închipui atunci că au înţeles totul.

●

Femeia cinstită este aceia care a ştiut să găsească derivate.

●

E mai uşor şi poate mai plăcut să mori pentru o femeie iubită decât să trăeşti pentru ea.

●

E foarte greu, e imposibil să ai în acelaşi timp şi orgoliu şi tandreţă.

●

Bărbatul e vanitos; femeia e vană.

●

Femeile cele mai mândre de virtutea lor sunt acelea care nu şi-au simţit-o niciodată în primejdie, aşa cum soldaţii cei mai fanfaroni sunt cei ce n'au văzut niciodată frontul.

ETIENNE REY

Centenarul „Revizorului"

Rusia a celebrat la teatrul Alexandru din Petersburg, a suta reprezentaţie, a faimoasei satire a lui Gogol.

„Revizorul" nu a fost numai un eveniment considerabil în lumea literelor, dar şi un act de o îndrăzneală neobişnuită din partea unui scriitor, care-şi permitea să biciuiască viciile, abuzul şi ridicolul unui regim, în faţa unui public plin de privilegiaţi. E un caz similar cu acela al lui Beaumarchais când a scris şi a reprezentat pe scenă „Mariage de Figaro". Satira lui Gogol este însă un atac mai aspru, iar ţarul Nicolae nu se poate compara cu Ludovic al XIV-lea.

Ţarul însuşi dorise să asiste la reprezentaţie; miniştrii erau în primele rânduri ale orchestrei, un public numeros din păturile cele mai înalte ale nobilimii şi marii funcţionari umpleau teatrul, împreună cu ofiţerii şi marii negustori.

Primele tablouri ale acestei farse geniale dezlănţuiră râsul general. Ţarul dădea semnalul aplauzelor şi părea că se amuză din toată inima. Dar încetul cu încetul atmosfera se schimbă. Cu cât se vedea mai bine că înşelăciunea lui Khlestakov prindea, cu atât se da pe faţă mai mult netrebnicia funcţionarilor venali şi slugarnici, speriaţi de prezenţa celui pe care-l luau drept un inspector general, călătorind incognito. Iar râsul nu mai era veselie, ci devenea grimasă silită.

GOGOL

Ţarul făcu faţă situaţiei până la sfârşit. Dar ministrul de finanţe zise la eşire: „Nu merita osteneala ca să vezi farsa aceasta stupidă!"

La Curte şi în public opinia se împărţise în două: conservatorii îl denunţau pe Gogol ca pe un revoluţionar, un inamic al Rusiei, — iar liberalii îl lăudau pentru înalta însemnătate socială a operei şi pentru satira sa necruţătoare, dar binefăcătoare.

In timpul acesta, Gogol, care fugise de la teatru ca un hoţ, nevrând să răspundă la aplauzele şi chemările publicului, nu ştia unde să se ascundă din cauza acestor polemici care-l umpleau de groază. S'a îngrozit el însuşi de piesa lui, refuza să meargă la Moscova şi să asiste la repetiţii. „Nu vreau să mai ştiu de ea. Toată lumea e împotriva mea. Abia acum îmi dau seamă ce va-să-zică un autor comic".

A adăugat apoi la comedia sa un fel de epilog în care se găsea o interpretare mistică şi morală a „Revizorului".

Micul oraş în care se petrecea acţiunea deveni simbolul sufletului omenesc, funcţionarii simbolizau viciile şi virtuţile omului.

Prima traducere a „Revizorului" în limba franceză, din care apoi s'a tradus şi la noi în româneşte, s'a datorat lui Mérimée. Pe scena franceză s'a jucat rar şi fără vre-un succes deosebit, la noi a ţinut afişul cu destul succes.

Onomastica

„...De ziua ta, îţi urez toate fericirile”...

Aşa sfârşeau stereotip toate telegramele adresate mie cu ocazia zilei de 29 Iunie, Sfinţii Petru şi Pavel.

Domnului Petrică Andronescu, şef de biurou, Bucureşti, str. Apelor No. 1: Cu ocazia zilei tale onomastice îţi urăm toate fericirile.
(ss) Iorgu şi Măndica

Nu-mi mai încăpeam în piele citindu-le, căci mă simţeam, — cum spune cronicarul,—„în cele mai plăcute momente ale vieţii mele”. Atinsesem apogeul. Eram şef de birou clasa I-a, — visul meu din tinereţă pentru care am luptat şi sângerat — aveam 3418 lei salar de bază, plus alocările pentru chirie şi pentru lemne. Eram deci, aşi putea spune, *cineva*. Imi puteam permite să primesc telegrame acasă şi aşteptam nerăbdător vizitele şi urările musafirilor. Eu, când îmi serbez ziua onomastică, devin subit melancolic. Mă gândesc atunci la sumedenia de Petrici ce s'au perindat în neamul nostru dealungul veacurilor şi retrăesc puţin din zbuciumul inimilor lor strămoşeşti. Aşa mi-i felul...

Imi ştergeam tocmai lacrimile de duioşie, când sosi o nouă telegramă. O deschisei distrat. Nevastă-mea, care se află azi la Titu (mi-e soacra grav bolnavă) îmi trimitea calde sărutări şi sfârşea aşa:

„Petrică dragă, te iubesc şi te ador, scumpul mamei puişor. (Nevastă-mea e poetă şi redactoare la o revistă de avantgardă. Iar de ziua ta, îţi trimit o stea, cu toate lucirile şi toate fericirile! Te sărut cu duioşie. Prea iubita ta soţie”.

Deşi nevastă-mea era plecată la Titu din motive de forţă majoră, Maria, servanta noastră, pregătise doi curcani, brânză albă, fursecuri, *vol-au-vent à la financière*, immambaialdi cu vinete împănate, îngheţată la cuburi, conservată în frigider, şampanie şi diferite alte bunătăţi pentru musafiri. Unii, rude necunoscute, se anunţaseră dealtfel şi din provincie. Pe aceştia mai ales aveam de gând să-i epatez cu luxul şi grandoarea zilei mele onomastice. Ii aşteptam cu drag, dornic să-i primesc regeşte.

Tacâmurile sclipitoare fuseseră din timp orânduite; sub şerveţelul alb aranjasem pe cărţi de vizită numele fiecăruia dintre musafiri... ca o surpriză plăcută. Bateriile puse la ghiaţă erau în ordine; cutii de ţigări se aliniau pe bufet; în sfârşit totul era pus la punct.

Când sbârnâi soneria, îmi îndreptai cravata şi mă repezii spre uşă. Trebuia să fac onorurile casei. Deschisei mai mult decât solemn şi-l îmbrăţişai pe domnul care intra, ca pe un frate. Era singur, fără nevastă, cu cravată prăzulie şi purta o taşcă. Probabil, — îmi ziceam eu, — vreun neam de-al nevestii, de prin Dorohoi. Ea e de-acolo, şi are rude selecte: notari, agenţi de impunere la măsuri şi greutăţi şi funcţionari la Acsize).

—Scumpule, — îi zisei, — fii binevenit în casa mea...

El mă salută ceremonios, se şterse pe obraz de urma sărutării mele şi înaintă grav în sufragerie.

— Frumos pe la dv., — mă complimentă el, — chiar foarte frumos! Un interior foarte bogat...

— Dèh!..., — îndrăznii eu cu o modestie prefăcută, — atât cât putem şi noi mulţumi pe musafiri...

— A, dar ce văd? Icre negre, şampanie la frapieră.

—— A, asta-i un fleac, — zisei. — Când câştigi 38.000 de lei pe lună...

— 38?—Se minună el. — Bravo! Frumos de tot!...

— Luaţi loc, vă rog. Şoferul meu e azi învoit şi maşina e'n reparaţie. Altminteri v'aşi fi poftit să vizitaţi şi garajul, — minţii eu... aşa,.. ca să-l tâmpesc.

— Garaj, maşină, icre negre, Radio!... Asta-i bine! Sânteţi un om înstărit...

— A, nu prea... Totuşi, posed două vile la Constanţa, am un castel la Balcic, şi două proprietăţi în Capitală. Plus numerarul câteva milioane...

Ruda mea necunoscută, după ce sorbi un coktail, zise:

— E interesant. Sânt nevoit să vă dresez un proces-verbal de contravenţie pentru eludarea fiscului. Amenda va fi cam de 80 la sută din quantumul nedeclarat. In plus, impunerea dvs. pentru anul în curs ca şi pentru viitor, se ridică după evaluarea mea, făcută acum la faţa locului, dela lei 748 anual, la 182.573 lei. Aveţi termen cincisprezece zile de plată. Vă salut!

— Stai, dragă,... că nu merge aşa, — alergai eu după dânsul...

— Te rog să nu mă insulţi în exerciţiul funcţiunii, c'apoi îţi dresez proces-verbal de ultragiu. Cu percepţia nu te joci! Salutare, stimabile!

Imi închise brusc uşa'n nas şi mă lăsă singur şi dezolat în mijlocul icrelor negre şi al bateriilor la frapiere. Cercai să alung proasta impresie, turnând pe nerăsuflate trei coktailuri pe gâtlej, când o nouă telegramă îmi transmise din partea unor rude din Piteşti, „toate felicitările” de ziua mea onomastică.

Ana, servanta, îşi făcu apariţia.

— Ano, — zisei, căutând să-mi ascund enervarea, — Vezi să fie totul în ordine. Azi vom avea musafiri de seamă.

— Ba pe dracu'!, — mârâi ea îmbufnată.

— Cum? Ce-ai zis? Ana...

— Ai face mai bine să-mi achiţi leafa pe ultimele două luni. Mă tot porţi cu vorba şi d-ta te ghiftueşti cu şampanie!

— Ana, — ţipai eu, — să nu fii obraznică! Te dau afară!

— Pe mineee? Te reclam la Ministerul Muncii, dm'le Petrică, de te satur! Şi la o adică, poftim!, — şi-mi svârli, netrebnica, şorţul în obraz. — Nu mai servesc nici-un minut aici. Imi plăteşti tu leafa cu vârf şi îndesat, porcule!

Trânti uşa cu putere, zguduind pereţii şi cercevelele.

— Drace, — îmi zisei, — ziua mea onomastică nu începe sub auspicii prea fericite... Asta nu-i de prea bun augur...

Totuşi, răcorindu-mă cu încă trei pahare de coktail, examinai situaţia şi ducând şorţul Anei la bucătărie, hotării să fac eu pe fata în casă în lipsa ei. Dealtfel, e mai „shoking” ca însăşi gazda să-şi servească musafirii...

O telegramă urgentă îmi aduse iar fericiri şi urări de ziua mea.

Fosta mea amantă, d-na Cornelia Garboveanu, îmi ura şi ea de Sf. Petru toate fericirile. Eram emoţionat la culme, când Tase Gârboveanu, colegul meu de birou, intră agitat peste măsură, cu sudoarea prelingându-i-se pe obraji.

— Linişteşte-te, Tase, pentru Dumnezeu! ce-i cu tine?

— Petrică, tată, sântem pierduţi!...

— Pierduţi? De ce? — îngăimai eu...

— Nevastă-ta, — gâfâi el, — ne-a băgat într'un bucluc fantastic pe amândoi.

— Angela mea?

— Angela ta, da, ea!...

— ...?!?

— Ea, nemernica!, — mai spuse el şi scoase un revolver Steyer, model mare, un fel de puşcociu, cu care se repezi la mine.

— Eşti nebun, Tase?... Pe legea mea, dacă...

— Să taci, canalie! De ani de zile îmi tot seduci nevasta, afişându-te cu ea ca amantă oficială, ceeace m'a determinat pe mine şi pe nevastă-ta Angela, să-ţi punem coarne! De patru ani încerci zadarnic pe lângă Cornelia mea, pe câtă vreme eu... şi cu Angela... gata, ţi-am pus coarne! Dar nu-i asta tot, mizerabile! Nevastă-ta e geloasă pentru faptul că eu m'aş fi încurcat cu alta şi nu există nicio scăpare decât asta:

Imi puse Steyerul la tâmplă şi genunchiul în piept.

Imi scandă:

— Să recunoşti că tu trăeştti cu d-ra Zoe Isprăvnicelu, dactilografa noastră, că de unde nu...

— Recunosc, — spusei extenuat, mai ales că Tase începuse să mă strângă deabinelea de gât.

O nenorocire nu vine niciodată singură. Odată cu această recunoaştere a unei infidelităţi imaginare, pe uşă intrară două femei. Doi procurori, două lupoaice, două mume-ale-pădurii, doi jandarmi îmbrăcaţi femeeşte, cu pălăriile date pe ceafă, cu mânecele sumese şi cu umbreluţele agresive: Soacra şi nevasta mea!

— Recunoşti? Vagabondule, ai mâncat zestrea fii-mi cu damele, ai?

Şi-o umbrelă mătăsoasă mă pocni în moalele capului.

— Satir bătrân!, — explodă a doua umbrelă pe latul spinării mele. — Na, na, na!

Nu ştiu cine m'a urcat în pat. Aveam câteva cucuie'n cap şi din loc în loc smocuri de păr smulse. Auzeam din dormitor, radio-ul cântând desmăţat şi ciocnete vesele de pahare:

— In sănătatea scumpului nostru Petrică!...

Soacră-mea se cinstea cu Tase şi cu Angela în „sănătatea” mea.

Din curte, cineva îmi bătu în geam, discret. Deschisei, deşi erau orele 12 noaptea.

— Săru-mâna, îmi spuse un factor poştal. Am o telegramă şi... la mulţi ani... de ziua dv., coane Petrică, vă urez toate fericirile...

Aveam pe noptieră un ceas deşteptător. I l-am aruncat în cap. De departe ca un vag ecou, urechile mele înregistrară ultimul compliment de ziua mea.

— Onomastica ta de pârlit! Mă aşteptam la un bacşiş, nu la...

IULIU LAZAR

Actualităţi Ştiinţifice

Din avantagiile „razelor morţii”

Titlul apare desigur paradoxal. Intr'adevăr, ce poate fi mai înspăimântător şi mai puţin... avantagios decât aceste faimoase şi misterioase „raze ale morţii”, a căror descoperire este periodic anunţată ca un flagel ce ne ameninţă din umbră?

Socotite de unii ca un simplu bluff, de alţii ca o taină teribilă dar reală, orice ştire în legătură cu „razele morţii” stârneşte întotdeauna o impresie penibilă. Foloasele lor? Dar ce foloase putem aştepta dela această crâncenă armă de distrucţie, ce ameninţă întreaga civilizaţie şi însăş existenţa omenirii?

Din fericire însă, dracul nu e atât de negru pe cât pare. Aceea ce mulţi obicinuesc să înţeleagă prin „razele morţii”, se reduce în realitate la binecunoscutele unde electrice foarte scurte şi care, între alte efecte miraculoase, s'au dovedit capabile să exercite şi anumite acţiuni distructive. Această distrugere nu atinge însă pe oameni, ci deocamdată numai o serie de mici gângănii. microbi, şi pe alocuri câţiva şobolani. Intrucât însă toate aceste făpturi sânt în genere vrăjmaşii noştri, iată că „razele morţii” se transformă dintr'o armă sinistră, într'un instrument de binefacere. Graţie lor, avem posibilitatea să stârpim, destul de uşor, atâtea gângănii răufăcătoare pentru agricultură şi sănătatea omului.

Instituţia britanică „Radio Society” a hotărît de curând să organizeze o secţiune bactereologică, în scopul de a studia procedeele cele mai potrivite pentru a folosi undele foarte scurte ca mijloc de distrugere a insectelor vătămătoare şi a microbilor alimentari. S'a constatat astfel că, introducând în câmpul electromagnetic al acestor unde, insecte şi mici animale, ele pot fi ucise dela distanţă. Fenomenul e cunoscut de mai multă vreme; nimeni nu s'a gândit însă până acum la o aplicaţiune practică.

Anglia, având nevoie să-şi constitue importante rezerve de grâne, în vederea unui eventual blocus, s'a isbit de dificultatea conservării cerealelor timp mai îndelungat, din pricina acţiunii nefaste a insectelor care atacă grăunţele. Specialiştii, în căutarea unui mijloc pentru a combate acest neajuns, s'au gândit să utilizeze acţiunea undelor de radio foarte scurte. Hambarele de grâne fiind expuse influenţei acestor radiaţiuni, conţinutul lor se află la adăpostul insectelor şi astfel, permite conservarea stocurilor de cereale pe un timp oricât de îndelungat.

Experienţe recente, făcute în Copenhaga, cu unde de 6 metri lungime au arătat că muştele, albinele şi ţânţarii sânt imediat distruse, prin acest procedeu. Instalaţia unui asemenea dispozitiv protector nu costă prea mult şi nici curentul electric consumat nu e prea ridicat.

In Statele Unite s'au făcut deasemenea încercări pentru sterilizarea de insecte a arborilor şi diverselor plantaţiuni, tot prin acţiunea undelor foarte scurte. Rezultatele au fost excelente. De-altfel, procedeul nu se limitează la micii paraziţi, ci poate fi extins şi şoarecilor, şobolanilor şi veveriţelor, vrăjmaşii înverşunaţi ai ogoarelor şi livezilor.

„Radio-Society” se ocupă deasemenea în mod activ de distrugerea microbilor, care pricinuesc putrefacţia alimentelor. Intr'adevăr, specialiştii au arătat că şi alimentele pot fi sterilizate prin unde scurte. Aparatele, construite în acest scop, vor putea fi astfel folosite, nu numai la magazine de comestibile, măcelării, cofetării, etc., ci chiar şi în uzul casnic. Graţie acestui aparat, vom putea steriliza şi apa.

In afară de undele hertziane foarte scurte, aceeaş proprietate distructivă a micilor vietăţi o posedă şi ultrasunetele, vibraţii sonore cu o frecvenţă foarte mare şi imperceptibile pentru urechea noastră. Aceste unde pot nimici în scurtă vreme tot felul de micro-organisme şi chiar peşti mai mici.

După cum vedem, aşa numitele „raze ale morţii”, chiar dacă nu vor putea fi exploatate în technica războiului, pot aduce imense foloase omenirii.

Mina Byck Wapper Natură statică

Un sondaj în centrul pământului

Configuraţia materialelor din centrul globului terestru este prea puţin cunoscută de savanţi. Se presupune în general că interiorul pământului ar fi lichid. Această convingere e bazată pe faptul că, pe măsură ce coborîm sub pământ, temperatura creşte progresiv cu un grad la fiecare 33 de metri adâncime. Or, cunoscând mărimea razei planetei noastre, rezultă că în centrul pământului domneşte o temperatură la care toate elementele constitutive ale scoarţei terestre trebue să se găsească în stare lichidă. De aici ipoteza, admisă în general, a fluidităţii materialelor ce zac în măruntaiele globului nostru.

Impotriva acestui punct de vedere se poate obiecta faptul că premiza „gradul geotermic” n'a fost verificată până acum decât pe o scară foarte redusă. Nu s'au făcut foraje în interiorul pământului, decât până la o adâncime de vreo trei kilometri. întrucât însă raza terestră depăşeşte 6000 de km., legea creşterii de temperatură cu adâncimea nu poate fi confirmată decât pentru o porţiune relativ restrânsă, iar extrapolaţia în acest domeniu apare ca o operaţiune destul de riscată.

In romanul său, *„Spre centrul pământului”* Jules Verne admitea că materialele din centrul pământului sânt în stare solidă. Pentru a rezolvi această controversă, ar fi nevoie de o verificare experimentală directă. Organismul omenesc nu suportă condiţiile fiziologice existente la adâncimi prea mari. Pe de altă parte, construcţia unor galerii mai profunde, prevăzute cu un sistem de aerisire satisfăcătoare, ar da loc la imense dificultăţi. In schimb, se poate folosi un aparat de foraj, constând dintr'un tub terminat cu un inel alcătuit din frânturi de diamant care, — după cum se ştie — este materialul cel mai dur din câte cunoaştem. Executând o mişcare de rotaţie, perforatoarea aduce la suprafaţă bucăţi de pământ în formă cilindrică. E deajuns să examinăm câteva bucăţi de felul acesta, pentru a ne forma o ideie foarte exactă asupra naturii geologice din interiorul globului

Actualmente, în California şi în Italia se exploatează, pentru încălzit vaporii care se degajă din crăpăturile solului. Practicând sondaje în pământ, s'ar putea capta astfel o importantă sursă de energie.

Vechea ipoteză, după care interiorul pământului ar fi o massă lichidă fierbinte, a fost înlocuită în timpul din urmă cu o teorie nouă, admiţând existenţa unui nucleu terestru solid, mai solid chiar decât scoarţa. După noua teorie, pe măsură ce pământul se răcea, şi se solidifica, elementele mai grele, ca fierul şi alte minerale, se deplasau spre centru, pe când massele stâncoase, mai uşoare, se ridicau la suprafaţă. Astfel materiile cu greutate atomică mai mică le găsim în culmile munţilor. Rezultă de aci că scoarţa terestră, singura care ne este accesibilă deocamdată, nu cuprinde decât rămăşiţele procesului de solidificare. Adevăratele comori minerale sânt îngropate în fundul globului.

La ultimul congres internaţional al energiei, preşedintele de onoare al Societăţii americane „General Electric Company”, d. E. W. Rice a adresat un curios apel popoarelor, care dirijează economia mondială, cerând constituirea unui fond destinat unui foraj de încercare în centrul pământului. In felul acesta, ne asigură d. Rice, avem toate şansele să captăm cele mai importante bogăţii minerale.

Ing. I. S.

Un diagnostician

In cabinetul mic şi tixit cu aparate medicale complicate, căldura devenise de nesuferit. Pe sub storul lăsat, se strecura de-afară, din stradă, o dâră de soare luminoasă şi fierbinte, care despica duşumeaua drept în două, ca o dungă trasă cu creta. Era una din acele dupăamieze liniştite de miez de vară când pe stradă nu întâlneşti ţipenie de om de parcă toată suflarea ar fi amorţit.

In odaia mică şi întunecată domnea aceiaş tăcere moleşitoare ca şi afară; doar o muscă îndărătnică o întrerupea din când în când cu bâzâitul ei monoton.

Doctorul Hasdrubal Tănăsescu mai căscă odată prelung şi îşi trecu de câteva ori palma peste fruntea pleşuvă şi asudată.

După aceia, cu un gest violent, ca să se smulgă din toropeala somnolenţei ce-l cuprinsese, se ridică depe scaun şi apropiindu-se de fereastră, ridică storul.

Lumina vie şi fierbinte năvăli în cameră ca o cascadă, isbindu-l peste faţă şi făcându-l să închidă ochii.

Nici astăzi nu venea nimeni! Iată, ceasurile erau aproape cinci şi până acum nu venise nici un bolnav. De aproape o săptămână îşi petrecea singur-singurel, orele zilnice, hărăzite consultaţiei. Dormita în fotoliul elegant de piele sau asculta în semi-obscuritate bâzâitul muştelor. Nu venea nici un bolnav şi pace! Parcă arşiţa asta care se abătuse ca un pojar peste oraş ucisese toţi microbii sau parcă se vorbiseră toţi bolnavii să-l ocolească.

Sta abătut, şi gânduri amare îl munceau pe tânărul Hasdrubal în această zi călduroasă de Iulie, când deodată sbârnâi soneria dela intrare. Stăpânindu-şi cu greu emoţia care-i agita cu violenţă inima în piept, el îşi şterse, cu un gest pripit, năduşeala ce nu mai înceta să-i izvorască depe tâmple; după aceia păşi viteješte spre uşă şi o deschise.

— Poftim, spuse el pe un ton serios şi preocupat. Se întoarse şi aşezându-se în dosul biroului, se prefăcu că scrie ceva pe o bucăţică de hârtie. In timpul acesta spiona cu coada ochiului pe străinul care intrase în odaie şi care părea să fie un om simplu: poate vreun meseriaş sau poate vreun mic funcţionar. Işi învârtea în mână pălăria mototolită şi aproape că nu îndrăznea să se mişte. In cele din urmă spuse cu o voce moale:

— Să trăiţi, domnu' doctor!

— Bună ziua, domnul meu, bună ziua, răspunse binevoitor doctorul Hasdrubal Tănăsescu, ridicându-şi ochii depe foaia de hârtie din faţa lui. Ia loc, te rog.

—Lăsaţi, nu vă deranjaţi...

— Nu, nu, şezi te rog. Aşaa! Şi acum ia-o d'acapo.

— Cum s'o iau? făcu omul, nedumerit.

— Am vrut să zic: s'o luăm dela început. Ce anume te doare?

Bolnavul se schimbă deodată la faţă şi cu o voce lăcrimată, porni să se tânguiască.

— Mă doare, domnu' doctor, mă doare de-mi vine câte odată să iau câmpii.

Doctorul clătină înţelegător capul şi vru să precizeze: — Durerile sânt în partea superioară a...

—Nu sânt superioare, domnu' doctor. Le am la vârf, se grăbi pacientul să-l lămurească.

Hasdrubal încreţi fruntea şi pe urmă murmură cu un aer satisfăcut:

— Aha, bun! Ar putea fi o înduraţie a vârfurilor...

— Ce înduraţie, donu' doctor, că n'are de fel înduraţie de mine.

Tânărul medic zâmbi îngăduitor:

— Vorbeam de o boală. Ia spune-mi, te rog: năduşeşti uneori?

— Da. Uneori când fac bae de aburi la Meltzer.

Nici de data aceasta doctorul nu-şi putu reţine un surâs de superioritate.

— Nu e vorba de asta. Te întreb dacă năduşeşti aşa... ziua... când umbli sau...

— Ei, dacă e vară, mai năduşesc eu câte oleacă. Iarna nu prea năduşesc că-s lemnele scumpe.

„Stupid individ!” exclamă în sinea sa Hasdrubal Tănăsescu, simţind că începe să devie nervos.

— Bine. Să lăsăm astea. Acum desbracă-te!

De data aceasta individul îl privi, într'adevăr, cu o figură cam stupidă şi spuse cu jumătate de voce:

— Dar cred că nu-i nevoe...

— Ba da. Este.

— Dar...

—Domnul meu, aici trebue să asculţi ce-ţi spun eu, i-o reteză energic Hasdrubal.

Pacientul mai învârti de câteva ori pălăria mototolită în mână şi în cele din urmă resemnat, o puse pe un scaun şi începu să se desbrace. Hasdrubal Tănăsescu se apropie de el şi-l ascultă la inimă. După aceia, scoţând din buzunar ceasul de aur, pe care-l căpătase în dar dela tată-său cu ocazia tezei de doctorat, îi luă pulsul.

— Dumneata eşti tachicardic, decretă el aproape răstit.

Bolnavul făcu un pas înapoi.

— Ba nu. Eu sânt Mitică Vasilescu.

Tânărul medic îşi ciupi nervos mustaţa şi aşezându-se în fotoliu, începu să se joace cu un cuţitaş de tăiat filele la cărţi.

— Şi cum te apucă durerile? continuă el.

— Păi, mă ia dela vârf şi mă doare aşa de rău că-mi amorţeşte toată carnea.

— Hm, făcu Hasdrubal Tănăsescu, concentrat. Cu siguranţă e angio pectoris. Ai avut vreodată angio pectoris? — adică anghină de piept?

— Nu n'am avut.

— Ei bine, ai acum.

—Ba n'am.

— Dumneata nu poţi să ştii. Ţi-o spun eu!

— Atunci aşa o fi, dacă spuneţi dumneavoastră, răspunse resemnat bolnavul.

— Da, da. Din nefericire aşa este, întări Hasdrubal fără să-şi poată înfrâna o oarecare tristeţe din glas. Acum poţi să te îmbraci. Ai copii?

— Am cinci, răspunse omul, în timp ce-şi trăgea cămaşa peste cap. Vocea îi tremura puţin şi părea din ce în ce mai zăpăcit.

— Bieţii copii, murmură pe gânduri Hasdrubal. Trebue să te îngrijeşti de viitorul lor.

— Păi dacă sânt sănătos, mă îngrijesc eu.

— Hm, hm. De! Nimeni nu poate şti ce-i aduce viitorul. Soţie ai ?

—Am.

—Ar fi bine să te desparţi de ea.

— Să mă despart? făcu mirat omul şi din cauza zăpăcelii fu cât p'aci să se aşeze alături de scaun.

— Da, da, continuă medicul neîndurător. Eu te sfătuesc în interesul dumitale. Ştiu că îţi vine greu dar viaţa intimă ţi-e dăunătoare.

— Păi, ce să facem domnu' doctor. Aşa sântem noi: intimi. Şi înainte de a o lua, Sofiţa a fost totdeauna intimă şi parolistă.

Pacientul îşi terminase de legat cravata şi acum îşi ridicase un picior peste celălalt şi îşi desfăcea şireturile dela pantof.

— Dar ce faci, omul lui Dumnezeu, îl întrebă mirat Hasdrubal, care tocmai se pregătea să scrie o reţetă pe o foaie de hârtie velină cu „entête”.

— Mă descalţ, răspunse simplu omul lui Dumnezeu.

— Bine, bine, văd eu asta. Dar pentru ce te descalţi?

Bietul om părea grozav de intimidat. După ce se suci de câteva ori pe scaun, îşi trecu dosul palmei pe sub nas şi spuse cu voce scăzută:

— Aşi vrea să mă vedeţi şi la buba dela deştu' ăl mic dela picior, că pentru asta venisem eu la dumneavoastră.

PETRU ŞERBANESCU

CĂLĂTORIE LA NEAMŢ, AGAPIA, VĂRATEC

Ca să ajungă la mânăstirile moldoveneşti: Neamţ, Agapia, Văratec, vizitatorul care vine cu drumul de fier din Bucureşti sau din oricare altă parte a Munteniei, trebue să descindă în Paşcani.

Dacă este un timp potrivit, găseşti acolo un borş celebru, în restaurantul gării.

De obicei, sosirea se petrece dimineaţa, când fumul locomotivei mai rămâne ca un troian aerian, plutitor pe liniştea ce domneşte peste albia Siretului.

In zorii zilei, aerul e încă rece. Luncile, la vale şi spre nord sânt liniştite. Din gară se vede, plană, valea Siretului, în faţă, ca un peron deschis spre orizont.

Când treci prin sala de aşteptare în dosul gării, ai trecut, de fapt într'o altă lume. Ar fi trebuit să traversezi poate, în papuci, ca printr'o giamie, şi să plăteşti un obol simbolic.

Dincolo, adică în dosul gării, te trezeşti într'un târguşor mizer, de atâtea ori cunoscut din povestirile lui Mihai Sadoveanu, — atârnat şi oprit pe coasta unui deal. Iar în piaţa din spatele gării, descoperi ca'ntr'un muzeu retrospectiv şi documentar, landourile străvechi alături de nişte autobuze care ar reprezenta cea dintâi tracţiune cu benzină.

Landourile stau, oarecum mândre, deşi sărace, deoparte. Cei patru cai, înhămaţi buziş, unul lângă altul, îşi odihnesc dormitând cel puţin un picior de dinapoi, pe care-l ţin îndoit, în repaos, cu crupa căzută. Au coamele grele şi stufoase, capetele aplecate şi figura pesimistă. Landoul, cutie vastă cu sticlă, incordează linii elegante de fierărie care amintesc de dormeuza doamnei de Récamier. Nu mai au capitonaj de matasă cu butoni, nici trepte care se desfac în jos, pentru urcat cu rochii lungi, nici mânere nichelate.

Sânt landouri care au scăpătat. Pielea coviltirului e murdară, aspră şi boţită, ca o piele de bivol de-abia tăiat, aruncată de-asupra.

In Paşcani, aşa dar, se încrucişează expresul direct Bucureşti-Praga-Viena, cu landoul din Piatra Neamţ, fost pe vremuri în Eşi a lui Mitiţă Balş.

Caleşti de demult care purtau pe uliţa Goliei, domniţele şi logofeţii la teatru sau la bătae cu flori, sânt azi mijloc poetic de mers la mânăstiri, exploatate şi ele ca nişte boeri scăpătaţi.

Un veac întreg se salută parcă de-asupra gării, despărţit de o clădire afumată, ca să nu se vadă şi să nu se mai întâlnească niciodată. De-oparte sună înăbuşit ca un cutremur comprimat, aburii Pacificului, şi flueratul scurt şi puternic ca de vapor, iar de cealaltă parte, s'aud strănutând caii diligenţei şi mai apoi sunând dogit şi pe două tonuri clopoţeii dela oişte; — ba chiar şi o talangă basă.

Intelectualul turist să nu facă greşala de a se urca în autobuz. Dacă nu-i sătul de acest mijloc colectiv şi quasi-criminal de locomoţiune, să mai ia în Bucureşti, înainte de plecare, câteva corespondenţe, ca să aibă de-ajuns. In Paşcani însă, să nu se grăbească, şi să ia landoul, fără ezitare. La urma-urmei e şi puţin ruşine să mergi la mânăstire altfel decât cu landoul. Cu autobuzele sperii liniştea lor fermecată şi calci puii de găină care de altfel îţi sânt destinaţi. Cu autobuzul merg cei care se duc la Târgul Neamţ, să cumpere cai de munte sau boi ungureşti.

Şi-i recomandabil să aştepte să plece bazaconiile roşii cu benzină, şi să dispară în fum şi praf, şi-abia după aceia să se aşeze în landou. Altfel, mai bine să stea acasă şi să ia de două ori autobuzul 9 până la Filaret şi înapoi.

Când te-ai aşezat în landou, ai intrat parcă pe poarta şi a mânăstirii şi a istoriei. Mai auzi o clipă huruind funiile pe după arcanuri, când îţi leagă, îndărăt, bagajele.

Vizitiul strânge traistele goale din capul cailor, urcă sus pe capră ca într'o gravură dela 1864 şi plesneşte cu biciul în vid, ca pentru încercare. Clopotele dela oişte se sparie brusc, şi pornesc să sune smuncit şi repede. Carapacea antideluviană, cu bejenie şi oameni a pornit. Se leagănă dulce. Ar putea tot aşa de bine să plutească şi pe apă şi să salte la fel, pe valuri.

Urci dealul din Paşcani. Prăştierii calcă apăsat şi convins. Ii vezi pe delături dând din cap în sus şi'n jos de parcă ar vroi să îngâne mişcarea picioarelor.

Poţi fuma. Poţi privi în lături, înapoi. Eşti, în fine, ca un domnitor, pornit la Lipsca.

Alături poţi avea vre--un medicinist care merge la Agapia să-şi prepare doctoratul. Il vezi cu „Anatomia" subţioară, şi-l simţi aşezând şi tot controlând jos, cu picioarele ca să nu cadă, un sac în care răsună uscat şi sinistru un craniu şi câteva oase.

Poate să fie şi o studentă, palidă şi cu cearcăne albastre subt ochi, strângând un palton de lână. Clientă pentru Văratec. Poate să dai şi de-un profesor universitar, mai hirsut, care merge la mânăstirea Neamţ. Alte soiuri de oameni, nu merg cu landoul. Landoul ca şi biblioteca, sânt lucruri pentru intelectuali.

Aşa fiind e atmosferă de libertate, de vacanţă, de independenţă. Parcă fiecare ar fi sosit într'o gară a copilăriei lui şi se duce spre casa în care s'a născut.

E linişte. Soarele vine din spate. Mai priveşti, fugar, o clipă, pe cei de-alături sau de pe scăunaşul din faţă. Apoi schimbi privirile în lături pe marginea şoselei: petreci, administrativ, movile conice de pietriş... spini înfloriţi... mirişti goale, o piatră albă-kilometrică.

Dacă arunci ochii în urmă, peste poclit, vezi cum valea Siretului a rămas în urmă, cum tabloul se întinde tot mai vast; cu Paşcanii care de-abia însamnă câteva case prăpădite. Apa Siretului clipeşte rar, unde şi unde la câte-o cotitură, subt maluri.

Inspre Muncel, lunca verde acopere valea, ca adusă şi ea şi revărsată de ape.

Pe creasta dinspre Strunga, nişte plopi înalţi însamnă marginile unui drum pe care-l păzesc de santinelă, Subt un faldur de deal, tocmai departe, dincolo de Siret, cine ştie unde, se zăreşte albă, o clopotniţă de biserică, de parcă-i o mână de zăpadă rămasă netopită.

Jos în vale, se mai vede un fum lung subt care de-abia se distinge un tren mic, ca o jucărie de copil, care merge. Podul de peste Siret, alb în bătaia soarelui, e de-abia ca un os.

Tiling, tiling... arca asta a lui Noe, dezafectată înaintează. Parcă visezi. Parcă nu ştii dacă eşti în realitate sau pe marginile ei... Te-ai deprins cu sunetul talan-

gei dela oişte, pe care numai din când în când îţi dai seamă că o mai auzi.

Intri în pădurea dela Moţca. La o cotitură, priveliştea se 'nchide ca să se vadă apoi din nou, prin deschizătura şoselei, şerpuitoare în urcuş, ca o cărare.

Poţi privi la copaci. Are fiecare o expresie proprie, ca omul. Un mesteacăn tinerel o face pe feciorul de aristocrat printre ştejari noduroşi cu scoarţa aspră ca un călcâi ţărănesc. Intr'o poiană mică ce de-abia se zăreşte din şosea prin desime, copacii s'au prins în horă roată înprejur. La poalele pădurii, câţiva copăcei au ieşit parcă până la şanţul şoselei să se uite curioşi la trecători şi să mai iasă din pădure, la puţin aer.

Nu mai există timp. Totul e indiferent. Te simţi cu adevărat într'o vacanţă dulce. Parcă nu mai ai nici scop în mers. Gândurile vin şi se duc singure, fără legătură, la întâmplare.

In pădure, landoul face un popas. După aceia se trece iar într'o altă lume, în valea Moldovei istorice. Te poţi da jos să-ţi desmorţeşti picioarele. In pădure e un foşnet misterios şi ciudat, de parcă duhuri nevăzute şi-ar şopti şi s'ar întreba curioase.

Dacă faci doi paşi ai în faţă deschisă, toată valea Moldovei spre târgul Neamţ, şi'n fund munţii albaştri, în şiruri din ce în ce mai înalte şi mai îndepărtate. In fond, dominator pe deasupra tuturor, ca o arătare de basm, crestând cerul : coama Ceahlăului... cu Panaghia...

Dincolo de Moldova, totu-i basm, totu-i albastru închis. E şi o cetate albastră cu înălţimi întortochiate şi ciudate. Nici nu poţi pricepe pe unde şi cum va fi loc să intri în îngrămădeala aceia de uriaşi legaţi unul de altul. Nu ştii ce magie va face să se dea munţii în lături ca să treci printre ei, până în a lor sfânta sfintelor.

In taina aceia albastră sânt, pe undeva, mânăstirile. De-aici nu se poate vedea nimic. Te uiţi în munţi ca într'un basm în care nu-i nimica desluşit, dar se bănueşte totul prea frumos.

Iar tiling, tiling.

Cobor prin satul de ţigani, Motca. Munţii, departe, parcă se depărtează, parcă se urcă tot mai sus. Valea Moldovei se deschide largă spre nord. Copii de ţigani fac tumbe şi aleargă ţinându-se de landou. Unii oferă buchete de flori proaspete culese de pe câmp.

Ocoleşti spre târgul Neamţ, după o poartă de sălcii bătrâne care-şi împreunează vârfurile majestoase deasupra şoselei.

Treci apa Moldovei. Albii de piatră, uscate şi şuvoi limpede şi iute pe prundiş. Pe ramurile albiei, care s'au uscat, pietrele lucesc în soare, sure şi lucii, ca nişte broaşte împietrite deodată dintr'un blestem. In regiunea aceasta de basm, sadovenească, orice este cu putinţă.

Podul peste Moldova-i lung. Lemnele lui subt noi se mişcă, tresărind.

Trecem prin Timişeşti şi Tg. Neamţ, aşezat orăşeneşte, dar mai mult de-alungul şoselei, la botul unui deal-muntos.

Acum începi a înţelege pe unde ai să poţi pătrunde între munţi. Se desluşesc acum pădurile de brazi, aspre şi întunecate, cu colţuri dure pe creste.

In inima târgului o piaţă goală între dughene, şi ceva mai încolo, Stein.

Stein e bodegă, băcănie presa mânăstirilor, birou de informaţii, Monitorul turistic. Aici afli cine şi când a venit la mânăstire, la care mânăstire anume, la ce maică a tras, cât plăteşte, ce provizii a luat, cine a mai trecut să-l vadă, cât stă. Aici se ştie tot. De-aici se aprovizionează vizitatorii mânăstirilor ca şi maicile: şi de untdelemn, şi de lumânări şi de pâne. Aici este de toate. Aici e bursa mânăstirilor. Poţi mânca şi un păstrăv. Poţi bea şi un şpriţ.

Aici afli cu siguranţă cum îl cheamă şi pe studentul cu craniul în sac, şi pe domnişoara palidă, deşi ai mers cu ei în landou un ceas şi jumătate. Aici nu există secret. Aici poţi afla singur ce vârstă ai, dacă cumva ţi-ai ascuns-o şi te-ai încurcat.

In preajma pieţii este şi un han cu înfăţişare străveche, cu bolţi şi arcade din faţă. Pe semne un rateş de demult pe unde trăgeau drumeţii. Trebue să se fi băut odinioară şi vin de Cotnar pe-aici. Acum, totul apare părăsit. Arcadele zac negre ca nişte guri de tuneluri prin care s'ar intra în trecut...

Din târg, câţiva băieţi fără rost şi negustori cu mânile în buzunar s'adună înprejurul landoului, ca să cerceteze. Poate, cine ştie, ai nevoe de ceva... E oficiul de informaţie, la dispoziţie, în drumul mare.

Din târgul Neamţ drumurile la mânăstiri se despart. Spre dreapta, peste pod, prin Humuleştii lui Creangă, la mânăstirea Neamţ. Inainte spre Agapia şi Văratec.

Spre Neamţ Humuleştii au înşirat una după alta, cochete, casele albe de-oparte şi de alta a şoselei, chilometri întregi. Poduri cu balustrade date cu var, leagă casele de şosea pe de-asupra şanţurilor. Nu departe, în dreapta, pe coasta muntelui, Cetatea Neamţului: ziduri cenuşii şi sumbre de piatră, dărâmate. Curge, adevărat, în vale un râu mititel. Mai e ceva din poarta poetului, la care-a bătut Ştefan cel Mare...şi, cine ştie cum, s'ar mai putea auzi apostrofa mândră a mamei lui Ştefan: „De eşti tu acela, nu-ţi sânt mamă eu".

Uitarea a acoperit trecutul, indiferenţa versurile poetului şi buruenile cetatea. De-acolo se văd, ca pe-o scenă deschisă, văile şi platourile până la Văratec, până la Oglinzi şi Bălţăteşti.

Ce greu e să învii trecutul?... Şi cetatea stărue, sură, discretă, ca o umbră, şi străjueşte mută, regiunea.

Treci întortochiat şi împletit peste albii de râu de munte, peste podeţe care saltă, prin crânguri, printr'o pădure cu copaci seculari.

In stânga pe-o coastă verde cu trifoi, retras şi modest, solitar şi sărac, schitul vovideniei. Parcă-i o mânăstire în miniatură care a vroit să fie şi mai retrasă de lume şi s'a refugiat în afară de incinta mânăstirii Neamţ.

Intri printre case de călugări, printre curţi umbrite de brazi. In faţa mânăstirii un platou verde. Câteva bănci. Şi'n mijloc aghezmătarul. Fântâna aceasta sfântă are un acoperiş imens în forma unui vârf de clopotniţă, de parcă o mânăstire gigantică s'ar fi scufundat în pământ şi i-a rămas la suprafaţă, afară, numai vârful turlei.

In jurul mânăstirii, un pătrat de chilii cu cerdac. Biserica lui Ştefan cel Mare. Două morminte... Tăcere, rândunele. Aerul e sonor ca o toacă.

Pe uliţile „satului" de călugări, din când în când se văd siluete de monahi sau se zăreşte câte un ieşean venit să se odihnească.

Casele au cerdacuri largi. Viaţa se petrece aproape numai în cerdac.

De unde Dumnezeu o fi venind un cântec de patefon?! E o profanare. Munţii în jur stau calmi. Aici, odinioară, era reşedinţa de vară a grupului dela „Viaţa Romînească": Stere, Ibrăileanu, Patraşcanu, Carp, Pastia,... Discuţiile se prelungeau târziu în cerdac, la lumina lunei care cădea între brazi.

Cerdacurile au rămas. Unele din ele părăsite şi putrede. Cei mai mulţi din oamenii de-atunci nu mai sânt. Păstrează cuvioasă mărturie despre ei, misterios, prin nopţi, turlele albe ale mânăstirii, şi clopotele mânăstirii Neamţ, acele care au chemarea cum n'o mai au altele.

Loc ideal de odihnă. Poene verzi încotro te duci. Muntele îţi păzeşte liniştea. Parcă acolo ai putea să trăeşti nedefinit, o sută, două sute de ani; oricât. Şi nici n'ai băga de seamă când liniştea de deasupra ierbii a devenit eternitate.

Călugării, în rase lungi, cu plete şi cu bărbi, parcă au intrat în această prelungă transformare, şi trăesc în afară de regulele omeneşti şi de timp.

Dela mânăstirea Neamţ ca să mergi la Agapia, trebue să te întorci iarăşi în Târgu Neamţ, ş'apoi să iai şoseaua care duce spre Piatra şi să te abaţi din ea prin satul, parcă mânăstire şi el, zis Agapia.

Case cochete, garduri de nuele, înalte, nuci bătrâni, grădini mari. Casele venite şi acestea să se uite la şosea. Drumul merge întortochiat, strecurându-se printre case până ce se eliberează într'o poiană cu iarbă şi flori, pentru ca apoi să intre printre munţi alături de apa Agapiei, pe lângă care se insinuează şi el, pe subt pădure până la mânăstire.

Un şipot şi câteva bănci, anunţă mânăstirea. Mânăstirea Agapia e înghesuită între munţi de brad. Pe fondul lor aproape negru, chiliile albe şi turlele albe contrastează violent, ca de cretă.

Treci printre casele călugăriţelor curate şi vesele, cu grădiniţe mici în faţă, cu flori, cu cerdace, cu vizitatori.

Atmosferă tipică de mânăstire. In incintă, intri pe subt bolta clopotniţei de la intrare şi în careul unde se află biserica, intri în verdeaţă şi între ziduri albe cu cerdace, în stil romănesc, cu stâlpi rotunzi şi văruiţi. E aşa de clară şi de pură incinta mânăstirei Agapia!

Biserica e pictată de Grigorescu. Cei mai bătrâni recunosc în icoane chipuri de madone care au existat aevea, care au servit de model, şi care nu mai sânt de mult. Pictura lui Grigorescu e caldă, netă, lipsită de convenţional şi rigiditate. Sfinţii sânt vii. Au expresii variate; nu sânt standardizaţi. E cel mai frumos lucru ce se poate vedea pe aici.

Afară, subt streşini ciripesc gureşe, rândunele şi lăstuni cu ceremonia lor de fracuri şi plastroane.

Rar, câte-o maică, umbră de cărbune, trece dinspre chilia stareţei spre o poartă care duce dindos, înspre Agapia veche.

In afară, la casele maicilor sânt găzduiţi mosafirii : profesori, magistraţi, avocaţi, ingineri, tot Iaşul intelectual şi liniştit este pe-aici; alţii din Botoşani, din Roman, din Bacău.

Până spre seară când ies la plimbare şi descind din cerdacuri, pe uliţele strâmte e linişte, de parcă n'ar fi nimeni.

Aceiaş atmosferă, ceva mai de sat, şi într'un orizont mai deschis la Văratic.

Sara s'aude toaca, clopotele... în fiecare zi. E un contact permanent cu eternitatea şi misterele ei.

Sara, în biserică, misterul e spart de noaptea sutanelor şi camilavcelor. Ruga, tăcerea, şoapta, întunerecul, misterul, transformă suflet şi peisaj în poezie. Gândul se scandează în vers... şi în rugăciune, în psalm şi în muzică...

Sara, la arhondaric, când ai stins lumânarea, parcă ai intrat într'o lume a sufletelor, şi îndoelile cugetului cresc până la deplină neînţelegere a vieţii şi a lumii, şi treci în somn uşor ca într'o grădină,

Turlele mânăstirii veghează în picioare tihna celor ce se odihnesc acolo sub semnul crucii şi al bunătţii şi al renunţării.

DEMOSTENE BOTEZ

Expoziţia surdo-muţilor

In strada Fonteriei No. 12 se află deschisă o expoziţie de artă cu totul deosebită de cele obişnuite: lucrările de pictură, sculptură, argintărie, gravură şi broderie prezentate, sânt făcute de surdo-muţi.

Oamenii aceştia, nu îndeajuns de compătimiţi pentru infirmitatea lor, cu riscul permanent de a produce, fatal, ilaritate prin mimica lor exagerată, stingheri în societatea celorlalţi, şi-au format o lume a lor în care toţi se simt bine, se înţeleg şi luptă pentru nevoile unei vieţi chinuite.

De 16 ani, oamenii fără grai au o societate a lor după modelul celorlalte, unde se desfăşoară o întreagă activitate: se redactează un ziar „Răsăritul nostru", se ţin întruniri camarădereşti şi conferinţe, au loc serbări şi baluri şi mai ales se visează la zile mai bune.

Starea de astăzi a surdo-muţilor e departe de a fi ideală, mai ales în ceiace priveşte învăţământul şi cultura lor care cer mijloace speciale şi costisitoare.

Dorinţa lor cea mare e să aibă o casă proprie, amenajată pentru viaţa lor aparte, cu instalaţii, biblioteci şi săli moderne de conferinţe, după modelul celor din străinătate.

Bucurându-se de înaltul sprijin al Reginei Maria, ei sânt convinşi că într'o zi, cu ajutorul Instituţiilor de Stat şi al celor particulare, îşi vor vedea visul împlinit.

Oamenii tăcerii sânt extrem de muncitori, cu toate că li se cere o încordare mai mare, iar în clipele de răgaz caută să trăiască toate bucuriile vieţii prin ochi, prin ochii lor mari şi vii care săgetează, mereu în febră, atâtea taine câte-i impresoară.

Ce ciudate sânt transpunerile lor vizuale în culoare, în linii, în forme!

Fără să ştii de cine sânt făcute, îţi dai seamă, privindu-le, de naivitatea, sinceritatea şi cuminţenia autorilor.

Oamenii aceştia n'au o viziune îndrăzneaţă asupra lumii, fug de armonii riscate, stridente, complicate, păşind docil după modelul din natură în amănunte, cu un fel de pasiune pentru ce le e dat să vadă, pentru ceiace alcătueşte fiecare strop de viaţă.

Cuprinşi parcă de vrajă, ei privesc totul, orice, nesimţind nevoia unui subiect, unei realităţi anecdotice; — rostul văzului, al desprinderii lui de viaţă, constând în însăşi funcţia lui fizică, în limitele strict receptive.

Cum ar putea ei să scoată alte înţelesuri din priveliştea naturală? De unde forţa procesului de creaţie şi interpretare, când ei au atâtea fire rupte cu lumea, când de oricâtă ascuţime de vedere s'ar bucura ei rămân mereu nişte suflete de copii dezorientate?

Surdo-muţii au respect pentru natură; se apropie de ea cu o bucurie naivă, dar care îi cuprinde în întregime.

Frumuseţa pentru ei e simplă, aşa cum a lăsat-o D-zeu sufletelor fără prihană.

Ei umblă pe urme obişnuite de realitate, cu o putere mereu tânără, cu senzaţii mereu noi şi li se pare extraordinară o privelişte care intră şi se perindă uzual în cotidianul nostru.

Poate că numai lor le e dată întreaga bucurie a privitului! Cine ştie?

Unele din consideraţiile de mai sus ne-au fost prilejuite de expoziţia din strada Fonteriei.

E prima manifestare a oamenilor fără grai.

Vor urma altele mai bogate, în cadru mai mare şi promisiunile sânt făcute, prin lucrările lor, mai ales de Dimitriu-Leorda, Gh. Păiş, Corina Urzică, Elena Lamotescu, Gh. Penculescu şi de Henry Ghica.

TACHE SOROCEANU

Dimineaţă pe baltă

S'apleacă trestia în rugăciune
Şi picuri limpezi sângeră pe maluri,
In şuerul adus de vânt pe valuri
Coşciugul nopţii tremură şi-apune...

Cădelniţi roşii se aprind în larg
Şi se 'mpletesc cu gândurile mele,
Cad pâlcuri lungi şi galbene de stele
Ce 'n păpurişul apelor se sparg...

Un chiot lung şi nici o tresărire
Pe măguri albe poposesc drumeţii,
Cu gând la gând, în barca lor subţire,
Iar au pornit pescarii dimineţii...

Şi nici un nor nu 'nalţă faţa sumbră
Unde se joacă razele furiş,
Departe, hăt departe 'n luminiş,
O fată chiamă luna — e o umbră...

CONSTANTIN SALCIA

SCRISOARE...

Rândurile tale mi-au reîmprospătat toată sensibilitatea ta, nepătată de ceiace numeşti tu raţionalismul meu copilăresc. Aş vrea să refac cu tine drumul dela Ventimiglia până în meleagurile acestea deschise bătăii vânturilor, abia aciuate după un dâmb de nisip ce le desparte de marea întinsă către un orizont depărtat ca şi tine.

●

Incep să răsară stele, cer semănat cu năsturei de aur, cum spui tu.

Am eşit în faţa colibei să-ţi scriu.

Satul e ascuns în întuneric. Uliţa din faţă, care tae aglomeraţia de cocioabe pescăreşti în două ca drumul lăsat între movilele de cărămidă într'o uscătorie primitivă, e ca şi cărarea vieţii pe care merg eu acum: întunecată şi fără limite.

După dâmbul de nisip, marea îşi clatină enormu-i pântec din care în amurg es bărcile pescarilor. Şoaptele ei sânt ca armonia nedesluşită a unui saxofon îndepărtat: hohote de râs, bocete, tăcere şi iarăşi hohote zglobii.

Tu, Mona, ştii că nu sânt superstiţios, că nu cred în fantome şi că mă silesc să smulg legendei sâmburele de adevăr. Ai să mă dojeneşti iară, căci pentru tine farmecul împletit din imaginaţia mai multor generaţii, e refugiul spiritului nostru obosit de întrebări. Eu m'am obişnuit să distrug în jurul meu toate refugiile acestea în care aş mai putea găsi încântare şi repaos. Tot aşa am fugit şi de tine, ca să rup pentru totdeauna firul pe care, mergând în echilibru, aş fi putut ajunge la realitate.

Iţi aminteşti serile de iarnă când, aşezaţi în bătaia focului din vatră, departe de zgomotul străzii, îmi citeai poemele tale scrise pentru o dragoste eşită din valurile mării ca bărcile pescarilor de-aici?

Poemele tale erau sclipitoare ca nisipul de pe plaja Atlanticului, înflăcărate ca umbra argintie a lunii, fărâmiţată peste cupola cazinoului dela Hossegor. Te ascultam, şi focul îmi bătea în faţă, dar adevărata văpae era în mine. Incerc să regăsesc liniştea serilor de-atunci, ascultând poveştile lui Armuck.

●

Armuk e fruntaş în sat. Pescar şi el. Acum a lăsat grija aceasta celor trei feciori crescuţi pe mare, oţeliţi la lopeţi, harnici şi temuţi.

Coborând din rapid pe peronul gării abia luminată de-o lampă cu petrol, nu ştiu când am avut timpul să trag după mine valiza, căci, popas de o clipă în majestuoasa-i mobilitate, locomotiva pufăia deja spre depărtări.

Câteva secunde doar, cele două lumini roşii dela ultimul vagon m'au legat încă de lumea la care trebuia să renunţ pentru câtva timp, iar când ultimele sclipiri s'au pierdut în întuneric, în locul lor răsări imagina pustiului dobrogean, imagina singurătăţii, vidul în care intram pe bâjbâite.

O voce greoae m'a deşteptat din moleşala cu care mă îndreptam încă pe urmele luminiţelor.

Un prieten dela Constanţa îi scrisese lui Armuck să vină să mă ia dela gară. După ce ne-am întrebat de nume, am trecut în dos unde ne aştepta o cărucioară cu un cal. Bătrânul îmi aranjă valiza la picioare, trecu căpăstrul pe după urechile calului, apoi calm, ca un om ce nu măsoară timpul, îşi aprinse o ţigară la amnar.

Materialiceşte, partea cea mai puţin importantă din mine se instalase în căruţă pe un strat moale de pae, acoperit cu un covor în pătrăţele; o alta plecase cu trenul; iar cea mai îndurerată fugea încă după luminiţele roşii din urma lui.

Puteam economisi truda lui Armuck cu un simplu gest, scoţând bricheta din buzunar, dar mi-era silă să mă mai mişc, mi-era greu să mai încerc a înţelege ceva.

De sub suman, bătrânul scoase din fiecare coapsă câte un pistol cu ţeava lungă de o schioapă. Browningul meu ar fi părut o jucărie. Plecat în lumina bicisnică a felinarului, ca să verifice încărcătura, i-am zărit barba cârlionţată, rară, irizată ca firele de beteală.

După toate aceste chibzuite preparative, am plecat în pasul iute al lui Hurmuz, lungind drumul îngust. Voioşia cu care căluţul slab păşea în noapte, hurducătura căruţei, zgomotul draghinii de care mă sprijineam au rechemat încetişor cealaltă părticică din mine care fugea încă după tren, şi astfel, liniştit, am aţipit.

Intr'un târziu, când m'am trezit, Armuck, cu capul bine înfipt în piept, cu umerii curbaţi, cu mânile sprijinite de genunchi, dormea şi el. Abia atunci m'am întrebat de utilitatea pistoalelor moşneagului. Hurmuz mergea mereu. In sat am aflat, nu de mult, că sărmanul căluţ face drumul acesta de trei ori pe săptămână, de vreo zece ani aproape.

Spre miezul nopţii am ajuns la Hazâm.

O cămăruţă scundă de nu puteam sta în picioare, cu un pat micuţ, dar curat, mă aşteptau. Armuck mi-a aprins un opaiţ minuscul, cu un chibrit luat din cutia ascunsă în prichiciul de deasupra uşii, s'a uitat prin cameră să vadă probabil dacă totul e în ordine şi a eşit cu un bună-seara morocănos. Câtva timp l-am mai auzit umblând pe afară, vorbind cu Hurmuz, ca un om ce se depărtează; somnul apoi mi-a închis portiţa spre lumea de care eram acum departe.

●

Mona dragă, nu-ţi scriu toate acestea pentrucă numai ţie îţi pot scrie, ci pentrucă tu, cu elasticitatea imaginaţiei tale, mă poţi întovărăşi de departe printre oamenii aceştia simpli dintre care mulţi nici tren n'au văzut încă. La început m'am simţit străin între ei, străin până în adâncul sufletului, dar astăzi îmi sânt prieteni mai toţi. Mă duc cu ei la pescuit când timpul nu-i prea întunecat. Dealtfel, ei ştiu mai bine când o să fie furtună sau când o să bată vântul spre uscat.

In prima dimineaţă, când am găsit pe măsuţă o ulcică cu lapte de capră, mi s'a strâmbat nasul de desgust, dar m'am obişnuit şi cu laptele de capră şi cu peştii prăjiţi în foi de păpuşoi, înfundaţi în cenuşa unui jăratec înăbuşit.

Acum, când spre seară, în jurul focului din ogradă, se adună feciorii şi bătrânul Armuck cu câtiva fruntaşi din sat, un păhărel de rachiu scos din nu ştiu ce fabricaţie măiastră şi o gustare cu peşte prăjit sau făcut saramură, mi se pare o reţetă demnă de cei mai fini „gourmets" dela noi.

Totul nu se petrece decât între bărbaţi, căci femeile, ca şi la Turci, nu se bucură de prea mare consideraţie.

●

Intr'o seară, după ce-şi goli paharul, Armuck începu să ne povestească legenda lui Ofin şi a Nazirei.

Am să ţi-o povestesc şi eu, Mona Vanna, căci ţie îţi plac legendele.

Am citit doar împreună pe Ossian, am admirat amândoi Alpii dolomitici, căutând urmele „luminii albastre".

E tot efortul intelectual de care mai sânt capabil, izolat pe tărâmurile acestea.

●

Când respectabilul Hassan rămăsese văduv, averea i se ridica la o turmă de oi, trei bărci, şapte capre, un cal şi un măgăruş. Poate tu vei înţelege mai bine utilitatea acestor detalii, cărora povestitorul le acorda o importanţă atât de mare încât eu nu le pot trece cu vederea. Mai avea treizeci de prăjini de pământ, pe care cultiva tutun, iar în casă îi rămăsese o orfană de cinsprezece ani.

După moartea credincioasei Boruca, Hassan nu mai eşea la pescuit.

Oamenii din sat spuneau că-i era frică să înopteze în larg căci fantoma Borucăi, care fusese vrăjitoare, se tânguia în fiecare noapte pe malurile mării, blestemând pe Hassan pentru toate vânătăile ce i le făcuse în cei douăzeci de ani de căsnicie. Poate în sinea lui bietul om se pocăia, dar femeia trebue bătută, spunea el, ca să-şi amintească că bărbatul îi e stăpân. Tu, Mona, poate nu-i erţi lui Hassan, dar Allah, cel bun şi drept, îi dădea dreptate, căci el este atoatestiutor.

Se spunea că Nazira, fata bătrânului, era frumoasă ca o zână, dar cine putea şti? Hassan stătea toată ziulica pe vine în faţa casei, fumându-şi trabucul nesfârşit. Noaptea, în timpul verii sta culcat deacurmezişul în pragul uşii; iar iarna, lungit pe un pat scund, lângă vatră, străjuia cu sforăiturile-i impetuoase, frumuseţea şi nevinovăţia fetei.

Trecuse un an dela moartea Borucăi; ea însă nu aşteptase atâta ca să se transforme în stafie, cum spunea Armuck.

Câţiva pescari ce întârziaseră în larg, auziseră un strigăt înăbuşit, pornit din fundul mărilor, un scâncet ce-l chema pe Hassan. Ei ştiau că Boruca şi după moarte mai putea face farmece şi că o să-l momească pe Hassan şi de data asta, cum îl momise şi la dragoste cu douăzeci de ani în urmă.

Atunci sosi în sat un flăcăiandru zdrenţăros şi murdar, trăgând după el o capră albă. Străinul a dormit prima noapte sprijinit de împrejmuirea ridicată din piatră în jurul casei lui Hassan. A doua zi de dimineaţă, cum neliniştitul văduv avea nevoe de cineva care să-i îngrijească de vite, îl angajă ca slugă. Ofin nu ştia bine nici turceşte nici româneşte: vorbea o limbă a lui.

In sat s'a zvonit curând că sluga lui Hassan se ducea noaptea pe malul mării şi, cocoţat pe o stâncă, cânta dintr'un fel de fluer, dansând ca stafiile. Capra care nu se despărţea o clipă de el, sâsâia încetişor printre dinţi, întinzând gâtul spre mare, ca o ademenire.

Când, ziua, Ofin ducea calul şi măgăruşul la adăpat, în loc de şalvari având nişte zdrenţe pe dânsul, în loc de fes purtând o ciufă de păr încâlcit şi mergând cu ochii în pământ, cei care îl întâlneau i se fereau din cale.

Eu cred, Mona, că pescarii fugeau din calea lui pentrucă le era frică mai mult decât îl urau. Erau poate mai buni cunoscători de oameni decât noi care ne-am străduit să înţelegem ştiinţa oamenilor, fără a învăţa să-i presimţim. Mă gândesc cu duioşie la bietul Francis, la suferinţele lui, la toate necazurile pe care i le-au făcut cei din jur, tocmai pentrucă n'au putut să înţeleagă că sub figura lui respingătoare, în corpul acela ofilit, se ascundea o rară mlădiere de gândire înălţătoare şi de mare bunătate.

Il ascult mereu pe Armuck.

Când paharul de rachiu îi alunecă pe gâtlej, ochii privesc în sus căutând poate un punct pe care să-şi sprijine gândurile.

Cultura ne dă îndrăzneli neîntemeiate, iar civilizaţia încredere oarbă. De asta pentru mine povestea lui Armuck e ca un vis de copil. Mă simt stingher când îl ascult, căci toţi din jur mă privesc ca şi cum ar vrea să-mi iscodească sub masca-mi încordată, adevărata mea părere. Am impresia că ei ştiu că eu nu cred în fantomele lor. Sufletul meu întinat şi despărţit de tradiţie e pentru ei propria-mi fantomă care mă urmează ca o umbră. Dar tu, Mona Vanna, care ai scris poeme de dragul unei singure fantome, tu care ai scurs lacrima tainelor tale pe reverul hainei mele, cum judeci aceste lucruri?

Scriindu-ţi povestea lui Armuck, mi se pare că din vârful peniţei se deapănă un fir legat de tine peste depărtarea ce ne desparte cu serpentinele ce ţi le aruncam la bal pe deasupra capetelor celorlalţi.

●

Ştiam că toţi se uitau la mine, dar eu nu vedeam decât pe Armuck scotocind cu o vărguţă jăratecul dintre cele trei proptele pe care se sprijinea ceaunul.

Bătrânul pescar vorbea aproape în şoaptă, oprindu-se din timp în timp ca să plece urechea spre mare, de unde aştepta par'că o chemare îndepărtată.

●

Hassan, de când avea pe Ofin la treburile gospodăriei, se închidea mai îndărătnic în bruma lui de meditaţii.

Din ziua în care zvonul din sat îi ajunsese şi lui la ureche, îl pândea pe Ofin în fiecare seară după ce îi spunea să se ducă la culcare, dar sluga adormea tihnită de cum punea capul pe sulul de pae ce îi ţinea loc şi de pernă şi de saltea.

Intr'o noapte, când fir de lună nu lucea pe albastrul întunecat al mării, puţinele căsuţe din Hazâm s'au zguduit de un muget sfâşietor ca trosnitura unui schelet ce-şi pierde echilibrul şi cade.

Cei câţiva vecini din apropiere n'au dat buzna în ajutorul bătrânului, dar au privit prin deschizăturile cele mai bine adăpostite, în bezna de afară.

Ibrahim, vecinul din stânga, zărise strecurându-se dealungul casei lui Hassan o umbră albă, pătată de scânteeri vioae. A doua zi de dimineaţă, în pragul uşii, cu ochii bulbucaţi sub pleoapele ce abia îi mai acopereau pe jumătate, cu figura răvăşită descompusă aproape, fostul stăpân al Borucăi prin voia lui Allah, îşi continua somnul din urmă.

Lumea, adunată dela primii zori, găsi casa în ordine; doar Ofin şi Nazira nu se arătau.

In colţul în care de obiceiu sluga îşi odihnea trupul trudit, Ibrahim găsi o traistă în care, făcut mototol, un costum alb bătut cu fluturaşi de aur îi luă ochii ca şi umbra din noaptea trecută.

In ogradă, capra albă care nu părăsea niciodată pe Ofin, rumega încetişor cu calmul unei conştiinţe împăcate.

Ibrahim smulse un par din grămada de lemne şi, apropiindu-se pe la spate, îl repezi cu furie sub coarnele delicat înclinate ca reverenţa unei scolăriţe.

In ultimul horcăit, capra lui Ofin strigase pe stăpânul ei pe nume.

●

Acum nu se mai vede din casa lui Hassan decât împrejmuirea de odinioară şi în mijlocul ei un morman de moloz. Oamenii, după multă chibzuială, au încercat să o dărâme ca să şteargă urmele stafiilor care şi azi încă scotocesc în cuprinsul fostei gospodării ca să regăsească pe Nazira şi Ofin. Storcăitul caprei se aude, după cum spun alţii, mai întotdeauna către zori.

Stând în noapte să-ţi scriu la pâlpâitul luminiţei de pe masă, aştept din întuneric fantome şi horcăituri. Curiozitatea m'ar împinge să stau de pândă către miezul nopţii, cocoţat pe movila de petroae care ascunde eşirea hrubei misterioase, săpată către mare: refugiul stafiilor.

Ştiu bine că browningul şi lampa mea electrică, cu care am cucerit admiraţia tuturor copiilor, ar fi vrăjile cele mai bune ca să pună pe fugă toate stafiile din Hazâm; totuşi mi-e frică.

Dacă stafiile n'or vrea să mai apară şi a doua zi pescarii mă vor găsi dormind liniştit peste podul acesta vrăjitor?

Mi-e teamă de ura pescarilor; mi-e teamă ca ei să nu mă creadă încarnarea altor spirite diabolice,... sau poate în mine există încă un fir de îndoială pe care vreau să-l acopăr cu mantia spiritului meu de om încrezător doar în realitatea imediată, în ceiace mă înconjoară şi se mişcă numai în planul simţurilor mele...

Pescarii, cu care acum stau liniştit de vorbă, nu m'au primit încă în înţelegerea lor. Sânt poate şi eu un alt Ofin venit să le tulbur liniştea.

Simt cum le măresc neîncrederea când le vorbesc de oameni din alte depărtări, de tărâmuri peste care mi-am purtat ochii.

De asta n'aş vrea să-i scot din lumea lor mărginită de orizontul mării din care es stafii, dincolo de care nu mai există decât un infinit ce defineşte începutul eternităţii: moartea.

Dacă nici eu nu eşeam din satul meu, azi nu-mi era spiritul obosit de întrebări, chinuit de îndoială. De aici, din vizuina aceasta, îmi dau seama că drumul pe care am mers s'a prăbuşit în urma mea, lăsând deschisă o prăpastie peste care nu mai pot arunca decât puntea amintirilor.

Aşa, tu, Mona Vanna, străluceşti în întunericul amintirilor mele. Nu mai ştiu nici măcar dacă prietenia noastră a cuprins cândva un timp limitat, limitat doar în noi înşine, dealungul acestei prietenii, nici dacă mânile noastre s'au strâns vreodată cu încredere pentru un viitor pe care l-am lăsat să fluture peste capetele noastre, la voia întâmplării, prea siguri de noi.

Nu putem fi pedeantregul siguri de noi, căci omul nu-i decât o formă evolutivă de cea mai simplă speţă. Noi singuri nu cunoaştem legile acestei evoluţii ci ne supunem lor.

Deodată, ca în momentul redeşteptării după un vis, am reintrat în două lumi diferite: eu la Hazâm, ascultând legende, tu la Juan-les-Pin, şoptind poate încă un început de poem închinat unei iubiri crescute din valurile mării.

Ţi-am povestit o legendă pe care am cernut-o prin spiritul meu bolnav de realitate ştiinţifică; nu încerc însă, să mai aleg ca altădată sâmburele de adevăr, ci las doar ca firul eşit din vârful peniţei să lege între noi, pentru o clipă, o prietenie nedesluşită ca şi dispariţia Nazirei cu Ofin.

CEZAR BUDA

Origina romanului poliţist

Aproape toată lumea crede că romanul poliţist a fost născocit de Sir Artur Conan Doyle, mort în 1930.

Conan Doyle a devenit celebru în lumea întreagă, prin cunoscutul său poliţist-amator Sherlock Holmes.

In ultimul timp s'au făcut studii serioase asupra romanului poliţist şi s'a demonstrat că origina lui se urcă mult mai sus, în vremuri aproape uitate.

Astfel, în Orient, sânt mai multe legende, în care sânt pomenite unele taine, care păreau de nepătruns.

Bunăoară, faimoasa judecată a lui Solomon, cu copilul disputat de două mame, precum şi povestea cu Casta Suzana, care fusese condamnată la moarte în urma unui fals denunţ a doi bătrâni cărora ea le rezistase, sânt exemple de investigaţii pe care azi sântem deprinşi să le vedem făcute numai de poliţişti.

Un misionar francez, părintele Xavier de Clairevoix, povesteşte că la Pieile-roşii din Canada există o interesantă povestire a unui răsboinic care a întrebuinţat nişte mijloace uimitoare pentru descoperirea unui hoţ.

După studiile făcute în această direcţie, Conan Doyle nu a născocit romanul poliţist, ci numai l-a perfecţionat.

De altfel, se ştie că înaintea lui au scris romane poliţiste Vidocq, Edgar Poë şi Emile Gaboriau.

Poë a scris cunoscutele nuvele *Dublu asasinat din Strada Morgei*, *Scrisoarea furată* şi *Misterul Mariei Roget*, — trei bucăţi literare de o formă cu totul nouă pe acele vremuri.

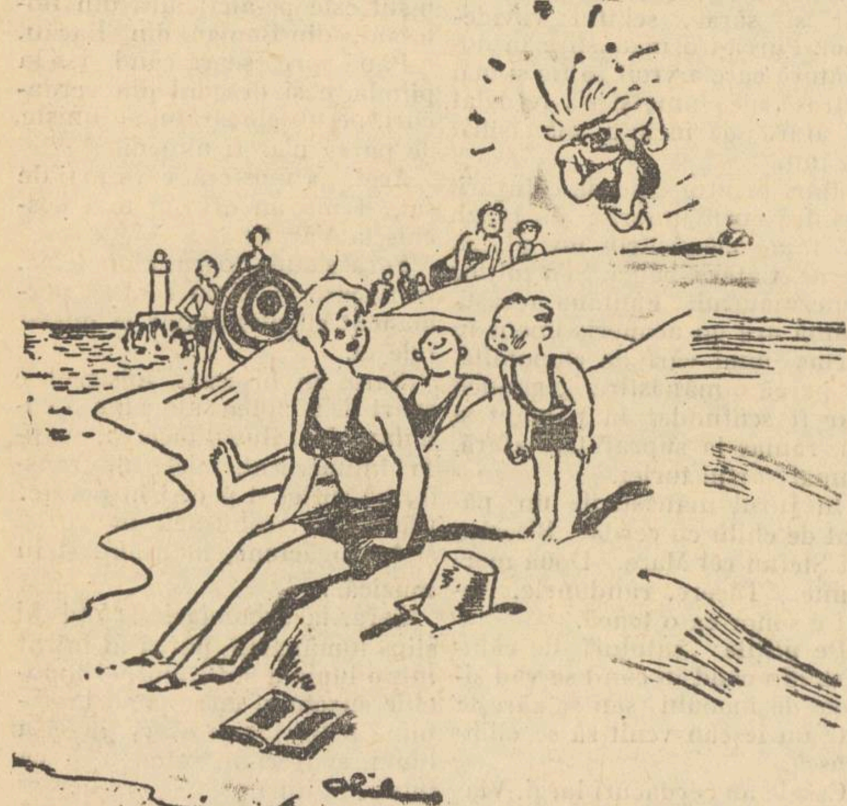
Dar şi Poë s'a inspirat dela Vidocq, un fost ocnaş, devenit mai târziu informator al poliţiei şi în urmă Şeful Siguranţei din Paris. In 1828, Vidocq şi-a publicat *Memoriile*, cari s'au vândut în câteva zile.

Vidocq fusese prieten cu Lamartine, şi mulţi gentilomi englezi, în trecere prin Paris, îl pofteau la masă, ca să-l audă povestind.

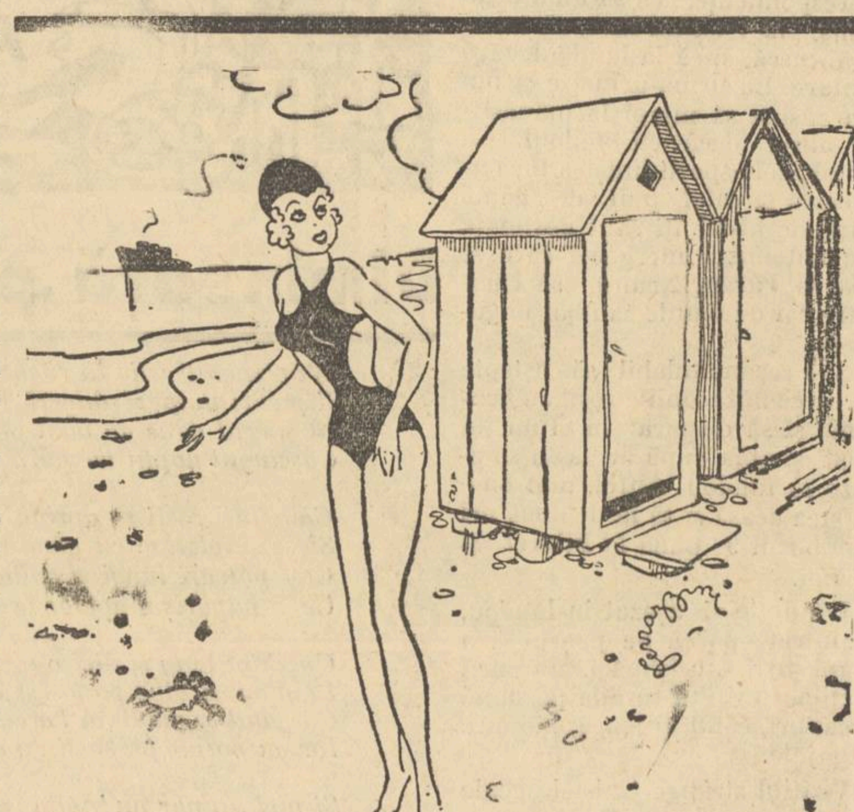
Edgar Poë a cunoscut, desigur, cartea lui Vidocq, care trebue să-l fi influenţat, cum l-a influenţat şi germanul Hoffmann.

Scrierile lui Poë, traduse în 1856 de Charles Baudelaire sub titlul *Histoires étranges*, au produs mare senzaţie în toată Franţa, şi au stimulat geniul lui Emile Gaboriau, care, după simple istorioare militare, a scris *l'Affaire Lerouge*, operă remarcabilă, şi unul dintre marile romane poliţiste.

P. ROBESCU

— Ştii? L-am împins pe tata în apă tocmai de sus, de pe trambulină...
— Ei şi?
— ...Şi... nu era el...

— Nu mai e nimeni! Nici nu ma i face să te scalzi...

MIOPII

ARCADIE AVERCENCO

I

Deși miopia e un defect fizic și nu se cade să râzi de astfel de defecte, cred că pot să vă spun câteva cuvinte despre miopi.

Voi încerca să nu-mi bat joc, nici să nu râd măcar de acești oameni nenorociți, obidiți de soartă, cu atât mai mult, cu cât eu însumi sânt tare miop și din cauza aceasta am avut multe supărări și necazuri, de care presbiții nici n'au auzit.

In general, presbiții nu pot să-și închipue ce este miopia, iar miopii se uită la presbiți ca la ceva minunat, enigmatic, de neînțeles.

●

Odată am prins un crâmpei dintr'o discuție:

— Vezi o pisică pe acoperișul acela? Ce face ea lângă burlan?

— Dacă văd pisica? Nu văd nici acoperișul!

— Cum nu-l vezi? Acoperișul acela mare și roșu.

— Văd ceva roșu, dar credeam că e un steag.

— Un steag? Probabil faci pe chiorul... mă prostești.

— Iar eu, să-ți spun sincer, sânt convins că d-ta râzi de mine. Nu înțeleg cum poți să vezi o pisică dela o distanță atât de mare?

— Da? Iar eu, să mă omori, n'am să înțeleg cum poți *să nu vezi* pisica. Uite-o, parcă o am în palmă. Uită-te cum scormonește cu laba...

— Ha-ha! O fi prins un purice! D-ta nu vezi puricele? Hai, recunoaște că ai inventat pisica d-tale.

Așa vorbeau ei diferite limbi.

●

Adeseori, miopii au o particularitate ciudată: își ascund cu grijă defectul. Din cauza aceasta se nasc multe încurcături, și multă lume se pune în situații penibile.

Vă găsiți, de pildă, într'un restaurant și zăriți un domn, care abia a intrat în sală. Nu sânteți sigur dacă îl cunoașteți sau nu. De departe, chipul lui apare ca o pată pală și nedeslușită, în care se disting vag un ochi și un bandaj negru, pus deacurmeziș.

Sânteți frământat de un gând chinuitor:

— Il cunoașteți sau nu?

Deodată, îndoiala se împrăștie: noul venit v'a făcut un salut cu mâna; simțind că domnul se uită drept la dv., schimbați expresia nerozească a feței cu una de bunăvoință și bucurie; apoi vă ridicați și mergeți grăbit spre el.

Dar, pe măsură ce vă apropiați de acest domn, observați că pe fața lui nedeslușită, parcă turtită, apare al doilea ochi, care lipsea înainte, iar tragicul bandaj negru, care credeți că e rezultatul unei leziuni, în realitate e o mustață deasă. Când sânteți la doi pași de el, începeți să vă îndoiți din nou dacă îl cunoașteți sau nu, iar la un pas depărtare sânteți sigur că-l vedeți întâia oară.

Pe figura d-voastră, însă, a înghețat surâsul inițial de bucurie, pentrucă n'ați avut timp să-l alungați; iar necunoscutul a observat manifestarea dv., a observat acest zâmbet de bucurie, prostesc prin inutilitatea lui, și vă privește, uimit și confuz.

Ca să eșiți din această situație caraghioasă, păstrați acelaș zâmbet nerozesc, priviți undeva în depărtare, salutați pe cineva cu mâna, deși înaintea dv., afară de o ușă închisă, nu-i nimic; apoi vă strecurați pe lângă domnul necunoscut și, pierdut, beți la bufet un păhăruț de rachiu, atât de grețos după prăjitura cu cremă pe care ați mâncat-o...

Situația e și mai grea, când intrați într'un local ticsit de lume.

Trecând printre rândurile lungi de mese, la care stau niște oameni ciudați, fără nas, ochi și buze, vedeți că unii din ei, observându-vă, se mișcă și vă salută. Atunci, ca să nu păreți nepoliticos și în acelaș timp să nu faceți vreo gafă, înclinați puțin capul, făcând ceva mijlociu între un salut și o mișcare prin care alungați o muscă. Pe fața dv. rătăcește acelaș zâmbet nehotărît și stupid. Doriți să vă strecurați mai repede printre această lume blestemată, cu pete albe în loc de fețe cu atât mai mult, cu cât auziți glasul unui prieten, care vă chiamă pe nume.

Doriți s'o ștergeți, dar acelaș glas vă mai strigă odată pe nume, clar și stăruitor. Aici e clipa cea mai tragică; vă întoarceți, priviți cu un zâmbet idiot rândul de mese învăluite de ceață și vă opriți nedumerit: de la ce masă venea glasul? Pentru orice eventualitate, salutați pe un brunet gras, care duce la gură o pată galbenă (un pahar de vin? jumări? batista?); în aceeaș clipă, cineva vă trage de poala hainei și vă spune:

— Aici sântem, aici! Ce om ciudat! Oare nu ne vezi? Vino la noi...

„Oare nu ne vezi?" De sigur, că nu vă văd! O, Doamne...

II

Multă lume știe, probabil, ce înseamnă să-ți scape ochelarii. Atunci ești în situația unui om cu ochii legați.

Omul căruia i-au căzut ochelarii, sare întâi la o parte, ca înțepat de viespe, temându-se să-i strivească; se duce în cel mai depărtat colț al odăii, se pune în genunchi și începe să se târască, cu băgare de seamă, cotrobăind cu mânile pe podeaua murdară. Căutarea ar fi mai ușoară, dacă ar avea ochelarii pe nas, dar pentru aceasta trebue să-i găsească; acest lucru e dificil, complicat și obositor.

E bine dacă în apropiere se găsește un om care vede departe. El vă va găsi ochelarii cu o repeziciune fulgerătoare, dar nu va scăpa prilejul să verse pe nenorocitul său prieten, om ca și el însuși, veninul unui dispreț de condescendență și milă:

— Unde-i cauți, d-le? Uite-i aici, chiorule!

Am observat adeseori că presbiții ne disprețuesc și nu se dau în lături, dacă li se prezintă ocazie, să râdă de noi.

Un prieten m'a dus odată la teatru, și acolo a făcut pe socoteala mea cele mai nedemne glume și mistificări... Iar eu nici nu le observam.

La început, nu știa că sânt miop, și a descoperit defectul meu datorită unei întâmplări. In pauza de după primul act, stăteam într'o lojă de rangul întâi; prietenul privea publicul din parter, iar ochii mei rătăceau, indiferenți, pe petele albe ale figurilor, care treceau pe dinaintea mea, ca prin ceață.

— Uite-l pe noul ambasador al Franței, mi-a spus prietenul, trăgându-mă de mână.

— Unde?.

— Uite acolo, jos, lângă loja aceea în care stă o doamnă decoltată, în gri.

Am vrut să-i mărturisesc că nu vedeam nici doamna în gri, nici loja, dar teama de batjocuri și cuvinte lipsite de tact m'a împiedicat.

M'am aplecat peste balustradă, am aruncat o privire idioată asupra cortinei lăsate și, cu o înviorare prefăcută, i-am răspuns:

— Da, da, îl văd. Uite-l.

— Nu, nu acolo. Te uiți în altă parte! La stânga, lângă loja a doua.

Am întors, supus, capul la stânga și, căutând să ascund direcția în care era îndreptată privirea mea idioată, am spus:

— Aha! Iată-l. Acum l-am recunoscut.

— Ciudat! Tocmai eșise din sală. Cum ai putut să-l recunoști?

— Dar despre cine vorbești? l-am întrebat eu, încurcat. Despre domnul acela înalt, cu pantaloni albi, care stă lângă orchestră?

— Cu pantaloni albi? se miră interlocutorul meu. Șterge-ți ochii! Acolo, în adevăr, stă un domn, dar culoarea pantalonilor săi nu se poate vedea, pentrucă îl acoperă o doamnă în rochie albă. Ascultă !... Ești miop la culme...

Am început să tăgăduesc cu energie, și obrăznicia mea l-a supărat.

A tăcut o clipă, apoi, privind lumea care furnica jos, a spus:

—Uite că vine prietenul d-tale Petruhin. Te salută. Dece nu-i răspunzi?

M'am aplecat peste balustradă și am dat nehotărît din cap, m'am înclinat, am zâmbit.

— Uite-o pe văduva Murașchina, cu fetele ei, mi-a spus prietenul, punând mâna pe umărul meu. Acolo, în lojă; vorbește ceva despre d-ta... Dă din deget, parcă îți reproșează ceva...

— Probabil nu le-am salutat, m'am gândit eu.

Le-am salutat și pe ele, deși nu le vedeam pe nici una.

In seara aceea, prietenul m'a impresionat prin grija lui pentru mine: vedea mereu oameni care, după spusele lui, mă salutau, îmi trimiteau zâmbete prietenești, iar eu le răspundeam, mă înclinam, le surâdeam la rândul meu, având aerul că-i văd pe toți, fără indicațiile prietenului...

Iar când ne întorceam acasă, prietenul meu a început să râdă cu hohote și a declarat, că a născocit toate aceste saluturi: la teatru nu fusese nici una din cunoștințele mele, și eu, după indicațiile lui, trimiteam zâmbete și saluturi dracu știe cui: unor necunoscuți sau sculpturilor de ghips din pereți.

L-am făcut imbecil, și de atunci nimeni n'a auzit dela mine o vorbă bună despre el. E un impertinent fără pereche.

Dar, în general, mi-e groază de teatre, decând mi s'a întâmplat următorul caz: odată, am întârziat la teatru. Venind la actul doi, mi-am aruncat în grabă paltonul în brațele garderobierului și m'am îndreptat spre ușă. Garderobierul a scos un urlet sălbatic, a aruncat paltonul meu pe jos, m'a ajuns din urmă și m'a luat de guler:

— Cum îndrăznești, d-le? a strigat el.

Ce se întâmplase: era un colonel de stat major, care sosise cu un minut înaintea mea și își scosese mantaua.

Ne-am înjurat, ca niște birjari, și eu i-am declarat că mă duc după comisar, ca să-i dreseze acte. Am fugit prin niște coridoare și, dând, după o lungă căutare, de comisar, i-am spus, înăbușindu-mă:

—D-le comisar, am fost insultat. Vă rog să dresați cuvenitul proces-verbal.

— Du-te dracului. Nu sânt comisar!

Când l-am privit bine, mi-am dat seama că era acelaș colonel de stat major, de care mă izbisem din nou în semi-întuneric.

Scoțând blesteme, am fugit iar, am găsit pe comisar (de data aceasta era veritabil) și, aducându-l la locul altercației, i-am arătat pe un colonel, care stătea lângă garderobă:

— Iată-l. M'a înjurat, m'a insultat. Arestează-l.

S'au pornit țipete îngrozitoare, învălmășeală. In cele din urmă, ofițerul m'a făcut idiot, iar eu n'am protestat, fiindcă, după o discuție care a ținut vreo zece minute, s'a stabilit că era altul; primul plecase de mult.

Mă înjurau toți: ofițerul, comisarul, oamenii de serviciu...

Era trist și plictisitor.

III

Odată mi-am schimbat convingerile.

Fiind progresist, în general sânt de părere că, cu servitorii tăi trebue să fii sever și politicos, dar fără nici un pic de familiaritate. Altfel, se strică.

Intr'o seară ploioasă, m'am dus la niște prieteni. Gazdele, prietenoase, au eșit toate în antreu ca să mă întâmpine. Am început să dau mâna cu toți.

A șaptea strângere de mână urma să fie cu o domnișoară tânără, cu un șorț cochet. Dar, cum i-am întins mâna, fata s'a dat înapoi și, râzând și rușinându-se, n'a vrut să-mi dea mâna, nici în ruptul capului. Nedumerit, zăpăcit, îi căutam mâna. Gazdele au râs și ele, încurcate, spunându-mi că era fata din casă.

A fost o desperată clipă de tăcere generală și jenă.

Neștiind ce să fac, am spus:

— Nu-i nimic, vreau să dau mâna cu ea. E un om, ca și noi și ar fi trebuit să desființăm desă, ce n'are nici un rost. mult această deosebire de cla-

Din cauză că am insistat, servitoarea mi-a întins mâna, dar imediat după aceea a început să plângă și a fugit.

Acum lumea mă ia drept maniac, tolstoian, *narodnic*.

De atunci, când vin în casa în care am dat mâna cu servitoarea, spre marea mirare a invitaților, dau mâna cu servitoarea aceea, cu lacheul, cu portarul.

Câteodată, mă izbesc în antreu de vizitiul care vine după ordine. Dau mâna și cu el. Ce să-i fac...

— Vai, e un om atât de original, spun despre mine gazdele.

Așa spun ei, presbiții, care nu vor putea să înțeleagă niciodată pe un miop...

Ce nenorociți sântem.

Tezaurul poetic al lui Hristo Botev

La 2 Iunie 1936 s'au împlinit 60 de ani dela moartea tragică a marelui poet bulgar Hristo Botev. Realitatea bulgară pe la jumătatea secolului al XIX-lea oferă un tablou foarte trist: cultură primitivă, regim asiatic, sclavie și întunerec. In acel timp tinerii cari mergeau la studii mai ales în Rusia, deveneau primii pioneri ai libertății. Astfel H. Botev se află în 1863 la Odessa, trimis de părinții săi la studii.

Nu trecuseră decât câteva luni dela oprimarea revoluției poloneze, când la Varșovia se instaurase acea liniște cunoscută de istoricii mișcărilor libertare sub denumirea de „liniște de mormânt".

Ideile cari predominau în societatea rusă erau îndeosebi idei libertare.

Idolul tineretului universitar și școlar era Cernișevschi, care, după cum se exprimă celălalt dascăl al tinerimii, Pisarev, scrisese cu sângele său în închisoarea Petropawlowsk faimosul roman „Ce-i de făcut?" — crezul tineretului idealist.

Botev se formează la școala acestor dascăli ai poporului rus: Belinski, Dobroliubov, Cernișevski, Pisarev, Hertzen, Bacunin, iată îndrumătorii spirituali ai lui Botev.

Gonit de faimoșii agenți ai secțiunii a III-a ca mulți alți revoluționari, Botev în 1866 e dascăl în comuna Zadunaica-Basarabia. Aci duce o viață de revoluționar romantic aranjată după preceptele lui Rahmetov din „Ce-i de făcut?"

In 1867 e la Brăila și până la 1876 activează fie la Brăila și Galați, fie la Giurgiu și București, fie în alte orașe din țară.

Editează cele mai bune ziare din câte a cunoscut cândva istoria mișcărilor libertare.

Botev n'a fost numai un apostol al liberării poporului bulgar, ci și un mare poet revoluționar, care căuta sens în viață, luptând din răsputeri pentru adevăr și

HRISTO BOTEO

lumină. Deaceia poezia lui are un caracter liric, îmbibat de expansiuni și izbucniri. Revoltă și ură împotriva a tot ce-i tiranie și sclavie, dor de libertate, iată pe scurt nota caracteristică a poeziei lui Botev.

Nu va fi fără interes să subliniem tovărășia lui Botev cu primii socialiști români. De remarcat este tovărășia cu d-rul N. Zubcu Codreanu, care în 1874 urma școala de medicină din București și în locuința lui, la internat, se adunau cei mai vestiți revoluționari ruși și polonezi, iredentiști români din Basarabia și revoluționari bulgari, și cu toții făureau soarta mulțimilor subjugate de Sultani și Țari.

Foarte strânsă a fost legătura lui Botev cu vestitul dr. Nicolae Russel, cunoscut în mișcările din Rusia sub numele de Sudzilovski. Deasemenea sânt cunoscute legăturile lui Botev cu C. Dobrogeanu-Gherea.

In ziua când Botev pornește cu o ceată de haiduci să moară pentru țara sa, e condus la Filaret de întregul stat major socialist, în frunte cu d-rul Russel și Dobrogeanu-Gherea.

Impresionante sânt legăturile lui Botev cu faimosul revoluționar român Florescu, care, întors de pe baricadele Parisului, fugind de puhoiul reacțiunii și urmărit de agenții lui Jules Favre, căuta prietenia lui Botev și împreună făureau soarta Balcanilor.

Deasemeni, legăturile cu romanticul procuror Nicu Georgescu sânt foarte măgulitoare. Acesta, văzând că „nu există dreptate pe pământ" se întovărășește cu Botev și lucrează pentru instaurarea dreptății.

In deceniul cât a stat Botev pe pământul Țării Românești a scris și cele 20 de poezii care formează crezul poeziei bulgare. Botev e și azi considerat drept îndrumătorul generațiilor tinere și cel mai mare sfetnic al culturii bulgare. Poezia lui, după cuvintele răposatului profesor dela universitatea din Sofia, Boian Penev „e apă vie și cine bea nu mai însetează".

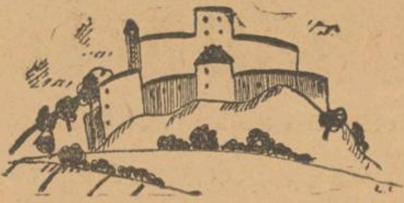
VASILE CHRISTU

AZI CITIȚI

„MAREA TAINĂ"... aceea care a înghețat pe vecie pe buzele divinei Alietta cea cu obrajii de crin... „Marea Taină" e romanul pasional și exotic, care ne conduce pe urmele celor trei cutezători prieteni, porniți cu riscul vieții lor spre „Marea Taină". Citiți-l în „Romanele Captivante" (15 lei 260 pagini) la chioșcari și librari.

Sute de clișee fotografice
Reproduceri artistice în culori
Nuduri, peisagii, caricaturi
Și un material redacțional extrem de bogat și senzațional, publică excelenta revistă
MAGAZINUL
60 pagini 25 LEI

Cele mai complecte programe de radio pe unde scurte, mijlocii și lungi.
Cele mai interesante montaje de recepție.
Cele mai practice sfaturi pentru amatori
Cele mai noui și mai interesante actualități din lumea radiofonică.
Cele mai obiective comentarii ale programelor.
Cele mai frumoase ilustrații la heliogravură,
le găsiți numai în excelenta revistă
„RADIO" (Adevĕrul)
Radiofonie—Televiziune—Știință pentru Toți

KILOMETRUL 24

— Dar bine, dragă Gina, nu vrei să 'nțelegi că nu pot merge cu tine la Petrești și că un om politic, deputat, membru marcant al partidului, este sclavul datoriei ?

Sofocle Alexandrescu mută piciorul drept deasupra celui stâng și se mișcă mai adânc în fotoliu, ca să fie convingător.

Coana Gina oftă. In picioare, în fața geamului, îi întorcea spatele și se juca cu rețeaua perdelei, îmbrăcând pe un deget mai multe ochiuri. Era nervoasă, dar ca totdeauna stăpână pe ea.

— Va să zică și de data asta mă duc singură! Bine!

Sofocle se sculă și o prinse în brațe.

Era un om cinstit, loial, conștient că o face să sufere, dar— așa era el! Dacă conviețuiau de atâția ani însemna că tovărășia lui generoasă se revărsase și asupra ei cu idei largi, modelate de timpurile noi. Cât despre obligațiunile lui de soț, Gina știa că ele trec în urma celor sociale.

Poate, în această clipă, stângăcia lui Sofocle se născuse din povara bunătății soției lui, care ducea cu tact pacea căsniciei. Descoperise că Gina știe că el o înșeală! Pentru ea politica se contopea cu femeile, și toate actele lui ea le învelea într'o inconștiență opacă, voită, fără curiozitate. Nu-l întreba nici unde se duce, nici de unde vine. Ii purta laurii cum îi dusese lipsurile și-l iubea cu frica de a nu-l pierde. De altfel, avea și ce iubi. Sofocle era o personalitate, o figură. Inteligent, cu o voință de fier, își făcuse singur cariera. Harnic, fără a se cruța, alerga, lupta, organiza, uimind cu ceeace poate îndeplini în 24 de ore. Cu ea se purta frumos, dar... când se vedeau. Și lui Sofocle, în clipele de înduioșare, îi părea rău că se văd rar; că el, care avea vreme pentru toți, pentru soția lui devotată, cinstită, nu are timp. O strânse puternic în brațe, căutându-i gura.

Seara. După ce-și ținu discursul, Sofocle plecă în oraș. Ce să facă ? Era ora zece seara și, după împăcare, o convinsese pe Gina că se va întoarce târziu, noaptea. Să se ducă la o grădină ca să-și astâmpere foamea ? Să se ducă acasă, unde nu era așteptat ? Ar fi vrut ceva nou. Dacă nu s'ar fi despărțit de Liliana, ar fi găsit la ea veselie și destindere! Acum îi trebuia altceva și, plictisit că nu găsește ce să facă, opri mașina la un debit de tutun din calea Victoriei, ca să-și cumpere țigări. Când să pășească pe trotuar îl apucă de braț Daniel Mihan.

— Servus, șefule.

— Ce faci, boerule ? De când în București ?

— De azi dimineață. Mă scuzați, — adăugă el ironic, — că nu v'am dat un telefon, dar am avut foarte multă treabă. Ce mai faceți, domnule deputat ? Păreți cam plictisit, sânteți obosit ?

— Da, dragă, și nu știu cum să-mi umplu seara. Mi-e foame, aş vrea să merg undeva și nu știu încotro. Sânt dornic de noutate.

— Am o idee! Știi ce, boerule, tot plec eu acum la conac, te răpesc Bucureștiului.

— Cum să viu la tine? E departe și nu pot să plec fără să-i spun Ginei.

— Coanei Ginei îi dăm un telefon, cât despre depărtare, îmi pare rău, Sofocle, că până la conacul șefului dumitale de sector n'ai băgat încă de seamă că sânt 24 de kilometri. Mă așteaptă vinul la ghiață, masă pe cinste, un somnișor dulce fără țânțari, iar mâne, în zori de zi, undița la pescuit....

— Dar cum să plec, omule, fără o pijama, fără nimic la mine?

— Păi, ăsta e farmecul.

Sofocle își scărpină fruntea, împingând pălăria pe ceafă. Grea dilemă: să refuze, se supăra Mihan și cu Mihan atâtea voturi; să plece, îl ademenea aventura, dar ce să se facă cu Gina ? Fie ce-o fi, se hotărî să primească.

— Bine, merg, — și, trântind ușa automobilului cu sgomot, acceleră cu putere!

— Deci, domnule șef de sector, pe-aci ne e drumul: la kilometrul 24.

De-atunci, de câte ori era obosit sau dornic de o escapadă, părăsea Bucureștiul pentru kilometrul 24. In adevăr, avea de ce. Oprindu-te la piatra de pe șosea care marca km. 24, o luai la stânga pe o aleie de plopi, care te ducea într'un paradis. Un conac bătrânesc, îmbelșugat, își întindea acareturile într'un parc, unde flori și verdeață își legănau culorile sub noapte și zi. Terasa sufrageriei deschidea priveliștea pe un lac, în mijlocul căruia o insulă de păpuriș își fâșâia frunzele la orice adiere, cântându-ți melodia pe care în clipa aceia sufletul tău o cere. Te-ai fi crezut într'un colț de pământ, orânduit de un poet cu minte pribeagă, care și-a adunat bogății, și le-a orânduit după fantezia lui luminoasă.

Aci gazda, un holtei gospodar, vesel, primitor, deschidea casa cu discreția cuvenită oricărei neorânduieli matrimoniale.

Dela pățania cu Liliana, Sofocle se ferea de boclucuri. Femeile de lume sânt indiscrete, lăudăroase, costisitoare în timp și bănește. Numai din când în când vreo dansatoare, sau cine știe ce studentă îi fura câte o noapte la kilometrul 24.

Prin Octombrie, când timpul se înăsprește și frunzele ofilite îmbracă pământul, kilometrul 24 își tânguia tristețea. Era însă atât de măreț și de odihnitor, încât îl ademenea pe Sofocle să petreacă două zile în mijlocul naturii. Iși vesti gazda.

Daniel Mihan se mândrea cu vizitele lui Sofocle. Prin ele respectul ce i-l purtau alegătorii crescuse sută la sută, iar necazul pizmuitorilor — mie la mie. Ca să facă plăcere șefului (și lui atmosferă) hotărî o măreață manifestare politică în crâng, denumită: chermesă populară!

Intre timp, o întâlnire la Maxim știrbise granitul politic al gândurilor marelui nostru Sofocle Alexandrescu. Mamzel Mussy, blondă platin, felină, suedeză, demi-sânge, își abătuse săgețile costisitoare spre dânsul. La vârsta lui, un drac de 19 ani, deștept și pervers, aduce o reînviorare și o sete de care cu greu te saturi. O pofti să-l întovărășească la conacul bunului prieten Daniel Mihan, pentru aceste două zile.

Aceste două zile le aștepta Sofocle nerăbdător. Se și vedea sub razele lunii, alunecând în barcă pe lac, oftând de regretul

păcatului față de Gina și alintând pulpele marmoreene ale frumoasei tovarășe.

Mussy, capricioasă, renunță cu greu la două seri la Maxim și numai după ce galantul admirator plătise din belșug suma de despăgubire, se hotărî să-l întovărășească.

Ajunși la kilometrul 24, ea, care rămânea rece la toate — afară de bani, — deschise ochii mari și respiră puternic mirosul îmbinat de flori, verdeață și apă. In jocul vântului se legăna pe lac regina nopții, iar umbrele mohorîte ale pomilor își scăldau amarul. Broaștele vorbărețe se întreceau ca femeile în povestiri neînțelese; blestemând desigur greerii care le furau din acordul lor muzical.

Sofocle, Mussy și Daniel Mihan, bucuroși de atâta feerie, întinși pe *chaise-longue*-uri, înveliți în pleduri, se gândeau fiecare la ale lui.

Daniel se simțea plictisit de tovarășa aceasta. Ca niciodată prezența unei femei în casa lui îl stânjenea. Ce vor face mâne cu una ca asta, care nu gustă natura și lectura, care nu cunoaște decât trotuarul, fardul și amorul, — iar dacă prietenul e ocupat se supără și țipă ?

Sofocle cutreera câmpiile luminoase ale plăcerii, lăsând să sburde imaginația și așteptând ora culcării cu neastâmpăr.

Iar Mussy se gândea cu groază ce va face două zile între acești doi *tipi*, care, de când sânt lângă ea, sau tac, sau vorbesc politică și iar politică. Ce-i pasă ei dacă Mardaloescu vrea să-l înlocuiască pe Turlău la Primărie. Țânțari ? Dracul să-l ia și pe Cănănău, pentru care ambii ei tovarăși pierduseră în controverse o jumătate de ceas!

Dacă nu se răstise încă, era că demnitatea ei o oprea să pară incultă și superficială! Dar vai, simțea că răbdarea îi este la capăt.

A doua zi, la 11, pe terasa însorită, o față de masă în culori sub umbrela roșie, ospăta cu tot felul de bunătăți pe musafirii odihniți. Pijamaua verde, pusă pe piele, modela trupul Mussyei; un trup de statue magnetică care atrage dorința și distrage dela orice. Dar faptul că privirile tovarășilor ei se îndreptau aiurea și că tăceau mâncând distrați o făcu pe tânăra fată să presimtă că se petrece ceva.

— Hei, musiu, ce ? ai înghițit un băț ?

— Hm! — răspunse Sofocle, — nu chiar, dar sânt enervat.

— Ei și, de ce ?

— Dragă, tu nu poți să înțelegi; afaceri, preocupări multe,... politică,... — și se sculă agitat...

— Ce-are a face politica cu tăcerea voastră ? De asta m'ai adus aci ? Ia, te rog, când ești cu mine, să faci bine să-ți lași toate treburile și dacă vrei să nu mă supăr vino iute și-mi dă un bot. Nu auzi ?

Sofocle, cu ochii aiurea, o sărută din vârful buzelor.

Cum să-i spună el că o va lăsa toată ziua singură ? Ce dracu' și Mihan !... Altă surpriză mai puțin boclucașă nu putea să-i facă ? Asta-i supriză ? Nu avea destul timp pentru kermesă și discursuri în altă zi ? De discursul de-acolo nu-i păsa. Ce discurs să-i țină lui Mussy ?

— Iar ai plecat aiurea, musiu ?

Și mânuța mică îi trase o palmă puternică pe spate.

— Mussy, draga mea Mussy, nu sânt eu băiat bun ? Ți-am refuzat vreodată ceva ? Am puțină trecere la tine ? Ochii tăi mi-au spus *da*. Atunci îndrăznesc să te rog. O fată deșteaptă, cumpătată și inteligentă ca tine, înțelege cumpăna în care sânt și nu se poate supăra, dacă în afară de voința mea, devotându-mă pentru cauza comună — căci trebue să înțelegi că sânt alesul națiunii — am să fiu nevoit să mă despart de tine astăzi, câteva ceasuri, dar numai câteva ceasuri...

— Ce faceee ? Mai spune o dată că n'am înțeles !

— Mussy, dragă Mussy, nu trebue să te enervezi; ai să strici pantofiorul ăsta frumos, mișcându-l cu nervozitate pe pământ. Avem ghinion! Ce să fac ? Caz de forță majoră. Nu poți refuza să mă lași să merg la marea serbare câmpenească din crângul Teiului.

— Cum s'ar zice, mă lăsați singură! Frumos vă șade! Și încă aici în mijlocul câmpului, în sălbătecia asta! Pentru asta m'ai adus aci, domnule ?! A, lucrurile nu se vor petrece astfel; unul dintre voi are să rămână cu mine.

— Dar, stimată coniță, îndrăzni Mihan; eu sânt organizatorul....

— Organizatorul ?! Dumneata ești deșteptul care n'a avut altceva de făcut decât să vîre sticleți în capul caraghiosului ăstuia de Sofocle ? I-ai împănat mintea cu natură, cu poezie și cu aer curat. Dar bine, dragă, ce-ați avut cu mine? Nu mă puteați lăsa în București ? Deșteptilor, după ce m'ați atras în cursă, mă lăsați ca pe un pui de bogdaproste, să vă aștept până veți termina cu palavrele ? Și ce palavre ! Vai de nenorociții ăștia de țărani, care vă ascultă și vă cred. Măgarilor, idioților!...

Și deodată, paharele și farfuriile în cioburi se întreceau pe cimentul terasei. Apoi, urmară sughițuri și spasmuri de plâns. Bietul Sofocle nu știa cum s'o împace. I-a trebuit mult; totuși, într'un târziu, imaginea unui palton de lutru a putut lumina ochișorii înroșiți.

După aceste emoții, domnul Sofocle și Daniel Mihan ajunseră la întrunirea din crângul Teiului. Numeroși țărani, negustori, preoți, învățători, fete tinere și copii, făcând pâlcuri, se întreceau în joc, dându-se în leagăn, consumând gogoși și floricele. Pe iarba moale mișunau culori vii, iar țipetele stridente ale lăutarilor luptau să întreacă zarva.

Tăcerea, luptând cu neastâmpărul mulțimii, căzu cu greu când pe o scenă înaltă, capul de dictator și trupul vânjos al domnului Sofocle păși apăsat și mândru.

Ochii tuturor se agățau de buzele lui și după ce, trecându-și mâna prin părul stufos, își drese glasul, cuvintele lui începură să cioplească în inimile tuturor.

— Prieteni dragi! Ca oridecâteori mă găsesc în fața voastră, inima mea bate cu putere, cu emoție și caldă prietenie! Timpul scurt nu-mi îngădue să vă spun atâtea lucruri câte aș dori.

„Sântem o mână de oameni din această țară, dar de oameni cinstiți, drepți și muncitori, și eu, ca solul vostru, vă mulțumesc de încrederea ce mi-ați acordat.

„Prieteni, reprezentăm un partid puternic, a cărui guvernare demnă și îndelungă se afirmă în ciuda maselor neîncrezătoare. Unirea noastră, râvna cu care ne îndeplinim programul, rezultatele neașteptate ce se înfăptuesc zi de zi și oră cu oră, stârnesc admirația celor luminați și invidia celor răi și nedrepți. Organizarea sectoarelor, demnă de admirația tuturor, pentru care felicit pe toți cei ce se trudesc să-și îndeplinească datoria, organizația sectoarelor zic, a adus rezultatele dorite. In numele partidului și al șefului, vă mulțumesc !

„O insuflețire de dragoste și de cordială înțelegere unește sufletele noastre și mână în mână ne urmăm pașii după călăuza luminată a unui far denumit program, îndrumând spre izbândă și slava gloriei ce o dorim cu toții.

„In această clipă de bucurie, când voi cei de față vă reuniți să petreceți și să ne dovediți dragostea, devotamentul și disciplina de partid, să nu uităm a trimite o telegramă omagială distinsului nostru șef, în semn de recunoștință și admirațiune.

„Trăiască partidul în care sântem ostași neobosiți!

„Vouă, celor de față, vă urez noroc, curaj și ca întotdeauna să nu uitați înțelepciunea vorbei bătrânești : DREPȚI CA BRADUL".

Uralele nu se sfârșeau. Urmă un banchet și se încinse un chef de pomină.

Deși preocupați de situația satului Hodorogești, Sofocle și Mihan, pe la 4 d. a., voiră să se întoarcă acasă. Preotul, notarul și câțiva fruntași au hotărît însă, să pornească cu toții la logodna fetei învățătorului din sat. Acolo, alte discursuri, alte păhăruțe cu vin, alte discuții în contradictoriu până ce zorii zilei îi prinse tot în Hodorogești.

La 15 kilometri de acolo se găsesc Mierleștii, unde oarecari nereguli la primărie aduceau îngrijorări pentru o posibilă interpelare parlamentară. Păcat să nu se ducă la fața locului. Porniră deci la Mierlești. Apoi, după alți 10 kilometri, la Adâncata, unde chestia lui Safiriu dela cooperativă necesita o urgentă întrevedere, pe urmă la Ciolanu, la Mihăești, Berleci, Târnăcoape și, însfârșit, pe înserate, zăriră conacul.

Obosiți, mahmuri, cu creerii uluiți de atâta oratorie, se gândeau cu nespusă plăcere la o bae. Totuși, o presimțire întinsese tăcerea între cei doi prieteni.

Deși bucuria succesului îi făcuse să uite de Mussy, înlocuind-o cu propaganda electorală, acum când drăgălașul chip și gingașele ei năzbâtii ar fi trebuit să fie o realitate pentru ei, presimțirea îi încleșta din ce în ce mai puternic.

Pe terasă, nu întâlniră pe nimeni. In casă, deasemeni; căutară în toate odăile; se întoarseră din nou pe terasă și, cu mânile pâlnie, țipară, din fundul plămânilor: „Mussy, Mussy"! Dar nimeni nu răspunse.

Servitorul dădu oarecari lămuriri, făcându-i pe cei doi oameni politici să se așeze uluiți pe scaune. Nu deslușeau bine, însă presimțirile și imaginația îi duse să creadă că doamna, care sosise în ajun cu mașina, era Gina și că discuțiunea, palmele, lacrimile, vasele sparte, avuseseră eternul sfârșit al vehemenței feminine; un puf de pudră și o împăcare, pe care o arcuește bastonul de roșu pe buzele mâsgălite.

Ce se făcea acum Sofocle ? Deși deputat în cinci legislaturi, nu se turburase în fața nici unei urne unde un singur vot l-ar fi trântit, ca acuma. După multă chibzuială, mulțumi gazdei pentru supriză. (Ce mai surpriză!) și porni în în goană spre București.

Ajuns acasă, sună de nenumărate ori, dar nimeni nu răspunse. Portarul era și el plecat. Deci nu avea de la cine afla. Resemnat, porni spre Mussy.

In fața ușii, stătu nedumerit. Vai, ce-l aștepta ! Puse degetul la butonul soneriei. Ar fi vrut să sune, dar degetele prudente nu îndrăzneau. Insfârșit, curaj, și ușa se deschise. Chiar ea! Işi puse mânile în șold și-și pițigăi glasul.

— Ce cauți, măgarule ? Vii să mă iei la kilometrul 24, hai ? De ce nu mi-ai spus că ești însurat ? Politică ți-a trebuit eri ? Ai să vezi tu ce propagandă am să-ți fac eu prin gazete, povestind: „Senzaționalele escapade, amoroase ale domnului deputat Sofocle Alexandrescu". Din cauza ta mi-am stricat tenul. Uite ce sgârieturi am pe obraz. Nu ți-ai închipuit că lucrurile vor rămânea chiar așa. A, nu, domnule, ai să-mi plătești despăgubiri. Sau 20.000 de lei, sau gazetele vor vorbi. Uită-te la el ce cap face ! Și-acum șterge-o. Du-te și te aerisește la prietenul dumitale, la „kilometrul 24".

Ușa i se trânti în nas și auzi în urma lui: „Să nu uiți: 20.000 de lei".

Scăpă o înjurătură... Scumpă surpriză i-a mai făcut Mihan.

Se întoarse din nou acasă. Găsi încuiat și nu-i răspundea nimeni. Portarul se întorsese și-i înmână o scrisoare:

„Domnule, să luați notă, că în urma purtării dumneavoastră atât de puțin parlamentară, vă rog să considerați că ați părăsit domiciliul conjugal, fiind asigurat că voi trimite toate lucrurile dumneavoastră la noua adresă: „kilometrul 24".

Gina Alexandrescu

Rămase uluit, la una ca asta nu se aștepta. Pironit, nu știa încotro s'o apuce. Era enervat, îi era foame, era târziu. Ce să facă ?

In fața ușii, în noaptea adâncă, farurile mașinii luceau ca doi sori. Se rezemă cu cotul de capotă și, scoțându-și pălăria, scutură capul, asvârlind privirea spre cer. Din vălul nopții luna îi surâdea ademenitor... ca și acolo... Acolo în mijlocul naturii, în liniștea aceia!... Imbătat de parfumul serii, tonificat de aerul curat, nu putea dori decât frumosul și binele. Il apucă un dor, un dor care asemeni stupefiantelor, îi amorțea gândurile, tristețea... se așeză la volan, aprinse o țigară... își făcu loc între pernele mașinii și porni din nou acolo, spre poezie, flori, lună... și pace,... la „kilometrul 24".

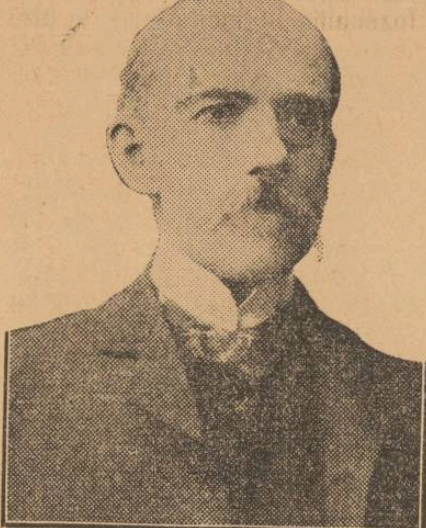
MAYCA SAVU

Cum scria Henri de Régnièr

Intrebat de Paul Leautaud cum și-a scris romanele, dela început, dela găsirea subiectului până la cuvântul „Sfârșit", iată răspunsul lui Henri de Régnier:

„Intâi îmi găsesc subiectul, primul punct de plecare și sfârșitul. Toate acestea iau mai întâi o formă vizuală, apoi

HENRI DE RÉGNIER

încep să se închege personagiile. Asupra lor iau câteva însemnări scurte, apoi las totul și continui să mă gândesc".

„Incetul cu încetul se organizează scenele una după alta și cartea ia naștere în trăsături principale, cu lacune mari fie în privința persoanelor, fie în privința descrierilor sau desfășurării evenimentelor.

„In orice caz, lucrul meu încetează și imediat încetez și eu de a mai gândi la ceea ce a fost.

„Apoi, într'o zi încep să scriu repede, fără să recitesc, într'o caligrafie aproape de necitit. Aceasta e opera mea cea mare. Pe măsură ce scriu inventez și, deși munca e grea, nu mă opresc, merg înainte.

„Intre timp, nu mă gândesc la cartea mea decât în timpul cât scriu; îndată ce încetez lucrul nu mă mai preocupă opera.

„In această primă redactare am scris cea mai importantă parte, totul chiar, în afară de preocuparea de formă. Atunci încep să recopiez și să refac. Retușez, aranjez și fraza devine frază.

„Odată terminată această retușare, cartea se poate citi, dar are multe lacune. Atunci o recopiez, o aranjez, o prescurtez și îndată începe să-și capete forma. Ca să sfârșesc, mai e nevoie de-o revizuire foarte serioasă.

„Cartea odată imprimată și publicată nu mă mai interesează, o uit chiar".

Viaţa sentimentală necunoscută a lui Napoleon Bonaparte

L-am lăsat pe Napoleon la şcoala de cadeţi din Brienne. Aici fiind, tot a mai stăruit mult timp în mintea lui amintirea plăcută a Leonorei, care-l urmărea până şi'n somn. Dar, cu timpul, rătăcirea aceasta precoce dispăru, tot atât de neînţeleasă, după cum apăruse.

Nu tot aşa avea, însă, să mai fie iubirea pentru el, acum când trecuse de cincisprezece ani. Şi, să vedem de ce.

Printre frumuseţile oraşului, aceea asupra căreia el îşi fixase în deosebi ochii, era domnişoara Eugenia M..., unica fiică a unui mic moşier.

Statura mijlocie, dar chipeşă a acesteia, trăsăturile ei alese, pielea ei albă şi catifelată, făceau din ea un model de perfecţiune şi de graţie. Zi după zi, ochii lui Napoleon o căutau pretutindeni, dar virtuţile ei şi acelea ale familiei, o încercuiau într'o barieră greu de trecut, iar titlul de elev dela Brienne, carieră căreia Napoleon i se destinase, adăuga noui obstacole posibilităţii de a o cunoaşte.

Dar putea să existe, oare, vreun obstacol de neînfrânt pentru Napoleon? Nu mult prea târziu avea să uimească prin planul asedierii fortăreţei Toulonului. Avea, oare, să se gândească mai mult acum la planul care să-l ajute să pătrundă în apropierea aceleia care începuse să-i turbure preocupările şcolăreşti?

Greuze — Bonaparte locotenent

Abia o zărise pe Eugenia şi nu-i trebuise mult să afle că tatăl ei cultiva pentru plăcerea fiicei lui o grădină de flori de toată frumuseţa. Aceasta era despărţită de casă printr'un şanţ adânc cu apă curgătoare, care se putea trece pe o punte formată dintr'o singură scândură. Locul acesta deveni ţinta tuturor plimbărilor şcolarului nostru, care într'o bună zi îşi luă inima'n dinţi şi sări în grădină. Dar, cum îngrăditura care înconjura grădina, pe lângă şanţ ,nu era deloc înaltă, îi fu foarte uşor tatălui Eugeniei să-l zărească şi să vină să-i ceară socoteală pentru contravenţia săvârşită. Acesta era tocmai scopul pe care Napoleon dorea să-l ajungă, căci, odată intrat în vorbă cu bătrânul M..., el se prefăcu că simte pentru flori o pasiune egală cu a acestuia, dacă nu chiar mai mare. Rezultatul fu că de atunci i se admise în mod oficial cadetului Napoleon accesul în grădină.

Nu bănuise bietul tată că iubitorul acesta de flori minţea, numai şi numai pentru a isbuti să vorbească Eugeniei, singura floare mai frumoasă şi mai îmbătătoare dintre toate florile grădinii.

Dar ambiţia lui nu se putea mulţumi numai cu atât. Dorea cu orice chip ca Eugenia să-l încarce cu laude, să-l numească binefăcătorul ei, prietenul, salvatorul tatălui ei. Ţinea neapărat ca profesorii şcoalei, camarazii şi localnicii să-l dea ca exemplu de curaj şi de cavalerism.

A-şi atinge această ţintă, nu era tocmai greu pentru cadetul Bonaparte. Era de ajuns să scoată din cuie pe sub ascuns puntea peste care tatăl Eugeniei trecea şanţul în grădină şi după aceea s'o pună la loc în aceeaş poziţie, în aşa fel ca să nu se bage de seamă că era câtuşi de puţin deranjată. Zis şi făcut. Odată acest plan pus în aplicare totul decurse aproape întocmai cum prevăzuse Napoleon. Când d. M... se pregătea să treacă puntea dincolo, nici nu făcuse bine doi, trei paşi şi scândura îi alunecase de sub picioare, iar bătrânul se văzu căzând bâldâbâc în apă. Napoleon care stătea la pândă furişat într'un tufiş, atâta aştepta doar. El se năpusti înnot după bătrân, îl prinse şi-l scoase la mal. Innecatul nu-şi venise, însă, bine'n fire şi salvatorul leşină la rândul său, dar leşină într'adevăr şi aşa cum nu plănuise. D-nul M..., recunoscând în salvator pe vizitatorul grădinii sale, porunci să fie dus numaidecât în casa sa şi să i se dea toate ajutoarele. Dac'ar fi ştiut, bietul, că Napoleon se jucase de-a înnecul cu el de dragul Eugeniei!

Venind chirurgul şcoalei, declară că ar fi fost periculos să se transporte bolnavul la colegiu. Şi astfel Napoleon rămase trei zile în casa tatălui Eugeniei, în casa ei. In aceste trei zile. starea lui fu destul de îngrijorătoare, dar într'a patra, când se deşteptă ca dintr'un somn adânc, cine putea fi mai fericit decât el? Eugenia veghea singură la căpătâiul lui. Napoleon îi luă mâna şi i-o duse la inima lui cu o turburare pe care nu şi-o putea stăpâni. Eugenia cea nevinovată nu văzu în acest gest decât bucuria pe care el o simţea pentru restabilirea lui, dar deja săgeata pe care o aruncase unul, străpunsese inima celuilalt.

In zadar virtutea şi educaţia luptară câteva luni în şir împotriva iubirii ce mijea în sufletul ei, căci în cele din urmă trebui să-i asculte glasul. Şi într'o noapte i se dărui toată, fără rezervă, iar Napoleon, în faţa naturii, jură Eugeniei lui că nu va avea niciodată o altă soţie. Nu minţea atunci şi vom vedea aceasta mai târziu.

Când într'o seară, după ce escaladase zidurile şcoalei, el se ducea spre casa Eugeniei, zări un bărbat care urmărea o femee ce părea că merge spre şcoală. Aceasta, ascunzându-şi faţa sub un voal, îl respingea cu tărie, fără să rostească, însă, vreun cuvânt, iar urmăritorul, fără să-i facă silă, părea să n'aibă alt scop decât să afle cine era ea. Napoleon nu stătu mult la gânduri şi se aruncă între ei, întrebându-l pe bărbat cu ce drept se încăpăţâna să pătrundă un secret, care era poate nevoe să-i fie ascuns.

— Sânteţi, presupun, amantul acestei doamne, răspunse necunoscutul. Atunci mă retrag, nu de teamă, dar pentrucă nu intră în vederile mele să turbur întâlnirile altora. De vă îndoiţi de aceasta, sânt gata să vă dau toate satisfacţiile ce-mi cereţi.

— Procedeul dv. este atât de mărinimos, reluă Bonaparte, că nu mai stau o clipă la îndoială să vă declar că această doamnă este prietena mea, că eu sânt elev al Şcoalei militare şi că vă încredinţez soarta acestor doi tineri cari nu v'au făcut niciodată vreun rău.

— Iată numele meu, adăogă necunoscutul. Pe al dv. îl ştiu. Işi dădură mâna şi acesta se îndepărtă.

Napoleon credea că minte şi se felicită de minciuna sa. Un singur lucru îl miră, însă: femeia aceasta nu se îndepărta. Se apropie de ea şi-i luă mâna într'a sa. Gestul acesta era aproape o infidelitate faţă de Eugenia... dar, nu! căci femeea voalată era chiar ea... Intârzierea iubitului ei o făcuse să-şi piardă răbdarea şi, deghizată astfel, alergase, cu orice risc, să-i iasă înainte. Un bărbat, surprins să vadă la ora aceea o femee singură peste câmpuri, o urmărise. Eugenia îl cunoştea şi deaceea îşi ascunsese faţa de el, când Napoleon sărise în ajutorul ei.

Numele acestui bărbat era F... de ... B... Impăratul de mai târziu al tuturor francezilor îşi aminti de serviciul, pe care acesta i-l făcuse odată cadetului Napoleon dela Brienne, şi-l răsplăti din plin, făcându-l ministru, ambasador, consilier de stat. Şi Impăratul, cu toate acestea, a fost acuzat de ingratitudine!

Dragostea lui aprinsă pentru Eugenia nu i-a înrăurit însă, întru nimic sârguinţa pentru carte. El îşi vedea de teme cu aceeaş înfrigurare şi sorbea cu aceeaş sete nesăturată lecturile istoricilor clasici: **Plutarh, Polibiu**, Arrian, Quintus **Curtius**.

Preocupările lui **profunde** pentru studii îl ţineau departe de hărmălaia colegilor lui, cari îl botezaseră singuratecul şcoalei.

Se scurseră astfel paisprezece luni de dragoste. Dar, după aceasta, progresele mari pe cari le făcuse la studii, determinară pe protectorii săi să-l trimită la Şcoala Militară din Paris. Noutatea îi fu comunicată de Père Patrault, dascălul lui de matematici, acela pe care avea să-l ia mai târziu în suita sa, punându-l să-i redacteze acea faimoasă corespondenţă cu papa, în timpul campaniei din Italia.

Certificatul, care-i determinase admiterea, era conceput în aceşti termeni, cu atât mai străluciţi pentru tânărul Napoleon, cu cât, în afară de teme, el nu făcuse nimic altceva pentru a fi iubit de maeştrii lui:

„D-nul de Bonaparte (Napoleon), născut la 15 August 1769, a terminat cei patru ani de studii (şi chiar peste). Talia: Patru picioare, zece schioape şi zece linii. Constituţia: Robust şi sănătos. Caracter: Supus, blând, onest, recunoscător. Purtarea: Extrem de regulată. S'a distins întotdeauna prin aplicaţiunea sa spre matematici. Ştie binişor istoria şi geografia patriei. E destul de slab la exerciţiile distractive, iar latina n'a făcut-o decât în anul al IV-lea. Va fi un marinar excelent. Merită să treacă la Şcoala militară din Paris".

Certificatul acesta era totuşi mai puţin măgulitor decât aprecierea pe care cavalerul de Kéralio, inspectorul celor douăsprezece şcoli militare ale regelui, şi-o formase asupra elevului Bonaparte dela Şcoala din Brienne, cu ocazia inspecţiei din 1783. De Kéralio rămase uimit de răspunsurile lui Napoleon, de ascuţimea minţii lui şi de calităţile puţin obişnuite de care el dădea dovezi. Elevul nu răspunsese strălucit decât la întrebările din matematici şi din istorie, iar călugării dela Brienne voiau să-l reţină încă un an pentru a-l perfecţiona în limba latină. Cavalerul de Kéralio se opuse categoric la aceasta, spunând: „Ştiu ce fac, dacă chem acest tânăr cu atâta grabă la Paris. Intrezăresc în el o scântee, o plantă rară, care se cere cât mai grabnic cultivată". Şi într'adevăr întrezărirea aceasta n'avea să fie desminţită de viitor. De Kéralio nu numai că stărui cu ultima energie ca elevul Bonaparte dela Şcoala din Brienne să fie trimis cât mai neîntârziat la Şcoala Militară din Paris, dar chiar îi uşură intrarea în această şcoală, acordându-i o dispensă de vârstă, căci era prea mic, şi **favorizându-l** la examen pentru a fi **admis**.

Nimeni nu **bănuia** că alegerea pe care inspectorul de Kéralio şi-o fixase asupra lui, era o lovitură năprasnică pentru tânărul de cincisprezece ani. Cât n'ar fi dorit să i se mai prelungească şederea în oraşelul Brienne, căci elevul Napoleon era, doar, cel mai fericit dintre amanţi.

Da, hotărîrea aceasta de a fi trimis la Paris fu o adevărată lovitură de trăznet pentru cadetul Bonaparte. Nici moartea mareşalilor săi străluciţi Dessaix, Lannes, Duroc, n'avea să-l îndurereze mai târziu, după cum el înussşi a mărturisit aceasta, atât cât îl îndureră la această vârstă despărţirea de Eugenia. Şi cum n'ar fi fost aşa, când Eugenia cea rămasă în urma lui, era iubirea nevinovăţiei lui?! Şi tot aşa, nici Jozephina şi nici Maria Luiza nu-i vor sfâşia întru târziu inima, aşa cum i-a sfâşiat-o acum gândul că trebuia să lase în urmă o iubire idolatră.

Casa familiei Bonaparte la Ajaccio

Despărţirea dintre cei doi îndrăgostiţi a fost crudă, dar Eugenia o îndură cu un curaj, pe care Napoleon nu-l bănuia.

Era în 1785, când el sosi la Paris, în acest oraş care avea să fie într'o zi capitala Imperiului său. La Şcoala Militară de aici, el nu găsi decât o pepinieră de cască-gură. nişte filfizoni îngâmfaţi de titlurile de bătrâni gentilomi scăpătaţi ale părinţilor lor, care, chiar dacă mureau de foame, stăteau totuşi cu nasul sus. Delavaugère, unul dintre ei, voi să şi-l facă prieten; dar, când colo, Napoleon îl prinse de guler şi-l sgâlţâi cu putere, strigându-i: „Ştii tu, mizerabile, îi zise el, că eu sânt compatriotul lui Paoli corsicanul?" Nu-i trebui mai mult noului venit ca să-şi atragă respectul întregii şcoale. Delavaugère a murit în serviciul său la trecerea funestă a râului Berezina, în timpul expediţiei dezastruoase din Rusia. El era căpitan de dragoni.

Ducându-se la Şcoala Militară din Paris, Napoleon rămase cu totul credincios aceleia pe care la Brienne o numise soţia sa.

Aici, în mijlocul camarazilor, pe care îi domina cu străşnicia aptitudinilor lui, el arăta un gust pronunţat spre **singurătate**, care-i mărea şi mai **mult reputaţia**. Stând deoparte, el **se hrănea** cu gândurile lui şi aş**tepta cu** înfrigurare revederea aceleia care-i era mai scumpă decât viaţa. Fericirea aceasta nu-i fu, însă, de lungă durată. O scrisoare a Eugeniei, datată din 4 Aprilie 1785 şi scrisă cu mână tremurândă, îl vestea că această fiinţă atât de gingaşă îşi trăia ultimele clipe. Bonaparte nu stătu o clipă la gânduri şi alergă la d-nul de Marbeuf, protectorul său care acum era în Paris. Acesta cunoştea povestea ajutorului pe care protejatul său îl dăduse d-lui M..., la Brienne, când bătrânul era să se înece. El găsi foarte firească dorinţa lui Napoleon de a merge să împărtăşească durerea pe care trebuia s'o încerce un bătrân la patul de moarte al unicei lui copile. Permisiunea cerută îi fu acordată. Napoleon nu pierdu o clipă măcar şi a doua zi de dimineaţă sosi la Brienne. I se spuse că Eugenia îl aşteptase să-şi dea sufletul în braţele lui.

Durerea tânărului nu cunoscu margini. El se năpusti peste cadavrul ei şi i-l acoperi cu sărutări. Petrecu toată noaptea contemplând aceste rămăşiţe atât de adorate şi ochii cei închişi de moarte. In zadar fu sfătuit să nu urmeze moarta la locul cel din urmă, căci el respinse cu toată puterea orice sfat şi porni în fruntea cortegiului funebru. Lumea toată plângea cu hohote. El singur, neclintit, cu fruntea rece şi întunecată, suferea mai mult decât lumea toată, se înăbuşea! Iar când ultimii bulgări de pământ căzură peste sicriu, străbătu mulţimea ca un nebun, se urcă în trăsură şi porni spre Paris ca un fulger.

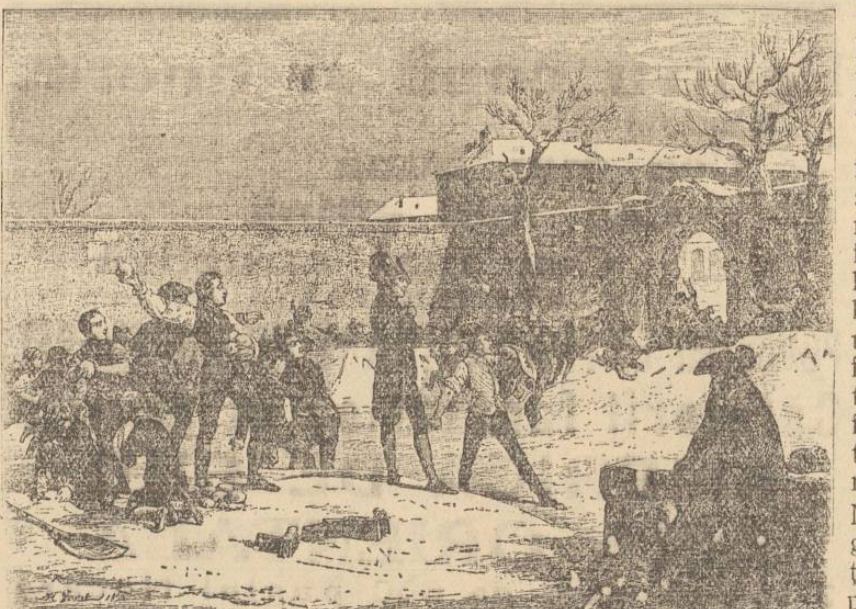
Acest episod al istoriei lui Napoleon constitue una din piesele cele mai justificative ale vieţii lui, răspunzând groaznicei calomnii a unui om care i-a fost coleg de studii la Brienne şi, mai târziu, locotenent în serviciul său. Pentru a se răzbuna de unele neajunsuri, pe care le meritase, acesta a îndrăznit să afirme că Napoleon o otrăvise pe Eugenia.

S'a găsit un englez care, într'o culegere de minciuni mişeleşti, a răspândit această infamă calomnie. Şi ceeace e mai groaznic, s'au găsit francezi cari să le citească şi să le creadă!

. . . .

Moartea Eugeniei îl făcu pe Napoleon să reflecteze multă vreme asupra urmărilor unor astfel de zălogiri sufleteşti. El îşi propuse cu energie să nu mai aibă în viitor decât metrese şi niciodată o iubită, în adevăratul sens al cuvântului, iar din intrigile amoroase să nu mai facă decât flirturi şi niciodată fapte mari. Numai că firea lui năvalnică nu-l va lăsa să se sustragă farmecelor femeii.

Cu aceste gânduri înfipte în suflet, el se îndreptă într'o seară spre rue des Bons Enfants, renumită pe-atunci prin seraiul de frumuseţi pe care îl ţinea aici o bătrână curtizană numită la Dubois. Ajuns aici, el se hotărî să urce scările şi să intre. Nu mică-i fu mirarea, când înăuntru fu întâmpinat de o fată chiar foarte frumoasă, o brunetă tânără de tot şi aproape timidă, care îl primi fără răceală şi fără grabă. Numai mizeria o aruncase în ghiarele acestei case de perdiţie. Părăsită de părinţii ei şi neputându-şi îndestula nevoile printr'o muncă demnă, ea apucase această cale, devenind, pe nesimţite, fiica luxuriei publice, pentru a nu muri de foame.

Horace Vernet — Copilăria lui Napoleon

Tonul ei de naivitate şi chiar de candoare, îl mişcă pe tânărul elev. El îi promise să mai vină şi se ţinu de cuvânt. Făcu chiar mai mult: îi oferi micile lui economii, banii ce-i dădea d-nul de Marbeuf, când şcolarul ieşea în oraş, ajutoarele neînsemnate, pe care i le trimitea mama lui la şcoală din micile ei economii. El simţi că aceasta tot nu era de ajuns, dacă biata fată va rămâne să-şi târască mai departe aceeaş viaţă. De aceea, el îi propuse să părăsească această casă publică şi să se retragă într'o cămăruţă, pe care el se declară gata să i-o închirieze şi să i-o mobileze. Cu ce avea să-i mai dea el şi cu ce avea să mai câştige şi ea lucrând broderie, Napoleon credea că ea va putea face faţă existenţei ei zilnice.

Oferta tânărului nu constituia deloc un lux prea mare care s'o orbească pe biata fată. Ba dimpotrivă, luxul acesta nu era deloc departe de sărăcia care o aruncase în această mocirlă. Totuşi, încrederea mare cu care Bonaparte îi comunică fetei aceastâ propunere, îndemnă încrederea ei. Ea îi primi oferta cu înflăcărare şi chiar în seara aceea Louise Létang, acesta este numele ei, se instală într'o cameră frumoasă în rue de Babylone, foarte aproape de Şcoala Militară.

Napoleon nu avu să se căiască că cedase interesului pe care ea i-l inspirase. El găsi în Louise mai mult decât o metresă, decât o amantă. Ea deveni prietena lui, tovarăşa tuturor bucuriilor şi tuturor suferinţelor lui. O singură supărare îi turbura fericirea pe care el o simţea lângă ea, şi anume aceea că nu putea ieşi dela şcoală ca s'o vadă decât de două ori pe săptămână. Era prea puţin, căci el ar fi vrut s'o vadă în fiecare zi.

Intr'o după amiază, când elevii erau în recreaţie, cineva veni să-l anunţe că unul dintre prietenii lui din oraş dorea să-l vadă. Când ieşi, el văzu, într'adevăr, în faţa lui un tânăr, care, însă, dela distanţă îi păru necunoscut. Acesta, la apariţia lui, alergă spre el şi, nici una, nici două, i se aruncă în braţe, înainte ca Napoleon să fi avut timpul să-l recunoască. Acest tânăr nu era decât... Louise îmbrăcată într'un frumos călăreţ, svelt, îndrăzneţ şi nelăsând să i se bănuiască nimic femeesc. Profesorul lui Bonaparte, care i-l prezentase pe frumosul necunoscut, nu fusese singurul păcălit al acestei straşnice mistificări.

Ce se întâmplase? Louise moştenise din senin o mică avere în urma morţii neaşteptate a tatălui ei. Şi, cum ziua revederii celor doi amanţi era prea îndepărtată, ea se grăbise să vină să-i comunice chiar în aceeaşi zi iubitului ei noutatea aceasta îmbucurătoare şi să-i exprime în fel şi chipuri bucuria pe care o simţea ea că a ajuns însfârşit să nu mai fie o povară pentru el. „Sărmane Napoleon, repeta ea, cât am suferit gândindu-mă că întreţinerea mea ţi-a creiat lipsuri atât de grele la vârsta ta! Acum calvarul s'a terminat. Voi cumpăra un magazin de lingerie şi, la rândul meu, îţi ofer ospitalitate. Şi, fiindcă tu nu poţi veni la mine oricând, voi veni eu să mă amestec mereu în recreaţiile tale, deghizată aşa cum mă vezi".

Louise nu întârzie să-şi pună în execuţie marele ei proiect. Opt zile după aceea ea era linjereasă în rue de Seine.

Nu făcea vâlvă, în vremea aceea, la Paris şi în toată Franţa, decât descoperirea baloanelor. Intr'una din zile, inventatorii Charles şi Montgolfier, fixaseră o demonstraţie cu noua descoperire în Camp-de-Mars, unde voiau să lanseze un balon. Atâta-i trebui lui Napoleon, ca să rezerve şi Louisei plăcerea necunoscută a acestui nou spectacol. Louise răspunse chiar cu grabă invitaţiei lui şi-l însoţi la locul demonstraţiei, îmbrăcată băeţeşte. Ajuns acolo, primul gând al tânărului elev dela Şcoala Militară, fu ca să-i propună şi ei să ia loc în nacela balonului şi să se'nalţe în văzduh împreună cu el, deasupra norilor şi a trăznetelor! De data aceasta, Louise, care nu putea fi atât de curagioasă, nu numai că nu se mai grăbi să răspundă invitaţiei lui Napoleon, dar chiar se cutremură la gândul ca s'o primească. Ea credea că prin această manevră îl va determina şi pe Napoleon să renunţe la hotărîrea lui îndrăzneaţă. Se înşelă, însă, căci el luase această hotărîre cu toată cutezanţa firii lui şi nu renunţă la ea nici în ruptul capului. Şi astfel, Louise preferă să piară împreună cu el, decât să-l vadă pierind singur.

— Nici un pericol nu ne ameninţă, o încurajă Napoleon, luând-o de mână. Haide! De altminteri, dacă invenţia s'ar prăbuşi, ce-ţi pasă? Ne vom înlănţui unul în braţele altuia şi ne vom prăvăli împreună. Astfel, curajul ne va fi încununat de glorie. Ce vrei mai mult?

Contesa de Genlis, la 20 de ani

— Te urmez, răspunse Louise, deplin convinsă.

Cei doi curagioşi se apropiară de locul ascensiunii. Napoleon aduse la cunoştinţă proectul său aceluia care părea să prezideze preparativele.

— E cu neputinţă, domnule, răspunse scurt acesta. Nu sântem deloc siguri de mersul aerostatului.

— Dar eu sânt sigur, reluă Napoleon pe un ton hotărît şi înălţându-se pe vârful picioarelor.

— Nu se poate una ca asta! se amestecă brusc un al treilea intervorbitor. Vi s'a spus. Retrageţi-vă!

Napoleon, care nu era obişnuit cu un ton atât de autoritar, nu se putu răzbuna altfel decât scoţându-şi sabia şi dând cu ea două lovituri aerostatului. „Ei, bine! zise el încruntat, dacă eu nu plec cu el, nici el nu va pleca fără mine!"

Mulţimea care era de faţă, aplaudă indignarea elevului şi toată lumea care fu martoră la această scenă, voia să fie lăsat să se urce în balon elevul şi camaradul lui. Abia cu chiu, cu vai, proprietarii balonului restabiliră liniştea.

In 1789, Bonaparte se prezentă la concurs pentru arma artileriei. Examenul său fu atât de strălucit, încât fu numit pe loc sublocotenent în regimentul de la Fère. Inchipuiţi-vă, avea şaisprezece ani, şi-şi începuse cariera militară! Maestrul Leguille, profesorul său, care era însărcinat cu formarea listei candidaţilor, trebuia să arate în dreptul fiecăruia, locul naşterii, caracterul şi aptitudinile elevului. In dreptul numelui lui Bonaparte, el scrise: „Corsican de obârşie, studios, singuratec, plin de îndrăzneală. Va ajunge departe, dacă împrejurările îl favorizează".

A doua zi de dimineaţă, Napoleon o îmbrăţişase pe Louise şi gonea pe drumul Valenciei. Regimentul de la Fère avea garnizoana în acest oraş.

(URMEAZĂ)

Prelucrare de
G. I. GEORGESCU

CRONICA MODEI

'Acum zece ani am luat parte la un banchet al asociaţiei femeilor creatoare şi lucrătoare în toate ramurile muncii din Paris, **„les sorroptimistes"**, alături de doamna **Jeanne Lanvin,** singura mare croitoreasă din Paris, care, având renume înainte de războiu, şi-a mărit încă şi mai mult atelierele şi faima, de la războiu încoace.

— „Viaţa mea, — îmi povestea ea, — a fost o lungă şi grea luptă pentru ca să mă pot ridica de la locul umil de lucrătoare, la lucrătoare de mâna a doua, apoi la premieră, **esseyeuse,** modelistă şi să ajung în fine să mă instalez, modest, foarte modest, „pe cont propriu".

In adevăr, ea a început prin a deschide o prăvălioară de mode într'o cameră de servitoare, din strada Manché Saint Honoré. Trecând apoi în altă cameră, tot de servitoare, dar mai mare, mai încăpătoare, a început să confecţioneze şi rochiţe de copii. Astfel, a strâns ban cu ban până a pus piciorul în prag: a închiriat un apartament, la ultimul etaj, Faubourg Saint Honoré, şi şi-a creiat primele modele. A închiriat rând pe rând toate etajele, apoi imobilul vecin şi pe cel din faţă, a legat între ele apartamentele prin scări, înainte de a avea ascensoarele aurite de astăzi.

Muncă, muncă, voinţă şi stăruinţă, acesta este exemplul pe care-l oferă una dintre reginele gustului, care menţine, peste graniţe şi în ciuda tempestelor ce ameninţă lumea, magia Parisului.

D-na Lanvin cutreeră ţările, cercetează muzeele şi bibliotecile, caută să pătrundă misterele cochetăriei la sursa ei primitivă. Am văzut-o printre congresiştii şi congresistele „Presei Latine" la congresul din Antile; la deschiderea stagiunii este în totdeauna la locuinţa ei din Faubourg Saint Honoré, utilizând tot ce a primit din izvoare străine, spre a alimenta, a îmbogăţi şi a varia creaţiunile parisiene. In ele inspiraţia, ori de unde ar fi, se supune geniului şi supremului gust parisian.

„J'enfante ailleurs,-zice Jeanne Lanvin, — mais je crée à Paris".

In adevăr, moda lumii se alimentează din cele două mari colecţii de sezon ale marilor case de croitorie: cea a modelor de iarnă, care se prezintă la începutul lunii August şi acea a modelor de vară, prezentată în Februarie. Pe lângă acestea mai sânt două prezentări ale micilor colecţii de mi-sezon: în Aprilie pentru complectarea modelor de vară şi la finele lui Octombrie pentru complectarea rochiilor de iarnă şi primăvară.

In prezent sântem deci în posesiunea tuturor creaţiunilor dela care urmează să ne inspirăm până în marele sezon de iarnă.

Moravurile noui creiază mode noui nu numai în arta de a ne îmbrăca, ci, mai ales, în arta de a ne desbrăca pe plaje.

Astfel, s'au născut pe rând pijamalele, short-ul, costumul „bain de soleil", „pareo"; dar nici una nu a luat locul celeilalte, ci numai a îmbogăţit colecţia şi a variat-o cât s'a putut. Alegerea însă este mai greu de făcut.

Oricât de bine ar fi făcută o femee, nu există perfecţiune; şi lumina soarelui este crudă şi necruţătoare.

De aceia, trebue să ne cunoaştem foarte bine şi în amănunt înainte de a ne face garderoba de plajă, căci adesea un mic defect, o mică greşală are consecinţe nebănuit de rele, un defect, atenuat de arta croitorului sau a croitoresei, poate trece neobservat într'un salon, dar poate deveni intolerabil pe plajă.

Prima grijă trebue să fie proporţia între tors şi gambe. Pentru ca o femee să poată purta shortul cu avantaj, trebue să aibă membrele inferioare exagerat de lungi, ca orice „Girl" de Music-Hall. Shortul, aşa cum se face obişnuit, tae linia coapselor la zece centimetri deasupra genunchilor, fiind larg şi în cute după moda actuală.

Din această cauză silueta ia o înfăţişare greoae, pierzând supleţa şi svelteţa de care poate nu e lipsită în realitate. Mai ales femeia cu picioarele scurte va fi dezavantajată, trebuind să renunţe cu totul la costumul acesta atât de comod la sporturi ca şi la jocurile de plajă.

Prima grijă deci a femeii trebue să fie constatarea proporţiilor.

Torsul, din creştetul capului până la scobitura stomacului, pentru a fi normal, trebue să reprezinte a **treia parte din înălţimea totală.** Plus cinci centimetri pentru femeeia mică, şase centimetri pentru cea înaltă.

Lungimea membrelor inferioare, din partea interioară, de sus şi până la talpa picioarelor, după canoanele antice, trebue să fie egală **cu jumătatea înălţimii corpului,** plus trei centimetri pentru cele mici, trei centimetri jumătate pentru cele înalte.

Casele de croitorie au creiat, având în vedere aceste consideraţii, costume de plaje dintr'o bucată, cu talia bine marcată şi chiloţii foare scurţi, degajând coapsa.

Dar cum ar fi prea indecent ca ţinută, s'au creat rochii de lenaj, albenă sau pânză, încheiate cu nasturi şi putând fi puse şi scoase foarte uşor.

Femeile forte sau scurte în picioare adoptă de preferinţă pijamaua clasică, lungă şi largă.

Short-ul nu vine bine de cât celor ce se apropie de tipul anglo-saxon, cam băeţoase, cu torsul scurt, membrele svelte şi musculoase, cu muşchii aparenţi.

Pareo, adică costumul în care o bandă trece printre picioare făcându-le să nu-şi piardă nimic din lungime, iar benţile de pe părţi, încrucişându-se, formează o mică jupă, atât de scurtă în cât nu tae linia, este mai avantajos, mai ales când e dintr'o singură piesă.

In ceiace priveşte costumul de bae, puţine femei pot purta **seutien-gorge** şi **slip,** separate.

Costumele de bae ideale trebue deci să fie dintr'o singură piesă, din ţesut lastex, pentru a nu face pliuri şi a nu se deforma. Uşor decoltate în faţă, ele pot lăsa spatele cu totul gol, afară bine înţeles de cazul când persoana e prea grasă, căci atunci devine dizgraţios.

Pieptul trebue să fie susţinut şi să aibă pense destul de adânci; nimic mai urât de cât maioul care aplatisează cu totul sânii. Apoi trebue să se degajeze bine coapsa, lăsându-i toată lungimea, ceia ce nu-i posibil decât cu o materie foarte elastică.

Fiindcă lungimea chiulotei nu trebue să fie mai mult de treizeci centimetri dela talie, doamnele, care ţin să aibă coapsa pură ca linie şi mişcare, trebue neapărat să facă cultura fizică a muschilor, altfel, nefiind educaţi, sânt lipsiţi de fermitate şi îngreue silueta.

Corpul cere însă a fi supus liberei acţiuni, sub influenţa întăritoare a aerului şi a soarelui. Faceţi deci sporturi mai întâi şi apoi preocupaţi-vă de a găsi mijlocul cel mai potrivit spre a vă acoperi şi dezgoli cât mai frumos!...

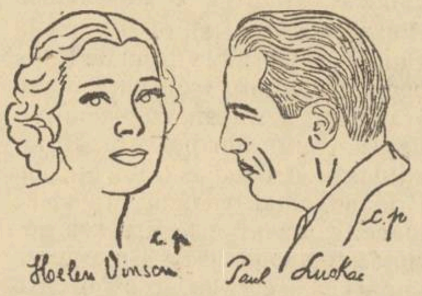
BITRIX

Dovezi

Am mai vorbit aci despre „Vârsta primejdioasă" cu ocazia unor prea hilariante lucruri în legătură cu alegerea titlurilor româneşti. De asemeni am spus, în treacăt, că acest film era foarte bine făcut şi bine jucat. Ne permitem să insistăm puţin asupra acestui lucru. Căci a răspunde de ce un film e bine făcut constitue desigur cea mai importantă problemă de cinematograf, problemă totdeodată teoretică şi technică.

Cetitorii mei ştiu că în acest spirit sânt redactate toate cronicele mele. Incă dela prima — sânt aproape cincisprezece ani

de atunci — arboram acest program. Vom căuta — spuneam noi atunci — să explicăm frumuseţea, să o fundăm pe dovezi, ca în faţa tribunalelor. Lucrul e posibil. Fireşte, faptele aduse de noi ca dovezi pot să nu fie socotite ca atari de către public. In cazul acesta noi încă nu vom fi pierdut nimic; ne vom fi făcut doar vinovaţi de afirmarea unei păreri pur personale — ceeace nici nu e propriu zis o vină (critica cinematografică curentă în fond asta face; spune: îmi place, sau nu-mi place, fără probe). Dar riscul neprimirii dovezii e foarte rar. De obiceiu asupra unor anumite lucruri toată lumea e de acord. Bunăoară cine va contesta că diversitatea de tipuri, într'un film, alcătueşte o calitate? Cine va tăgădui că unitatea temei dealungul varietăţii de episoade este un procedeu sigur de punere în valoare a unei idei artistice? Există, astfel, lucruri asupra cărora noi, contemporani şi compatrioţi de civilizaţie, avem aproximativ aceeaş părere.

Cetitorii să-şi aducă aminte de cronica trecută în care vorbeam de „Clubul femeilor", şi unde, fără să povestesc subiectul, arătam, ca un simplu profesor de anatomie, fiecare organ care compune acest organism viu ce se numeşte un film; arătam cum cutare regiune are o funcţionare mai fericită, alta o funcţionare mai defectuoasă — şi de ce. Arătam, acolo unde se putea, ce anume trebuia făcut ca să se dreagă cusurul sau ca o calitate existentă să-şi atingă randamentul ei artistic 100%.

Amintesc toate acestea pentru că a doua zi după ce am scris eu asta, am cetit o cronică franceză asupra aceluiaş film, simplă trăncăneală prin care ni se spunea că filmul e prost, că putea fi mai bun, dacă Jacques Deval nu l-ar fi făcut aşa cum l-a făcut, şi că fiind prost nu poate să ne placă şi că deci, neplăcându-ne, putem în deplină securitate să deducem că e prost. Ce deosebire — adăoga autorul — cu cellalt film al lui Jacques Deval, „Tovaritch", care e minunat, amuzant, profund, etc., (pentrucă acest film i-a plăcut autorului; de aceea e bun; şi, bineînţeles, vice-versa).

Toate, sau mai toate criticile cinematografice franceze sânt construite după acest şablon. Nici-o dovadă în sprijinul judecăţilor. Simple afirmaţii de bun şi rău, scăldate într'un stil fandosit unde vioiciunea căsnită a expresiilor rare, a vorbelor de argot şi a cugetărilor hodoronc tronc fac lectura lor încă şi mai exasperantă. In literatura proastă pe care Franţa a pus-o în circulaţie prin sistemul „Marelui Hebdomadar" (gen Gringoire, Candide, etc., şi pe care Francezii cu adevărat îl consideră ca un flagel), — poate nici o rubrică nu sufere mai tare de superficialitatea şi supărătoarea strălucire a camlotei ca rubricile consacrate ecranului.

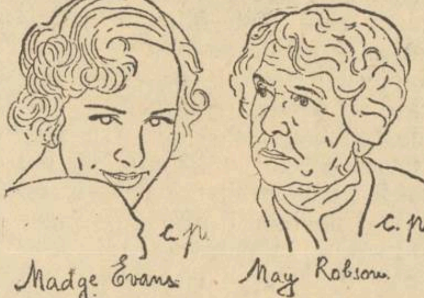
Aceste cronici ne-au servit nouă totdeauna ca model „à rebours", pentru a şti cum anume trebue să nu scriem. Şi fiindcă principala caracteristică a acelor critici era absenţa totală de dovezi, considerăm ca problema-tip a cronicelor noastre „dovedirea frumuseţii" cu fapte pozitive.

Madge Evans

Să revenim acum de unde plecasem, şi anume la filmul „Vârsta primejdioasă". Ni se arată, pentru a nu ştim câta oară un director care încet-încet se îndrăgosteşte de secretara lui. Dar ce importă ce ni se arată? Totul e cum.

Patronul e Paul Lukas, un vienez editor în New-York şi plin de tradiţiile culturale legate de exercitarea acestei profesiuni în marile oraşe din Europa. Lukas are exact capul care convine personagiului. Este frumos fără să fie Adonis, elegant fără să fie dandy, dezinteresat fără să fie chilipir, inteligent fără să fugă de chilipir, inteligent fără să fie scăpărător într'un cuvânt toate acele calităţi fizice (da fizice„ căci în cinematograf, inteligenţa exact ca şi frumuseţea se traduc prin lucruri materiale: vorbe, gesturi, etc), toate acele calităţi negative care împreună fac calitatea pozitivă desemnată prin expresia „bărbat agreabil". Şi Lukas are exact capul care trebue pentru acest scop.

Madge Evans este secretara. Fată tânără, frumoasă, de treabă, capabilă şi — lucru important: dintr'o clasă socială inferioară acelei căreia aparţine el. Aci era nodul chestiei. Aci era punctul de inferioritate al ei faţă de el (în toate celelalte ea îi era cel puţin egală). Trebuia arătat ci-

nematograficeşte acest „coeficient de plebeitate" — dacă se poate spune. Dar cum? Punând-o să vorbească vulgar? Ar fi fost fals. Pentru că dacă eşti din popor nu însamnă că trebue să vorbeşti mitocăneşte (după cum nu toţi „boierii" vorbesc distins). Apoi ar fi fost laş din partea autorului să o urîţească pe eroină, să o urîţească fără nevoie, căci e perfect admisibil ca o dactilografă să vorbească frumos, corect, muzical, nuanţat, etc. Vorbirea grosolană nu e o fatalitate a meseriei de stenotipistă.

Trebuia găsit altceva. Imbrăcămintea? Dar există midinete care au, din născare un gust rafinat pentru toaletă, siguranţă, simplicitate, ingeniozitate în potrivirea formelor şi culorilor, etc., etc.

Atunci? Problema a fost rezolvată în mod foarte subtil. Observaţi pe Madge Evans. Este

lată. Nu prea lată pentru ca asta să fie un cusur; căci e perfect frumoasă. Dar despre nici-unul din amănuntele persoanei sale nu se poate spune: „ce mic" sau „ce îngust", sau măcar „ce lung este"! Nici despre picior, nici despre sâni, nici despre gură, nici despre talie, nici despre mâni. Observaţi mânile. Sânt impecabile. Şi nu prea mari. Dar... mai degrabă mari.

E foarte interesant: descoperim, la fiecare cotitură a făpturii sale fizice, un fel de candidatură la lat; candidaturiă care nu se realizează propriu zis, ci doar ameninţă. Just cât trebue ca să ne indice deosebirea de clasă socială dintre ea şi el (căci „latul" e, în spaţiul geometriei morale, dimensiunea plebee prin excelenţă).

Există multe fete frumoase la Hollywood. Le cunosc — de pe ecran — pe principalele din ele. Şi-mi dau bine sama, — cum căutând oricât, numai Madge Evans putea realiza acest paradox de mecanică estetico-cinematografică de care vorbeam: un fizic care să redea vulgaritatea fără însă nimic vulgar.

Desigur, regisorii filmului nu s'au gândit la toate astea. Exact ca poetul care (de-aceea e doară poet) găseşte instinctiv cuvântul pe care noi, criticii, îl comentăm după aceea o jumătate de oră.

Şi toate personagiile din film sânt alese tot atât de bine. Incă odată: filmul nu-i cine ştie ce; alegerea lui Lukas sau a lui Helen Vinson nu denotă cine ştie ce merit; în schimb alegerea lui Madge Evans, din întâmplare, e foarte meritoasă artisticeşte. Acest merit trece nebăgat în samă, pentru că, din punctul de vedere al rezultatului, şi Paul Lukas, şi Helen Vinson şi Madge Evans sânt egali, egal de perfecţi ca potrivire între cap şi rol.

D. I. SUCHIANU

Pentru copii şi tineret
A apărut
Cea mai bună
Cea mai eftină
Cea mai atractivă
CARTE ILUSTRATA
POVESTIRI EXTRAORDINARE PENTRU TINERET
Călătorii fantastice în America
AMERICA DE SUD
ASIA ORIENTALA
3 volume mari, de 600 pagini fiecare
minunat ilustrat
20 LEI VOLUMUL

Cronica teatrală

„Barca pe valuri"

„Tănase şi-a schimbat genul!", — a fost exclamaţia vizitatorilor obişnuiţi ai arenei de umor dela Cărăbuş.

In locul revistei savuroase, abondentă în spirite uşoare, noua stagiune s'a deschis cu un vodevil al d-lor N. Kiriţescu, Tudor Muşatescu şi Sică Alexandrescu.

A fost însă, un divertisment tot atât de luxos ca prezentare şi decor, tot atât de bogat în situaţii comice şi în conflicte de efect, ca orice creaţiune revuistică.

„Barca pe valuri" dă viaţă dramatică aventurilor neaşteptate ale unor marinari nătângi, care străbat fără să vrea localurile de perdiţie şi saloanele festive ale lumii bune, — gloria şi decăderea într'o clipă, — provocând pretutindeni mici tragedii şi ne'nţelegeri.

Un adevărat spectacol de înseninare şi amuzament.

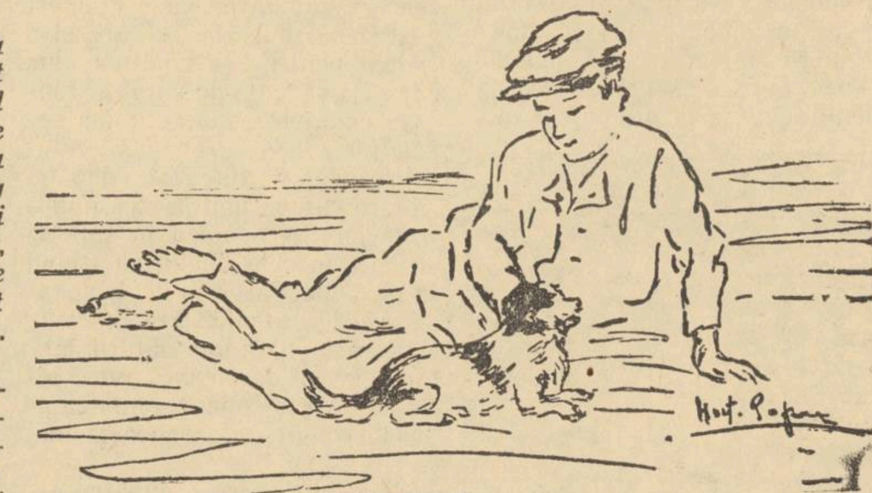

TĂNASE

In rolul celor doi marinari poznaşi au apărut d-nii C. Tănase şi Giugaru, şarjând inteligent, dând replici prompte, pline de haz şi conturând astfel două tipuri de excelentă compoziţie.

In celelalte roluri, schiţe pitoreşti, vrednice de relevat, au realizat d-nii Talianu, Roman, V. Lăzărescu; d-rele Renée Annie, Maud Mary, Annie Capustin.

Decorul — extrem de sugestiv.

Edmond Jaloux la Academia Franceză

Se ştie că, în ultima vreme, Academia Franceză a avut trei fotolii vacante. Erau fotoliile decedaţilor Paul Bourget, Jacques Bainville şi Pierre de Nolhac.

Locul celui din urmă a rămas deocamdată neocupat, deoarece niciunul din cei cinci candidaţi dornici să înlocuiască pe marele istoric şi latinist, n'a obţinut majoritatea.

In schimb, locul lui Jacques Bainville, istoricul atât de literat şi de subiectiv, istoricul **en titre** al dreptei franceze, a fost ocupat de romancierul catolic Joséph Pequidoux.

Pentru acest fotoliu, a candidat şi d. André Maurois, care însă n'a obţinut decât zece voturi, câtă vreme d. Pesquidoux a obţinut şaisprezece voturi.

O alegere care pare a fi mai puţin discutată este aceia a d-lui Edmond Jaloux în locul lui Paul Bourget.

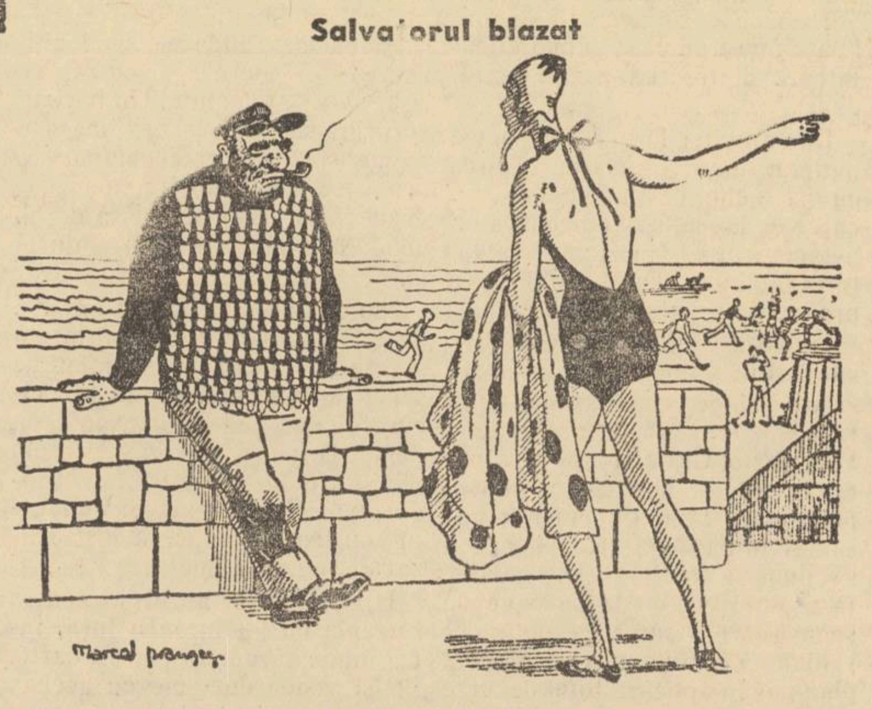
Fără să fie din şcoala „psihologistă" a predecesorului său şi fără să aibă gloria europeană a acestuia, d. Edmond Jaloux este un romancier viguros şi fecund, care a zugrăvit nenumărate personaje interesante.

Dar pe lângă numeroase nuvele şi romane, noul ales al Academiei Franceze a scris o serie de portrete literare şi studii critice care constituesc adevărata sa valoare în mijlocul culturii contimporane a Franţei.

Apoi, d. Edmond Jaloux a avut o intensă activitate de iniţiator în literaturile germană, engleză şi americană pentru cititorii francezi, atât de refractari faţă de producţiile străine. D-sa a condus şi conduce o serie de colecţii care publică excelente traduceri din aceste literaturi, traduceri precedate de prefeţe documentate şi însufleţite pe care le semnează noul academician.

D. Edmond Jaloux colaborează intens la „Revue des deux mondes", la „Le Temps" şi la „Les nouvelles littéraires" cu articole de critică literară care sânt urmărite cu interes şi au o deosebită autor

Salvatorul blazat

— Ce mai aştepţi ? De ce n'alergi într'ajutor?
— Nu mai am loc pentru o nouă medalie...

A. D. XENOPOL

O pagină din trecut

Clasele sociale

(In epoca Fanarioţilor)

Boerii de odinioară „credeau că-s oameni fără pereche în lume şi că lor li se cuvine dreptul suprem să stăpânească asupra supuşilor pe care-i tratau ca pe nişte câini".

Intre aceste clase se stabilise nişte reguli cu atât mai precise pentru deosebirea rangurilor, cu cât, fiind cu toţi boeri, s'ar fi putut mai uşor întâmpla amestecul. Aşa, bunăoară, un boerănaş de clasa treia sărută poala antereului unuia de clasa întâia; boerul de starea a doua îi sărută mâna, iar cei de rang egal din clasa întâi se sărutau pe barbă. Cel mic sta în picioare, cu giubeaua strânsă la piept şi într'o postură umilită înaintea unui boer mare; cel ceva mai căftănit se aşeza cu sfială pe un colţ de scaun, iar cei egali în rang stăteau alături pe divan cu picioarele subt ei.

Cel mic se adresa puternicului zilei cu: Milostive stăpân, Măria ta, Luminarea ta, sau cu cuvintele greceşti: Evghenestate, Eclambrotate, — la care magnatul răspundea cu: arhonda, fraţica sau **mon cher.** Cel mai slab scria celui pogorît cu hârzobul din cer: „Sărutându-ţi tălpile, sânt al Măriei tale prea plecat şi supus rob" şi primea drept răspuns un simplu: „Al d-tale gata".

Pe lângă aceste deosebiri care se arătau în raporturile dintre ranguri, mai erau şi altele menite a documenta în chip absolut înălţimea acestora: aşa, mărimea şlicurilor care la boerii cei de clasa întâi atingea proporţii uriaşe, dreptul de a purta barbă, de a se închina întâi la icoane în biserică şi a lua anafură înaintea celorlalţi, dreptul de a fi ras pe cap şi la ceafă de bărbierbasa, acela de a fi ridicat de subsuori la urcarea scărilor palatului, favoarea de a lua dulceţi, a bea cafea şi ciubuc la curte, în sfârşit dreptul exclusiv de a se preumbla în carete cu patru cai numite faleturi. Toate aceste prerogative ale clasei întâi făceau să apară această treaptă de oameni ca nişte semizei care se învârteau în jurul zeului Olimpului ce stătea pe tronul românesc.

•

Mai obişnuiau cocoanele să ţină în braţe câni mici şi flocoşi, şi este nostimă scrisoarea unui boier din Craiova care cere pentru „Muemuzel Văcărescu" doi câni de aceştia dela negustorul Haji Pop din Sibiu. Apoi mai aduceau din străinătate şi „mueri practicoase, care să aibă ştiinţa a face toaleta şi a îngriji pentru haine, spălătorii şi rochii".

In Bucureşti, aceste preumblări erau îmbinate cu o petrecere foarte stranie. Laurençon ne spune anume că „marele ton este de a merge după masă la Herăstrău (Kilistri) iar la jumătate de milă de oraş, unde este foarte la modă a se scuipa în iaz spre a face roate pe apă. Nu-i de crezut, adaugă Francezul, dar e aşa".

Când era noroi, boerii aveau altă petrecere: puneau pe ţiganii lor de pe capră să dea bici cailor, spre a-i face să sară, şi să stropească din cap până în picioare pe nenorociţii de trecători, care înotau până la genunchi în noroi, şi care adesea se simţeau onoraţi de această bătae de joc, şi salutau cu „sărut mânile" pe cei ce-i umpleau de tină.

Domnul şi boerii nu ieşiau niciodată pe jos, ceiace ar fi constituit cea mai mare înjosire. Intr'un rând, Romanov, generalul rus, îi propuse lui Ghica să facă o preumblare pe jos prin oraş, la care Domnul răspunse: „Dar ce vor spune supuşii mei văzându-l pe suveranul lor mergând pe jos?"

In afară de preumblări, boerii îşi treceau vremea şi cu vizitele, în care cucoanele primeau musafiri pe divanuri, iar boerii stau turceşte cu picioarele îndoite subt ei. Balurile luaseră un mare avânt, mai ales dela intrarea Ruşilor în Ţările române, în timpul răsboiului din 1769. In aceste baluri, date de generalii ruşi şi de boerii români s'au introdus din ce în ce mai mult modele şi obiceiurile nouă, care pe încetul schimbară cu totul felul vechilor desfătări.

Unde se mai auzeau acuma acele hore sau brâuri uriaşe, conduse de câte un vornic sau postelnic, în care boeri şi jupânese se prindeau în dans afară prin ograda palatului domnesc, eşind chiar pe străzile învecinate?

Dansurile naţionale au rămas mai mult pentru curiozitatea ofiţerilor ruşi, care la rândul lor învăţau pe Români poloneze, cadriluri şi alte dansuri europene.

„Omul gol", Nuvele de Dan Petraşincu

Dacă aş fi cunoscut numai romanul d-lui Dan Petraşincu, nu aş fi avut poate inuiţia unui talent atât de real ca acel ce se răsfrânge din nuvelele sale. Deşi nuvela este, în genere, socotită la noi în literatură inferioară romanului, o nuvelă bine scrisă este mai revelatoare pentru puterea de talent a autorului decât un roman. Bine înţeles, dacă autorul însuşi nu o priveşte, cum o privesc cetitorii de obiceiu, ca pe o anecdotă sau ca pe o amintire vagă, utilizare a unor resturi nedemne de a fi materie de roman, nedemne de a fi dovadă sau mărturie de sine. Fiind însă scurtă, nuvela ar trebui să lovească şi să frământe senzibilitatea cititorului printr'o mare varietate de trăsături şi printr'o nuanţare extraordinar de îngrijită.

Intr'un roman sânt părţi bune care pot căpăta îngăduinţa cititorului pentru cele slabe, nereuşite, proaste chiar.

Nuvela nu poate suporta mediocritatea; ea este scurtă ca lumina fulgerului şi ca să tae uniformitatea cenuşie a fondului, luminând totul dintr'o singură suflare trebue să fie promptă şi unică în lucirea sa, ca şi lumina fulgerului. Puţine personagii, puţine evenimente, puţină fabulaţie şi intrigă, dar imense ecouri, cu lung şi repetat răsunet, care să pună în evidenţă domeniul stăpânit de autor în toată plinătatea sa. Un *fragment din univers*, din universul fără margini din care-şi trage viaţa şi sucul, care trebue să existe şi în ceiace spune, dar mai ales în ceia ce sugerează povestirea.

Din cele opt nuvele ale d-lui Dan Petraşincu, două mi se par mai apropiate de ceiace face valoarea nuvelei: „O moarte umană", în care se vădeşte încă odată atracţia pentru analiza psihologiei bolnavilor, atât de obsedantă în romanul *„Sângele"*, — apoi nuvela care dă titlul volumului *„Omul gol"*, după mine cea mai bună şi, fără nici o comparaţie, o nuvelă foarte bună.

DAN PETRAŞINCU

Nu voi încerca să rezum aceste nuvele, din teama de a nu le strica ceiace e mai preţios în alcătuirea lor. E o corespondenţă, o echivalenţă subtilă între personagii, din care rezultă atmosfera povestirii, o diversitate de planuri în care se mişcă personagiile, îndoelile, dibuirile lor, proporţiile portretelor amănunţite, studiate, redate în relief şi în detaliu, în contrast cu neînsemnătatea fabulaţiei ; toate aceste nu ar putea rezista unui rezumat.

Poate sub influenţa lui Pirandello şi în genere a tendinţelor literare actuale, d. Petraşincu acordă o prea mare atenţie obsesiunii şi dă nebuniei o importanţă demonstrativă prea mare. S'ar părea că acordă ideii fixe puterea de a conduce căutarea şi găsirea adevărului.

Deşi nuvela „Omul gol" este o încercare reală de a rezolva enigma personalităţii, supunând pe cei obsedaţi la influenţa acţiunii, care e opusul ideii fixe, totuşi, voind să nege introspecţiunea şi plecând de la ideia că singura noastră realitate este *valoarea noastră ca instrument*, plasând această idee în creerul unor obsedaţi sau a unor candidaţi la nebunie, autorul ajunge tot la introspecţiune şi încă la o congestie de introspecţiune.

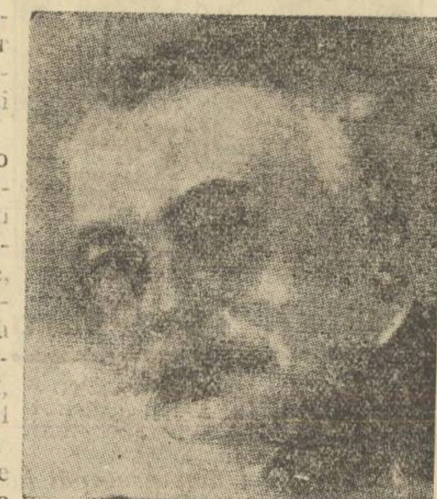
Dar nu avem de ce să ne plângem, pentrucă nuvelele sânt bine scrise. Dacă simţim aci, ca şi în romanul „Sângele", un fel de crispare a unei forţe poetice netăgăduite, într'o deviaţie către idee, într'o încordare analitică, nu e mai puţin adevărat că în pasagiile dramatice, în unele descripţii rapide ale peisagiului, se simte focul unui temperament viu. Nădejdea de viitor a acestui talent tânăr ne-o dă însăşi intensitatea şi ţinuta operei sale.

IZABELA SADOVEANU

Un maestru

Volumul *„La Vie à Paris, pendant la Révolution"*, este opera postumă a lui *George Lenotre*, supranumit *„Le Maître de la Petite Histoire"*, care a murit de curând. Erudiţia sa era infinită şi el ştia să o prezinte sub forma cea mai încântătoare de povestiri, anecdote, cuvinte de spirit, făcând-o să trăiască vie, plină de înţeles şi de senzibilitate. Toate acestea în stilul cel mai simplu, mai lipsit de pompă şi de pretenţie din câte se pot închipui. Din când în când, câte o reflecţie filosofică încadrează faptele sau personagiile în adâncimile Istoriei, în filosofia Istoriei, în sufletul omenesc. Peste treizeci de volume cu evocări vitale, pline de inteligenţă, grele de emoţii, cu titluri ce aţâţă curiozitatea; iar ca urmare, ediţii peste ediţii, mii de cititori, o popularitate mai mare decât a romancierilor celebri. Volumul acesta din urmă este unul dintre cele mai bune: pitoresc, mişcător, plin de aceiaşi onestitate firească ce-l ridică pe Lenotre la rangul de moralist fără a face din el un predicator.

GEORGE LENOTRE

In la *Vie de Paris pendant la Révolution* se constată că viaţa Parisului a continuat cu tot tumultul Adunărilor, răsturnarea unui trecut de opt secole, instituţiile noi, răscoalele populare, masacrele, crimele şi loviturile de stat. Parisul a rămas veşnicul Paris. Numai omorîrea Regelui izbuteşte să cufunde oraşul într'un fel de stupoare timp de patruzeci şi opt de ore!

Aceiaşi uşurinţă legendară îi ajută pe Parizieni să treacă prin Revoluţie, ca odinioară prin Frondă, fiind prinşi în angrenajul vieţii cotidiene. Puterea lor de orbire este prodigioasă, se încăpăţânează să nu vadă ceiace nu le place. De aceia, totul se prepară şi se ordonează în afară de ei. Totul e pregătit de cei ce au acaparat puterile publice sau de grupele oculte care dau direcţia şi care dispun de forţele aşa-zise populare.

Orgia a durat zece ani, Parizienii au fost spectatori, nu actori. Un singur sentiment găseşte ecou în sufletul lor: iubirea de patrie. Mulţimea pare încă amorţită de lunga ei supunere oarbă şi nu-şi găseşte încă adevăraţii conducători. Rabdă azi, cum a răbdat eri, cum va răbda probabil mâne. Dar în această mulţime vlăguită, Georges Lenotre nu uită trăsăturile individuale eroice; bărbaţi şi femei care s'au ridicat deasupra mulţimii nelăsând pradă dezastrului şi corupţiei întreg sufletul poporului.

Lucrarea trebuia să aibă două volume; moartea l-a surprins tocmai când scria mişcătorul episod al morţii colonelului Lavergne şi a soţiei sale, care a vrut să moară cu el.

Iată ultimele rânduri scrise de Lenotre:

„Ajunşi la eşafod, soţii îşi luară adio cu cea mai mare duioşie. Doamna Lavergne a arătat până la urmă un curaj neclintit. *Ea a primit moartea ca o favoare*".

Bolnav de inimă, autorul însuşi pare a-şi fi exprimat aci propriile lui gânduri şi dorinţi. Ingrijit cu devotament de soţia sa, G. Lenotre a lucrat până în ziua din urmă.

Poveste tristă

Joseph Kessel ne istoriseşte în „La Passante de Sans-Souci" povestea tragică a unei decăderi.

O germană, Elsa, al cărei bărbat a fost închis, se refugiază la Paris împreună cu un copil străin, în vrâstă de doisprezece ani, al cărui tată fusese omorît.

Elsa îngrijeşte şi creşte copilul, dar pentru a-şi câştiga existenţa şi pentru a putea trimite ceva şi soţului său, prizonier, trebue să apară în cabaretele de noapte, unde o pândeşte mizeria şi decăderea. Elsa se afundă din ce în ce mai mult în promiscuitatea prostituţiei, încât, după trei ani, când se reîntoarce soţul eliberat, cu greu o mai recunoaşte.

Kessel a redat această tristă poveste a vieţii moderne cu talentu-i bine recunoscut.

Cronica literară

Tot despre Thanatos

Intr'un articol trecut deplângeam decăderea vieţii noastre intelectuale din vremea din urmă, întemeindu-ne pe lipsa de interes faţă de fenomenul de cultură şi pe incapacitatea în genere a publicisticei noastre de a determina calitatea scrierilor. Ni se dă acum prilejul de a întări afirmaţia noastră cu încă un punct: lipsa, din partea scriitorilor, de stimă faţă de critică, de sentiment al valorilor absolute.

La articolul nostru despre eseul *Thanatos* autorul, d. Biberi, a făcut un răspuns. Eram aproape siguri. A răspunde din nou la răspuns nu intră în vederile acestei cronici care presupune, măcar în teorie, că, pe drept sau pe nedrept, criticile sânt bine chibzuite şi definitive. Insă răspunsul d-lui Biberi este aşa de caracteristic încât el adaogă un material nou la cel mai deunăzi examinat şi ne dă putinţa să arătăm mai cu putere un aspect regretabil al publicisticei noastre.

D. Biberi este dintre acei mulţi care nu cred în critică decât atunci când le este favorabilă. Atunci când critica nu convine, d-sa ca şi atâţi alţii caută să-i găsească o explicaţiune de ordin psihologic, ca de pildă reaua credinţă, lipsa de cinste (sic), insuficienţa de informaţie, inconsecvenţa, etc. Ce rezultă de aici (şi încă odată rândurile noastre nu sânt un răspuns pentru d. Biberi ci expunerea unei probleme generale)? Rezultă că tot ce se tipăreşte e prin definiţie şi fără discuţie bun şi că critica nu are niciodată dreptate, tăgăduind. Niciun autor nu voeşte a consimţi că opera sa e fără valoare. Şi cu toate acestea sânt opere bune şi opere rele şi mai sânt şi critici care, oricâtă subiectivitate li s'ar pune în sarcină, au obişnuinţa să deosebească urîtul de frumos. Intrucât ne priveşte, nu sântem de loc închipuiţi. Dar totuş când un autor nou ne învinovăţeşte cu atâta familiaritate de rea credinţă felul nostru de educaţie suferă, fiindcă noi în cele mai amare polemice n'am fi îndrăznit să tăgăduim d-lui Lovinescu, de pildă, sinceritatea punctului său de vedere, fie şi defavorabil. Apoi, deşi pătrunşi de modestie, credeam a fi învăţat să nu vorbim decât de ceeace ştim bine şi a fi făcut ani de zile sforţări de a şti tot ce este de trebuinţă unui critic. Când un autor proaspăt vine şi, cu multă familiaritate, încearcă a dovedi că *noi* avem o cultură „deficitară", am înţeles următorul lucru: că orice s'ar scrie despre dânsul, cu oricât de bună intenţie de a-i folosi, el va rămânea nepăsător şi cu zâmbet de suficienţă fluturător pe buze, fiindcă e lipsit de stimă pentru omul care îi vorbeşte şi de voinţa de a cerceta mai de aproape cu cine vorbeşte. Pe mulţi îi aud strigând că nu avem critică. In realitate nu avem starea de spirit care face cu putinţă respectarea opiniei critice. Nu cred să fi apărut în ultimii ani un roman mai fără niciun merit ca *Proces* de d. Biberi. Autorul bizuindu-se pe cine ştie ce articole amicale nu e de loc încredinţat de aceasta. „Mărturia operei de artă — zice dânsul — e socotită ca îndestulătoare pentru a infirma o judecată neînţelegătoare. De altă parte, aprecierea estetică, esenţial variabilă după sensibilitate şi criterii artistice, nu poate primi o sancţionare universală şi indiscutabilă, acordând deci criticului suveranitatea aprecierilor sale". Iată un mod de a închide orice discuţie şi de a continua să scrii romane de nimeni citite. Şi pentru a pune un punct mai gros dispreţului său pentru opinia critică defavorabilă, d. Biberi adaogă că de altfel s'a întâmplat la noi „o bruscă schimbare de atitudine", fiindcă la premierea cărţii ne-am fi asociat şi noi. Ne este destul de greu să dezamăgim pe d. Biberi dar constatăm că a fost greşit informat. La concursul pentru premiul *Tekirghiol*, prin eliminări de toţi consimţite, a rămas a se discuta numai *Proces*. Numele autorului fiind tăinuit, orice învinuire de rea credinţă este nu numai nepoliticoasă dar cu desăvârşire neîntemeiată. Ce interes poate avea un critic, afară de acela al convingerilor lui, să nedreptăţească pe un autor, pe care nici nu-l cunoaşte şi care, ajungând mai târziu un om de seamă, s'ar putea să devină o permanentă mustrare? Iată un lucru pe care tinerii adversari ai criticei nu vor să-l înţeleagă. La discuţia romanului *Proces* am fost tot timpul (şi toţi ştiu asta) împotriva premierii lui. El mi se părea nepublicabil şi în stare a aduce descalificarea premiului (ceeace s'a şi întâmplat). Editura s'a arătat cu inteligenţă adaptabilă ideii de a se renunţa la conferirea distincţiei, dar mai apoi, de vreme ce banii ar fi fost pierduţi, ne-am zis cu toţii că era mai bine să fie luaţi de un tânăr cu bune intenţii decât să fie înapoiaţi donatorului. Acesta a fost motivul premierii la care ne-am asociat şi noi, nu fără a deplânge şi după aceea necesitatea în care ne aflam. Buna cuviinţă, îngăduinţa ne-au împiedicat să dăm formă publică acestei atitudini. Primirea ce s'a făcut cărţii d-lui Biberi a confirmat însă în totul punctul nostru de vedere, aşa încât dacă d. Biberi voeşte a scoate din pretinsa noastră neconsecvenţă un argument în favoarea nefericitei sale cărţi, e pe o cale cu totul greşită.

D. Biberi a scos apoi cartea intitulată *Thanatos*, pe care am recenzat-o cu un exces de bunăvoinţă. Metoda încurajărilor cu premii, a laudelor amicale, se dovedeşte cu acest prilej nerodnică şi nu ne ocupăm din nou de autor decât fiindcă el ilustrează mentalitatea tânărului care nu se ruşinează când i se descoperă slăbiciunile şi cu suficienţă, ba chiar cu luare în râs, denunţă pe critic de ignoranţă. Nu are niciun rost să discutăm din nou cartea d-lui Biberi şi să-i examinăm răspunsurile. Cronicile se presupun făcute pentru persoanele care citesc şi cărţile sau care dintr'un control mai îndelung al activităţii criticului au ajuns la încheierea că cercetarea operelor e făcută mereu în spiritul adevărului. Şi apoi dacă ironii ca acelea ale autorului asupra „elevaţiunii noastre de cugetare", fiind vorba de un om care a dat mai multe dovezi de îndeletnicire în câmpul literar, ar prinde, nicio critică n'ar mai fi cu putinţă. Ne surprinde la un tânăr, care ar trebui să fie inteligent, neputinţa de a înţelege mecanismul criticei, care nu dovedeşte totul, apelând la capacitatea de intuiţie a cititorului. Intre oamenii de cultură există un limbaj mut, un fel de a-şi face cu ochiul. Cine citeşte de pildă articolul d-lui Biberi, fără a fi citit pe al nostru, şi este un om cu pregătire normală, mă tem că ne va da dreptate nouă. Un autor care respinge exemplele date de critic nu respinge în total şi judecata asupra cărţii. Chiar dacă întâmplătoarele dovezi ar fi rău alese, judecata rămâne bună şi un om obişnuit cu lucrurile literare înţelege aceasta din complexul articolului. Aşadar cartea d-lui Biberi este rea şi dacă n'am vorbit despre partea pe care crede autorul c'o trecem cu vederea este fiindcă nu merită. Singura critică ce se cuvenea acestei cărţi era aceea interesând în general mijloacele de cultură ale autorului.

Cu o suficienţă remarcabilă, înainte de a examina pe îndelete obiecţiile, d. Biberi sare în sus: el are dreptate, noi sântem „deficitari" şi alte asemenea. Şi toate astea fără niciun fel de sentiment al primejdiei, ca un licean într'o discuţie de liceeni. Eu am citat pentru reaua lor formă logică propoziţiile „Funcţiile sânt esenţiale organismului viu" şi „Viaţa nu e un conglomerat material", iar d. Biberi doctorul scrie: „D-sa (adică noi) dovedeşte prin aceasta că nu cunoaşte faptul că în istoria gândirii biologice a fost o perioadă în care studiul morfologic absorbea cercetările asupra funcţiilor totalitare ale organismului, concepţie relativ târzie în biologie". Dar aici nu e vorba de concepţii biologice ci de sănătate a judecăţii. Nu se poate spune „Funcţiile sânt esenţiale organismului viu" pentru că asta ar face adevărată negativa „Funcţiile nu sânt esenţiale organismului viu". Noţiunile de organism şi funcţie sânt indisolubil legate între ele, fiindcă materia se organizează în vederea unei funcţii şi funcţia nu apare decât odată cu organismul. Oricare ar fi concepţia biologică (şi ştiinţa e totdeauna materialistă) nimeni n'a putut susţine vreodată că viaţa e un conglomerat material. Viaţa presupune întâi de toate materia organizată şi pentru cel mai materialist dintre materialişti ea e o funcţie. Vechiul biolog absorbit, cum spune d. Biberi în studiul morfologic, putea cel mult afirma că viaţa e un rezultat al conlucrării *funcţiilor* feluritelor organe. A spune însă că viaţa e un conglomerat material e tot una cu a zice: mersul e făcut din două picioare, auzul e făcut din urechi. Dacă d. Biberi n'a înţeles întâia oară e cu putinţă să nu înţeleagă nici acum.

Mai interesant este d. Biberi unde, legându-se de nişte observaţiuni cu totul secundare, încearcă să ne dovedească ignoranţi. Sântem o ţară în care omul de înaltă cultură nu prea se amestecă în publicistică încât rămân a decide oamenii de la cafenea. E de ajuns ca un tânăr agramat să adune două titluri de cărţi pentruca să se nască în cafenea convingerea că criticul a fost înfundat. De aceea cred că cercetarea atentă a autorilor din punct de vedere al culturii se face din ce în ce mai simţită spre a vindeca literatura noastră de spiritul autodidact. Noi am remarcat nepotrivirea numelui Bruegel în loc de Breughel. D. Biberi ripostează tăios: „Aci, informaţia criticului este aşa de deficitară, încât renunţăm să-l mai trimitem la texte. D-sa poate consulta primul catalog de cărţi de artă şi va afla care e adevărata ortografie a numelui lui Bruegel". Nu-ţi vine să crezi! Pare, cum ziceam, o discuţie de liceeni. Breughel se chiamă Breughel şi asta să şi-o vîre bine în cap d. Biberi, fără discuţie. In nicio carte serioasă, în nicio enciclopedie renumită nu va găsi numele Bruegel. E adevărat că în câte un catalog *francez*, ba chiar şi în monografii de duzină *franceze* se poate întâlni numele Bruegel. Francezii zic Le Titien în loc de Tiziano, Michelange în loc de Michelangelo, Le Caravage în loc de Caravaggio, şi aşa mai departe, dar un român care ar spune astfel ar fi semidoct fiindcă ar dovedi că ignorează naţionalitatea artiştilor. Dar nici francezii culţi nu zic Bruegel. Iată pentru o informaţie mai lesnicioasă, un articol de André Lhote în *La nouvelle revue française* (Callot, Bellange, Breughel), numărul din Februarie, unde pictorul e citat mereu cu adevăratul său nume. Obiecţia d-lui Biberi cu „adevărata ortografie" e profund, mai mult, penibil ridiculă. Noi am observat d-lui Biberi că interpretarea frescei lui Orcagna din cimitirul din Pisa ca o ilustrare a egalităţii claselor sociale în faţa morţii este greşită şi i-am comunicat şi tema picturii (istoria celor trei morţi şi a celor trei vii). Fără a înţelege lămurirea noastră istorică, d. Biberi devine suficient şi ironic: „Este inexact. Numai unul din cadavre are coroană princiară. D. Călinescu se poate informa mai temeinic şi la nevoe, poate privi cu o lupă, o reproducere a frescei". Mulţumim pentru lupă. Am fi preferat mai mult respect şi mai multă încredere. D. Biberi, îl rugăm să ne ierte, bate câmpii. Nimeni nu spune că se văd, în fotografie, mai multe coroane. Dar de ce n'ar admite că pictorul vrând să arate cum se şterg semnele măririi a înlă-

Urmare în pag. 10-a

Insemnări şi polemici

Cezar Papacostea

La Brăila a încetat din viaţă, în timpul examenului de bacalaureat pe care-l prezida, profesorul Cezar Papacostea dela Universitatea din Iaşi.

Născut în 1886 la Molorişte, în Macedonia, Cezar Papacostea a venit în ţară, a urmat cursurile secundare la Brăila, iar pe cele universitate la Bucureşti.

In 1923 a fost numit profesor de limba şi literatura elină la Facultatea de Litere din Iaşi.

In afară de contribuţia sa preţioasă la perfecţionarea legislaţiei didactice, Papacostea a avut şi o bogată activitate publicistică.

A colaborat cu versuri, note critice şi traduceri la „Convorbiri literare", „Revista clasică", etc.

A tradus mare parte din Odiseea lui Omer; a transpus în româneşte pagini antologice din Platon; a publicat, în 1921, textul latin al Comentariilor lui Cezar şi studiul „Intre divin şi uman", apoi „Problema destinului în tragedia greacă", „Evoluţia gândirii la Greci", „Filosofia antică în opera lui Eminescu" şi numeroase alte lucrări de specialitate, traduceri, interpretări şi cărţi de şcoală.

Impreună cu Ştefan Zeletin, a tipărit articolele, notele politico-culturale şi proectele de cursuri ale lui Alexandru Papacostea, fost profesor la Facultatea de Drept din Cernăuţi.

Cu Cezar Papacostea dispare unul din cei mai iscusiţi interpreţi şi cunoscători ai textelor eline şi latine.

Petru Vulcan

Acum câteva zile a fost comemorat la Constanţa scriitorul şi ziaristul dobrogean Petru Vulcan, dela a cărui moarte s'au împlinit cincisprezece ani.

Petru Vulcan s'a născut la 1869 în Târnava, lângă Monastir (Macedonia). După ce a absolvit aci şcoala primară, a urmat liceul la Turnu Severin, apoi universitatea la Bucureşti. A colaborat la numeroase publicaţii periodice, tipărind în acelaş timp şi câteva lucrări literare.

Stabilindu-se la Constanţa, Petru Vulcan era totdeauna în fruntea iniţiativelor culturale, desfăşurând o rodnică activitate de ziarist şi conferenţiar.

Pentru a aminti şi generaţiilor viitoare activitatea aceasta, un grup de constănţeni au hotărît să aşeze o piatră comemorativă pe unul din zidurile casei în care a locuit Vulcan.

Desvelirea plăcii s'a făcut în cadrul unei impresionante solemnităţi, la care au luat parte intelectualii şi notabilităţile oraşului.

Au rostit cuvântări pline de însufleţire d-nii Ioan Tudor, Gh. L. Dumitriu, Horia Grigorescu, George Murnu, Episcopul Gherontie şi alţii, — scoţând în evidenţă meritele acestui „lăstar viguros de pe meleagurile care ne-au trimis pe marele Andrei Şaguna, pe Ştefan Mihăileanu şi mulţi alţi cărturari şi luptători...

Noutăţi la Opera Franceză

Succesul cel mai proaspăt la Opera Franceză este Le Roi Nu *şi* Un baiser pour Rien.

„Le Roi nu" a fost scos de Serge Lifar dintr'o poveste de Andersen. Patru tablouri desfăşură această poveste comică într'un admirabil decor de Pruna. *Cea mai minunată notă este însă în tabloul al treilea, când apare o fetiţă cu un buchet de flori albe în mână şi strigă cât poate:* „Bon! le roi est nu", — *izbucnind astfel în plină orchestră.*

Coreografia pompoasă, aşa cum se cuvenea în secolul acela mare, e plină de mişcare şi de varietate, cu figuri rustice pe alocuri. Sergiu Lifar e şi aci, ca pretutindeni, un interpret incomparabil, ori în care formă s'ar manifesta. Pentru el nu există nici dificultăţile aeriene ale artei clasice, nici exigentele mişcări în scheme unghiuloase şi ritmice, de care e încă foarte îndrăgostit.

Muzica este de Jean François, cu aceleaşi calităţi de fineţă, spirit şi delicateţă, semnalate în preţioasa sa muzică de cameră. Partiţiunea e nobilă şi zâmbitoare. „Le Roi nu" are ritm, antren, pătruns de un adevărat înţeles scenic, deşi nu totdeauna în măsură cu mişcarea coreografică. E aceiaşi muzică limpede şi fericită ca şi în partiţiunile sale pur instrumentale.

„Un baiser pour rien" este un vis, o noapte de nebunie în creerul unui înţelept care doarme. Zeci de drăcuşori negri şi roşii însufleţesc casa până în zori.

Aveline a transformat tema aceasta într'un încântător divertisment scenic.

Peretti şi M-elle Lorcia sânt păpuşile majore ale acestui vis. Muzica de Manuel Rosenthal este o partiţiune vie şi amuzantă, deşi îngrijită şi cizelată în toate amănuntele. Manuel Rosenthal a cucerit publicul de când s'a produs cu „Rayon des Soieries", reprezentat la Opera comică, deşi a ridicat critici severe cu „Bootleggers", la teatrul Pigalle. Este unul din cei mai buni elevi în arta lui Ravel, şi posedă toate calităţile pentru comedia muzicală.

Robert Barany

Profesorul Robert Barany a murit în vârstă de şaizeci de ani la Upsala, unde-şi preda cursurile încă din 1917. Era de origină austriacă. In 1916 a fost făcut prizonier de Ruşi. In timpul captivităţii, a primit vestea că i-a fost decernat premiul Nobel pentru descoperirile sale medicale relative la raporturile nervoase dintre ochi şi urechi.

Barany a adus o contribuţie apreciabilă în diagnosticul bolilor de creer, iar una dintre multiplele reacţiuni medicale îi poartă numele.

Din timpul captivităţii ruseşti rămăsese infirm.

Robert Barany a fost chemat la Upsala. A întemeiat în 1929 o Academie internaţională pacifistă. Cu această ocazie a primit făgăduiala unei contribuţii anonime de o sută de mii de coroane, dacă va găsi douăzeci de laureaţi ai premiului Nobel care să se asocieze cu el.

Barany a reuşit să-i găsească. El a fost nu numai un mare savant, dar şi om de inimă.

Wells şi dragostea

H. G. Wells *a scris de curând o autobiografie care este confe-*

H. G. WELLS

*siunea întreagă a marelui scriitor englez asupra vieţii sale sexuale şi sentimentale. Se vede din această autobiografie până unde au contribuit experienţele trăite ale lui Wells la concepţiunile asupra dragostei în „O u-*topie modernă", „In timpul Co*metei"* şi „Anticipări'.

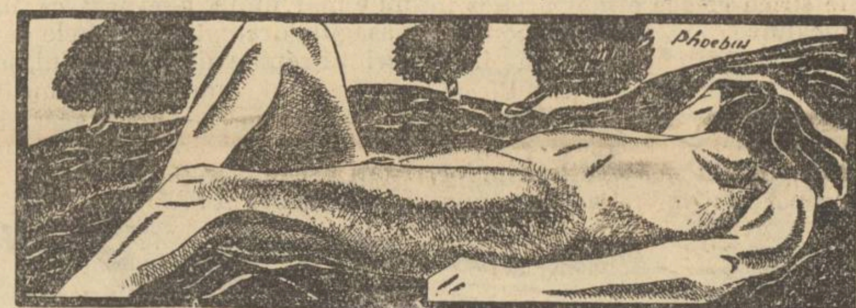
Prima tresărire senzuală în dragostea pentru Isabelle, verişoara frumoasă, dar mărginită; căsătoria, la 25 de ani în 1891 cu o femee lipsită de orice senzualitate şi pe care ideile o speriau; apariţia Caterinei Robbins în viaţa profesională a tânărului educator, părăsirea căminului în tovărăşia ei în 1893; toate acestea le mărturiseşte liniştit şi senin, privindu-le ca pe nişte fapte normale şi sănătoase. Apoi, recunoscând că nici cu Amy Caterina nu se potriveşte ca temperament, deşi femeia fragilă îi dăduse doi băeţi voinici, stabileşte cu ea un modus vivendi, *la 1900, iar Wells socoate aceasta ca adevărata înţelepciune a vieţii. Amy Catherina, care-şi zice Jane până la moartea ei în 1927, rămase numai prietena cea mai bună a soţului ei, de care o lega viaţa în comun, copiii, grija averii şi cu care avea comun simţul humoristic, adesea întors chiar contra lor. Au dus astfel o viaţă foarte suportabilă.*

Acestui simţ al caraghiosului în viaţă şi în lucruri i se datoresc numeroasele desene cu peniţa, răspândite în opera lui Wells.

In acest „modus vivendi:: intră şi libertatea în legăturile pe panta normală a dorinţelor. Wells n'a privit niciodată aceste legături ale sale ca fără importanţă sau „comme de simples passades", după expresia franceză. In orice dragoste, cât de trecătoare, omul trebue să lase ceva din sufletul lui, sau nu mai e dragoste, — spune Wells.

Şi cu prima sa soţie, Isabelle, el a rămas prieten; i-a încuviinţat căsătoria, contractată în furia geloziei, şi a primit-o împreună cu Amy Catherina, în casa lor, unde au îngrijit-o cât a fost bolnavă şi în nenorocire. I-a dat, probabil, şi ajutor bănesc. Iar ea i-a scris foarte afectuos la moartea Catherinei. A murit şi ea, acum de curând.

Cum să calificăm această atitudine a lui Wells, promiscuitate ? Mai poate fi vorba de monogamie ? Gândească fiecine cum vrea; el a spus tot şi crede că nu are nimic de ascuns... Omul mijlociu, după el, îşi manifestă firea fixându-se succesiv cu o durabilitate mai lungă sau mai scurtă...

Cronica mizantropului

Patriotism

Am un prieten care este un mare patriot, dela care am înţeles însă că nici odată eu nu voiu atinge culmile sublime ale simţirii sale naţionale. Mărturisesc în toată sinceritatea aceastǎ neisprăvire a temperamentului meu. Eri prietenul m'a găsit citind un volum din romanul lui Stere. Palid la faţă m'a întrebat:

— Cum, tu citeşti pe Ste-re?

— Da, am mărturisit eu, neînţelegând.

— Pe Stere, trădătorul?

— Nu, pe Stere, marele scriitor.

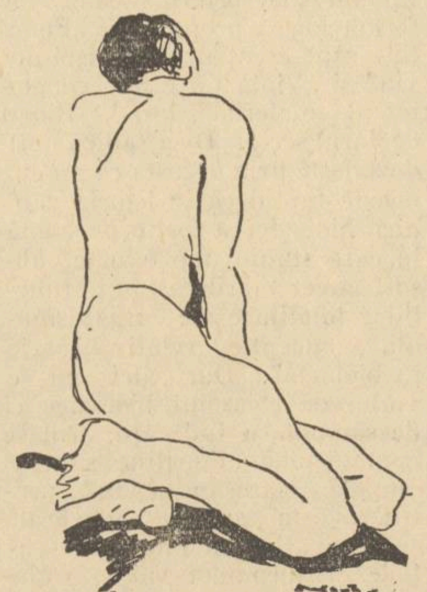
— Nu există, a ţipat la mine prietenul meu.

— Bine, dar ce vrei tu să citesc? Pe Rebreanu (şi voiam tocmai să spun că l-am citit!)

—Nu există Rebreanu. Rebreanu e un vândut!

— Bine, dar atunci cine mai rămâne? Sadoveanu...

— Sadoveanu e un francmason. Nu există.

— Dacă o iei aşa, te pomeneşti că nici Arghezi nu există pentru tine.

Prietenul se făcu vânăt.

— Arghezi nu există! Porcării, pornografii care pervertesc sufletul naţiei.

— Care e atunci după tine scriitorul cel mai de seamă!

Prietenul ocoli întrebarea:

— Scriitorul cel mai de seamă este acela care pune urechea pe sufletul acestei naţii, care îi înţelege aspiraţiile şi durerile.

— Dar cine după tine dintre scriitori înţelege sufletul naţiei?

— Acei cari sânt sub drapelul naţionalismului!

— Şi cine este sub drapelul naţionalismului?

— Cine nu simte româneşte nu vede!

— Omule, eu deschid revista asta literară...

— Nu vreau să ştiu de presa aşa zisă democrată!

— ...revista asta literară, omule, nu politică şi văd scriitori ca d-na Papadat-Bengescu...

— Nu există. Vorbeşte ea de sufletul naţiei?

— Nu, spun eu învins.. în sfârşit, Lovinescu...

— Aha, modernistul. Nouă ne trebue literatură naţionalistă, înţelegi, care să auză graiul naţiei.

— ...Păstorel Teodoreanu...

— Cine-i ăsta? Nu vreau să aud de vânduţi.

— Omule nu sânt vânduţi, sânt scriitori.

— Scriitor este cine împleteşte dorul naţiei în cununile de foc ale graiului românesc.

— De pildă...

— De pildă, de pildă, parcă nu citeşti „Universul", marele nostru monitor de patriotism.... Mircea Rădulescu.

— ?!?

ARISTARC

Animatorul simbolismului

Astăzi, când se serbează cincantenarul simbolismului, se cuvine să amintim de Léo d'Orfer, mort acum doisprezece ani, adevăratul animator al multor reviste din acea epocă.

Léo d'Orfer a întemeiat mai întâi „Le Capitan", unde colaborau Léon Claudel, Rachilde, Marie Krysinska, Jean Moréas.

De-asemeni, a fost administrator la „Taches d'Encres" a lui Maurice Barrès. Léo d'Orfer a editat primele lucrări în proză ale lui Jules Renard.

Revista sa de căpetenie a fost însă „La Vogue". Aici au apărut primele versuri libere din literatura franceză (sub semnătura lui Jules Laforgue şi Gustave Kahn); lucrările lui Arthur Rimbaud; versuri de Verlaine şi Mallarmé.

Mallarmé găsea „oribil" titlul acestei reviste; Huysmans îl găsea „idiot" şi tot astfel Villiers de l'Isle-Adam.

Succesul revistei „Vogue" a fost totuşi imens. Ea a scos până la cincisprezece mii de exemplare, cifră fantastică revistă în 1886.

Efectele fumului de ţigară

Fumatul excesiv produce fenomene de iritaţie ale căilor respiratorii superioare şi de multe ori ale celor digestive.

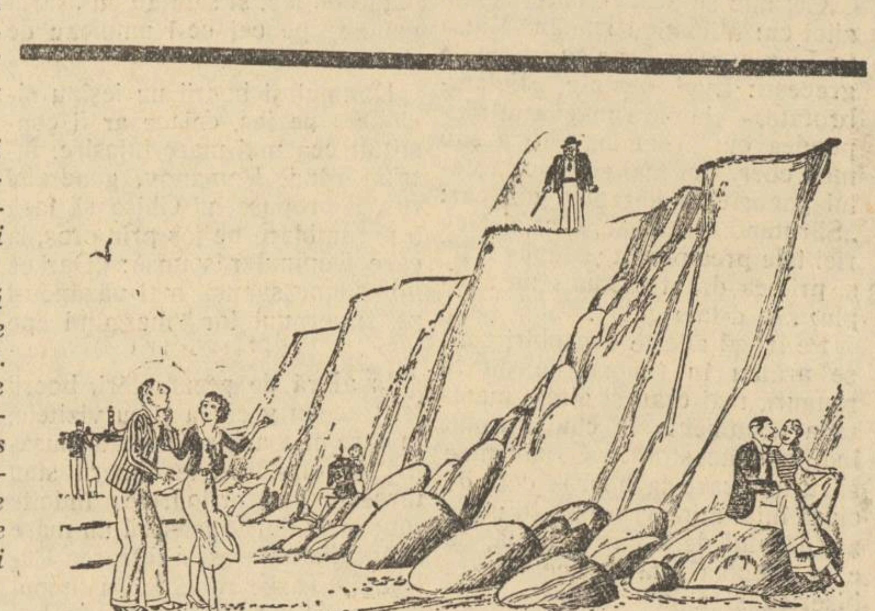
După Mulinos şi Osborne, F. B. Flynn şi W. F. Greenwald, principala cauză a acestor fenomene nu-i tutunul însuşi, ci aceea substanţă higroscopică întrebuinţată pentru a-i păstra o anumită umiditate în timpul manipulărilor la care e supus, şi pentru a păstra ţigaretelor o prospeţime indispensabilă.

Experienţele au fost făcute în felul următor:

S'a ales un individ sau mai mulţi, suferinzi de o congestie a nasului, a gâtului, a gurii sau a plămânului din cauza fumatului excesiv. Acestor bolnavi li s'au înlocuit ţigaretele tratate cu glicerină, cu altele având aceiaşi compoziţie, dar în care fusese înlocuită glicerina ca agent higroscopic. Bolnavii au prezentat o ameliorare vădită în starea lor generală. Reluând ţigaretele tratate cu glicerină, **s'a obţinut** *o revenire imediată a congestionării mucoaselor ca în cazul precedent.*

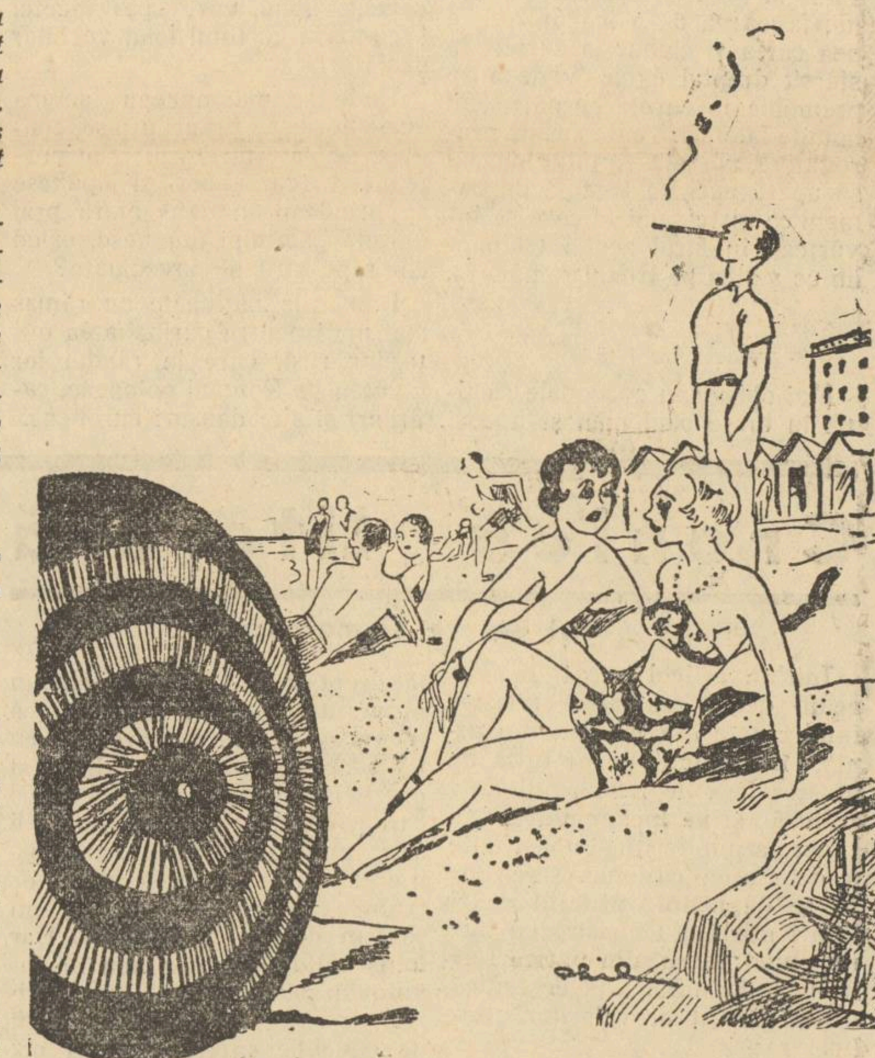
Victimele cutremurelor de pământ

Prin observaţiile sale, Doctorul Charles Davison a ajuns la concluzia că media persoanelor omorîte în fiecare an de trăznet, corespunde pentru fiecare ţară, următoarelor cifre: China, 13.862; Columbia şi Ecuator, 7.980; Japonia, 2.240; Italia, 1.006; America Centrală, 991; India, 715; Persia, 586; Asia minoră, 550; Grecia, 99; Filipine, 35; Formoza, 29; Statele-Unite, 6. In medie totală deci: între 28.000 şi 30.000.

— Uite-l pe tata sus, pe faleză. Urcă-te şi cere-i mâna mea...

— Prefer să i-o cer de-aici !...

— Nu prea-mi vine să cred că-i „Conte de Marigny". La un moment dat, dându-mi *peignoir*-ul, mi-a spus : „Şi altceva, ce mai doreşte doamna?"

— Spuneaţi că sânt beat.... dar ia uitaţi-vă ce drept am mers...

— Da; numai că acelea sânt urmele şoferului care v'a adus...

turat dinadins coroanele la cadavrele mai intrate în putrefacţie? Dar se pare că nici măcar aşa nu este. Noi am văzut pictura la faţa locului dar nu ne mai aducem aminte acest amănunt. Insă într'un mic ghid al oraşului Pisa citim aceste rânduri: „Per un caso strano, l'oro della corona posata sulla testa d'uno dei cadaveri regali è scomparso; solo il contorno e come l'ombra della corona è ancora visibile sull 'affresco". De aci rezultă că lupa d-lui Biberi nu e suficientă. Admiţând însă că numai un cadavru este încoronat (spre a se arăta caducitatea măririlor) un fapt este indiscutabil. Cele trei cadavre sânt de *regi* şi interpretările d-lui Biberi sânt nişte baliverne. Toată lumea care are oarecare cunoştinţe de artă ştie aceasta. Pictura nu e decât reprezentarea unei legende privind pe Sfântul Macarie, eremit alexandrin din sec. IV, despre care vorbesc *Vieţile Sfinţilor* foarte populare în Trecento. Legenda e *a celor trei regi vii şi a celor trei regi morţi.* Orice discuţie în această privinţă ni se pare pură pierdere de vreme cu un autor recalcitrant la cultură. Tot d. Biberi ne mai trimite la o operă franceză de istoria artei italiene, de care nu avem nicio trebuinţă, spre a afla că după cercetări noui pictura lui Orcagana este de Traini. Ii recomand d-lui Biberi o operă mai importantă decât aceea a lui Léon Beck şi anume volumele de Istoria artei italiene de Adolfo Venturi. Punerea la îndoială a paternităţii artistice a lui Orcagna e mai veche decât îşi închipue d-sa. Intr'o ţară cu prea multă erudiţie unui începător nu-i rămâne decât să emită ipoteze de senzaţie, schimbând de azi pe mâne adevărurile stabilite. Opera lui Shakespeare n'a fost atribuită lui Bacon? Nu urmează de aci că sântem autorizaţi a spune „Hamlet, atribuit lui Shakespeare". Atribuirea frescei lui Orcagna nu e o teză ci tradiţia însăşi, însemnată de ilustrul Vasari, care rămâne în multe chestiuni unicul isvor. Altă atribuire însă e o ipoteză care rămâne scandaloasă până ce s'ar dovedi cu documente irecusabile că autorul e altul. Dovadă că argumentele lui Supino nu dovedesc nimic temeinic este că însuş d. Biberi nu s'a simţit autorizat a scrie „Tromfo della morte" de Traini, crezut până mai ieri de Orcagna, ci „Triomfo della morte" atribuit lui Orcagna. Ipotezele nu dărîmă însă lucrurile consacrate şi omul de cultură va trebui să spună mereu, până la dovada contrarie hotărîtă, Triumful morţii de Orcagna.

G. CALINESCU

Atelierele „Adevĕrul", str. Const. Mille No. 7—11.

„ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

Adevĕrul Literar şi Artistic

Anul XV — Seria II — Nr. 815
Duminică 19 Iulie 1936

FONDATOR { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 | CONST. MILLE 1897—1920 } FONDAT IN 1899

5 Lei Exemplarul în ţară
10 Lei Exemplarul în străinătate

Sfârşitul anului şcolar

Anul şcolar s'a isprăvit, cu examene obişnuite — cu bacalaureat... S'au publicat statistici dezastruoase. Profesori universitari sau de liceu au dat interviewuri în gazete. Unele ziare au făcut anchete în modul dăscălesc. Răspunsurile sânt aceleaşi: elevii nu ştiu nimic — sau foarte puţin... fiind ocupaţi cu fel de fel de „sporturi" obligatorii sau facultative.

Dar profesorii spun un lucru încă şi mai grav: chiar şcolarii buni — în afară de manualele didactice — nu citesc aproape nimic.

Curentele care au stăpânit acum câteva decenii sufletul tinerimii, erau încadrate în studii ştiinţifice, într'o cultură generală, în lecturi cu caracter literar.

Curentele de astăzi n'au nevoe de carte, ci — pentru utilizarea violenţei — tocmai de-o lipsă de intelectualitate.

Chiar astăzi stau faţă în faţă două generaţii: una având cultul cărţii, şi alta — cultul pumnului.

Ori de câte ori ne gândim la conflictul între intelectual şi puiul cavernelor, — ne amintim de scena din piesa „Profesorul Storiţân" de L. Andreev.

Storiţân, intelectual prin excelenţă, are o explicaţie cu fiul său Serghei — un stricat, care i-a furat cărţile ca să le vândă.

„Ştii tu ce-i aceia *carte,* Serghei, — i se adresă profesorul Storiţân. Adesea ţi-am vorbit despre carte, te-am învăţat s'o iubeşti şi s'o stimezi. Incă pe când erai mic, de câte ori îţi arătam figuri în cărţi, — te învăţam să întorci paginile cu băgare de seamă, să-ţi speli mâinile ca să nu murdăreşti foile. Ai văzut cum iubesc cartea, cum o preţuesc, cum mă bucur de fiecare carte nouă care-mi intră în bibliotecă. Chiar dacă nu iubeşti şi nu preţueşti cărţile, dar ai văzut cum mă port eu cu ele. Serghei, tu m'ai prădat în ceiace am mai scump. Aş fi înţeles să-mi fi furat bani, dar cărţi! Să vinzi un suflet, ca să capeţi câţiva bani. Asta-i fapta lui Iuda, Serghei!"

Părintele se uită cu atenţie la fiu. Ii vede faţa lată, fruntea îngustă, fălcile de fiară, ochii stinşi şi posomoriţi. „Acesta-i copilul meu ?" se întreabă cu spaimă profesorul Storiţân.

Cu acelaşi sentiment, cu aceiaşi uimire — se uită astăzi dascălii la elevi.

Informaţiile spun că şcolarii s'au exercitat, în ultimul timp, în tulburările de stradă — pregătindu-se de Universitate...

Când se alegeau manuscrisele pentru această revistă, căutându-se în fiecare bucată — pe lângă instruire şi distracţie — un sens omenesc al lucrurilor... când lucrătorii zeţuiau materia.... când o tipăreau maşinile şi vânzătorii luau foaia s'o distribue, — atunci de cealaltă parte aştepta tineretul ca s'o sfâşie şi s'o ardă.

Acei care întind mâna să rupă o publicaţie în care se reflectă sufletul unui grup, al unei generaţii de scriitori, sufletul colectiv cultural—adunat din informaţii, compilări şi traduceri din literaturi străine — aceia parcă-s fiul profesorului Storiţân, cu frunea îngustă şi cu fălcile tari.

Profesorul Storiţân n'a reuşit. In zadar a spălat el mânile copilului — ca să nu murdărească volumul.

Dar poate ceilalţi părinţi vor fi mai norocoşi.

După sfârşitul anului şcolar, vin elevii acasă. Se adună copiii în jurul părinţilor.

In poporul nostru e un respect de carte. Oamenii nevoiaşi îşi dau ultimul ban — pentru ca fiii lor să urmeze în şcoli.

Astăzi e ora socotelilor.

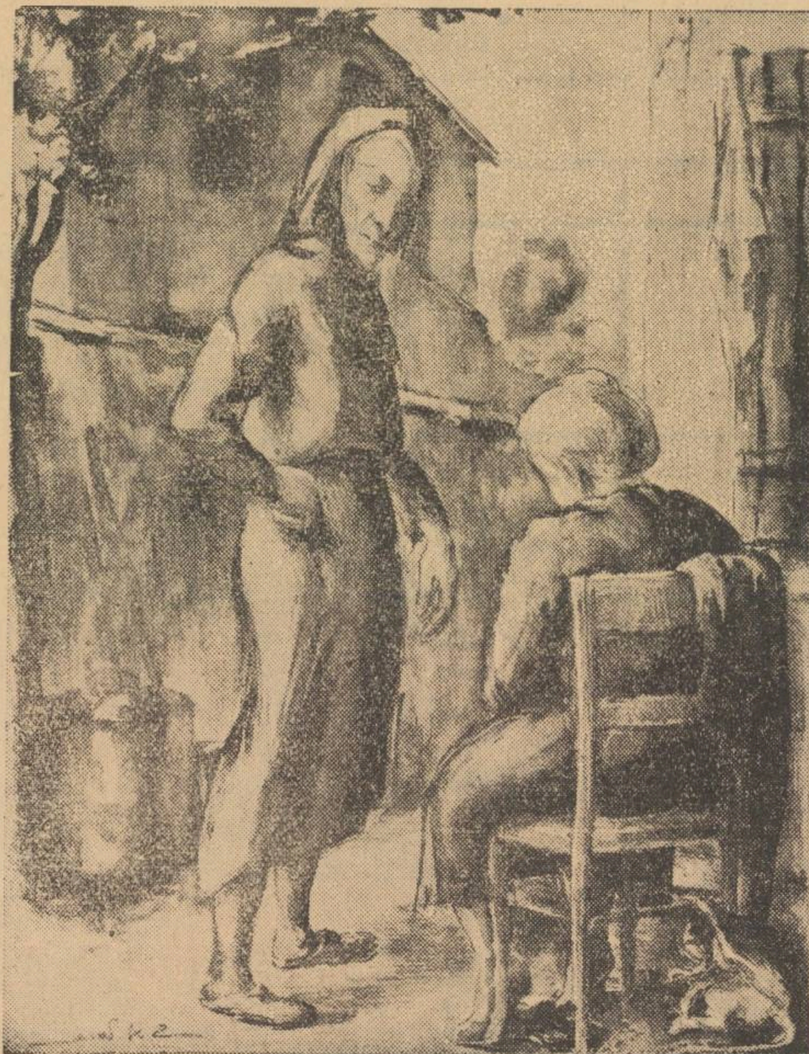
Două luni vor sta copiii lângă părinţi. Acum e timpul să se încerce îmblânzirea lor. La toamnă, influenţa aspră a celor ce mânuesc violenţa se va exercita din nou asupră-le.

Să pună părinţii o carte bună în mâna copiilor, să le dea un sfat dela inimă la inimă! Să caute — prin fumul petardelor — bobul de aur din fundul sufletului omenesc!

Poate în serile de vacanţă, când adolescenţii vor ceti o carte răscolitoare de bune sentimente, un fior nou le va trece prin inimă; şi când mama lor se va apropia de dânşii, cu mâna sprijinită de masă... ei poate o vor săruta a ertare şi, cu sufletul inundat de iubire, vor porni în viaţă cu ochi senini şi prietenoşi.

Ii vom revedea altfel, la toamnă ?

M. SEVASTOS

Adina Paula Moscu — Portret

Corina Iamandi

S'a stins la Iaşi o fiinţă cu totul excepţională.

O tânără intelectuală cu nespuse daruri de înţelegere şi viziune filozofică pe care cu o îndărătnică modestie şi discreţie, nu le împărtăşea decât prietenilor şi cunoscuţilor apropiaţi.

Corina Iamandi era una din acele fiinţe superioare care-şi închid în sine nemăsurate bogăţii sufleteşti şi nu din vreun trufaş simţ de superioritate sau din vreo ambiţie cu dedesubturi de afirmare ulterioară. Spiritualitatea cu totul desinteresată a acestei rare fiinţe nu era legată de nici o vanitate omenească, de nici o ambiţie, de nicio mândrie.

Aici se află tocmai unicitatea ei, mai ales într'o vreme de exhibiţionism şi paradă culturală, când fiecare om matur face caz de o ştiinţă pe care nu o posedă şi când fiecare tânăr nu mai pridideşte cu exprimarea deşănţată a experienţelor sau „trăirilor" sale, în public.

Intr'o vreme de grosolană afirmare, cu strigăte la toate răspântiile, într'o vreme de luptă şi de fervoare subiectivă, — Corina Iamandi, o ilustră absolventă a Universităţii din Iaşi, mult apreciată de profesori şi colegi, reprezenta o nobilă atitudine de contemplaţie şi discreţie.

Era poate ceva bătrânesc în această atitudine; ceva de maturitate precoce în această fată tânără, nervoasă, slăbuţă, firavă, cu priviri adânci şi vioae, cu un surâs puţin întristat şi amar.

Ca înfăţişare fizică n'o putem asemui pentru cei care nu au cunoscut-o decât cu acea artistă plină de sensibilitate şi interioritate care este Elisabeth Bergner. Firavă la trup, dar plină de energie spirituală; obosită parcă de viaţă, dar niciodată de meditaţie şi lectură.

CORINA IAMANDI

Dar poate că aparenţa aceasta de precoce înţelepciune bătrânească era mai curând fructul unui alt sentiment.

Corina Iamandi poseda o sensibilitate atât de realistă şi o inteligenţă atât de cuprinzătoare încât îşi dădea seama, cu o excepţională luciditate, de futilitatea străduinţelor omeneşti, de inefabilul oricărei idealităţi, de grosolănia şi imperfecţia oricărei atitudini prea directe şi făţişe.

De aici, un anumit scepticism interior, la care ajung, în genere, adevăraţii filozofi, pentru care cunoaşterea — departe de a fi un drum spre fericire — le este un adevărat blestem.

Dar scepticismul ei intelectual, — şi aceasta este încă una din nestematele ei caracteristici, — nu o împiedica niciodată să fie umană, să se poarte cât mai inimos şi mai delicat cu cei slabi, îndureraţi, sau aflaţi în greutăţi.

Intr'o vreme în care scepticismul intelectual ajută firilor barbare sau grosolane să se poată purta cât mai egoist şi mai arbitrar, scepticismul filozofic al intelectualei moldovene îi indica dimpotrivă, limitele, singurele limite, în care omul poate face ceva frumos, ceva vrednic, ceva mare.

Deaceia, în limita umanităţii ei, Corina Iamandi a fost unică, aşa cum în sfera cunoaşterii a fost unic de consecventă prin discreţia, interioritatea şi substanţialitatea ei, — simţul critic aplicându-l mai întâiu faţă de ea însăşi. O fiinţă care a preferat oricărei străluciri, anonimatul, deşi celor din apropierea ei niciodată nu le-a putut ascunde substanţialitatea şi strălucirea spiritului şi inimii ei.

A dus o viaţă exemplar de elevată şi de morală, fără să ţie prea mult la viaţă. Noi, cei care am avut privilegiul de a o cunoaşte ceva mai bine, ne-am dat seamă de superioara-i detaşare faţă de tot ce era meschin sau vanitos, precum şi de semnificativul fapt că fata asta tânără nu se temea de moarte. Pură şi adevărată contemplatoare a veşniciei, Corina Iamandi a dispreţuit îngrijirile insistente ce i se ofereau.

Sânt sigur că a murit la fel de senină, de înţeleaptă şi de resemnată aşa cum a trăit. E ceva tipic moldovenesc în această resemnare stoică, tot aşa cum tipică i-a fost şi duioşia ei discretă, atunci când îşi îmbărbăta prietenii sau îşi arăta nemărginita-i bunătate faţă de cei la ananghie.

Deosebită de generaţia ei, pentru care nu manifesta prea multă admiraţie, făcând parte din rândurile rare ale acelor fiinţe ce-şi păstrează lucrurile scumpe ale sufletului în sine şi nu le împarte celorlalţi decât când au reală nevoe de ele, ceiace este opusul egoismului şi vanităţii, Corina Iamandi se pare că păstra un jurnal intim şi anumite însemnări filozofice, scrise probabil mai mult pentru ea însăşi decât pentru a mări rândurile poligrafilor interesaţi pe care mai curând îi compătimea decât îi dispreţuia.

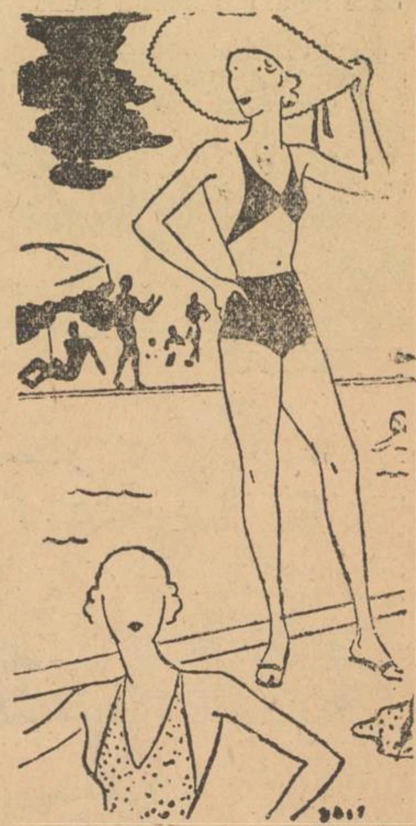
Dar nici măcar prietenilor nu le-a vorbit de ele, atât de desinteresată şi de discretă era.

Când şi-a presimţit sfârşitul, ea şi-a ars toate manuscrisele, pentru a nu face din viaţa-i unică nici măcar un pretext de literatură postumă. „Restul e tăcere" aşa cum tăcută i-a fost şi viaţa.

Au trecut, aşadar, pe lângă noi fâlfâiri îngereşti, îngreuiate de dramatismul cunoaşterii şi de suferinţa bietei condiţii umane.

Corina Iamandi ţine, în toate privinţele, de domeniul misterului, de enigmaticul şi inefabilul suprarealităţii. Aproape că nu-mi vine să cred că a putut exista cândva printre noi.

PETRU COMARNESCU

Const. Stere la Bucov

Reproducem câteva pagini din interesantul volum de „Portrete literare şi politice" al d-lui L. Leoneanu, fostul secretar al profesorului Const. Stere:

Viaţa d-lui Stere oscilează între scris, citit şi grădină.

Conacul dela Bucov e o elegantă vilă, pierdută ca într'o insulă, în mijlocul unui parc, între alei de flori.

Etajele inferioare ale vilei au destule camere, biblioteca d-lui Stere ar interesa în mod palpitant pe orice om cu o cultură aleasă, cu toate acestea, d. Stere s'a refugiat în colţul cel mai de sus al vilei, într'o odaie, aş putea spune mansardă, al cărei mobilier mi-a deşteptat un interes deosebit.

Colţişorul acesta de reflecţie şi de muncă în tăcere, impesionează dela prima vedere printr'o minunată dezordine de cărţi deschise şi închise, de notiţe răvăşite, de frânturi de manuscrise, risipite pe mese, pe sub mese, pe scrin, pe scaune şi chiar pe divan, într'un adevărat „beau desordre" cum zice Boileau. Ele îţi dau dintr'odată măsura activităţii febrile a stăpânului.

O singură oglindă cu rama veche, expulzată probabil, ca un copil vitreg, din etajele de jos, s'ar părea că aduce o notă discordantă, dar pare-se că şi ea prin soarta ei necăjită şi-a găsit un punct de contact cu cărţile şi revistele din odăiţă, pentru că şi măsuţa care-i serveşte de suport geme sub grămada de publicaţii risipite din belşug acolo, alături de tuburi, cu drageuri de Trinitrine caféine Dubois, *flacoane cu* Passiflorină *şi tablete de bicarbonat de sodiu, menite să potolească unele crize care subminează sănătatea d-lui Stere.*

Tablourile lipsesc din acest modest interior. Cred că intenţionat. Două portrete totuşi şi-au cucerit dreptul de a figura în sanctuar: acela al Reginei Maria — mi se pare o ilustrată trimisă dela Balcic d-lui Stere — şi fotografia criticului Ibrăileanu, tip socratic, rătăcit în lumea modernă, prieten vechi şi bun al d-lui Stere, chemat acolo să asigure liniştea şi să mărească adâncimile de cugetare ale celui care nu vrea să fie tulburat prin nimic când lucrează. D. Ibrăileanu aparţine aceluiaşi gen de intelectuali ca şi marele luptător basarabean.

CONST. STERE LA BUCOV

Odăiţa d-lui Stere pare că a împrumutat ceva din personalitatea acestui gânditor original, pentru că, mărturisesc, ori de câte ori intram în parcul conacului şi-mi aruncam privirea spre clădire, pentru ochii mei restul întreg al vilei dispărea, rămânând pe ecran, ca un brillant *pe inel, cuibul acesta în care un mare intelectual s'a putut izola pentru a fi singur cu gândurile sale.*

IN MIJLOCUL FLORILOR

D. Stere e autorul şi regisorul arborilor şi al florilor din parc. Parcul e o minune de artă grădinărească. Sânt acolo atâtea specii de flori minunate, atâţia copaci exotici: japonezi şi siberieni, că am ameţit auzindu-le numai numele latinesc cu care e botezat fiecare. D. Stere ştie cum îi cheamă, ştie la ce epocă trece unul şi vine rândul celuilalt la înflorire. De la începutul verii până în toamna înaintată parcul dela Bucov e o neîntreruptă pâlpâire de culori în perpetuă mişcare.

Am văzut zugrăvindu-se pe chipul d-lui Stere, pe chipul pe care atâtea contrarietăţi şi decepţii au imprimat o impresionantă imobilitate, o reală durere când a descoperit, într'o dimineaţă, petalele unei flori ofilindu-se înainte de vreme. A stat mult pe gânduri, apoi a făcut reflecţia cu glas tare ca şi cum ar fi cerut ajutorul meu.. tocmai al meu care sunt un mare nepriceput în botanică...

— Nu ştiu ce are copăcelul acesta că mă necăjesc de doi ani să-l scap dela pieire?

Era atâta grijă şi mâhnire părintească în aceste cuvinte...

A. I. KUPRIN

FLORI DE SALCAM

Te-am aşteptat mereu, dar în zadar. Tu ,după cum se vede, ai şters-o din Odesa, fără a te mai obosi să vii să-ţi iei rămas bun dela mine. Te-a speriat cumva sgripţuroaica aceea, care, strecurându-se hoţeşte între noi, ne-a distrus trioul nostru drag (eu, tu şi Zinocica)?

— Linişteşte-te, dar! Timpul acesta pe care l-ai cunoscut numai în parte, corespunde întocmai descrierilor ce ţi-au fost făcute în diferite părţi. Căci vai! aceasta e „Femeea Caldeiană", din familia „canină" specias „Malda Vulgaris".

Nu te surprinde oare faptul că după un an de căsnicie îţi scriu în tonul acesta, chiar despre propria-mi nevastă? Apoi nu te surprinde oare şi faptul că eu, omul cu vastă experienţă a vieţii ,omul pretenţios şi de gust, am putut contracta o căsnicie atât de ciudată? Doară ai băgat şi tu de seamă destul de bine toate astea. Nu-i aşa? Strâmbăturile caraghioase, pe care ea le ia drept manieră aristocratică, giugiuleala neruşinată cu bărbatul faţă de străini, jargonu-i odesist scârbos, pelticeala schimonosită, ca de copil de cinci ani, teribila scenă de gelozie pe care i-a făcut-o sărmanei, blândei şi drăgălaşei noastre Zinocica, ciudata şi grosolana ei autoritate în toate ramurile ştiinţei, artei şi vieţii, potopul de cuvinte cu care ne amuţise pe toţi, şi, în sfârşit, acea ceartă de trei ori tâmpită, care scosese la iveală toată mârşăvia vieţii noastre conjugale, — ceartă singulară, fiindcă — ţi-aduci aminte? — sbiera numai ea, iar eu tăceam cu mutra unui mucenic creştin, sau, mai bine zis, cu o mutră de câne bătut, care s'a obicinuit de mult cu tratamentul aspru şi nedrept.

Dar şi mai ciudată e pricina care m'a determinat la această căsătorie nenorocită. Crezi oare în farmece? Nu, fireşte că nu crezi. Şi iată că, în vremurile noastre prozaice ,s'a întâmplat chiar cu mine o minune, o vrăjitorie, un farmec, — spune-i cum vrei. M'am ameţit, m'am zăpăcit, mi-am pierdut minţile şi m'am îndrăgostit prosteşte numai şi numai din cauza blestematului cela de salcâm, — lua-l-ar dracu să-l ia!

Ţi-aduci aminte, nici vorbă, de primăvara minunată de la noi, în Nord, cu zorile-i liniştite, fermecătoare, care se sting încet, cu mireasma nespus de dulce a ierburilor şi florilor, cu trilurile de privighetori, cu stelele care se oglindesc în apa adormită a râului molcom, printre tufişuri... cu întreaga-i vrajă şi poezie?

Aci, la Sud, nu există deloc primăvară. Ieri pomii grei de muguri ,erau încă de un cenuşiu palid, iar peste naopte neam pomenit cu o ploaie repede şi caldă, şi, ce să vezi? — dimineaţa totul scânteia şi fremăta de frunzişul proaspăt şi deodată ne-am pomenit cu vara sudică, greoae, înăbuşitoare, urâcioasă, plină de colb..

Iar florile de pe aci n'au niciun miros, sau mai bine zis n'au mirosul lor propriu. In mirosul liliacului simţi un amestec de benzină şi de praf, rezeda miroase a tabac, gura leului — a varză, iasomia — a băligar.

Dar salcâmul, — e cu totul altceva. Intr'o dimineaţă un biet Rus dela Nord rătăcea pe străzi şi deodată rămase încremenit pe loc de valul de parfum sălbatec, necunoscut pe care nu-l simţise niciodată. Nu ştiu ce voluptate ucigătoare se ascunde în acest parfum pătrunzător, care te gâdilă în nări şi-ţi cheamă zâmbetul pe buze. Aşa miroase floarea de salcâm.

Dar cu totul altă impresie ai a doua zi. Simţi că tot oraşul e îmbibat, datorită nu ştiu cărui obicei, de acel parfum modern, dulce, pătrunzător şi violent, care te face să strănuţi şi care pune pe goană cânii. A treia zi însă, nu mai e miros de parfum, ci de acadea ordinară şi greţoasă, sau de săpun cu acel parfum nesuferit şi infect, care te urmăreşte şi a doua zi şi a treia zi chiar. Încă peste o zi şi începi să urăşti din tot sufletul salcâmul. Ciorchinii-i albi îi întâlneşti pretutindeni aninaţi: în grădini, pe străzi, în parcuri şi pe mesele din restaurante: îi vezi împletiţi în coamele cailor dela trăsuri, prinşi la cheutoare la bărbaţi, în părul femeilor, împodobesc tramvaele, sgardele căţeilor.

Nu poţi găsi nicăeri scăpare de această floare îmbătătoare şi într'o săptămână tot oraşul e cuprins de o adevărată nebunie, însoţită de o ciudată epidemie de febră amoroasă. Un astfel de efect are această floare drăcească. Absolut toată lumea e omorezată: oamenii, animalele, iarba, pomii şi dacă nu mă'nşel, chiar şi lucrurile neînsufleţite; iubesc

moşii, babele, copiii, morarii, elevii din cursul preparator, domnişoarele dela poştă, sergenţii de stradă, cărbunarii, căpitanii de corăbii, gazetarii până chiar şi pedagogii. Nu ştiu ce boală necunoscută, ce microb tainic se ascunde în aroma floarei de salcâm.

Această boală are o influenţă aproximativ normală asupra indigenilor, aşa cum ai influenţa aproape nesimţit molima asupra locuitorilor băştinaşi din Caucazia, sau asupra europenilor — pojarul. Dar pentru un individ străin, abia descins aci, mai ales pentru unul dela Nord, florile primăvăratice de salcâm înseamnă

chiar din capul locului o peire sigură.

Aşa s'a întâmplat şi cu mine. Imi închiriasem o cameră la una din numeroasele vile la Tântanele din Odesa. In dreptul ferestrei mele se înălţa un salcâm, crengile lui pătrundeau prin ferestrele deschise şi floricelele lui albe, asemenea unor fluturaşi cu aripioarele gingaş ridicate în sus, îmi năvăleau în odaie, se aşterneau pe jos, în pat, picau în ceai... Când m'am instalat aci, epidemia aceasta de primăvara era deja în toi. Seara, tot tineretul local se îmbulzea la staţiile de tramvai. Flăcăi şi fete porneau în masse compacte să se întâlnească unii cu alţii, cum pornesc peştii în exod să-şi depună icrele. Şi toţi râdeau, susurau şi ronţăiau seminţe de floarea soarelui. Deasupra mulţimii nocturne plutea ronţăitul seminţelor şi gunguritul amoros fără rost asemenea cârâitului de gotci de prin scorburile munţilor. Şi apoi salcâmii, salcâmii, salcâmii!.. De aci m'am molipsit şi eu de această boală care atinsese forma cea mai complicată.

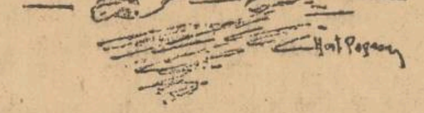
Ea era fata acelei doamne, patroana restaurantului, la care mâncam scrumbii, pătlăgele roşii şi vinete în untdelemn. Mamă-sa era o femeie voinică, corpolentă, cu sâni enormi ca nişte perne, cu faţa roşie şi mâni de spălătoreasă.

Fata slujea doar ca decor în restaurant. Avea obrajii fragezi, de un colorit proaspăt, buze cărnoase, ochi căprui de forma migdalelor şi tinereţe. Semăna leit cu mamă-sa, ca două exemplare din aceeaşi carte: un exemplar nou şi un exemplar vechiu. Dar nici una din aceste nu forma vreo piedică pentru mine. Eram asemenea unei muşte care se prinde vara de hârtie lipicioasă. Mi-era şi plăcut şi desgust... şi simţeam că n'o să mă mai pot desface.

Despre aceea, cum i-am făcut mărturisirea, cum i-am cerut mâna şi cum ne-am cununat, — drept să-ţi spun nu-mi amintesc nimic. Aveam călduri enorme, termometrul arăta 60 grade temperatură, aiuram, îmi curgeau balele şi un zâmbet idiot îmi rătăcea pe chip.

M'am desmeticit abia pe toamnă, când a început să se lase frigul...

Şi iată — a trecut un an, şi din nou e toamnă. Plouă, vântul şueră prin crăpăturile ferestrelor. Salcâmul — lua-l-ar dracu! — desfrunzit, sburlit, murdar ca o cumătră dela ţa-

ră îşi bălăbăneşte în neştire păstăile sale lungi şi negre, şi clatină din cap şi plânge cu lacrimi amare, ca o amantă părăsită... Iar eu mă cufund în gânduri negre...

Nevastă-mea are patima de a stâlci limba. Spune tot felul de nerozii.

Dar atacă cu îndrăzneală toate temele din lume şi la îndreptările mele se 'nfurie, îmi răspunde cu mândrie că şi jargonul odesist are dreptul la viaţă ca şi limba rusă.

Ea ştie toate, absolut toate de pe lume: literatură, muzică, maniere elegante, ştiinţă, şi tremură în aşteptarea numărului următor al lui Pinkerton. Şi crede că-i foarte de bonton să cutreere zilnic bulevardele Nikolaevsk sau Deribasovsky, să se înghesue fără nici un rost, trei sau patru ceasuri la rând, în tixeala şi îmbulzeala aceea de pierde vară, trăncănind şi cochetând. Are patima culorilor ţipătoare, a mătăsurilor şi dantelelor, şi singură e de o murdărie şi de o neglijenţă clasică. Totdeauna e în curent cu moda, dar se îmbracă atât de excentric şi de exagerat, că-mi plesneşte obrazul de ruşine să ies cu ea în societate: mi-e veşnic teamă că va fi luată drept cocotă. Pe stradă se simte ca acasă, căci, după cum ştii, strada — a devenit pasiunea odesiştilor.

Şi-i lacomă, mâncăcioasă, sgârcită şi tirană şi proastă ca o gâscă, urăşte copiii şi-şi bate joc de bătrâni. Injură servitoarea ca un surugiu, în jargonu-i groaznic odesist şi bag de seamă că nivelul intelectual şi tactul nevesti-mi, nu se deosebeşte deloc de cel al servitoarei mele — amândouă s'aseamănă în privinţa asta de parc'ar fi surori. Toată casa mi-e cutropită de neamurile ei nesfârşite de „Moldovence" şi alte „corcituri", şi toate-s odesiste, şi toate ştiu totul, şi toate pot totul, şi toate nu mă pot înghiţi, toate mă privesc ca pe o cămilă, ca pe o javră bună de gunoi.

Corespondenţa şi însemnările mele ea mi le citeşte pe furiş şi ca un jandarm îmi scotoceşte prin toate sertarele biroului, zilnic îmi face pe isterica, simulează leşinuri, somnuri letargice şi cataleptice şi mă ameninţă cu sinuciderea. Zilnic îmi trimete prin poştă scrisori anonime injurioase şi grosolane, atât mie cât şi prietenilor mei de aproape. Mă critică şi mă bârfeşte servitoarei şi la tot oraşul. Apoi tot ea-i cu pliscul mare, mă face monstru, îmi scoate ochii că i-am sdrobit curăţenia şi i-am mâncat tinereţea. Deocamdată bine că nu mă şi bate, dar nu se ştie ce o să fie mai târziu?

Ah, dragul meu! De-aş fi dispus de o autoritate mare, nelimitată, — de o putere, să zicem, cel puţin, poliţienească, — aş fi dat ordin într'o noapte să se reteze toţi salcâmii din oraş, să-i scoată la câmp şi să le dea foc. Doară există obiceiul de a se stârpi iarba otrăvitoare, de a se nimici gângăniile păgubitoare, de a se da foc caselor înciumate şi nimeni mu crăcneşte şi nu găseşte ceva barbar în asta!

Adio, dragul meu. Iţi invidiez viaţa de burlac şi să te ferească Alah de farmecul salcâmului. Te îmbrăţişez cu drag.

Al tău — fost cazac voluntar iar acum catâr hodorogit, gloabă jigărită dela saca, vacă de muls. — **N. N.**

Trad. de MARIA VAVILINA

Actualităţi Ştiinţifice

Peştii şi stupefiantele

In statul Peru se practică de mai multă vreme un sistem original de pescuit, pe ţărmurile fluviului Amazona şi ale afluenţilor săi. Indienii din tribul Ceama, în loc de a prinde peştii prin mijloacele obicinuite, îi captează după ce-i otrăvesc în prealabil. In acest scop, ei utilizează rădăcina unei plante tropicale — barbasco — pe care o sdrobesc, aruncând apoi în râuri aceste bucăţele. Materia vegetală se disolvă în apă şi, printr'un proces chimic, se transformă într'un fel de stupefiant, care intoxică peştii. Bietele animale sânt târîte într'un vârtej ameţitor şi în cele din urmă adormite, ajung să plutească la suprafaţa apei. Atunci, indigenii le culeg în massă, cu cea mai mare uşurinţă.

Procedeul pomenit prezintă însă neajunsul că pustieşte în scurtă vreme fauna aquatică. Intr'adevăr, peruvienii, care locuesc în josul fluviului Amazona, s'au plâns de dispariţia peştilor, ceeace a determinat guvernul din Peru să ia măsuri energice împotriva practicării acestui sistem de pescuit.

Veninul şerpilor ca hemostat

Studiile, făcute asupra veninului de şarpe, au condus la rezultate interesante. Pe lângă efectul terapeutic contra cancerului s'a descoperit, între altele, că veninul unui anumit şarpe indian „vipera lui Russel", într'o soluţie de unu la zece mii, posedă preţioasa însuşire de a reduce durata de coagulare a sângelui dela 35 de minute la 17 secunde. Pentru persoanele, care suferă de hemofilie, această descoperire prezintă o deosebită importanţă.

Săuătatea eschimoşilor

Exploatatorii arctici, care au trăit mai multă vreme în mijlocul eschimoşilor, susţin că această populaţie e ferită de o serie de boale, care bântuie în general, în toate continentele şi în special în Europa. Astfel, eschimoşii nu suferă niciodată de diabet, cancer şi arterioscleroză, deşi practică un regim alimentar aproape exclusiv carnivor. Când dispune de hrană suficientă, eschimosul consumă pe zi 3—5 kg. de carne de focă, morsă sau balenă. Untura de focă este una din mâncărurile lui favorite. Ficatul de focă este deasemenea foarte apreciat. In schimb, nu-i place ficatul de urs alb, nici uleiul de balenă, care de-altfel nu e socotit ca un produs comestibil.

Un asemenea regim furnizează organismului toate proteinele, grăsimile, etc., de care poate avea nevoie. Timp de 10 luni din 12, o plantă cu bobul mic slujeşte eschimoşilor ca legumă şi desert. Pânea, pe care le-o aduc albii, le dă acidoza. In aceste condiţiuni, eschimoşii nu sânt aproape niciodată bolnavi, atâta vreme, fireşte, cât nu e vorba de o maladie contagioasă, pe care o iau dela albii „civilizaţi".

Măsura timpului

S'a pus de curând la punct un interesant procedeu ştiinţific, graţie căruia se pot măsura intervale de timp cu o precizie neatinsă încă până în prezent. Principiul acestor măsurători se bazează pe fenomene fizice din domeniul piefrelectricităţii (electricitatea produsă din cristale) Quarţul piezoelectric poate vibra la frecvenţe, foarte ridicate, până la milioane de perioade pe secundă, ceeace-l recomandă în deosebi ca etalon pentru frecvenţele radioelectrice. Determinarea acestei frecvenţe se face în general cu o aproximaţie mai mare de o milionime. Bazându-se pe acest fapt, savantul francez Edgar Pierre Tanil a prezentat la Academia de Ştiinţe din Paris un cronograf de înaltă frecvenţă care, utilizând modificările proprietăţilor optice ale quarţului supuse unor vibraţii întreţinute, ne permite să măsurăm diferenţe de timp egale cu a suta mie parte dintr'o secundă.

Nou! A apărut:

ROMANUL UREI şi DRAGOSTEI

RĂZBUNĂTORUL

de marea autoare engleză

CONCORDIA MERREL

O inimă călcată în picioare. O „biată fetiţă". Lupta pentru fericire. Năpaste şi mistuitoare sete de răzbunare. Eroi-martiri. Mântuirea sufletească.

în „ROMANELE CAPTIVANTE" 260 pagini 15 lei

La chioşcari, librari şi în gări

Pentru copii şi tineret

A apărut

Cea mai bună

Cea mai eftină

Cea mai atractivă

CARTE ILUSTRATA

POVESTIRI EXTRAORDINARE PENTRU TINERET

Călătorii fantastice în America

AMERICA DE SUD

ASIA ORIENTALA

3 volume mari, de 600 pagini fiecare minunat ilustrat

20 LEI VOLUMUL

Viața sentimentală necunoscută a lui Napoleon Bonaparte

VADUVA DIN VALENCIA

O nouă carieră se deschidea înaintea lui Napoleon. De acum nu mai era acel școlar plecat sub nuiaua unui dascăl. El se ducea să comande acum bărbaților în toată firea, războinicilor pe care praful de pușcă îi înnegrise. Și nu avea decât șaisprezece ani!

— Trebue, îi spuse într'o zi unul dintre noii lui camarazi, apropiindu-se de el, că odinioară corsicanii vor fi fost mult prețuiți, de vreme ce romanii nu îndrăzneau să-i ia ca sclavi.

— Pe bună dreptate, răspunse Napoleon, privindu-l fix, ei nu erau făcuți pentru a fi sclavii nimănui. Acest răspuns îi făcu prieteni tânărului sublocotenent printre toți ofițerii regimentului.

Două luni după sosirea lui în garnizoană, luă foc atelierul unui tâmplar și se'ntinse la toate casele vecine. La strigătele pătrunzătoare ale sinistraților, toată trupa sări în ajutor. Bonaparte, urmat de doi grenadieri, alergă spre una din casele în pericol. Aici, secondat de ajutoarele sale, el se aruncă pe o scară, care era jumătate în flacări, dând năvală spre ușa unei camere dela etaj. Dela jumătatea drumului, cei doi soldați se retraseră, fiind orbiți de fum, și astfel, tânărul ofițer își urmă singur drumul. Ajungând la ușa camerei de unde ieșeau niște strigăte disperate și găsind-o încuiată, el sparse ușa și dădu buzna înăuntru. Aici dădu cu ochii de o femee leșinată, care părea destul de tânără și de frumoasă. O luă în brațe și, străbătând flăcările cu ea, isbuti, după ce înfruntă destule pericole, s'o pună în siguranță, în aclamațiile tuturor celor de față.

Cum această femee își pierduse în flăcări toată averea, Napoleon îi închirie o cameră și-i cumpără mobilă pentru ea. Dar cum? Printr'una din vecinele ei căreia el îi dăduse, în acest scop, cincisprezece ludovici și, odată cu aceasta, și consemnul de a nu pomeni victimei numele binefăcătorului care se interesa de soarta ei. Făcu chiar mai mult. Știind că în timpul dezastrului, ea pierduse, printre altele, și ceva bani și unele bijuterii, merse să le caute el în persoană printre dărâmături și fu destul de fericit, când le descoperi.

Uitasem să spunem că Napoleon profitase de primele momente ale panicei și isbutise să obțină grațiile acestei femei. Dar numai pentru moment, căci, după aceea, ea i le refuză cu îndărătnicie și chiar fugi pentru a scăpa de urmăririle lui. Patru luni mai târziu, el primi o scrisoare rece și politicoasă; doamna A... D... îl anunța că era însărcinată, și anume cu el. „Numai acest motiv, zicea ea indirect, ar fi putut-o duce la o reapropriere de dv. Căci altminteri, locurile, datele, nenorocirile sale, purtarea sa trecută și prezentă, toate acestea o țineau departe de dv.". Napoleon, în urma acestei scrisori, consimți să se îngrijească de creșterea copilului, iar tânăra femee plecă să nască la Reims. Două luni mai târziu, el primi o a doua scrisoare, și mai rece de cât prima. Doamna fusese victima unei căzături, care o costase viața pruncului cu care era însărcinată. „Această întâmplare nenorocită, zicea ea tot indirect, a fost mijlocul prin care cerul i-a pus onoarea la adăpost". Ea își sfârșea scrisoarea rugându-l pe Napoleon să nu-i mai scrie și promițându-i că, la rândul ei, nu va înceta niciodată să se roage pentru fericirea lui.

Această femee tânără, frumoasă, modestă, dar de o rezervă dusă la exces, era la epoca ruinii sale, văduvă de aproape șapte luni a unui bărbat pe care-l iubise cu idolatrie.

Niciodată dela primirea ultimei ei scrisori, Napoleon nu mai auzi ceva despre această nălucă.

. . . .

Ofițerii regimentului de la Fère erau admiși în cea mai bună societate a Valenciei. Acela dintre ei care, însă, fermeca mai mult prin spiritul și cunoștințele sale, era tânărul Bonaparte. Mai multe doamne din această societate, erau cât pe aci să-i cadă victime, și, dacă nu s'a întâmplat aceasta, a fost numai din cauza aventurii lui cu văduva A.... D..., care era cunoscută de tot orașul și care se făcuse apărătoarea virtuții semenelor ei.

Astfel fiind, Napoleon simți nevoia să schimbe puțin atmosfera Valenciei, găsind că după o absență mai îndelungată de aici avea să i se refacă reputația știrbită. In acest scop. el întreprinse cu Desmazzis, cel mai credincios prieten al lui, o călătorie de plăcere dela Valencia la Mont-Cenis în Bourgogne.

In ajunul plecării lui în această călătorie, Napoleon nu se putu abține să nu exclame în cercul camarazilor lui: „Voi face această călătorie cu plăcere; îmi place grozav de mult să mă înalț deasupra orizontului". Găsiți alte cuvinte mai profetice decât acestea? Tânărul ofițer de artilerie din Valencia presimțea parcă de pe acum că va veni o zi când el va deveni cel mai glorios dărâmător de tronuri și se va înălța sus, sus de tot, deasupra orizontului întregii Europe, din care el va face un singur tron, o singură zare.

Călătorul nostru era pe punctul să-și aștearnă impresiile în genul acelui celebru „Voyage sentimental" al lui Sterne, marele scriitor englez contimporan cu el.

Dac'ar fi făcut aceasta, nu se știe dacă pana napoleonitnă, care avea să scrie nu mult prea târziu acele măestrite proclamații către armata din Italia, n'ar fi întrecut gândirea vagabondă a lui Yorick * și stilul sacadat al acestuia!

După ce se întoarse la Valencia din această călătorie, Napoleon fu prezentat de către unul din camarazii lui în casa doamnei du Colombier. Aceasta era o văduvă aristocrată, încăruntită de vârsta ei de cincizeci de ani. Ea era tot atât de instruită, cât era de bună și de iertătoare, căci cu toată aventura ofițerului nostru, ea nu întârzie să-i aprecieze calitățile și să-l admită în toate cercurile cunoștințelor ei înalte. In saloanele ei, Napoleon întâlnea adesea pe ilustrul abate de Saint-Rufe, care avea o credință tot așa de mare în gloria tânărului ofițer ca și doamna du Colombier, care nu înceta să-i prezică un viitor strălucit. Pentru locotenentul Bonaparte, încurajările primite aici au fost atât de covârșitoare, încât vulturul detronat dela Sfânta Eena își va hrăni amintirea cu ele până și în sumbrele lui zile de exil.

Aprecierile, cu care-l încărcau acești apropiați ai lui din Valencia erau pe deplin îndreptățite, căci tânărul locotenent Bonaparte, înainte de a fi un ofițer, era un mic erudit, care deși nu împlinise șaptesprezece ani, cetea cu aviditate marii scriitori și filosofi, aprofunda matematicile și geografia, se cufunda în lectura cărților de istorie, de drept și de politică.

Indemnat de sfaturile Doamnei du Colombier, tânărul autor îi trimise abatelui Raynal, pe care-l cunoscuse prin abatele de Saint-Rufe, cele două capitole din Istoria Corsicei pe care le avea scrise până atunci. Scrisoarea pe care i-o adresă abatelui cu această ocazie este tot atât de sfioasă, pe cât de modestă, căci Bonaparte, recunoscând că aceasta este o îndrăzneală cam mare din partea lui față de istoricul consacrat al celor două Indii, îi scrie acestuia printre altele: „Sânt un istoric novice al patriei mele. N'am optsprezece ani și scriu. Aceasta este vârsta când trebue săn'veți". Confidența aceasta corespundea cu moravurile austere ale vieții lui de aici, căci, ofițer în vârstă de mai puțin de șaptesprezece ani, el nu era într'adevăr decât un școlar, care nu cunoștea decât cazarma, poligonul de instrucție și studiul. Din cele douăzeci și patru de ore ale zilei nu-i rămânea însă acestui școlar pentru studiu decât noaptea, din care nu consacra somnului decât trei, patru ore. Nu arareori mama lui îl dojenea și-l sfătuia prin scrisori să doarmă mai mult, căci avea o vârstă când încă avea nevoe să mai crească.

Doamna du Colombier avea o fată tânără și frumoasă care nu rămase mai nesimțitoare de cât mama ei în fața calităților tot atât de stranii, cât de proorocitoare ale lui Bonaparte. Impăratul a pretins mai târziu — și fără îndoială din condescendență față de amintirea bătrânei lui protectoare din Valencia — că idila dintre el și d-ra du Colombier s'a redus numai la această înclinațiune din partea fetei față de calitățile lui superioare..

Stăm la îndoială dacă să-l ascultăm pe Impărat când ne spune în Memorialul din Sfânta Elena că întâlnirile pe care ei, cei doi îndrăgostiți și le rezervau adeseori în zori de zi au fost atât de nevinovate încât s'au mărginit numai la plimbări de Mai prin livezile unde mergeau amândoi să mănânce cireșe. Cine ne-ar putea convinge că cireșele acestea vor fi fost culese de pe crengile pomilor sau de pe buzele feciorelnice ale d-rei Colombier? Sau, poate, ex-împăratul dela Sfânta Elena, când a făcut această alegațiune, avusese timpul să-l uite pe fostul ofițer din Valencia.

Napoleon, mergând în anul 1805 să se încoroneze ca rege al Italiei, o regăsi la Lyon pe d-ra du Colombier, devenită acum doamna de B..... Ea se strecură până la el prin toate acele obstacole ce înconjoară regii ca un meterez. El o revăzu cu plăcere, dar o găsi peste măsură de schimbată. Totuși recunoscător amintirii ce-i purta atât ei, cât și mamei ei, el făcu pentru soțul ei, d. d-l de B..., tot ce-i ceru ea, iar pe ea însăși o plasă ca doamnă de onoare pe lângă una din surorile lui.

Domnișoarele de Laurencin și de Saint-Germain, adaogă Napoleon, contribuiau de asemenea la această epocă, la zilele frumoase de la Valencia. Ultima a devenit doamna contesă de Montalivet, soția unui ministru al lui Napoleon și mama ministrului regelui Ludovic-Filip.

. . . .

Adunarea Constituantă a Franței îl rechemase pe Paoli în patrie printr'un decret solemn, după ce corsicanul peregrinase câțiva ani pe meleagurile Angliei. Vechile campanii ale acestuia, exilul lui, menirea viitoare ce i se rezerva, formau atunci subiectul tuturor convorbirilor, tema obligatorie a tuturor foilor publice Paoli fusese prietenul cel mai bun al lui Carol Bonaparte și pe lângă aceasta, era nașul lui Napoleon. Numele lui Paoli era tot atât de răsunător ca și ale tuturor celor din cercul lui.

Bonaparte nu uitase dovezile de grijă pe care fostul guvernator al Corsicei i le purtase la Ajaccio pe când el era copil. De aceea vestea reîntoarcerii lui Paoli în Paris avu pentru el ceva fascinant. El nu se putu stăpâni să nu-i scrie imediat acestuia pentru a-i mărturisi dorința că ținea să îmbrățișeze cât mai grabnic pe prietenul tatălui lui. Curier după curier, Bonaparte așteptă cu nerăbdare timp de șase luni de zile permisia pe care o ceruse pentru a merge la Paris să sară de gâtul lui Paoli. Acesta îl primi pe Napoleon ca pe un fiu, îl prezentă tuturor cunoștințelor sale și voi ca tânărul sublocotenent să nu-l mai părăsească. Clubul Iacobin, capii tuturor autorităților pariziene, corifeii Constituantei dădură o serbare în onoarea lui Paoli. Dela această strălucită serbare nu lipsiră nici militarii distinși care frecventau casa lui Paoli, printre care se găseau mai ales foarte mulți străini.

Se bău în cinstea independenței americane, în cinstea constituțiunii britanice, pentru succesul revoluției franceze și în cinstea cocardei tricolore care avea să facă înconjurul lumii. Alegerea uimitoare a conmesenilor, veniți în grabă din toate colțurile globului, dădea acestui banchet aspectul de efervescență al unui club european.

Paoli îi repeta adeseaori lui Napoleon: Constituția engleză este admirabilă; ea va fi a noastră. Și în clipele de răgaz, el îi desvolta lui Napoleon toate proectele sale de viitor de a face din Corsica una dintre puterile comerciale și maritime ale lumii. Ce fuseseră oare mai mult odinioară Veneția, Olanda, Anglia însăși? Lui Paoli nu i se părea nimic greu, nici chiar să ajungă să fie proclamat șef ereditar al noii puteri. Paoli rege, Corsica independentă, acesta era dublul țel al întoarcerii lui din Anglia. Bonaparte se simți atașat mai mult decât oricând de proiectele vizionare ale lui Paoli, fără să bănuiască însă că va veni o zi când chiar el va deveni dușmanul de moarte al acestor proecte.

Paoli nu apucă drumul Corsicei până când nu obținu ca Napoleon să-l însoțească în călătoria sa. Inainte de a pleca, Napoleon ținu s'o revadă pe Louise pe care o uitase cu totul dela ieșirea lui din Școala Militară. Și poate că nici acum nu și-ar fi adus aminte de ea, dar de numele ei i se legau cele mai plăcute clipe ale lui din viața de elev al acestei școale.

El o găsi pe Louise și mai frumoasă decât altă dată, dar răceala cu care ea îl primi, îl făcu ușor să înțeleagă că indiferența lui de până atunci pentru ea fusese un adevărat coșmar.

— Am să-ți vorbesc, îi zise Louise nu fără oarecare ezitare, de lucruri serioase. Te iubesc încă destul de mult pentru a te consulta asupra proectelor mele. Noi nu putem fi soți, tu știi aceasta. Un om bun, un negustor onest îmi oferă bogăția și brațul lui. Pentru ce n'aș primi și una și alta? Imi ești prea prieten ca să te 'mpotrivești la aceasta. Tu m'ai smuls din ghiarele perdiției și din sărăcie. Desăvârșește-ți acum opera ridicându-mă la rangul soțiilor și mamelor. In patru zile trebue să dau răspunsul.

— Primește, Louise, răspunse Napoleon cu voce înceată, după ce se scurseseră câteva minute de tăcere apăsătoare.

Tânăra fată avea înaintea ei perspectiva reabilitării depline. Și Bonaparte înțelesese aceasta.

Ultimele strângeri în brațe, ultimele sărutări, și căile celor doi amanți se despărțiră pentru totdeauna. Un adio, doi ochi înlăcrimați, și Louise Létang își îngropă singura ei iubire. Iar de-atunci Napoleon n'o mai revăzu niciodată.

O CORSICANĂ GELOASĂ

Paoli debarcă pe țărmurile Corsicei ,urmat de Napoleon. Intoarcerea lui fu o adevărată sărbătoare. Intrarea lui în capitala insulei fu aceea a unui suveran. Amintirea vie a serviciilor și a faptelor lui strălucite, respectul pe care-l inspira bătrânețea lui, primirea încărcată de onoruri, pe care i-o făcuseră în Franța generalii, magistrații, regele însuși, toate acestea făceau mândria națională corsicană să tresalte. Nimeni nu se mai gândea acum la cauza exilului său, căci atâtea speranțe se legau în acest moment de întoarcerea lui!

Numeroșii partizani ai revoluției se alipiră la început lui Paoli, dar, ca și Franța, Corsica era împărțită între două partide. Sfârșitul luptei dintre ele nu putea fi îndoelnic; partidul revoluționar, mai fanatic și mai cutezător, trebuia să biruiască. Napoleon fu admis pe lângă toți capii mișcării. Aceștia nu avură secrete pentru el. Sosit ca simplu sublocotenent, el organiză, în mare parte, garda națională a Corsicei, și se văzu în curând căpitan și apoi comandant de batalion în acest corp. El îmbrățișă și apără cauza populară cu toată căldura, cu tot entuziasmul vârstei lui și cu cel mai înflăcărat devotament. Fără să țină seamă că partidul protivnic număra pe capii marilor familii înrudite cu a sa, îl vezi acum la tribuna populară declarându-se dușmanul fățiș al aristocrației și al partidului religios. Frații lui urmau acelaș stindard și luau ca model acelaș avânt.

Unul dintre camarazii lui de la garda națională, căpitanul Giovani D..., avea ca soție pe una dintre cele mai frumoase femei din insulă. Mult timp Napoleon trăi cu ea într'o intimitate pe care numai bărbatul ei părea că n'o bagă de seamă. El era nelipsit de la toate mesele și dela toate serbările ce se dădeau în casa camaradului său. Chiar lipsa bărbatului de-acasă n'o împiedica pe soție să-și primească amantul în patul ei conjugal. Iată, însă, că deodată Napoleon păru să fie mai puțin asiduu în dragostea lui. Doamna D.... îi reproșă cu blândețe că bănuește că el își plimbă pe la alte uși jurământul lui de amant. Napoleon căută să-și convingă amanta că bănuiala ei era neîntemeiată și că el, un moment nu contenise să-i păstreze cea mai statornică iubire. Strădania lui de a se disculpa de infidelitate era însă prea târzie, căci inima amantei lui fusese deja sfâșiată de gelozie. Terorizată de bănuiala acestei înșelări, d-na D.... nu mai cunoștea decât un singur gând: ori amantul îi va reveni cu totul, ori, dacă nu, ea se va răsbuna.

Intr'o seară, Napoleon primi un bilețel parfumat. Amanta lui inimoasă îl anunța că soțul ei ia masa în oraș și-l invita să vină să-l înlocuiască. Invitația era prea ispititoare pentru a fi refuzată. Atâta trebui, și Bonaparte alergă spre alcovul amantei lui. Supeul celor doi amanți trecu în plină voioșie. D-na D... avea însă aerul prea preocupat și nu numai o dată Bonaparte o surprinsese privindu-l cu un ochiu sălbatec, fără să bănuiască însă ceva.

Nu trecuseră mai bine de două ore de somn de când se întorsese acasă, și Bonaparte fu deșteptat de niște dureri stomacale groaznice. „Ajutor, ajutor!" atâta putu să mai strige și se prăvăli înăbușit de durere. Mama, surorile, frații, servitorii, toată casa fu în picioare. Doamna Laetitia, care-și iubea fiul cu duioșie, scoase un țipăt tot atât de strident, cât de disperat, când intră în camera fiului ei. Napoleon nu mai era decât un ghemotoc de carne cu trăsăturile feții complect descompuse și se svârcolea ca o fiară muribundă în spasmele durerilor ce-l copleșeau. Fu chemat numai decât un medic și poțiunea pe care acesta i-o prescrise avu darul că-l readuse în fire.

D-l și d-na D...., înștiințați despre această nenorocire, sosiră la căpătâiul bolnavului în zorii zilei. Doamna, însă, nu părea să fie deloc surprinsă de cele întâmplate.

— Ce ai, bietul meu prieten? îl întrebă ea pe bolnav cu o milă prefăcută și apropiindu-se de patul lui.

— Nu știu, răspunse el, dar sufăr cumplit.

Atunci, apropiindu-se de urechea lui în așa fel ca să nu fie auzită decât de el, ea continuă: „Mă părăsiseși într'un mod laș. Ți-am sacrificat tot și ca răsplată, te-am văzut într'o bună zi plimbându-ți pe la alte femei o iubire pe care jurasești s'o păstrezi pentru mine, și numai pentru mine singură. Din parte-mi m'am răsbunat, te-am otrăvit. Fă cunoscută crima mea, la rându-mi voiu face cunoscută pe a ta. Bărbatul meu este aici. El știe cum pedepsește un corsican pierderea onoarei lui". Și se depărtă, mergând să se așeze liniștită în fața patului victimei.

Primul gând al lui Bonaparte fu să arate această năpârcă indignării tuturor celor de față, dar printre aceștia era și soțul ei. Napoleon știa cât ținea căpitanul D.... la onoarea lui și-și dete seama că, la prima mărturisire a soției sale infidele, acesta ar fi fost capabil s'o ucidă în mijlocul întregii familii. Mai mult pentru ai lui decât pentru sine, Bonaparte renunță să mai dea publicității această oroare. El se resemnă s'o cheme pe mama lui și să-i spună că d-na D... îi reamintise că în ajun, când luase masa la ea, mâncase singur dintr'o mâncare de ciuperci, care probabil vor fi fost otrăvitoare. Medicul fu chemat să vină din nou. Napoleon îi recomandă să nu mai mâhnească de loc familia cu cine știe ce diagnosticuri și să-l trateze ca pe un otrăvit. Acestea nu trebuiră spuse de două ori, și medicul îi dădu toate contraotrăvurilor necesare.

In tot timpul acestei scene, cruda d-nă D... își privea victima cu o bucurie sălbatecă. Privirile ei păreau să se desfate din suferința bolnavului. Inainte de a-l părăsi, ea avu curajul să se apropie de patul lui și să-i spună pe un ton tot atât de rece, cât de ironic: „Curaj! prietenul meu. Ești tânăr; îți vei reveni". Soțul ei voi să întindă mâna bolnavului, dar acesta i-o respinse spunându-i categoric: „Lasă-mă, domnule, lasă-mă! Am luat otravă la masa d-tale. In aceste vremuri de turburări și de anarhie, cine știe dacă nu i se va fi plătit moartea mea soției d-tale?" Vădit surprins de această amară întrebare, d-l D... voi să mai afle ceva, dar Napoleon trase brusc perdeaua patului, adăogând: „Atât am avut de spus! Nu voi uita niciodată casa d-tale".

Convalescența fu lungă și grea. Napoleon jurase să se răsbune, dar interesele lui personale, cât și ambiția lui, îi poruncіră să uite acest oribil atentat la viața lui. Ura lui se mărgini la aceea că de atunci, ușa casei Bonaparte fu pentru totdeauna închisă d-lui și d-nei D...

Răzbunarea acestei femei nu numai că nu era înăbușită, dar mocnea cu mai multă înverșunare. D-na D... nu putea să-i ierte lui Napoleon faptul de a fi aruncat neîncrederea în sufletul soțului ei. Ne putând, însă, să uneltească nimic împotriva lui fără riscul compromiterii, ea căută cu o perseverență cumplită, toate mijloacele cu care ar fi putut contribui la dărâmarea proectelor lui politice. Ura ei fu mereu activă. Napoleon o găsea neîncetat pe urmele lui, gata să-i distrugă până și cele mai neînsemnate speranțe.

Am spus mai înainte că Corsica era împărțită între două partide politice: acela al revoluției și acela al rezistenței, și că cel dintâi număra în rândurile sale pe Napoleon și pe frații lui. In principiu, în acest partid figura și Căpitanul D...., dar soția lui, prin vicleșugurile ei, descoperi secretul de a-l determina să se deslipească de acest partid.

Și ceeace e mai extrordinar, e că ea isbuti, prin manevrele ei ascunse, să-l rupă din acest partid până și pe Paoli, prietenul, protectorul Bonaparților. Cu o spaimă prefăcută, ea îl făcu pe Paoli să vadă că aceștia erau în ascuns cei mai înverșunați dușmani ai lui. Paoli se lăsă înșelat de cuvintele ei, fără să bănuiască însă că acestea porneau din fundul unei inimi, înegrită de răsbunare, și astfel el înclină spre regimul liniștit și blând pe care i-l propovăduise această semănătoare de discordie.

Patrioți din diferite colțuri ale insulei, întărâtați de violența discursurilor revoluționare ale lui Napoleon, îi cereau insistent lui Paoli măsuri mai severe contra orașului Bastia. Aceștia dezaprobau, mai ales, indulgența vădită a lui Paoli față de acest oraș, unde partidul contra-revoluționar era lăsat să lucreze în toată voia lui. Peste o mie două sute de montaniarzi se prezentară lui Paoli, înfățișându-i o adresă amenințătoare contra acestui oraș rebel. Paoli o ceti liniștit și drept răspuns îndemnă poporul la liniște. Nu mai încăpea acum nici o îndoială că Paoli trecuse de partea contra-revoluționarilor. Aceasta fu de-ajuns ca patrioții să-l acuze de trădare și să-l bănuiască că sau intenționa să separe Corsica de Franța pentru a face din insulă un stat independent, sau că intenționa s'o dea în mânile Angliei. Napoleon, după cum am spus, era unul dintre capii gărzii naționale. Bazat pe această calitate a lui, cum și pe faptul că putea conta pe numeroși prieteni, nu-i era câtuși de puțin greu să-i dispute acum autoritatea clătinată a lui Paoli. Nu făcu însă aceasta, căci nu fusese, oare, Paoli, protectorul său, călăuza lui, prietenul tatălui lui? Cei care l-au acuzat pe Bonaparte de ingratitudine față de eroul Corsicei au mințit.

După ce avuseseră loc câteva turburări, Paoli dispusese să se afișeze o ordonanță prin care se interzicea tuturor cetățenilor să se mai întrunească în public sau în case particulare. Toate aceste afișe fură, însă, smulse noaptea. Bonaparte era cu totul străin de acest act de justiție populară. Căpitanul D... răspândi svonul a doua zi că totuși autorul era Napoleon. Atâta trebui doar, și Paoli împreună cu prietenul său Pozzo-di-Borgo își plecară urechea și la această calomnie.

Acuzat pe nedrept, Napoleon jură să-și merite o parte din acuzațiunile cărora le fusese țintă. In acest scop, el trecu imediat la fapte, organizând cinci societăți populare. Acestea nici nu luară însă bine ființă, și Paoli se grăbi să le dizolve, cu toate că poporul se opunea din răsputeri la aceasta. In vremea aceasta, și soarta lui Paoli fusese pecetluită la Paris. Un decret al Convențiunii hotărîse proscrierea lui. Napoleon, cu propria-i mână, afișă pe zidurile orașului protestele municipalității din Ajaccio contra acestui decret care-l declarase pe Paoli dușmanul Republicei. Reprezentanții trimiși de guvern să afle pe autorul acestui gest reacționar, emiseră numaidecât mandat de arestare împotriva lui Bonaparte. Dar tocmai atunci invaziunea engleză devenise de neînlăturat și concursul lui Napoleon era prețios acum Franței mai mult decât oricând. Era, însă, prea târziu, căci Paoli, mâniat de proscrierea asvârlită contra lui, deschisese deja englezilor porțile orașului Ajaccio, astfel că sforțările depuse pentru Franța de Napoleon și de patrioții insulei rămaseră zadarnice. Englezii nici nu puseseră încă bine piciorul pe insulă, și casa Bonaparților fusese deja dată pradă flăcărilor. Și astfel această familie rămasă pe drumuri îndreptă pânzele spre Marsilia sub conducerea lui Napoleon, isgonită de învingători din cuibul ei natal. Cu aceasta, d-na D... își terminase opera ei de răsbunare. Ea avu cruzimea să asiste la îmbarcarea familiei Bonaparte. Fața ei exprima o bucurie odioasă.

(URMEAZA)

Prelucrare de
G. I. GEORGESCU

———
* Pseudonimul lui Sterne.

Răspuns unor acuzaţii nedrepte cu prilejul apariţiei lucrării „Pedagogie creştină ortodoxă“

Cu multă surprindere am văzut imprimate în „Adevărul literar şi artistic” de Duminică 14 Iunie a. c. acuzaţii ce nu au nici o justificare reală şi care uzează chiar de falsuri, spre a se ajunge la concluzia că menţionata mea lucrare ar fi „Un plagiat grosolan”.

De-aceia, cu onoare rog direcţiunea acestui ziar, a binevoi să dispună publicarea răspunsului pe care-l dau calomniilor formulate de semnatarul articolului, anume **Rene Gaspar.**

O calomnie aproape similară acesteia, a mai fost publicată într'o serie de foiletoane ale ziarului „Credinţa”. N'am socotit necesar a răspunde, întrucât cel ce făcea acele afirmaţii, era un fost student al meu, cu care nu puteam să polemizez şi nici să-i răspund la aprecieri.

Răspunsul de acum este categoric şi definitiv, fără vreo altă revenire ori vre-un răspuns la orice eventuală polemică, indiferent cine ar căuta să o provoace. Resping dela început, ca simple calomnii, toate acuzaţiile că menţionata mea lucrare ar fi fost plagiată.

Această lucrare de 571 pagini, ce documentează în mod ştiinţific ideia fundamentală şi anume posibilitatea Ortodoxismului de a da mijloace superioare de educaţie religioasă morală tineretului nostru, utilizează materialul diferiţilor autori, consultaţi cu toată conştiinciozitatea. Lucrarea a fost apreciată de profesorii universitari de specialitate din diferite centre universitare ale ţării, ca şi din străinătate, prin recenzii obiective. Iar în ultimul timp a fost propusă şi pentru premiere Academiei Române. Persoane îndemnate probabil de invidie personală au căutat să recurgă la mijloace imorale de a calomnia, insinuând că această lucrare ar fi un plagiat grosolan.

In tot cuprinsul lucrării se citează pagina respectivă a autorului consultat, numele autorului, lucrarea, data, localitatea, capitolul şi pagina. Iar unde nu este redată numai ideia generală a autorului, ci textul lucrării publicate, atunci s'a făcut uz de obişnuitele semne de citaţie. Deci, dela început trebue să fim lămuriţi asupra acestui lucru, pentru respingerea oricărui echivoc.

Or, cel ce a încercat să facă recenzia acestei lucrări a recurs la tot felul de mijloace, scoţând unele texte din lucrarea mea dintre semnele citării, aşezând aproape toate pasagiile într'o coloană, fără a scrie sub ele dacă este citat autorul, cu toate celelalte indicaţii, cum de fapt este.

Să precizăm câteva cazuri. D. Rene Gaspar vrea să arate că, punând pe două coloane textul din lucrarea mea dela pag. 121, citat după d. prof. G. G. Antonescu („Doctrinele fundamentale ale pedagogiei moderne”), la p. 380, n'ar fi pus între semnele citării. Or, din contra pasagiul încriminat are două serii de sublinieri de text, plus două serii de citări, la acele pagini din lucrarea mea: **„Rădăcina religiei după Pestalozzi, este morala”.** După cum cultul devine exterior, dovedeşte o treaptă a evoluţiei religioase, elementul **etic** după Pestalozzi **caracterizează religia cea adevărată** [2]). „Credinţa în Dumnezeu naşte din iubirea aproapelui” [3]). „Perceperea moralităţii duce la presimţirea mântuirii eterne, care planează deasupra noastră, la credinţa într'un susţinător al ordinei morale universale”[4]). (2 Ibid op. cit. p. 380; 3. Pestalozzi Werke IX. 287. 4. Ibid. Werke IX. 288;).

D. Rene Gaspar, când face uz de aceste fraze, nu vrea să arate cifrele notaţiilor din text, evită şi semnele citaţiilor din cuprinsul acestor fraze, prezentându-le fără citare de autor, lucrare, pagină, — cu alte cuvinte, aşa cum a crezut, nu cum a văzut. Iar acest pasaj, citat după d. profesor G. G. Antonescu ca plagiat, este luat în vre-o 32 de rânduri pe o coloană. Desigur aceasta spre a produce o sensaţie în sufletul cititorului, fără să-şi dea seama de grozăvia celor ce afirmă.

Dar să trecem mai departe. D. Gaspar săvârşeşte o îndoită grosolănie, atribuindu-mi că aşi fi tăinuit pe un autor francez, din care aşi fi citat pe un autor englez (Stanley Hall), fără a spune de unde, lăsând impresia că aşi fi citat din originalul autorului englez. Şi mai departe d. Rene Gaspar descopere că textul este luat din Clavier. Or, cel ce deschide cartea subsemnatului la pagina încriminată (p. 155), va putea vedea că nu este nici o vorbă de autorul amintit Stanley Hall, iar autorul francez Clavier, este menţionat de mine la nota 3 de jos, sub titulatura: „Henri Clavier. L'idée de Dieu chez l'enfant. Essai de psychologie appliquée a l'éducation. Paris 1926, p. 86”. Deci, dela început se poate vedea reaua credinţă.

Dar lucrul devine mai grav, când în lucrarea mea textul citat cu notă specială, este încadrat la p. 155 între semnele citării, pe când d. Rene Gaspar îl dă ca text fără semnele de citaţie, ca utilizat de subsemnatul fără nici-o indicaţie de autor şi fără nici-o citare. Deci nu-i vorba de o simplă scăpare din vedere, ci de o deplină rea credinţă.

Când am citat ideia unui autor, fără a-i lua textual fraza, d. Rene Gaspar insistă totuşi a fi trecută între semnele citării, deşi nu este cazul, decât a fi menţionată lucrarea, cu autorul şi pagina. Acesta este cazul cu citarea lucrării „Science et Religion”, a lui Boutroux, citat după toate rânduelile obligatorii: „Emile Boutroux. Science et Religion dans la philosophie contemporaine. Paris 1922. Conclusion p. 377. (Vezi p. 8, lucrarea de Pedagogie Creştină-Ortodoxă). Ideia lui Boutroux a fost citată spre a documenta cu afirmaţia unui filosof rolul pe care-l are creştinismul în transformarea sufletului omenesc. Nu-i vorba de o frază citată textual, ci de idee în sine, la care s'au luat numai câteva expresii din autor. Şi-atunci, cum rămâne cu cele 12 rânduri din Boutroux, pe care d. Rene Gaspar spune că le-am plagiat?

Acelaş lucru a încercat să-l afirme d. Rene Gaspar, că aşi fi luat din autorul francez Pinloche (Pestalozzi et l'education populaire moderne. Paris 1902 p. 60) şi că n'ar fi fost citat. Or, dacă privea mai atent la pag. 131, ar fi putut vedea că este citat mai jos, la nota No. 2, indicându-se autorul, lucrarea, localitatea, anul, capitolul (Cap. II But et principes generaux de l'education p. 61). De ce oare, toate fragmentele din lucrarea mea vor fi fost date de d. Rene Gaspar fără citarea autorului, aşa cum a văzut-o în lucrarea mea? Din neştiinţă, neobservare sau din rea credinţă?

Mai departe reproduce textul dela p. 131, care-i citat de Pinloche după o lucrare în limba germană a pedagogului Pestalozzi: „Ueber die Idee der Elementarbildung”. Or, în lucrarea mea este corect menţionată la pagina respectivă şi anume la nota 3 de jos, ca citată după Pinloche, care este notat la No. 2; de aceia s'a şi trecut jos: „3. Ibid (Pinloche) Uber die Idee der Elementarbildung p. 247”.

De-asemeni, mi se impută că am luat din lucrarea d-lui prof. Rădulescu-Motru (Puterea sufletească. 1930) mai mult decât şapte cuvinte, cât am citat între semnele citării. Aici iarăşi se demască răutatea, lipsită de cel mai elementar scrupul moral. Ultimele şapte cuvinte au fost puse de mine între semnele citării, întrucât sânt esenţialul citat din autor, pe când restul frazei nu este luat „mot à mot”. Este parafrazat şi autorului i se atribue şi acest text, când nu numai că e citat la nota paginii, dar e pus ca vorbind el însuşi, când spune că aceste afirmaţii le facem **„după psihologie”** şi la sfârşitul frazei se arată cine este psihologul. Spre a fi şi mai explicit, voi exprima fraza din lucrarea mea: (p. 123-124: „Caracterul ce ne interesează pe noi în pedagogia creştină, adică acel caracter puternic, bine format, este, după psihologie, caracterul care prezintă activitatea individuală într'un mecanism perfect, adică acel caracter care prezintă cele mai favorabile condiţiuni de asociere „între motiv şi act, gând şi faptă...”[1]). (1. Ibid. Puterea sufletească. Bucureşti. 1930. Puterea sufletească a caracterului p. 306). Iar textul lucrării d-lui profesor Rădulescu-Motru, începe cu următoarele cuvinte: „Un caracter puternic este caracterul, care prezintă activitatea voluntară a individului...” (p. 306). Oare neluarea frazei d-lui prof. Rădulescu-Motru, cuvânt cu cuvânt, şi parafrazarea ei, spre a fi citată la notă, să constitue un plagiat grosolan? D. R. G. este prea îndrăzneţ.

O altă afirmaţie, e că aşi fi folosit pe istoricul Ureche, fără indicaţia exactă de unde a fost citat. N'a putut vedea d. Rene Gaspar că la pag. 56, 58 şi 66 este citat exact autorul Ureche, cu lucrarea respectivă şi cu pagina respectivă? De ce n'a văzut d. G. acest lucru elementar? Desigur ca să poată afirma că-i vorba de un plagiat grosolan. In nici un alt loc nu mai este folosit istoricul Ureche, fără a fi menţionat că a fost consultat.

Mai departe, d. G. socoteşte plagiat faptul că un autor ca Foerster, citat exact din lucrările din care a fost consultat, fie că au fost în limba germană, fie că au fost în limba franceză, n'a fost citat în româneşte pentru cărţile care au fost traduse. Oare sântem obligaţi să citām pe cineva numai în limba în care a fost tradus? De unde această obligativitate? Faptul că am ştiut că Foerster a fost popularizat şi la noi în limba română, se explică fiind citat, la locul unde se vorbeşte despre aceasta. Or, criticul lipsit de scrupule, a încercat să facă diversiuni incorecte.

Deasemeni, este socotit plagiat faptul că n'am citat din lucrările d-lui prof. Ispir dela Facultatea de Teologie din Bucureşti. De unde această obligativitate, când specialitatea lucrărilor d-sale este cu totul alta? Or, intenţia unei intrigi se vede din această menţionare, lipsită de cea mai elementară logică. Căci însuşi d. prof. Ispir, când aminteşte de cel mai apropiat capitol dela catedra d-sale şi anume despre „Şcolile duminicale”, precizează „că sânt altceva decât predarea religiei în şcoalele primare ori chiar secundare. Ele tind să aducă pe tineri în preajma Bisericii”. (Buletinul No. 2 al Bibliotecii Seminarului de Indrumări Misionare şi Sectologie. Prefata 4). Deci nu se poate confunda un capitol cu altul şi nici nu este cazul de a fi citat un autor în mod forţat.

Dar tot substratul acestor calomnii, se sprijină pe intenţia imorală de a crea efemera senzaţie a unui plagiat, în timpul când la Facultatea de Teologie din Bucureşti urma să se hotărască încredinţarea unui curs pe care să-l ţin în calitatea mea de docent. Era necesar deci un cât mai deghizat şi reuşit atentat moral.

Personal, mărturisesc că nu pot aproba asemenea mijloace imorale; însă m'am obişnuit să le suport, fiindcă trăim într'un mediu, care în mare parte le crează fără consecinţe imediate. Când m'am prezentat la concursul dela Facultatea de Teologie, mi s'a înscenat că teza mea de doctorat ar fi plagiată. O comisiune a cercetat cazul şi a constatat că acuzaţiile sânt complect neserioase. Când am fost numit consilier cultural la Mitropolie, ascunzându-se manuscrisul tezei mele de licenţă dela biblioteca Facultăţii de Teologie, s'a încercat, tot pe calea presei, să se înscenze un nou plagiat. Cei competenţi şi-au dat avizul asupra acestor acuzaţiuni, afirmând că nu-i adevărat. Iar acum, când este vorba de o lucrare apreciată, şi făcută în chip desinteresat pentru promovarea unei idei, se încearcă aceleaşi mijloace detestabile.

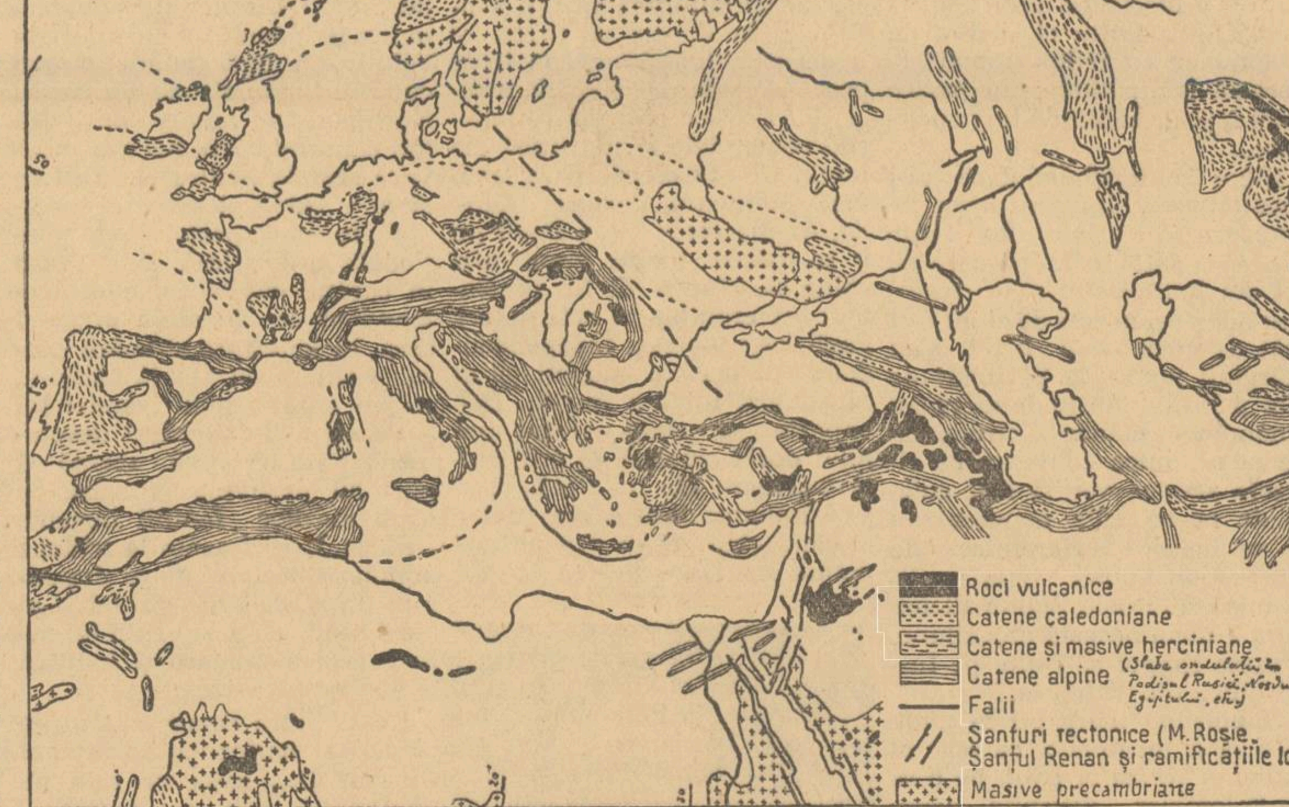
Ţin să recunosc un singur lucru: s'a observat pe drept cuvânt că o silabă şi anume silaba „nu” a fost plasată cu câteva cuvinte înainte de locul ei, în legătură cu textul citat după Jacques Maritain (Religion et culture). E vorba de o greşală de tipar, care prin această greşită aşezare a silabei menţionate, dă impresia că eu personal contrazic pe autorul pe care-l citez, când de fapt eu l-am citat pentru a-i folosi afirmaţia în ascensiunea argumentelor mele. Oare o silabă rău aşezată să justifice acuzarea că o lucrare de 571 pagini, ar fi plagiată?

Repet, cum am scris şi în introducerea lucrării mele: „voiu fi recunoscător oricăruia va observa şi-mi va arăta lipsurile fireşti ale lucrării, întrucât misiunea fiecăruia dintre noi nu este vanitatea personală, ci contribuţia frăţească şi creştinească la o operă comună, a cărei menire şi longevitate trece dincolo de cele câteva decenii ale vieţii trecătoare ale fiecăruia dintre noi”. (XX). Aceasta este concepţia mea, de sfătuire şi colaborare colegială, în lucruri cari depăşesc poate fireştile noastre puteri.

Dar resping cu toată energia demnităţii omeneşti orice calomnie, ori de unde ar veni. Căci o asemenea calomnie urmăreşte un asasinat moral cu bună intenţie. Nu fac apel la justiţie, pentrucă pe asemenea calomniatori, înşişi cetitorii competenţi îi aşează la stâlpul infamiei. Chiar dacă pentru moment cred că au realizat efecte de senzaţie, ajung la ceiace spune Românul: cel ce sapă groapa altuia cade el însuşi într'însa.

Inchei acest răspuns cu o frumoasă şi profundă cugetare creştină a lui Simeon Luce: „Spada cucereşte biruinţe, inteligenţa asigură supremaţii politice, numai dreptatea face cuceriri morale”... Deci, să fim drepţi, căci pe drumul cel drept nu piere nimeni.

Preotul Dr. MIHAIL BULACU
Docent universitar

Despre erele geologice

Chiar în chestiuni generale cum e aceia a marilor diviziuni ale trecutului îndepărtat al globului, * este foarte necesar de a avea sub ochi o hartă sau măcar o schiţă în felul celei alăturate.

Ne mărginim pentru moment la citirea acestei schiţe; ea ne pune în faţa mai multor elemente care au nevoie de o explicaţie.

In Nordul Europei, în Finlanda, în Suedia, găsim terenele cele mai vechi: terene stratificate, însă recristalizate prin metamorfism; succesiuni de depozite de grezii, de mâluri şi de calcare primitive, scoborâte în adâncime în timpul cutărilor, au fost modificate graţie presiunii şi temperaturii ridicate, trecând în quarţite, micaşiste şi marmore, roci dure, cristalizate, adesea invadate de granite. Podişul puţin înalt în general, format de asemenea roci, aşa numitul *Scut Baltic* (dela Marea Baltică cuprinsă în parte în el) este o regiune foarte complicată: ea rezultă din suprapunerea a patru sau cinci cicle geologice complecte. Durata totală a evenimentelor care au condus la înfăptuirea ei a fost preţuită la o jumătate din durata totală a globului până în prezent.

Scutul Baltic este acoperit pe marginile sale de depozite de vârstă paleozoică. Paleozoicul cuprinde cinci grupe diferite de terene foarte variate. Ele acoperă formaţiunile metamorfice foarte cutate ale vechiului masiv prin depozite orizontale, aparţinând grupului său inferior, numit *Cambrian* (dela *Cambria* numele latin al Ţării Galilor, în Anglia). Cambrianul şi grupul următor de terene, numit *Silurian* (dela tribul Silurilor, din populaţia autohtonă găsită de Romani la intrarea lor în Anglia), reprezintă împreună o fază importantă de litogeneză, desvoltată cu deosebire la marginea despre Apus şi în Sud de Scutul Baltic. Aceste depozite sânt intens cutate la finele Silurianului. Atunci iau naştere *Catenele Caledoniane* (dela *Caledonia*, numele latin al Scoţiei), reprezentate prin munţii Scandinaviei şi prin mai multe cute înglobate în masivele Europei mijlocii; altele se mai găsesc în Ural. După cum am spus, cutarea nu atinge Podişul Rusiei. O linie îndreptată dela NW spre SE, din Scania spre gurile Dunărei (linie însemnată pe hartă cu trăsături mai lungi), îl separă de restul Europei. Se poate crede că această regiune s'a cutat aşa de slab, pentru că a fost mai intens consolidată în timpul vechilor epoci de metamorfism dinaintea Cambrianului; în adevăr, Scutul Baltic se întinde, sub depozitele mai noi care-l constituesc, apărând la Nord de Marea Neagră, în masivul granitic al Ukrainei.

Orogeneza caledoniană face ca marea să se retragă spre Sud. Ţărmul ei nordic se poate urmări din Sudul Irlandei, prin Ţara Galilor, Nordul Ardenilor şi a masivului Harz în Germania, trecând în U.R.S.S. O nouă fază de litogeneză începe cu *Devonianul*, a treia diviziune a Paleozoicului şi ţine până în mijlocul *Carboniferului*. Din acest moment (în unele regiuni chiar ceva înainte) începe o serie de mişcări orogenice care se repetă până la finele Paleozoicului. Rezultatul acestei lungi epoci de orogeneză este înfăptuirea Catenelor Herciniare** reduse astăzi prin fragmentare şi eroziune la mai multe masive, cum sânt Bretania, Platoul Central Francez, Ardenii şi Masivul Vechi Renan, Masivul Boem, Masivul Măcinului în Nordul Dobrogei noastre. Spre răsărit această serie de munţi se bifurca probabil, pentru că se găsesc depozite carbonifere foarte cutate şi în basenul Doneţului la Nord de Marea de Azov, reprezentând legătura între catenele herciniane ale Asiei, Munţii Kuen-Lun şi Tien-Chan.

Seria de fenomene se repetă încă odată mai târziu. Incepând cu Mezozoicul şi ţinând până târziu în Terţiar, o largă sedimentare se petrece în Europa, sedimentare întreruptă, ca şi în cazurile precedente de mişcări mai slabe ale scoarţei. Catenele herciniane sânt intens erodate şi în acelaşi timp fragmentate în masivele pe care harta le arată destul de bine. După cum mările devoniane şi carbonifere treceau uneori la Nord de masivele caledoniane meridionale, tot aşa mările mezozoice şi terţiare se ridicau uneori până în regiunile unde se găsesc astăzi Danemarca şi Scania. Insă domeniul cel mai interesant al acestei sedimentări, e acel din Sud de masivele herciniane, în locurile unde se găsesc în zilele noastre Munţii Alpi şi *catenele alpine*. Este de altfel o lege generală, ca marile lanţuri de munţi să se ridice tocmai pe locurile unde basenele anterioare arătau cele mai mari adâncimi şi depozitele care le constituesc, cea mai mare grosime. Aceste catene sânt în adevăr precedate de o serie de mari şanţuri în care sedimentele fără ca să arate de altfel totdeauna adâncimi mari, ating totuşi grosimi excepţionale de câteva mii de metri. Sânt aşa numitele *geosinclinale*, al căror fund se scobora încet pe măsură ce depozitele se acumulau în ele.

Se poate deci spune că Continentul European a fost înfăptuit cu încetul în timpul succesiunii a trei mari cicle geologice, caledonian, hercinian şi alpin; fiecare se lasă descompus în cicle de importanţă secundară; aceste cicle împreună cu efectele lor, se ordonează în jurul Scutului Baltic, care rezultă el însuşi din jocul suprapus şi complicat, încă nelămurit în întregime, a mai multor vechi cicle anterioare Paleozoicului.

O serie de evenimente, în foarte mare parte asemănătoare, se petrec în Nordul Africei. Harta alăturată arată şi aici masive vechi precambriane, în Hoggar, în Tibesti, în puternicul masiv Etbai, tăiat în două jumătăţi de şanţul Mării Roşii. Aceste masive sânt mărginite de o largă zonă de sedimente paleozoice, mezozoice şi terţiare, cari au fost cutate în mai multe regiuni în Silurian şi în Carbonifer. Aceste orogenii caledoniane şi herciniane, despre care avem date sigure în Maroc şi mai multe puncte din Sahara, au fost urmate de o litogeneză activă în Nordul Africei, litogeneză care a condus la constituirea catenei Atlasului şi a mai multor cute mai slabe mai spre răsărit.

După cum Europa s'a constituit pe încetul prin adăogire la vechiul masiv precambrian de noi catene, care alungau marea tot mai spre sud, tot aşa în Africa se observă o progresie a uscatului, în aceleaşi condiţii însă dela Sud spre Nord. Se vede uşor cum aceste împrejurări constituesc în rezumat istoria *Mării Mediterane*. La începutul Paleozoicului, Marea Mediterană foarte largă, se întindea din Scutul Baltic până în Hoggar; ea a fost treptat strimtată de orogeniile succesive până a ajunge la dimensiunile pe care i le observăm astăzi.

Cât timp a ţinut această istorie? Timpul absolut e chestiunea cea mai discutată în geologie. Totuşi există oarecare acord pentru a-l evalua în cazul acesta la aproximativ 750 milioane de ani. După aprecierile mai multor geologi de valoare, diferitele ere nu sânt egale ca durată; era paleozoică, mezozoică şi terţiara ar intra în totalul de mai sus în proporţia respectivă a cifrelor 7, 3 şi 1.

N. ARABU

* Vezi no. [illegible] al „Adevărului Literar”.

** Nume venind dela Harz, masivul bine cunoscut din Germania, unde data acestor cute a fost studiată pentru prima oară.

Mărunte

A apărut: *„Proectul de uniune a statelor europene”* de *V. I. Feraru.*

Este o sinteză a preocupărilor marilor bărbaţi politici de reputaţie universală: Briand, Stresemann şi Henderson, alături de care d. Nicolae Titulescu, ministrul nostru de externe, a depus străduinţe fructuoase în vederea realizării armoniei internaţionale.

Fiecare capitol al acestei lucrări analizează şi dezvoltă termenii unor probleme de permanentă actualitate, îmbrăţişând aspectele juridice, sociale, economice şi politice ale fenomenului paneuropean.

Autorul preconizează preponderenţa politicului asupra economicului, care la rândul său, ar urma să fie încadrat în norme juridice precise.

D. Feraru propune organizarea unei armate internaţionale, al cărei scop ar fi să vegheze la respectarea hotărîrilor şi normelor internaţionale stabilite, **colaborînd astfel la înfăptuirea politicei de pace a Societăţii Naţiunilor.**

FREDERICH SIMPICH

California de nord la lucru

„Socotesc că toate la un loc nu fac un dolar". Iată ce gândea despre California şi alte ţinuturi dela sud-vest, Daniel Webster când s'a propus ca Statele Unite să le ia drept îndemnizaţie, după războiul cu Mexico.

Asta se întâmpla în Senatul Statelor Unite, acum 88 de ani.

Azi, California e statul cel mai bogat dela apus de Mississippi, şi are vre-o 6.158.000 de locuitori.

O singură societate, Corporaţia californiană de expediţie (care s'a înfiinţat la Sacramento dar acum lucrează cu peste o sută de fabrici răspândite din valea fluviului Mississippi până în Alasca şi în Filipine), împachetează şi trimite peste mări în fiecare an atâtea „conserve, încât ar putea servi fiecărui bărbat, femee şi copil depe pământ

Pivniţe săpate în stâncă

o masă, chiar o masă şi jumătate. Le-au trebuit statisticienilor societăţii şase săptămâni ca să facă socoteala aceasta. In timp ce calculau, a sosit o scrisoare dela un misionar din China, care spunea că, pecând era prizonier al tâlharilor, până la răscumpărare, fusese hrănit de iscteţii pungaşi numai cu conserve de fructe din California! Acelaş fel de fructe s'a servit la Addis Abeba, la încoronarea lui Haile Selasie.

Cea mai mare parte din belşugul acesta nesecat de hrană, provine din Valea Centrală cea mare, şi din văile fluviilor Sacramento şi San Joaquin. Am împrumutat dela societatea petroliferă Standard Oil un aeroplan, ca să studiez această Babilonie modernă, care e azi ceia ce era valea dintre Tigru şi Eufrat în zilele lui Herodot.

Lângă Stockton, marea plantaţie Wegl-Zackermann cuprinde cele mai întinse câmpuri de cartofi din lume. Tractoarele lucrează noaptea, la lumina farurilor. Lângă Fremo un singur proprietar a sădit 15.000 de pogoane de smochini; în jurul localităţilor Modesta şi Merced se întind nesfârşite livezi de piersici, tăiate în pătrăţele de drumuri şi canale de irigaţie.

Insulele din delta fluviului Sacramento produc 90 la sută din tot sparanghelul din lume. La sud, lângă Salinas, sânt straturi de lăptuci netede ca o masă de biliard, trenuri întregi încărcate cu aceste legume grăbesc către porturi. Vezi prune, pere, pepeni, struguri, pătlăgele roşii, ferme, lăptării şi crescătorii de păsări şi mii de camioane uriaşe ce aleargă în sus şi în jos, ducând toate roadele la târg. Pe fluviile Sacramento şi San Joaquin vapoarele trag şlepuri cu zahăr şi grâne.

Din văzduh vezi mai bine ce multe canale de irigaţie sânt. Ce nenorocire ar fi, să lipsească apa! In unele regiuni primejdia e adevărată. Chiar de pe acum unele ferme au fost părăsite din lipsă de apă. Se risipeşte prea multă în timpul inundaţiilor, şi pe an ce trece irigaţia cere tot mai multă apă. Aceasta înseamnă scăderea pânzei de apă şi secătuirea puţurilor. Acum, pentru a se economisi cât mai bine apa provenită din ploile şi zăpezile dela munte, se studiază un plan vast, numit proectul Văii Centrale mari. Va fi costisitor şi va cere mult timp; dar de va fi adus la îndeplinire vreodată, va face din acest şes bogat, desăvârşit cultivat, un adevărat coş cu merinde al lumii.

Peste tot ţinutul se întinde o reţea uriaşă de cabluri de înaltă tensiune şi de conducte de petrol şi ulei.

„Uriaşul adormit din munţii Kettleman"

Aşa îi zic oamenii acelui rezervor de petrol şi de ulei din subsolul ţinuturilor Fresno şi Kings, ce şi-a căpătat numele dela David Kettleman, unul din fruntaşii generaţiei dela 1849. Acesta n'a avut noroc ca miner, dar s'a târît înapoi la Missuri şi s'a întors cu cirezi care să pască pe munţii aceştia. Văzute de sus, aceste înălţimi cafenii, sterpe, seamănă cu spinarea sgrunţuroasă a unui elefant bătrân.

In zilele eroice ale începutului exploatărilor petrolifere minerii au săpat 20 de mii de gropi aici, dar n'au mers destul de afund ca să ajungă la acest rezervor. Introducerea unei tehnici perfecţionate a fost pricina acelei greve uriaşe despre care s'a vorbit în lumea întreagă.

Gândiţi-vă că prima sondă americană, săpată la Titusville, în Pennsylvania, în 1859, n'avea decât 22 de metri adâncime. Comparaţi cu sondele moderne care scot petrolul chiar dela 28.000 de metri. O sondă, care nu produce, a fost explorată chiar până la 34.000 m.

Astăzi, prin conducte uriaşe, petrolul din Kettleman este pompat spre nord şi spre sud până la rafineriile de lângă San Francisco şi Los Angeles. O conductă de acestea trece pe sub Oceanul Pacific, fiind aşezată chiar pe fundul oceanului.

Aurul a fost începutul

Părăsind aeroplanul, am cercetat amănunţit feluritele industrii ce se îngrămădesc în numeroasele localităţi din jurul oraşului San Francisco. Dacă le studiezi, îţi dai din nou seama că toată istoria omenirii e doar povestea luptelor dintre om şi lucrurile înconjurătoare. Pionerii aveau nevoe de zahăr şi-şi dădeau aurul căpitanilor de pe corăbiile Nouei Anglii, ca să le aducă zahăr din Hawai. Acum, chiar acolo, în marea rafinerie Crockett, unde am văzut oameni mâncând tablete de sare ca să înlocuiască ce pierdeau prin asudare, mai vezi încă zahăr hawaian.

„Nu e voe să intraţi; e împotriva regulamentului — e primejdios!" ni s'a spus la pulberăriile Hercules. Dar poţi să stai afară lângă poartă şi să chibzueşti. Minerii aveau nevoe de praf de puşcă; ei au fost cei dintâi. Azi cea mai mare parte din pulbere e întrebuinţată la facerea drumurilor, la tăerea pădurilor şi în multe alte lucruri.

In ţara viilor

Dar făina! Minerii flămânzi importau grâu din Chile. Apoi ţăranii emigranţi începură să-l cultive, iar în 1870, recolta de grâu a produs mai mult decât aurul extras din mine în acelaş răstimp.

Iată lecţia: aurul *a fost* atotputernic, dar numai la început. Cu el s'au plătit lucrurile trebuincioase pentru ridicarea Californiei; el a pus în mişcare alte puteri, care în câteva zeci de ani au făcut ca veniturile fermelor şi prăvăliilor să fie mai mare decât produsul aurului însuşi. A îngăduit oamenilor să plătească taxa pentru şcoli şi pentru Universitatea Statului.

Berkeley, centru mondial de cercetări şi erudiţie

Acum 65 de ani Universitatea statului California era poreclită „cea mai mică Facultate din lume". Avea 40 de studenţi.

Azi are mai mulţi studenţi decât oricare altă universitate. Lucrarea asupra anemiei pernicioase, care i-a adus doctorului George H. Whipple premiul Nobel, e o publicaţie a Fundaţiei Hooper, pentru cercetări medicale. Tot în această Fundaţie s'au făcut cele mai multe descoperiri cu privire la *botulism*, o formă primejdioasă de intoxicaţie alimentară, şi cu privire la

Nocturnă la San Francisco

una din cele mai ucigătoare toxine cunoscute de oameni, otrava din scoici. Vitamina E a fost descoperită tot în laboratoarele dela Berkeley.

In chimie Universitatea a adus multe studii fundamentale. In fizica atomică e recunoscută ca un centru mondial de cercetări, şi pregăteşte mulţi astronomi. In ştiinţele agricole nu cred că poate rivaliza cu ea vre-o instituţie, în mare parte din pricina întinderii şi varietăţii culturilor din California.

In studiile asupra petrolului, în protozoologie, boli tropicale, limbi orientale şi antropologie, lucrările Universităţii sânt vestite. Bogăţia bibliotecilor şi a muzeelor n'are pereche nicăeri, la apus de Chicago; iar luxosul cămin internaţional e foarte apreciat de studenţii străini.

Viaţa în ţara pădurilor

Departe în sus, pe coasta aceasta, se află altă Californie. Unele părţi ale ei sânt azi mai puţin populate decât pe vremea Indienilor. Am mai aruncat o privire spre muntele Tamalpais şi am pornit spre nord.

Acum poţi călători dela Poarta de Aur în sus până la Oregon, uneori dealungul coastei Pacificului, pe o şosea minunată ce lunecă printre câmpuri verzi şi văi pline de ferigi, şi se încolăceşte pe coaste împădurite cale de 583 de km.

Nicăiri în lume nu mai există un drum care să ducă prin umbra răcoroasă a unei păduri virgine atât de dese; deşi oficial se numeşte „U. S. 101", i se zice de obicei Calea Molifţilor.

Ştiinţa răpeşte găinilor plăcerea clocitului

Opriţi-vă la Petulama, primul oraş mare, ale cărui străzi răsună de cucurigul şi cotcodăcitul nenumăraţilor pui şi găini.

Găinile din Petulama tot mai cotcodăcesc, dar cu un glas găunos, fără nimic din voioşia din

Distilerie de petrol, în golful San Francisco

coteţ. Crescute în puf artificial, nu învaţă niciodată să scurme după viermi; clocitul e o artă uitată. O singură clocitoare electrică ia în primire câte 2.000.000 de ouă deodată şi viitorii pui intră în compartimente încălzite, nu sub aripile ocrotitoare ale cloştei. In zilele cu spor câte 60 de mii de pui vii sânt încărcaţi pe vapoare; unii au şi sburat cu avionul până în depărtatele insule ale Pacificului.

Clocitul artificial e o descoperire străveche. Chinezii, cu veacuri în urmă, puneau ouăle la olocit în grămezi de îngrăşăminte, iar Egiptenii întrebuinţau sobe de lut încălzite cu focuri de gunoi de cămilă. Dar aici la Petulama clocitoarea mecanică a fost perfecţionată: întoarce chiar ouăle, tavă după tavă, cum le întorc deobicei găinile cu picioarele. De aici se vând maşini pentru vreo treizeci de ţări străine, printre care şi Groenlanda. Unele merg în Africa, pentru clocitul ouălor de struţ! Există şi o „Farmacie a puilor", care vinde numai leacuri şi doftorii pentru puii bolnavi; şi doctori de pui care tratează toate bolile lor.

Pe tot drumul până la Santa Rosa, unde e o biserică baptistă clădită dintr'un singur molift, am trecut pe lângă camioane încărcate cu ouă şi cu găini albe din rasa Leghorn.

Unde au clădit ruşii vechiul fort Ross, în 1912

Ca să vedem unde îşi făcuse Ţarul un cuib în California, ne-am îndreptat spre sud printre livezile de meri, către golful Bodega. Lângă Sevastopol, o fată stârpea şoarecii, asfixiindu-i cu gaz. „Ii auzi strănutând în găurile lor, dar de ieşit afară nu ies. Trebue să-i înăbuşim cu gaz altfel ne prăpădesc papiştele".

Un miros plăcut de mere plutea dus de adierea vântului. Intr'o uscătorie de mere am stat să ne uităm la fetele care tăiau mere cu o repeziciune neînchipuită. Nişte oameni alergau în toate părţile cu tăvi mari şi turtite, pe care le vărsau în cuptoare, unde merele „se uscau" în câteva ceasuri.

In 1809, Ivan Cuscof, un comandant rus, a clădit nişte colibe în golful Bodega. Mai târziu, pe coastă în sus, s'a înălţat fortul Ross. Cu biserica-i ortodoxă, de lemn, întăritura reparată acum şi cartierul ofiţerilor neatins, el arată cât de confor-

Tăierea unui molift

tabil erau colonizaţi aici oamenii Ţarului, într'o vreme când Ruşii şi Englezii râvneau deopotrivă la ţinutul acesta.

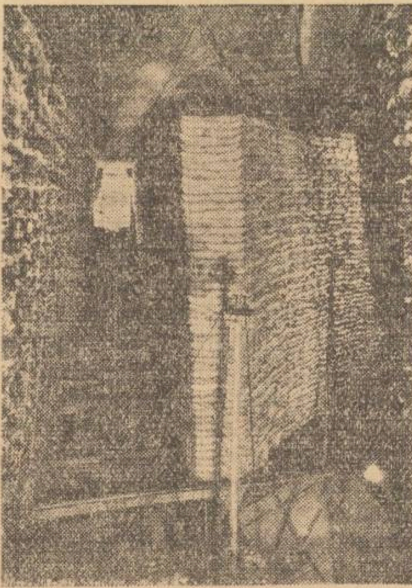
La gura Râului Rusesc, doi băeţi şedeau pe un buştean plutitor, cetind un ziar umoristic. Lângă gura astupată de nisip a râului, se vedeau prăzile aduse din depărtări de apele oceanului; unele trunchiuri erau netezite de atâtea luni petrecute pe valuri.

Inlăuntrul ţării, am trecut dealungul terenurilor de sporturi de vară şi pe lângă o tabără de cercetaşe arse de soare. La Healdsburg, lângă râu, am dat iar de şoseaua Molifţilor şi de taberele unor culegători de hamei.

„Vagabonzii poamelor", e porecla lor. Ca raţele sălbatece, ei se mută odată cu anotimpurile. Intr'o călătorie de o zi, am întâlnit peste 300 de maşini, încărcate cu oameni, ulcele, tingiri şi aşternuturi.

Hameiul creşte cu 1 până la 2 metri pe zi. Intins pe sârme, în bolţi, el acoperă câmpul ca un cort. „Culegătorii ăştia îşi duc cu ei toate bagajele, dela câni şi plozi până la banjo şi biblie", ne-a spus un contra-maistru.

Sub un pom o fetiţă curăţa cartofi; alături o femee tundea părul unui bărbat. „Familia asta poposeşte vara, de ani de zie, în acelaş loc. Cei mai mulţi culegători sânt oameni cum se cade, mulţumiţi. Un grup aici s'a apucat de pocăire; în fiecare noapte cântă şi se roagă, ba am avut chiar botezuri în râu".

La zidurile unei fortăreţe, sacii de zahăr se înalţă în depozite

Pe alocuri, dealungul Râului Rusesc, coastele acoperite cu molifţi se opresc doar lângă malurile nisipoase, unde cete vesele vin din oraş ca să petreacă.

In ţara lui Bacchus

„Nu pleca în nord fără să vezi ţara vinului", mă îndemna lumea. Şi e drept că excursia aceasta în răsărit merită osteneala. Iţi arată o pădure doborîtă, de molifţi împietriţi, vii întinse, pivniţe boltite, tăiate în peretele strâmt al muntelui şi căptuşite cu butoaie uriaşe de lemn, aduse din Germania; şi sus, departe, pe Muntele Sf. Elena casa unde a trăit şi a scris Robert Louis Stevenson.

Cu multă însufleţire, ca orice centru viticol de pe valea Rinului sau a Moselei, prietenosul oraş Sf. Elena sărbătorea culesul viilor, când l-am văzut noi. Ziua era paradă, cu muzici militare şi steaguri multicolore, cu emblemele lui Bachus şi ale ciracilor săi; seara, pe o scenă spaţioasă sub cerul liber, grupuri de lucrători vieri, Germani, Elveţieni şi Italieni, în costume naţionale, dansau şi cântau cântecele lor populare. In toată California centrală se găsesc astfel de insule de neamuri, din cele mai depărtate, dela Basci până la Japonezi. De obicei fiecare se ţine de meseria adusă din ţara de baştină.

O pildă nimerită e colonia italo-elveţiană dela Asti, pe care am văzut-o la întoarcerea spre şoseaua Molifţilor. Acolo e o capelă în formă de balercă de vin, şi un butoi din beton şi sticlă lung de 50 de metri şi gros de 12, putând cuprinde 225.000 de decalitri.

In acest ţinut de livezi, păşuni şi vii, te izbeşte înfăţişarea curată, înfloritoare a caselor, aerul lor de bună-stare. „Puţini din lucrătorii noştri statorniciţi de mult aici sânt fără lucru sau săraci", mi s'a spus. „Numai nomazii au nevoie de ajutor". Dar aceştia, din nenorocire, sânt foarte numeroşi. Am văzut între alţii un bătrân ce se târa cu greu, împingând un biet cărucior cu două roate în care îşi încărcase tot avutul.

Florile Californiei emigrează în alte ţări

Intr'un *canion de lângă Ukiah* trăeşte Carl Purdy, cel ce a răspândit în lumea întreagă florile de câmp ale Califoriniei. El mi-a povestit viaţa lui.

„Am străbătut Şesurile cu părinţii mei, în 1865. Când m'am făcut mare, a început să mă intereseze botanica, şi m'am apucat să vând cepe de flori sălbatice în străinătate. Eu am trimis cel dintâi cantităţi mari din toate florile de câmp din California peste ocean.

„Totuşi nu eu am început: încă din 1830 Societatea regală de horticultură din Londra trimisese aici pe David Douglas ca să adune seminţe şi flori. Dar eu am lucrat mai mult. Săptămâna trecută am adunat 15.000 de cepe de flori. Lucrăm şi la înălţimi de 3000 de metri ca să adunăm câteva plante din Sierra".

Grădinile lui de munte alcătuesc un laborator interesant de aclimatizare, pentru multe plante de peste ocean. Mi-a arătat zorele din Maroc, mici din Irlanda, clopoţei din Scoţia, un caprifoliu din Tibet, crini din munţii din sud-vestul Chinei şi flori ciudate din Basutoland.

Indienii poma

In Ulkiah am vizitat pe o doamnă, pe care o întâlnisem acum nu ştiu câţi ani, pe când picta indigeni în insulele din Marea de Sud. Viaţa ei arată deasemeni cum s'a întemeiat ţara aceasta. Fiu al unui ofiţer din vremea revoluţiei americane, ta-

Păstor basc, într'o cafenea din Stockton

tăl ei venise în valea Potter, în 1859. Era tipograf şi-şi transporta mica-i imprimerie cu ajutorul unui măgar.

„Am început să pictez copii indieni în 1893. Unul din tablourile mele e la muzeul Smithsonian. Vre-o alte 680 sânt răspândite în lumea întreagă. Studiind portretele acestea mai vechi pot urmări cum s'a schimbat treptat, din pricina civilizaţiei, expresia Indienilor".

Indienii (Pieile Roşii) Poma trăesc în jurul oraşelor Ukiah şi Hopland. Câţiva împletesc şi azi aceleaşi coşuleţe pe care le făceau strămoşii lor când Sir Francis Drake a văzut coasta aceasta. Atunci el adusese pentru British Museum câteva coşuleţe de acestea.

Aici la Ukiah se află un mic observator al serviciului american de geodezie. E unul din cele cinci din lumea întreagă, în care, potrivit unei înţelegeri internaţionale, se determină cu ajutorul unor observaţii foarte precise, o anumită deviere, mai mult sau mai puţin regulată, a axei pământului.

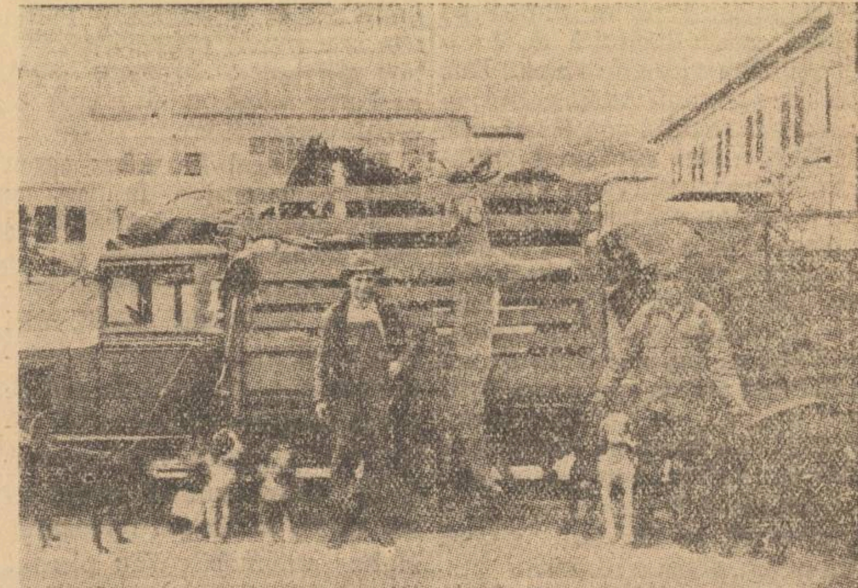
Lângă Willits, de unde se desparte o şosea foarte bună, spre apus, către fortul Bragg, treci pe lângă o stâncă numită „Barbă Neagră", după un tâlhar vestit, care prăda diligenţele, pe drumul acesta. De acum intrăm iar pe Calea Molifţilor.

In împărăţia molifţilor

Sub copacii aceştia bătrâni, uriaşi, te cuprinde o impresie de tărie nemărginită şi pace. Ca nişte monumente înălţate timpului, ei se ridică deasupra operelor pieritoare ale omului. Mulţi din aceşti copaci umbresc Calea

Urmare în pag. 6-a

Universitatea Californiei, la Berkeley

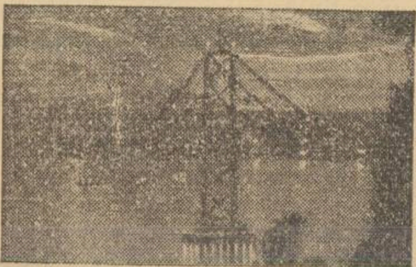

Vânători de lei puma

Continuare din pag. 5-a

la stânga, şi la dreapta ei, ca de pildă pe pitorescul drum dela Cloverdale la Navarro, pe ţărmul mării.

Patruzeci şi nouă de dumbrăvi sânt păstrate Statului, prin osteneala „Ligii pentru ocrotirea molifţilor". In unele locuri dealungul acestei şosele, unde copacii erau mai deşi, unii au fost tăiaţi. Aici cărările înguste ale omului, la picioarele lor, par neînsemnate, ca dârele făcute de şoarecii de câmp la poalele unui stejar.

Fosilele vădesc vârsta înaintată a molifţilor. Când pădurile tropicale acopereau California, acest copac uriaş se întindea de aici până în Europa. Pe insula St. Laurence, în Marea Bering, s'au găsit rămăşiţe de ale lui. Deacurmezişul acestei mări, spune D-rul Ralph Chaney, dela Universitatea din California,

Pod suspendat (San Francisco)

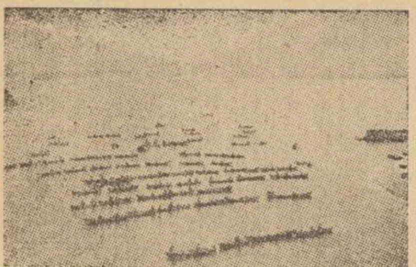
moliftul se întindea dela un continent la altul, împreună cu dinosaurul şi alte animale ale trecutului preistoric. Chiar şi hidoasa reptilă sburătoare, cu fălci uriaşe, *pterodactilul*, se poate să fi fâlfâit cândva din aripile-i greoaie, în jurul vârfurilor molifţilor.

Atât de nepieritor e acest lemn, încât trunchiurile căzute, împrăştiate prin aceste dumbrăvi sânt cu veacuri întregi mai vechi decât copacii vii, care au câte 2.000—3.000 de ani. O pildă bună de trăinicia lemnului acesta se poate vedea la Mendocino, pe coastă, la miazăzi de fortul Brugg, întemeiat de Ruşi în veacul al XVIII-lea. Acolo se află o sală masonică străveche — clădită de prima generaţie de Americani — a cărei cupolă e săpată în lemn de molift. Emblema ei mistică, înfăţişând, lângă un stâlp frânt, o fată căreia Tata Timpul îi mângâie cosiţele, e trainică şi bine păstrată, după atâtea zeci de ani de ceaţă, soare şi furtună.

Eureka, unde Grand a clădit un fort indian

Harnicul Eureka seamănă cu un oraş de pe coastele cenuşii, bătute de vânt, ale Scoţiei, chiar dacă ceaţa e numită aici, cu un eufemism, „pâclă văratecă, de mare". Turmele şi fermele ei curate îi desăvârşesc înfăţişarea scoţiană.

Aici Calea Molifţilor ajunge la oceanul Pacific; fierăstraele scârţâe şi mirosul de cherestea

Bărci de pescari, la gura fluviului Klamath

proaspătă umple aerul umed. Coastele stâncoase, sălbatice, apele pline de peşti şi codrii dinapoia malului, încă bogaţi în vânat, atrag pe sportsmeni dela mari depărtări.

Eureka, unul din cele mai apusene oraşe americane, e aşezat dealungul golfului Humboldt, descoperit de echipajul yankeu al corăbiei *O'Cain*, în 1806, pe când acesta plutea pe lângă coasta bântuită de Indieni şi vâna vidre de mare. Dar cel care a numit astfel golful, în cinstea baronului von Humboldt, în 1850, a fost căpitanul Ottinger, de pe vasul *Laura Virginia*. In acelaş an s'a întemeiat acolo un sat cu case de lemn. Povestea spune că atunci când s'a înfiinţat aici un oficiu al stării civile şi actele au început să fie trimise la Washington, registrele din capitală nu arătau nici o localitate cu numele de „oraşul Humboldt". La urmă un funcţionar, dând cu palma în dosare, strigă: „L-am găsit!"

„Atunci zi-i Eureka", sugeră un coleg; şi aşa a rămas.

Indienii jefuiră oraşul în 1852, ceiace provocă o acţiune militară; atunci sosi aici Ulise S. Grant, pe vremea aceia tânăr locotenent, venit să clădească fortul Humboldt. Curând el demisionă din armată, dar îşi reluă mai târziu serviciul şi ajunse chiar preşedinte al Statelor Unite.

Când cad copacii uriaşi

„Unde putem vedea cum se tae un copac bătrân?" am întrebat.

„Suiţi-vă pe locomotiva aceia" fu răspunsul. Ea trăgea un şir lung de vagoane de marfă, goale. Urcând în spirală în susul văilor, am ajuns la nişte munţi atât de drepţi, încât locomotiva nu mai putea înainta. O desprinseră, iar noi ne urcarăm în vagoanele descoperite. Acestea fură legate de un cablu şi urcuşul reîncepu; de astădată eram traşi în sus de o putere nevăzută.

Sus, sus, o călătorie pitorească şi ameţitoare, până am ajuns la un motor uriaş, aşezat pe tălpi făcute din buşteni grozav de mari. *Aceasta* era puterea nevăzută; datorită lui cablul se înfăşura pe un sul mare şi gros.

Ca să târască buştenii din vârfuri până la funicular, unele societăţi întrebuinţează tractoare. Aici se întrebuinţa „linia înaltă", un cablu aerian. Acest sistem îţi pricinueşte un simţământ de groază, de putere vijelioasă deslănţuită. Vezi buşteni de o mărime neînchipuită legănându-se sus în aer, isbindu-se de copacii din calea lor, bufnind în pământ, rostogolindu-se nebuneşte pe coasta muntelui drept spre tine, ridicând un nor de praf şi tărâţe de scoarţă, ca un animal preistoric, pentru ca la urmă să se coboare tocmai la locul cuvenit şi să se aştearnă domol la pământ sau pe vagoanele de marfă care îi aşteaptă. Astfel se încărcau vagoanele goale care ne urcaseră pe noi acolo sus; apoi erau coborîte în jos pe munte, până la tren.

Ne-am coborît odată cu muncitorii, la apus. Eu am pomenit de urşi. „Ce-i drept", mi-a răspuns un lucrător, „ne cam fură merindele. Intr'o zi, tovarăşul meu şi cu mine ne-am atârnat mâncarea sus în vârful unei scări. Un urs ne-a luat-o pe toată; a plecat cu porţia mea în gură, mergând pe picioarele dinapoi şi ducând pe a tovarăşului meu sub braţ, ca un om. Sânt cumsecade totuşi, urşii: fură cutiile cu marmeladă, dar le lasă pe cele cu spanac. Ai jura că pot ceti etichetele".

Din nou spre nord, pe lângă coaste îmbrăcate în azalee, către Trinidad, unde se află o cruce mare de piatră pe locul unde Spaniolii puseseră o cruce de lemn în 1775, când au ancorat acolo. Ici şi colo, dealungul drumului, vezi colibe dărăpănate; mulţi căutători de aur au debarcat aici, pe la 1850. Trecând pe lângă molifţi de înălţimi ameţitoare, ajungi la podul Douglas, împodobit cu doi urşi mari de beton.

Aici e gura fluviului Klamath, unde se îmbulzesc bărcile pescarilor de somn. Pe mal e o mică fabrică de conserve: prinzi somnul, fabrica ţi-l face conserve, pune o etichetă cu numele tău pe cutie şi ţi-o trimete acasă cu vaporul.

Intr'o barcă în care soţul vâslea, o femeie prinsese cu undiţa un somn mare. Cânele lor negru, care era cu ei în barcă, lătra cu furie în timp ce peştele se sbătea necontenit, încercând să scape din undiţă. „Tacă-ţi gura! Innecaţi javra!" mormăiau pescarii din jur. Apoi peştele scăpă. Acum femeia luă vâslele şi bărbatul prinse în curând un peşte. Din nou cânele prinse glas; din nou alţi pescari înjurau; apoi bărbatul scăpă şi el peştele şi cânele se potoli iar.

Am mâncat la prânz somn fript, foarte gustos. In sus, pe fluviul Klamath urcă miriade de peşti, ca să-şi lase icrele.

Până în anii din urmă nu exista şosea dealungul mării, nici spre nord, nici spre sud; pe o întindere fără drumuri, la sud de Crescent City automobilişti îndrăzneţi îşi riscau vieţile şi maşinile întrebiunţând drept şosea plaja, în timpul refluxului. Multe automobile s'au pierdut în nisipuri. Astăzi trei drumuri bune duc la Crescent City, care se află în colţul cel mai de miazănoapte al Californiei.

Ţara urşilor şi a leilor puma

Indreptându-ne spre Orick, la sud, lângă care o turmă de cerbi cutreeră încă pădurile, am mers cu maşina către interiorul continentului, pe valea Hoopa, locuită de indieni.

Sălbatec şi pustiu era ţinutul acesta. Rarile case erau bătute de vreme şi foarte depărtate una de alta. Se cunoştea după câte un pom roditor bătrân şi după ruine de colibe că albii au fost de mult pe aici. Cei mai mulţi au plecat de foarte multă vreme, când s'au isprăvit pădurile şi aurul. Adâncă singurătate domnea în aer.

Străbătând un *ranch* de oi, am văzut lupi morţi, ţintuiţi pe parii gardului — ameninţare pentru alţi hoţi de oi. Timp de şase ore, cât a ţinut drumul până la tabăra de pescari dela Orleans, am întâlnit doar vreo două automobile şi o căruţă plină cu Indieni. „Afară de ce bruma de păduri au mai rămas, mare parte din ţinutul ăsta nu face un dolar pogonul, mi-a spus un om care căuta aur printre stâncile prăvălite în apa fluviului Klamath. Pionierii au adunat mai tot aurul din râul ăsta, acum 85 de ani. Abea ne câştigăm o pâne spălând nisipul. Câştig mai mult iarna, prinzând în cursă animale pentru blana lor, decât căutând aur".

Orleans, cu cârciuma-i plină de Indieni, era o localitate foarte însufleţită. Pescarii umpleau toate odăile pavilionului unde am tras. Oaspeţii dispuşi să se fălească cu peştii mari pe care i-au prins, mai ales cu peşti pe care nimeni nu i-a văzut, sânt înştiinţaţi de un afiş la intrare: „Orice peşte prins în aceste lacuri şi care cântăreşte peste 20

Culesul sparanghelului

de kgr., trebue aruncat la loc în apă". In ziua aceea un om care spărgea lemne în curtea din dos văzu o căprioară trecând înot râul; el apucă puşca aşezată pe o grămadă de lemne şi împuşcă animalul.

Pe plicurile pavilionului sânt reclame despre „vânătoare de urşi şi de pantere, cu câini". Pe pereţii pavilionului atârnau fotografii de *puma* morţi şi de Indieni pe jumătate goi.

După cină, conversaţia trece dela peşti la căprioare şi la pisici sălbatece. „Mulţi oameni nu vor să creadă", spunea un vânător, dar când căprioarele rămân sus pe crestele înalte, până ajunge zăpada atât de mare, încât ele nu mai pot alerga bine, multe sânt ucise de cete de pisici sălbatece obişnuite, cu coada scurtă".

Mai târziu am întrebat pe un naturalist despre asta. „Da", mi-a spus el, avem confirmarea, dela martori oculari vrednici de încredere, că pisicile sălbatice omoară uneori căprioare. Am calculat că un leu de munte *(puma)* omoară cel puţin o căprioară pe săptămână, în cursul anului".

Povestitorul înnăscut care conduce acest pavilion dela Orleans, tocmai se întorsese dela explorarea unor lacuri din Munţii de Marmoră spre nord-est. „Puţini albi au ajuns vreodată pe unde am fost acum", spunea el. „Nici nu-ţi poţi închipui ce ţinut sălbatec şi frumos este".

Suprafeţe nesfârşite, prin locurile acelea, au doar doi, trei locuitori pe kilometrul pătrat; uneori niciunul măcar. Ţinuturi întinse sânt un deşert jalnic, melancolic, aproape fără nici o valoare, de când tăierea pădurilor le-a despuiat.

Artificii din vulcanul Lassen

A doua zi am pornit spre răsărit ca să explorăm acel fermecător parc natural, cu râuri răcoroase, isvoare fierbinţi, crini şi molifţi, care încadrează vulcanul Lassen.

„Uitaţi-vă colo, unde copacii înalţi au fost doborîţi de vulcan", zise călăuza noastră. Toţi sânt plecaţi spre nord-est, aşa cum i-a bătut o explozie mare de gaze, ţâşnită din coasta muntelui. Acolo unde stânci sburătoare le-au lovit acum 21 de ani, se vede încă scoarţa jupuită pe trunchiurile culcate.

Erupţia aceasta s'a întâmplat în Mai 1915, prima — a acestui vulcan — de vreo 200 de ani încoace. In acea zi de pomină, un nour ameninţător în formă de ciupercă a fost aruncat în văzduh, la peste cinci mii de metri. Departe, tocmai în valea Sacramento, oamenii încremeniţi, se uitau la priveliştea înfiorătoare şi tremurau la auzul bubuiturilor.

In noaptea aceea pale de foc luminară cerul cale de o poştă şi corpuri roşii ca nişte artificii ţâşniră din crater.

Zăpada de pe coastele vulcanului se topi pe dată, aşa că puhoaiele, odată cu gazele fierbinţi, îşi croiră un drum lung de 16 kilometri. Copaci groşi de un metru fură frânţi sau desrădăcinaţi. Dealungul isvoarelor vezi acum povârnişuri întregi acoperite cu buşteni, de parcă mâna omenească ar fi tăiat copacii şi i-ar fi cojit.

Nu e de mirare că lumea se îmbulzea să privească. Acesta e singurul vulcan încă în activitate, din partea continentală a Statelor Unite. „Intrebarea cea mai grea, dar şi cea mai obişnuită pe care ne-o pun vizitatorii", zicea o călăuză, este: Când o să fie viitoarea erupţie".

Spre sud acum, din nou pe şoseaua principală, am trecut prin înfloritul Corning, vestit pentru măslinele-i grase şi nenumărate, şi apoi printre lanuri de orez, unde grăunţele sânt semănate din aeroplan. Mai apoi piloţii îşi întrebuinţează aparatele la speriatul raţelor sălbatece care vin să mănânce orezul tânăr!

Oamenii poartă văluri ca să se apere de ţântari

Dealungul şerpuitorului râu Sacramento e o şosea clădită pe culmea digului. De pe ea te uiţi în jos şi la circulaţia neîntreruptă de pe râu şi la viaţa de fermă olandeză parcă, din dosul stăvilarului.

Orientalii mişună în delta aceasta. Un oraş, lângă dig, e sută la sută japonez.

Pe câmpiile întinse dela şes oamenii tăiau sparanghel cu o iuţeală aproape comică.

„De ce lucraţi aşa repede?"

„Soarele. Ofileşte sparanghelul".

„Dar de ce purtaţi văluri, ca nişte cadâne?" i-am întrebat.

„Ţânţarii. Vălurile îi împiedică să ne intre în ochi".

„Acum întrebuinţăm tractoare, cu roţi late", mi-a spus un producător. Asta opreşte maşinile să se împotmolească în turba aceasta măruntă şi moale. Pe vremuri, ca să ne ferim caii de înnămolire, le puneam adesea scânduri late sub tălpi, ca nişte skiuri".

Unele câmpuri sânt sub nivelul mării. Apa sărată se urcă mult în susul fluviului. După îndelungate săpături vasele mai mici din ocean pot înainta acum în sus pe San Joaquin, până la Stockton, unde vapoarele cu ciment sânt descărcate cu ajutorul unor tuburi aspiratoare groase de 2.50 m., care varsă cimentul în silozuri, de unde e distribuit în vale. Când era însă foarte nou, oraşul era un târg renumit, pentru pioneri. Şi acum mai păstrează un aer vioi, sfidător. Intr'o cafenea, păstorii basci beau vin direct din burduri de capră.

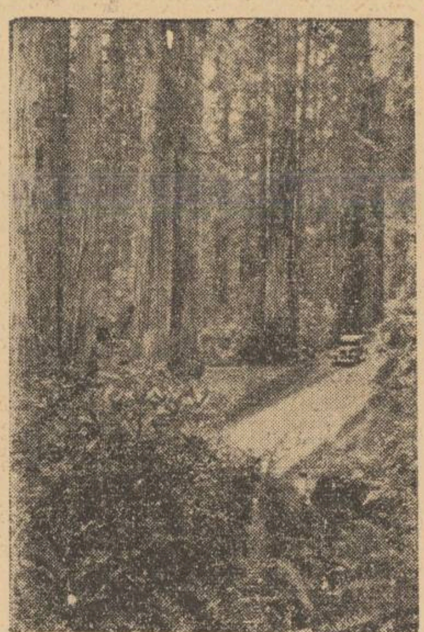
Nici un ţinut nu are drumuri mai îngrijite ca acesta. Peste 125.000 km. s'au construit, pentru Stat şi judeţ. Unele metode de lucru sânt foarte spectaculoase. In judeţul Trinity vezi drumuri săpate prin metode hidraulice; turbine uriaşe varsă puhoaie năvalnice care spală povârnişurile. Posturi de radio, aşezate în locuri joase, expuse la inundaţii, răspândesc automat ştiri despre creşterea apelor. Bubuind ca nişte tunuri puternice pe cine ştie ce front apusean, vagoane întregi de dinamită explodează, sfâşiind coastele stâncoase şi aruncând în aer buturugi uriaşe de molifţi.

„Fresno, de unde vin strugurii"

„Un pustiu fără valoare", se zicea pe vremuri despre Valea Centrală cea mare. Lupii vânau aici şoareci, încă mult timp după războiul civil. Acum maşinile gonesc cu 70 de km. pe oră pe şoselele netede, pe acolo unde nu de mult oamenii împrăştiau pae, pe timp secetos ca să împiedice ridicarea norilor de praf.

Fresno n'a fost alipit la Statele Unite decât în 1885. Acum e centrul mondial al industriei de fructe uscate. In fiecare an acest stat usucă vre-o 2.000.000 de tone de mere, pere, prune, caise, etc.

Intr'o fabrică din Fresno, tăvile cu struguri, uscaţi la soare, intră pe o parte, în timp ce scândurile pentru lăzi intră pe cealaltă. După o călătorie de vreun kilometru şi jumătate pe mese mişcătoare, strugurii ies

Ferigile tivesc Calea Molifţilor

curăţaţi, cu sâmburii scoşi şi împachetaţi în cutii etichetate, toate astea în mai puţin de şapte minute.

Nimic nu se pierde. Cozile se dau ca hrană la vite; sâmburii sânt presaţi şi vânduţi drept combustibil. Uleiul scos din sâmburii presaţi e turnat din nou pe struguri, ca să-i conserve; deasupra fluviului curgător de boabe sânt atârnate magnete, ca să adune cuele, ţintele sau bucăţile de sârmă ce s'au putut cumva amesteca printre fructe.

„Tot mai mănânci stafide?" l-am întrebat pe un om care lucra acolo de 20 de ani.

„De sigur. Şi mă fac şi acum să mă gândesc la Crăciun sau la Anul Nou. Colo în răsărit, când eram copil, nu căpătam aşa ceva decât în zilele de sărbătoare".

Luxosul Del Monte, senin printre dumbrăvi impunătoare şi grădini pitoreşti, vestit până departe pentru matchurile de polo şi de golf, se află ceva mai la apus. Dincolo de el e acel port în care a ancorat în 1602 Vizcaino şi Monterey.

In ceaţa întunecată a zorilor, Italieni, pescari de sardele, plescăiau prin apă, în cisme de cauciuc şi jachete de lână. Prinse în năvoade cu tonele, sardelele se curăţă singure de solzi prin frecare, în timp ce sânt pompate prin tuburi groase spre fabrica de conserve. După ce sânt apucate îndemânatec de degete automate, aspiraţia pneumatică goleşte sardelele de măruntaie; apoi maşinile le tae capetele şi cozile, pe când ele aleargă spre locul unde vor fi împachetate frumos, în untdelemn sau în muştar.

Un oraş cam adormit e modernul Monterey; totuşi, din punct de vedere istoric, are un loc de frunte în analele Californiei.

Când Madridul domnea peste toată coasta de apus, de aici până la Capul Horn, Monterey era o veselă capitală spaniolă. In Plaza de Toros locuitorii puneau să se lupte urşii cenuşii împotriva taurilor, petreceau, beau, dansau la sunetele ghitarei; apoi s'au luptat şi tot aci s'au supus Mexicanilor.

Cale de vreo 27 de klm. dela Monterey înainte vezi, bătuţi de vânt şi atât de depărtaţi, ciudaţii chiparoşi de Monterey. Pe o stâncă ce înainta în mare, peste 200 de foce lătrau şi răgeau, în timp ce de jur împrejur pelicanii, cormoranii şi marsuinii se asociau la pescuit.

Toate drumurile dela San Francisco

Negurile serii răcoreau câmpurile verzi de anghinare, când am intrat pe străzile povârnite ale delurosului San Francisco.

Odinioară am văzut dealurile acestea fumegând de urmele unui foc uriaş. Peste 28.000 de clădiri arseseră. „San Francesco s'a dus", ziceau unii: „N'o să se mai reclădească niciodată". Acum se înalţă mai puternic ca oricând, oraş strălucitor, plin de tărie, centrul financiar al apusului Statelor-Unite.

Ia odată avionul dela aeroportul Mills Field şi uită-te în jos la acest ţinut plin de viaţă, presărat cu fabrici, ce se întinde pe zeci de chilometri în jurul „Golfului Mare". Priveşte vapoarele venite din toate colţurile lumii. Şi acolo, arcuindu-se înaltă, îndrăzneaţă şi frumoasă, admiră Poarta de Aur, un vis împlinit, cel mai mare pod suspendat din lume. Treci apoi cu o barcă cu motor pe lângă închisoarea din insula Alcatraz, ca să vezi de aproape podul Porţii de Aur, şi vei începe să înţelegi ce sarcină grea au avut inginerii.

Ape adânci. flux puternic. Jos, în fund, unde lucrau scafandrii, întunecimea iadului. Totuşi, adânc de tot sub acest ocean mişcător, oamenii au pus temeliile turnului Fortului—un turn cât un sgârie-nori cu 65 de etaje.

„Dar cu cutremurele cum rămâne ?" întreabă lumea, „şi cu uraganele?" Flexibilitatea, spun inginerii, desfide cutremure cu mult mai puternice decât cele ce au sguduit vreodată California.

Din pricină că peste 7000 de vapoare trec în fiecare an pe sub acest pod, guvernul clădeşte acum pe el un far şi în vârfurile turnurilor nişte aeroporturi. Se vor face şi şase alei pentru această tracţiune şi două alei pentru pietoni. Gândiţi-vă cum trebue să fie, să mergi pe jos pe Poarta de Aur, atât de sus deasupra valurilor Oceanului Pacific!

V A R I A

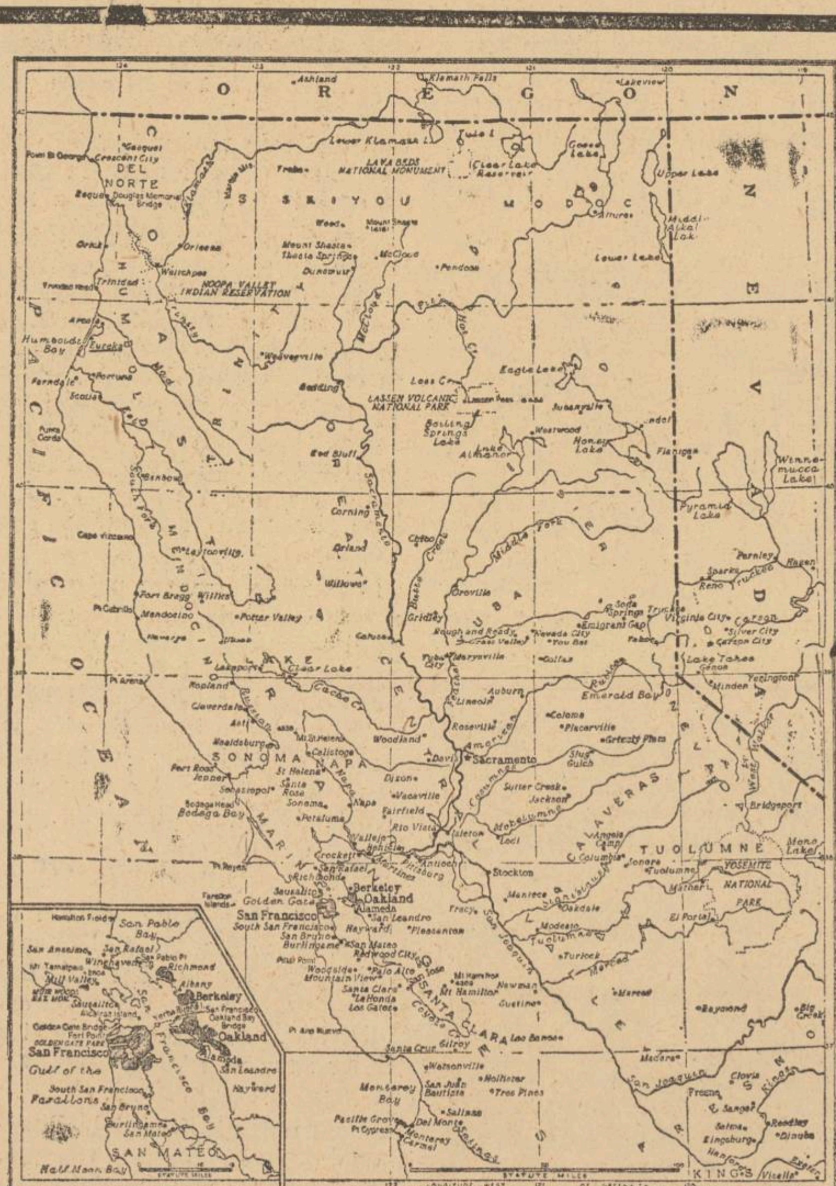
Prin expoziţii

Expoziţia anuală a Academiei Regale la Burlington House, e considerată de toţi amatorii de artă englezi ca un eveniment mai curând monden decât artistic.

Cu toate acestea, ţinuta generală a expoziţiei din acest an pare mai bună ca deobicei şi mai ales, spre mirarea multor critici, această artă liniştită pare însufleţită de un nou fior de viaţă. Fără îndoială că portretele oficiale sânt în număr foarte mare şi majoritatea sânt fabricate după modelul curent. Peisagiile şi figurile caută ca în trecut „stilul" şi efectul decorativ uşor, şi totuşi ceva pare schimbat în atmosfera generală a lucrărilor expuse.

S'ar putea spune că realismul acestei picturi (care de altfel n'a încetat nici un moment de a fi realistă) a devenit mai direct, mai viguros, şi n'a trecut fără a învăţa o sumă de lucruri la şcoala modernismului post-impresionist. In opera multor pictori apare ceva mai liber, mai îndrăzneţ. Se pare că această noutate se datoreşte unui anumit realism şi unui sistem general la ordinea zilei de câtiva ani şi că „revenirea la subiect", se accentuează din ce în ce mai mult în mediile cele mai „înaintate". Se poate chiar spera ca în câtiva ani, această prăpastie care desparte încă arta oficială de „arta vie" să devină mai puţin de temut, iar între extrema artistică dreaptă şi cea stângă se prevede o imediată apropiere.

Galeria Agnew, celebră mai cu seamă pentru colecţiile sale de maeştrii vechi, expune de data aceasta o foarte frumoasă colecţie de desene, pasteluri şi picturi de Degas. Pastelurile sânt mai cu seamă alese dintre cele mai bune. Tabloul intitulat: „Deux danseuses roses et jaunes" e una dintre capod'operele maestrului în această tehnică. Printre celelalte tablouri se remarcă două excelente portrete ale d-nei de Nittis şi Malo.

Nordul şi centrul Californiei

Piere Valin

Pierre Valin, care şi-a găsit moartea într'un groasnic accident de automobil în Maroc, aproape de Casablanca, a fost unul din marii luptători ai simbolismului încă de acum o jumătate de secol. El a colaborat regulat la „L'ermitaje", „Revue d'art dramatique", „L'art et l'Idée" şi la multe alte reviste din acea epocă.

Valin era un spirit remarcabil şi de o varietate de gusturi care-l apropia de epoca Renaşterii, poet şi în acelaş timp romancier, dramaturg, critic, metafizician, oculist, sociolog, inventator, mecanic pe dângă marele său merit de filolog.

Deşi talentul său de dramaturg a predominat totdeauna, Valin nu şi-a văzut nici una din piese reprezentată. Operele pe care le compunea erau enorme, în genul celor de Goethe.

Pierre Valin s'a născut la Lyon. El avea temperament grav şi mistic specific lyonezilor.

La „L'ermitaje" legase o strânsă prietenie cu Louis Le Cardonnel, Alphonse Germain ca şi cu doctorul Antoine Cros, autorul acelei bizare cărţi „Le problème". Valin a scris deasemenea „Le problème de l'âme", o sinteză profundă în acelas gen.

JACK LONDON

O FEMEE STRICATĂ

Deoarece Loretta o rupsese cu Billy, plecase în vizită la Santa Clara. Billy nu putea înţelege de ce. Soră-sa povestise că umblase toată noaptea în sus şi'n jos prin odae plângând. Nici Loretta nu dormise toată noaptea şi plânsese cea mai mare parte a timpului. Daisy ştia asta fiindcă Loretta îşi uşurase inima la pieptul ei. Şi căpitanul Kitt, bărbatul lui Daisy ştia şi el. Lacrimile Lorettei şi consolările bună parte din somn..

Or, căpitanului Kitt nu-i plăcea să-şi piardă somnul. Nici nu ţinea ca Loretta să se mărite cu Billy sau cu altcineva. Părerea căpitanului Kitt era că Daisy avea nevoe de ajutorul surorii sale mai tinere în gospodărie. Dar nu spusese asta cu voce tare Pretindea însă mereu că Loretta era prea tânără ca să se gândească la măritiş. Era deci ideia căpitanului Kitt ca Loretta să fie expediată în vizită la d-na Hemingway. Acolo n'avea să fie Billy.

Inainte să se fi scurs o săptămână dela venirea ei la Santa Clara, Loretta se convinse că ideia căpitanului Kitt fusese foarte bună. Intâi de toate, nu vroia să se mărite cu Billy, cu toate că lui Billy nu-i venea să creadă una ca asta. Şi în al doilea rând, nu vroia s'o părăsească pe Daisy, cu toate că asta nu-i venea să creadă Căpitanului Kitt. Dupăce trecuseră două săptămâni de şedere la Santa Clara, Loretta devenise absolut sigură că nu vroia să se mărite cu Billy. Dar nu mai era aşa de sigură că nu vroia s'o părăsească pe Daisy. Nu c'ar fi iubit-o mai puţin pe Daisy, dar... avea îndoieli.

In ziua sosirii Lorettei, începuse să se formeze în mintea doamnei Hemingway un plan nebulos. A doua zi îi spuse bărbatului ei, Jack Hemingway, că Loretta era o fiinţă aşa neştiutoare încât, de n'ar fi inocenţa ei fermecătoare, ar face o impresie direct stupidă. Şi drept exemplu, d-na Hemingway îi povesti bărbatului ei câteva lucruri care îl făcură să râdă cu sughiţuri. A treia zi planul d-nei Hemingway luase o formă precisă. Apoi redactă o scrisoare. Pe plic scrise: „D-lui Edward Bashford, Clubul Athenic, San Francisco”.

„Dragă Ned”, începea scrisoarea. Fusese odată iubită cu patimă de el timp de trei săptămâni, înainte să se fi măritat. Dar ea se acordase lui Jack Hemingway, care avea drepturi anterioare, precum şi inima ei; şi Ned Bashford îşi păstrase cumpătul cu filozofie. Adăugă însă această experienţă unui număr de alte date similare, din care îşi fabrica filozofia. Ca temperament şi ca artist era Elen — un Elen obosit. Il cita cu predilecţie pe Nietzsche, lăsând să se înţeleagă că şi el trecuse prin lunga suferinţă care urmează căutării de adevăr; că şi el reînviase cu prea multă experienţă, prea ştiutor şi prea profund ca să nu se mai molipsească vreodată de nebunia tinereţii, în goană după adevăr. „Să adori aparenţele”, cita el adeseori: „să crezi în forme, în sunete, în cuvinte, în acel întreg Olymp al aparenţelor!” După acest extras special, spunea totdeauna: „Elenii aceia erau superficiali, tocmai fiindcă erau aşa profunzi!”

Era un Elen tânăr — extenuat şi plictisit. Femeile sînt necredincioase şi mincinoase, susţinea el — în perioadele de decădere când cobora la pesimism, depe culmile obişnuite ale calmului lui filozofic. Nu baza pe sinceritatea femeilor; dar credincios maestrului său german, nu le despuia de voalurile transparente cu care îşi învăluiau înşelăciunea. Se mulţumea să le accepte ca aparenţe şi să se bucure astfel de ele. Era superficial — din pură profunditate.

„Jack mi-a spus să nu cumva să uit să-ţi scriu: înnot bun, scrise d-na Hemingway în scrisoare; şi deasemenea să nu uiţi să-ţi aduci uneltele pentru pescuit”. D-na Hemingway mai înşiră şi alte lucruri în scrisoare. Ii spuse că însfârşit se simţea în stare să-i arate o femeie absolut sinceră, nepătată şi inocentă. „Niciodată n'a înflorit încă pe planeta asta o specie mai pură, mai neprihănită de feminitate”, fu una din cele câteva forme sub care îşi îmbrăcă argumentul. Şi bărbatului ei îi spuse triumfătoare:

— Dacă nici de data asta nu-l însor pe Ned...”, lăsând neterminată groaznica alternativă, pentru care sau îi lipsea vocabular s'o exprime sau imaginaţie s'o conceapă.

Contrariu prevederilor ei, Loretta găsi că nu se simţea nenorocită la Santa Clara. E adevărat că Billy îi scria în fiece zi, dar scrisorile o supărau mai puţin decât prezenţa lui. Deasemenea îi venea mai uşor să fie departe de Daisy decât şi-ar fi închipuit. Pentru prima oară în viaţa ei nu se mai găsea în raza de umbră pe care-o proiecta strălucirea personalităţii mature a lui Daisy. Sub auspicii atât de favorabile, Loretta înaintă foarte curând pe primul plan, în timp ce d-na Hemingway se retrăgea modestă în umbră.

Loretta începu să-şi dea seama că nu era doar o sferă incoloră care strălucea prin reflecţie. In mod inconştient deveni un mic centru. Când se aşeza la pian, se găsea întotdeauna câte cineva care să-i întoarcă paginile şi să-şi exprime preferinţe pentru anumite cântece. Când îi cădea batista, se găsea câte cineva să i-o ridice. Şi se găsea câte cineva care s'o însoţească în hoinăreli şi la cules de flori. Apoi învăţă cum să zvârle muşte în apa liniştită, din spatele puştilor sălbatece şi cum să nu încurce undiţele de mătase în buruieni.

Lui Jack Hemingway nu-i plăcea să iniţieze începători şi pescuia deoparte sau renunţa de tot, dând astfel lui Ned Bashford destul timp s'o considere pe Loretta ca aparenţă. Ca atare, era tot ce putea pretinde filozofia lui. Ochii ei albaştri aveau o prifunditatea lui era încântată de vire directă, băieţească şi proei, neglijând să se mai înfioare de făţărnicia pe care filozofia lui îl obliga să şi-o închipuie ascunsă în adâncurile lor. Avea graţia unei flori mlădioase, fragilitatea culorii şi linia unui porţelan fin, de care atribute el se delecta cu nesaţ, fără să se gândească la Forţa Vieţii care zvâcnea într'însa şi malgré Bernard Shaw — în care credea.

Loretta îmbobocea. Personalitatea i-se dezvolta din ce în ce. Işi descoperi o voinţă proprie şi dorinţi proprii, care nu mai depindeau de voinţa şi de dorinţele lui Daisy. Era răsfăţată de Jack Hemingway, cocoloşită de Alice Hemingway şi înconjurată de afecţiunea lui Ned Bashford. Ii încurajau capriciile şi se amuzau de nebuniile ei, în timp ce ea dădea la iveală toate delicioasele mici tiranii cari sînt latente în toate femeile frumoase şi delicate. Cei dimprejurul ei acţionau ca un soporific asupra vechii ei dorinţi de a trăi întotdeauna lângă Daisy. Dorinţa asta n'o mai obseda ca pe vremea prieteniei ei cu Billy. Cu cât îl vedea mai des pe Billy, cu atât fusese mai sigură că n'ar putea trăi departe de Daisy. Cu cât îl vedea mai mult pe Ned Bashford, cu atât uita mai mult de nevoia ce-o avea de Daisy.

In acelaş măsură începu să uite şi Ned Bashford. Confunda superficialitatea cu profunditatea şi amestecă aparenţa cu realitatea până ce nu le mai distinse. Loretta era alt fel decât celelalte femei. Ea nu era făţarnică. Era adevărată. Cam în termenii aceştia se exprimă faţă de d-na Hemingway, care fu de acord cu el şi în acelaş timp prinse o ochire complice a bărbatului ei.

In zilele acelea Loretta primi dela Billy o scrisoare oarecum altfel decât celelalte. In general, ca toate scrisorile lui, era patologică. Conţinea o lungă expunere de simptome şi suferinţi, nervozităţi, insomnii şi starea inimii lui. Apoi reproşuri, aşa cum nu mai făcuse încă niciodată. Erau destul de amare ca s'o facă să plângă şi destul de adevărate ca să-i imprime o expresie tragică pe faţă. Expresia asta tragică o duse cu ea jos la dejun. Ii puse pe gânduri pe Jack şi pe d-na Hemingway şi-l întristă pe Ned. Il întrebară din ochi ce se întâmplase, dar el dădu din cap.

— Am să aflu eu diseară, — spuse d-na Hemingway bărbatului ei.

Dar Ned o prinse după masă pe Loretta în salonul cel mare. Ea încercă să se eschiveze. El o apucă de mâini şi ea îl privi cu gene umede şi cu buze tremurânde. El se uită la ea, în tăcere şi cu bunătate. Genele i-se umeziră şi mai mult.

— Hai, hai, nu mai plânge micule —, spuse el mângâietor.

Ii puse prieteneşte braţul în jurul umerilor. Şi ca un copil obosit, ea îşi rezemă faţa de umărul lui. El se înfioră aşa cum deobicei nu se înfioară un Elen, care şi-a revenit din boala cea lungă.

— Ah, Ned —, suspină ea pe umărul lui, — de-ai şti ce stricată sânt!

El zâmbi cu indulgenţă şi respiră cu putere, adulmecând parfumul părului ei. Se gândi la experienţa lui universală de femei şi respiră din nou adânc. Se părea că emană dintr'însa drăgălăşenia unui copil — „aureola unui suflet alb” — îşi spunea el în sine.

Apoi observă că suspinele ei se înmulţeau.

— Ce s'a întâmplat, micule? întrebă el c'un ton dezmierdător şi aproape patern. Te-a tachinat Jack? Sau mult iubita ta soră a uitat să-ţi scrie?

Ea nu răspunse şi el simţi că *trebuia* să-i sărute părul şi că nu mai răspundea de el dacă mai dura mult situaţia aceia.

— Spune-mi,—zise el cu blândeţe, — şi-o să vedem ce-i de făcut.

— Nu pot. Ai să mă dispreţueşti. Ah! Ned, mi-e aşa ruşine.

El râse cu neîncredere şi-i atinse uşor părul cu buzele — aşa uşor încât ea nici nu simţi.

— Dragă micule, hai să lăsăm asta la o parte, orice-ar fi. Vreau să-ţi spun cât te iubesc...

Ea scoase un strigăt de bucurie, apoi gemu:

— Prea târziu!

— Prea târziu!? — repetă el surprins.

— Ah, dece-am făcut-o! De ce-am făcut-o! — se văita ea.

El simţi cum îi îngheaţă inima.

— Ce? —, întrebă el.

— O, eu... el... Billy. Sânt o femeie stricată, Ned. Ştiu că n'ai să-mi mai vorbeşti niciodată.

— Acest... Acest Billy —, începu el cu rezervă, — e fratele tău?

— Nu, el... nu ştiam. Eram aşa tânără. N'am ştiut ce fac. O, am să înebunesc, am să înebunesc!

Atunci Loretta simţi cum umărul lui şi braţul care-o cuprindea se înmuiară deodată. Ii dădu uşor drumul şi o aşeză cu frumosul într'un fotoliu, unde ea îşi ascunse faţa şi începu să hohotească din nou. El îşi învârti furios vârful mustăţii, apoi trase un scaun lângă ea şi se aşeză.

— Nu... nu înţeleg —, spuse el.

— Sânt aşa nenorocită! — se boci ea.

— Dece nenorocită?

— Fiindcă vrea să mă mărit cu el.

Faţa lui se lumină dintr'odată şi puse cu tandreţe mâna pe mâna ei.

— Asta n'are dece să te facă nenorocită —, observă el cu înţelepciune. Dacă nu-l iubeşti, n'ai niciun motiv... bine înţeles că nu-l iubeşti?

Loretta dădu din cap şi din umeri într'o negaţie foarte categorică.

— Cum?

Bashford vroia să fie sigur.

— Nu! —, declară ea cu aprindere, Nu-l iubesc pe Billy! Şi nu vreau să-l iubesc pe Billy!

— Deoarece nu-l iubeşti —, argumentă Bashford mai departe cu încredere, — n'ai niciun motiv să fii nenorocită numai fiindcă te-a cerut în căsătorie.

Ea izbucni din nou în plâns şi strigă printre lacrimi:

— Tocmai asta-i nenorocirea! Aşi vrea să-l pot iubi! Ah, aşi vrea să mor!

— Dragă copilă, te chinuieşti pentru nişte fleacuri. — Mâna lui cealaltă luă drumul tovarăşei ei şi o acoperi pe a ei. — Se întâmplă şi altor femei. Pentrucă te-ai răzgândit, sau pentrucă nu-ţi dădeai seama sau pentru că ai amăgit un bărbat — ca să întrebuinţăm un cuvânt inutil de tare...

— Am amăgit un bărbat! — Ea îşi ridicase capul şi privea la el cu ochi orbiţi de lacrimi. Ah, Ned, dacă asta ar fi totul!

— Totul? —, întrebă el c'o voce cavernoasă, în timp ce mâinile lui se retrăgeau încet depe ale ei. Vroia să spună ceva, dar apoi tăcu.

— Dar nu vreau să mă mărit cu el —, izbucni Loretta din nou în proteste.

— Atunci să nu te măriţi cu el —, o sfătui el.

— Dar ar trebui să mă mărit cu el.

— Ar trebui?

Ea spuse da din cap.

— Asta-i un cuvânt ciudat.

— Ştiu —, admise ea, încercând să-şi stăpânească tremuratul buzelor. Apoi vorbi mai liniştită. Sunt o femeie stricată, o femeie teribil de stricată. Nimeni nu ştie cât sânt de stricată... afară de Billy.

Se iscă o pauză. Faţa lui Ned Bashford era severă şi privea cu ochi stranii la Loretta.

— El... Billy ştie?

Un semn constrâns din cap şi obraji îmbujoraţi fură răspunsul.

Se luptă un moment cu el însuşi, ca un scafandru care se pregăteşte să se arunce în apă.

— Spune-mi ce s'a întâmplat. Vorbea foarte categoric. Trebue să-mi spui totul.

— Şi ai să mă erţi? — întrebă ea c'o voce mică şi stinsă.

El ezită, respiră adânc şi se aruncă cu capul înainte.

— Da —, spuse cu disperare. Am să te ert. Vorbeşte.

— N'avea cine să-mi spună —, începu ea. Eram mereu împreună. Pe atunci... nu ştiam nimic despre viaţă.

Se întrerupse ca să reflecteze. Bashford îşi muşca buza cu nerăbdare.

— Dac'aşi fi ştiut...

Se întrerupse iar.

— Da —, o grăbi el, — continuă.

— Eram împreună aproape în fiece seară.

— Billy? — întrebă el c'o ferocitate care-o speriă.

— Da, Billy, bine înţeles. Eram aşa mult împreună... Dac' aşi fi ştiut... N'aveam pe nimeni care să-mi spună... Eram aşa tânără.

Buzele ei se întredeschiseră caşicum ar fi vrut să vorbească mai departe, dar îl privi îngrijorată.

— Ticălosul!

Şi explodând astfel, Ned Bashford sări în picioare; nu mai era un Elen obosit, ci un tânăr cât se poate de furios.

— Billy nu e un ticălos; e un om cumsecade —, îl apără Loretta c'o tărie care-l surprinse pe Bashford.

— Mă aştept să-mi spui peste puţin că a fost vina ta —, spuse el biciuitor.

Ea dădu din cap. ,

— Ce? —, zbieră el.

— A fost vina mea. — spuse ea cu îndărătnicie. Nu trebuia să-l las. Eu sânt de condamnat.

Bashford încetă să se mai plimbe în sus şi în jos şi când vorbi, vocea lui era resemnată.

— Foarte bine —, spuse el. Nu te condamn deloc, Loretta. Şi ai fost foarte cinstită. Dar Billy are dreptate, nu tu. Trebue să vă căsătoriţi.

— Cu Billy? —, întrebă ea c'o voce voalată care venea de departe.

— Da, cu Billy. Am să mă îngrijesc eu. Unde locueşte? Am să-l oblig.

— Dar nu vreau să mă mărit cu Billy! — strigă ea alarmată. Ah, Ned, să nu faci una ca asta!

— Ba da, — răspunse el neînduplecat. Trebue! Şi Billy va trebui.

Loretta îşi îngropă faţa în speteaza capitonată a fotoliului şi izbucni în hohote pătimaşe de plâns.

Bashford nu reuşi să înţeleagă printre suspine decât:

— Nu vreau s'o părăsesc pe Daisy! Nu vreau s'o părăsesc pe Daisy!

Se plimba congestionat în sus şi în jos, apoi se opri deodată ca să asculte.

— De unde să fi ştiut eu? Bu... Hu... plângea Loretta. El nu mi-a spus. Nimeni nu m'a mai sărutat. Nu mi-am închipuit că o sărutare poate fi aşa teribilă... până când... bu... hu... până ce mi-a scris. Am primit deabea azi dimineaţă scrisoarea.

Ochii lui se luminară. Se părea că-i răsare soarele pe faţă.

— De asta plângi?

— Nu.

Inima i se strânse din nou.

— Atunci de ce plângi? — întrebă c'o voce din care pierise speranţa.

— Fiindcă ai spus că trebue să mă mărit cu Billy. Şi nu vreau să mă mărit cu Billy. Nu vreau s'o părăsesc pe Daisy. Nici nu ştiu ce vreau. Aşi vrea să mor,

Işi impuse înc'un efort.

— Ascultă, Loretta, fii înţelegătoare. Ce înseamnă sărutările astea? Nu mi-ai spus totul?

— Nu... nu vreau să-ţi spun totul.

Se uită rugătoare la el în tăcerea care se lăsa.

— Trebue? — gângăvi ea.

— Trebue —, spuse el poruncitor.

— Vasăzică... trebue ?

— Trebue.

— El... eu... noi, începu ea cu nesiguranţă. Şi apoi, deodată. L'am lăsat şi el m'a sărutat!

— Continuă, ordonă Bashford disperat.

— Asta-i totul, — răspunse ea.

— Totul? Vocea lui răsună plină de o imensă neîncredere.

— Totul? Vocea ei răsună c'o întrebare nu mai puţin imensă.

— Vreau să spun... nimic mai grav? — Era copleşit de propria lui stângăcie.

— Mai grav? Era nedumerită. Caşicum ar fi posibil! Billy a spus....

— Când a spus? întrebă Bashford aspru.

— In scrisoarea care-am primit-o azi dimineaţă. Billy a spus că sărutările mele... ale noastre sânt îngrozitoare dacă nu ne căsătorim.

Lui Bashford îi veneau ameţeli.

— Ce a mai spus Billy? întrebă el.

— A spus că o femee care permite unui bărbat s'o sărute trebue să se mărite cu el — că e îngrozitor altfel. Aşa e obiceiul, a spus: şi eu spun că e un obiceiu rău şi prost şi că nu-mi place. Ştiu că sânt teribilă, adăugă ea cu sfidare, — dar n'am ce-i face.

Bashford îşi scoase distrat o ţigară din buzunar.

— Imi dai voe? spuse el, aprinzând un chibrit.

Apoi îşi reveni.

— Iţi cer iertare, exclamă el. zvârlind chibritul şi ţigara. Nu vreau să fumez. N'aveam de gând. Vreau să spun...

Se aplecă deasupra Lorettei, îi prinse mânile într'ale lui, apoi se aşeză pe unul din braţele fotoliului şi o luă uşor de umeri.

— Loretta, sânt un prost. Aşa e. Şi mai e şi altceva. Vreau să fii soţia mea.

Aşteptă neliniştit în pauza care urma.

— Ai putea să-mi răspunzi, insistă el.

— Da... dacă...

— Dacă ce? Vorbeşte.

— Dacă nu trebue să mă mărit cu Billy?

— Nu poţi să te măriţi cu amândoi, izbucni el.

— Şi nu-i obiceiul... cum a spus Billy?

— Nu, nu-i obiceiul. Hai, Loretta, spune, vrei să te măriţi cu mine ?

— Nu fii supărat pe mine, se alintă ea.

O strânse în braţe şi o sărută.

— Aşi vrea să fi fost obiceiul spuse ea c'o voce stinsă printre îmbrăţişări, — căci atunci ar trebui să mă mărit cu tine, Ned... dragă... nu-i aşa?

Din englezeşte de LEKA

Fragmente din „Elogiul Nebuniei”

Bibliografia operei lui Erasm este extrem de bogată. Dar, printre nenumăratele scrieri de exegeză, de filozofie, de filologie, studii teologice şi studii heleniste, pe care le cercetează încă specialiştii, există o carte care şi-a câştigat cea mai intinsă popularitate. Este Elogiul Nebuniei.

In această lucrare atît de populară, Erasm înfăţişează nebunia ca pe o făptură vie, adică o personifică şi o pune să-şi facă singură elogiul. Astfel, întreaga carte este un discurs pe care-l ţine Nebunia în persoană.

Intrucît noi nu avem încă vreo traducere a acestei amuzante şi totodată instructive lucrări, deşi de mult nu există limbă europeană în care ea să nu fie tradusă, dăm mai jos, cu prilejul împlinirii a patru sute de ani dela moartea lui Erasm, cîteva fragmente ilustratoare din acest Elogiu al Nebuniei.

... Există ceva mai dulce, mai preţios decît viaţa? Or, nu sînt eu, Nebunia, origina acestui bun? Nici lancea mîndrei Pallas, nici egida puternicului Jupiter nu zămislesc şi înmulţesc neamul omenesc. Insuşi Jupiter, acest rege al cerului şi al pămîntului, care numai cu o privire face să tremure Olimpul, e silit să lase deoparte fulgerul său grozav, să renunţe la privirea lui ameninţătoare care îngrozeşte când vrea, pe toţi zeii laolaltă, şi în sfîrşit să se prefacă asemenea unui biet măscărici, de cîteori îi vine pofta... să facă ceiace face din cînd în cînd... să lucreze pentru a deveni tată...

După zei, stoicii sînt, cel puţin aşa zic ei, cei mai sublimi dintre toate făpturile. Ei bine, daţi-mi un stoic, fie de trei ori, de patru ori, de o mie de ori mai stoic decît toţi stoicii laolaltă; dacă nu izbutesc să-l fac să-şi taie barba, pe care o socoteşte semn al înţelepciunii, deşi acest semn îl poartă şi ţapii, îl voi sili cel puţin să renunţe la aerul său ursuz, îi voi descreţi fruntea, îl voi face să-şi lapede principiile severe; se va deda bucuriei, extravaganţei, nebuniei, într'un cuvînt, cît de înţelept ar fi, dacă vrea să-şi procure plăcerile generării, numai şi numai la ajutorul meu, al Nebuniei, trebue să apeleze.

Dar de ce să nu spun, după cum mi-e obiceiul, lucrurilor pe nume? Spuneţi-mi, rogu-vă, oare capul, obrazul, pieptul, mîinile, urechile, oare vreunul din aceste membre cinstite zămislesc pe zei şi pe oameni? Deloc. Partea care serveşte la propagarea neamului omenesc este atît de nebunatecă, atît de caraghioasă, încît n'ai putea să-i rosteşti numele fără să te pufnească rîsul. Totuşi din acest izvor sacru, mai degrabă decît din numerele lui Pithagora, decurge viaţa tuturor fiinţelor.

Şi, pe drept cuvînt, care muritor şi-ar pune capul în jugul căsniciei, dacă ar cîntări mai întîi, ca un om înţelept, toate inconvenientele acestei stări? Care femeie ar voi să cedeze stăruinţelor amoroase ale unui bărbat, dacă s'ar gîndi serios la stingheritoarea sarcină, la dureri, la primejdiile facerii şi ostenelile desgustătoare ale educaţiei? Or, fiindcă viaţa o datoreşti căsătoriei şi întrucît căsătoriile sînt făcute de zeiţa *Demenţa*, care este una din însoţitoarele mele, socotiţi singuri, cît de mult îmi sînteţi îndatoraţi! Mai mult, odată ce o femeie a încercat toate aceste dureri, ar putea oare să-şi mai expună viaţa din nou, dacă buna mea prietenă zeiţa *Uitării*, n'ar răspîndi asupra ei influenţa sa? Spună poetul Lucreţiu tot ce pofteşte! Dar însăşi Venus nu poate tăgădui că, fără ajutorul meu divin, întreaga s'a putere n'ar avea nici o tărie, că ar rămîne fără forţă şi fără efect.

Aşa dar, din acest joc nebunesc şi ridicul, pe care eu îl consfinţesc, se nasc aceşti filosofi înfumuraţi, cărora le-au urmat acei oameni pe cari vulgul îl numeşte „călugări”; din acest joc se nasc şi regii acoperiţi de purpură, şi preoţii Domnului, şi papii prea sfinţii noştri Părinţi; în sfîrşit, din acest joc se naşte şi acea mulţime nenumărată a divinităţilor poetice pe care Olimpul, cît de mare este, abia îi poate cuprinde...

... Atunci cînd Platon pare că se îndoieşte dacă trebue să aşeze femeia în rîndul animalelor care raţionează sau în acela al brutelor, el vrea doar prin aceasta să ne arate extrema nebunie a acestui sex fermecător.

Intr'adevăr, dacă se întîmplă ca o femeie să vrea să se arate înţeleaptă, ea nu face altceva decît să adauge o nouă nebunie aceleia pe care o avea şi aşa. Căci dacă firea ţi-a impus o înclinare vicioasă, înseamnă s'o agravezi, dacă încerci să-i rezişti sau s'o ascunzi sub masca virtuţii, „O maimuţă este totdeauna o maimuţă zice un proverb grecesc — chiar atunci cînd este îmbrăcată în purpură”. Tot aşa, o femeie e veşnic femeie, adică veşnic nebună, oricîte eforturi ar face ca să se deghizeze.

Totuşi, nu cred că femeile sînt într'atît de nebune, încît să se supere de ceiace spun aci. Fac parte din sexul lor, sunt Nebunia; dovedind că sunt nebune, nu-i cel mai mare elogiu pe care aşi putea să le-aduc? Intr'adevăr, dacă judecăm bine, nu acestei Nebunii îi datoresc ele faptul că sînt infinit mai fericite decît bărbaţii? Nu ea le dăruie acele graţii, acele farmece, pe care cu drept cuvînt le preferă înaintea oricărui lucru şi care le ajută să încătuşeze pînă şi pe cei mai mîndri tirani?

De unde vine la bărbaţi acel exterior respingător şi sălbatec, acea piele păroasă, acea pădure a bărbii, şi acel aer de bătrîneţe pe care-l au la orice vîrstă? Toate acestea vin dela cel mai mare dintre toate viciile, dela prudenţă. Femeile, dimpotrivă, au obrazul sclipitor, glasul dulce, pieliţa delicată, totul la ele oferă imaginea fermecătoare a unei tinereţi veşnice. Dealtfel, au ele altă dorinţă în această viaţă decît dorinţa de-a plăcea bărbaţilor? Nu acesta e scopul podoabelor, fardurilor, băilor, frizurelor, pafumurilor, însfîrşit tuturor acelor preparate cosmetice care servesc la înfrumuseţare, la zugrăvirea sau deghizarea obrazului, a ochilor şi a pieliţei? Ei bine, nu prin nebunie ating ele acest scop atît de dorit? Dar dacă bărbaţii suferă atîtea din cauza femeilor, nu-i numai în vederea plăcerii pe care o aşteaptă de la ele? Şi această plăcere, în ce constă? In nebunie! Vom fi convinşi de acest adevăr, dacă vom da atenţie tuturor neroziilor pe care le trăncăneşte un bărbat, tuturor nebuniilor pe care la face cu o femeie, de cîte ori îi vine pofta să se bucure de favorurile ei...

CRONICA MODEI

„Sezonul", în Londra, începe deobiceiu în Mai, în decorul feeric al grădinilor peste care ceața se ridică treptat, ca o cortină de văluri, cu florile și pajiștea de o strălucire atât de fragedă și proaspătă cum numai climatul marin știe să o dea.

Anul acesta însă doliul curții nu ia sfârșit de cât la 20 Iulie și se știe că în Anglia respectul etichetei nu este o glumă. Deci, ceiace se chiamă „season" în Anglia, a debutat numai cu modele sale sportive, după ordinea consacrată. Vânătoarea de vulpi s'a terminat, „Hunting-ul" a fost abandonat. Deci marile reuniuni sportive celebrează cu eleganța știută pe învingătorii turf-ului. Epsom, Ascot, Liverpool sânt nume care-și poartă cu falā tradiția lor fără pereche. Vin apoi pe alt plan concursul hippic, Horse Show, la Dublin, Revista Militară la Oldershot, Regatele la Cowes în Insula Wight și altele.

Dar balurile pentru fetele tinere care-și fac intrarea în lume nu vor avea loc și e cu adevărat păcat. Spectacolul e de obiceiu fermecător, căci în el se amestecă distincția și frumusețea, grația specială a anglo-saxonilor, caracterul rasei. Totul e organizat cu o precizie meticuloasă, ora prezentării, înclinarea în reverans și lungimea trenei până la un centimetru... Astfel o cere un protocol antic.

Dar clasica recepție dela Buckingam Palace va fi înlocuită printr'un Garden party în care tinerele „ladies" vor fi prezintate lui Eduard al VIII-lea și Reginei Mary.

Se va dansa: „Oxonianii" vor invita pe tinerele lor partenere la „blues" pe peluzele bătrânelor colegii gotice și două sute de debutante vor însufleți cu tinerețea și frumusețea lor, încă sfioasă, șaptesprezece baluri!

Faptul că nu se dau recepții oficiale va avea ca urmare mai multe baluri și reuniuni particulare, cu un caracter mai intim. Caracterul simplu și amabil al noului rege influențează foarte mult viața engleză. Aceasta însă nu înseamnă că se vor da uitării tradițiile eleganței. „The season" își va păstra caracteristica, grația și frumusețea unică. Dovadă splendidul bal Gainsborough, care s'a dat cu prilejul expoziției acestui mare interpret al frumuseții feminine engleze.

De altfel dacă Parisul și-a avut balul muselinelor: **Gala de la mousselins au Cercle interallié"**, Bruxelles s'a împodobit cu festivități strălucite: Chenzina muzicală în palatul Beaux Arts, supeu dansant sub patronagiul d-rei Laroche, ambasadoarea franceză. Cocktail la contesa de Renesse și, pentru a încheia seria, „Balul Valsurilor" la Princesa Frederic de Merode... Farmecul lor cam dulceag rezistă cu succes influențelor vremii care trece. Ele sânt odihna bine venită după crunta zdruncinare a rumbei și a fox-troturilor.

A fost, la acest bal, reînvierea însuflețită a epocei dansului **Pas des Patineurs** din 1830, seducțiunea **Visului de Primăvară** a lui Iohann Strauss din 1840, **Invitația la vals, Văduva veselă, Valsul albastru** din 1900, Bostonul din 1910 și **Valsul vârtej** din 1930.

In această evocare splendidă a valsului romantic, se amestecă, totuși, amintirea de o durere încă nevindecată, tenace, de neuitat, a grozăviei care ne desparte de toate aceste clipe îmbătătoare, mai ales că în sală dansa valsul romantic nepoata arhiducelui Rudolf, contesa de Alcantara...

Pe acele vremuri, Poiret, marele patron de haute couture lansa modelele sale senzaționale la sărbători și la petreceri regești, pe care le oferea generos încântătoarelor sale cliente. Toți cei tineri nu visau decât să-l ajungă și să-l întreacă. Atunci a debutat Patou, mort acum de curând, în vârstă de 49 de ani, de o embolie, tocmai când între două expoziții se pregătea să meargă la Biaritz, unde își clădise o vilă somptuoasă, în care visa să se retragă spre a-și odihni bătrânețele.

Patou a debutat în 1908, abia în vârsta de 21 de ani, în asociație, sub firma „Parry", la Rond point des Champs Elysées. Dar epoca sa de înflorire a fost după războiu. Atunci cifra sa de afaceri depășea 80 milioane franci pe an, iar numărul lucrătoarelor și al funcționarilor săi trecea de 1500...

In 1929, el a realizat două din cele mai mari inovații: rochia lungă și linia taliei la locul ei. Revenind la linia tip a modei de azi ne dăm seama câtă amploare a luat fantezia și cât de departe merge inovația marilor artiști ai îmbrăcămintei, mai ales privind tunica, despre a cărei durată mulți s'au îndoit la început.

Totuși faptul că origina sa este veche și voga de care s'a bucurat a fost de cea mai lungă durată, nu numai în antichitate, ci și în epoce destul de apropiate, ar fi trebuit să ne facă să credem că, odată întronată, ea nu va putea fi ușor scoasă din uz.

La mai toate popoarele din antichitate, la femei ca și la bărbați, tunica era haina de casă și de dedesubt. Evreii o numeau „Chiton" și Romanii „Tunica". Ea face parte și din îmbrăcămintea chinezească. De altfel tunica din moda actuală se inspiră din costumul indo-chinez. Anamitele sânt extrem de subțiri, ceiace înseamnă că ea se potrivește mai ales femeilor svelte și subțiri, cari pot s'o poarte cu eleganța ce i se cuvine.

In genere ea este dreaptă și cu crețiі în fața, cu un corsaj sau închis cu nasturi foarte apropiați sau croazat. Mânecile sânt în generi lungi și amploarea de sus le este moderată.

Materialul este mătasa reînoită după modele antice, satenuri cu flori mari, imprimate, multicolore și pichet. Fiind mai ușor de făcut o tunică de cât o rochie întreagă, se pot avea mai multe tunici de seară și de zi pentru un acelaș furou. Worth a confecționat tunici de pânză imprimată, cu flori colorate viu pe fond negru, plate la talie. Ele cad suple pe jupa scurtă.

Pentru seară, Alix le tae în formă de corolă, dintr'un lamé rigid care le dă aparența modei persane. Marcel Rochas o vrea fluidă și transparentă. Maggy Rouff o recomandă cu căldură și o confecționează din pichet sau mătase. Tunica de seară se face mai mult din muselină imprimată cu flori în tonuri pastelizate pe alb sau pe negru sau din țesutul numit transparie negru briliant, pe jupă neagră și centură de lac cu buclă mare barată.

Rochiile de organdi sânt tratate cu o amploare care caracterizează maniera aâtt de personlă a Jeannei Lanvin. Dar pentru seară nu e mai puțin elegant crepul greu, în două tonuri, de pildă alb și roșu; în corsaj și jupă numai alb, amestecat cu roșul capei-eșarfă, drapată în spre spate și cu roșul din centura-eșarfă adusă în fața. Sau acelaș crep tot în drapaje elegante, dar în culori pastel, bleu turquoise sau rose geranium. Deși tot albul, din orice stofă, rămâne culoarea cea mai plăcută și mai căutată, atât în costumele de zi cât și în acele de seară.

Pentru costumul de zi linia rămâne dreaptă, jupa taieurului este chiar strâmtă. Jacheta culoare deschisă pe o jupă de culoare închisă. Se poartă și jachete de organdi brodat, tulle sau dantele.

Rochița simplă de lână bleu marine sau neagră, cu guler și revere albe este încă în favoare. Centurile late nu se potrivesc decât taliei subțiri, dar se pot trece sub rochie pe părți ne lăsând să se vadă de cât în spate și în fața. Pe rochiile imprimate ele se asortează tonurilor vii din înflorituri.

BITRIX

Cinematograful

Contra Sezonului Mort

Am descoperit misterul „Sezonului mort". Căci mister este. Dece să se considere că stagiunea cinematografică se închide la 1 Iulie, pe motiv că lumea ia vacanță? Perfect absurd; tocmai acum, vara, sezonul ar trebui să fie mai animat (lumea dispunând de mai mult timp pentru distracții). Cât despre cei maxim 50.000 bucureșteni care pleacă, asta nu contează față de o populație de 800.000 de locuitori, care din punct de vedere cinematografic, se dublează (își dublează ieșirile seara, mânați de nevoia de a se răcori, ceeace ei realizează în sălile-grădină sau în sălile bine aerate, ca Scala sau Aro unde e totdeauna mai răcoare decât afară, chiar noaptea).

Ceva mai mult: sălile răcoroase din Capitală se găsesc, vara, într'o situație comercială optimă, pentrucă au scăpat de concurența tuturor sălilor mici și prost aerate. Dacă ar aduce filme bune, acele săli privilegiate ar obține rețete enorme, căci pe lângă valoarea spectacolului vor avea și valoarea inerentă rarității.

Și totuși. In ciuda tuturor argumentelor, în ciuda oricărei logici, sezonul mort există, „Aro" închide, sălile din centru dau „reluări", iar puținele premiere sânt sub-mediocre. De ce?

Spuneam că am descoperit misterul. Iată. Este o banală chestie de comerț. Casele care importă filme în România aleg filmul, și nu-l iau, nu îl aduc încă în țară; așteaptă un moment prielnic, în care filmul să poată avea nu numai succes de premieră, dar și de reluare, în cartiere și provincie. Importatorul nu plătește chirie decât din ziua când filmul intră efectiv în țară. Iată de ce el nu va aduce un film bun — deci scump — decât într'o epocă, într'un „sezon" când marfa să poată fi iute difuzată în mahalale și în provincie. Singur succesul de premieră nu ajunge.

Așa stând lucrurile, patronul unei săli, oricât ar vrea să aibă filme bune vara, nu găsește o asemenea marfă; importatorul nu subînchiriază filme bune în sezon „mort". Rar, foarte rar, se întâmplă ca un film, tocmit deja în iarnă, să fie lăsat să ruleze în premieră vara.

Astfel, „sezonul mort" e opera importatorilor de filme, opera unei socoteli negustorești, desigur respectabile, căci e vorba de interesul profesional al unei ramuri de negoț ce-și câștigă onorabil existența.

Respectabil, — da, însă cu o condiție: cu condiția ca socoteala să fie exactă. Ceeace tocmai credem că nu e. Căci nu vedem de ce populația din cartierele Bucureștilor, ar veni, vara, mai greu la cinematograf decât vine iarna? Poate din potrivă (adică sigur: dimpotrivă), mahalagiul, prin definiție mai sărac decât domnul de la centru, va pleca în vilegiatură mai puțin decât acesta din urmă, deci va fi totodată în Capitală și în vacanță, adică de două ori mai dispus și mai disponibil pentru a umple sălile de cinematograf. Așa că „reluările" vor merge, în „sezon mort", poate chiar mai bine de cât în sezon viu.

Decât — ne vor răspunde importatorii, teoria e teorie și faptele-s fapte. Recunoaștem că ar fi logic ca reluările să meargă bine în sezon mort. Din păcate, realitatea istorică e alta, experiența ne arată că reluările merg mai slab vara decât iarna.

Desigur, argumentul pare zdrobitor; în realitate argumentul e fals. Reluările din timpul verii nu dovedesc nimic. Căci nu-s reluări de premiere, ci reluări de reluări de reluări; sânt filme care au mai rulat deja, ca reluări, în cursul aceluiaș an. E vorba deci de a se încerca să se mai reia odată cutare film. In asemenea condiții e foarte normal ca filmul să meargă slab. Incercați însă o reluare propriu zisă, reluarea unei premiere de vară, — și veți vedea că, la egalitate de calitate, succesul de rețetă va fi mai mare în Iulie decât în Februarie.

Așa încât, dacă înțelegem de ce oamenii din „branșă" impun un sezon mort, nu înțelegem de ce niște oameni „din branșă" pot judeca atât de greșit și face socoteli atât de eronate. Probabil din lene de gândire, sau mai precis dintr'o asociație superficială de idei care duce la analogia nejustificată dintre teatru și cinema (la teatru există sezon mort, pentru că actorul, în carne și oase, se duce vara la băi să-și dreagă amintitele carne și oase).

In concluzie, ar fi de dorit să se desființeze „sezonul mort" în materie de Cinematograf, ba chiar să se facă un fel de triaj, păstrând pentru cele câte-va bune săli de vară tot filme unul și unul. Sânt încredințat că interesul publicului consumator va coincide cu beneficiul negustorului furnisor.

In ziua când se va înțelege asta, nu se va mai întâmpla, ca săptămâna aceasta, să nu existe aproape nimic de văzut. Afară de filmul polițist cu Charlia Chan, care e, ca cele din seriile precedente, perfect la fel și totdeauna amuzant; — apoi în afară de „Gigolette" unde găsim adeseori momente cinematografice bine făcute și privelişti de psihologie notate exact și ingenios—, nu avem nimic, dar absolut nimic de văzut. Ceea ce-i cam puțin, și destul de revoltător într'un oraș-metropolă de aproape un milion de oameni, care au dreptul, pe căldurile lui Cuptor, să se distreze serile (și care-s dispuși să plătească aceste plăceri).

Mă gândesc la o ligă a consumatorilor de cinematograf. S'ar putea remedia multe bazaconii dacă o asemenea ligă ar exista. Dar să nu uităm că locuim în România, unde opinia publică se mișcă greu.

D. I. SUCHIANU

Cronica sportivă

Câți dintre noi ne cunoaștem țara și câți orășeni izbutesc să cunoască, să simtă cu adevărat și să iubească natura? La noi sânt foarte puțini aceia pentru care „a merge la țară" înseamnă altceva decât interminabile mese, ore de somn de două ori mai numeroase decât cele obișnuite, totul înnecat într'un fel de confort lăbărțat care constă în repudierea celor mai multe convenții sociale și vestimentare. Libertatea este derivată din absența gulerului și prezența papucilor, sănătatea, din pofta cu care fiecare mănâncă cât patru, în fine liniștea este posibilitatea de a dormi cel puțin zece ore pe zi, somnul fiind la „țară", procedeul cel mai eficace pentru a consuma cantități importante de timp.

La extremitatea opusă acestor „contemplativi", se găsesc „dinamicii" pentru care natura este în primul rând o șosea bună; închiși în cutiuța lor lustruită, înnecați în confortul pernelor ca niște stafide în cozonac, reduși la o pasivitate aproape totală, sforțarea cea mai mare de care sânt capabil acești dinamici, e scotocirea anevoioasă a buzunarelor în căutarea țigărilor sau a chibriturilor.

Nici una din aceste categorii nu mai poate fi salvată, căci nu va primi noi table de valori; dar pentru tineretul cu vacanțele somptuoase și dorul de ducă activ, trebue altceva. Din câte sporturi se oferă alegerii, puține se pot compara cu hoinăritul pe ape, pe minunatele drumuri ale Domnului, parcă anume făcute pentru mulțumirea călătorului harnic și cât de puțin îndrăzneț.

Sacrificiul bănesc e foarte moderat; o înbarcație ușoară dar solidă în acelaș timp, potrivită pentru râurile noastre, nu costă mult și nici nu e greu de făcut; orice tâmplar poate duce la bun sfârșit construirea unui caiac; dar bine înțeles nu trebue nimic lăsat la voia improvizației, și mai ales trebue rezistat cu inflexibilă hotărâre la ispita de a „perfecționa" sau face mai „solid" modelul ales. Pentru cineva neobișnuit cu tainele construcțiilor navale, gingășia unor dimensiuni poate să impresioneze, dar sentimentul de neîncredere dispare ca prin farmec când caiacul își poartă călătorul pe ape. De altfel toate tipurile și variantele care se găsesc amănunțit descrise în cărțile de specialitate au fost așa de bine experimentate, încât e mai mult decât inutil a încerca vreo modificare. Ușoare, agile, iuți și extrem de maniabile, înbarcațiile de tipul caiacului sânt ideal potrivite pentru hoinăritul pe apele curgătoare sau pe lacuri. Sforțarea fizică pe care o cer este foarte moderată și poate fi variată între limite largi; călcătura lor în apă, ridicol de mică, 10—12 cm., le îngădue să se strecoare prin cele mai sărăcăcioase șuvițe de apă. Cât despre confortul călătorului, caiacul oferă echivalentul exact al unui fotoliu de orchestră la spectacolul naturii; în această privință nici o altă înbarcație nu poate fi comparată caiacului, iar technica vâslitului se învață definitiv în primele 5 minute de practică. Să nu se creadă însă că un caiac trebue să se mărginească a fi purtat de ape curgătoare; în mâini iscusite și experimentate el poate înfrunta chiar marea. Vestitul John Mac Gregor, creatorul tipului de caiac sportiv, a colindat coastele Suediei și ale Balticei; și înbarcația lui, o combinație între canoe-ul indian și caiacul esquimos, nu avea decât circa 4 metri lungime, 75 cm. lățime și vreo 30 kgr. greutate!

Isprava lui Mac-Gregor a fost curând urmată de acea a ilustrului W. Baden Powell care a colindat și el coastele Suediei dar cu un caiac cu pânze. Au trecut de-atunci vreo 60 de ani, și exemplul acestor doi mari sportivi, a stârnit o mișcare entuziastă în America, în Anglia și în Germania, unde sute de asociații locale înlesnesc membrilor, organizarea de adevărate călătorii pe apă, care pot dura săptămâni de zile sau chiar luni. Un caiac doar puțin mai mare decât acel al lui Mac Gregor, poate duce ușor doi vâslași și întreg echipamentul lor de „camping"; iar asemenea înbarațiuni și echipajul lor, constituesc deja o mică expediție în care muncile și grijile vieții în cort se suportă ușor.

Se poate lesne închipui ce minunată e viața hoinară pe ape și ce admirabilă școală a prieteniei și a caracterului reprezintă asemenea călătorii, pentru tineret. Cine a încercat-o vreodată, nu-i mai uită farmecul și-i rămâne credincios toată viața. Iar acei pentru care vacanță înseamnă liniște, și liniștea singurătate, să încerce de pildă să scoboare într'un „Faltboot", singuri, Bistrița până la Piatra-Neamț; nu există melancolie, oboseală sau depresiune care să nu se înnece fără urmă în baia de lumină și de frumuseți mereu altele pe care le oferă Bistrița la fiecare cotitură. Și ca Bistrița sânt multe ape în țara noastră pe care o cunoaștem așa de puțin. Deci, un pic de curaj și puțină perseverentă pentru început; restul va veni singur.

GRIMAN

In Colecția „Șantier" a apărut:
CONST. GRAUR
Portrete socialiste
C. Dobrogeanu-Gherea, Paul Lafargue, I. C. Frimu, A. Axelrad, Mișu Ionescu, Ioan Adam, Ștefan Tatovici, Severine.
Cuvânt introductiv:
BARBU LAZAREANU
De vânzare la librării Lei 12

Cronica mizantropului

Ingeniozități balneare

Simțul de demnitate personală al cetățeanului care pleacă la băi este considerabil scăzut și este explicabil. Omul vrea să răsufle, să iasă din iadul ocupațiilor zilnice. Bucuria scăpării din colivie îl face nesimțitor la necazurile vilegiaturii, ori măcar îngăduitor. Să zicem că în București comuna ar percepe o taxă de intrare în Cișmigiu, sub cuvântul înfrumusețării grădinii sau că un teatru ar pretinde, peste prețul de intrare, o taxă de spectacol, pentru ameliorarea reprezentațiunilor. Noi ce-am spune? Că născocitorii acestor impozite sânt nebuni, că un teatru trebue să dea spectacole bune și din câștig să-și desăvârșească activitatea. Ei bine, astfel de absurdități se petrec în chip obișnuit în stațiunile climatice și balneare și nimeni nu protestează din cauza nesimțirii de care vorbirăm.

Vom lua ca pildă Băile Sovata care au dus ingeniozitatea taxativă până la înălțimi sublime și lipsa de spirit comercial până la absurd. Este aci aer (dela Dumnezeu), apă sărată, puțin termală (tot dela Dumnezeu). Comuna și Direcțiunea de stat a băilor ar trebui doar să atragă cât mai multă lume care, locuind în case și mâncând, le-ar lăsa indirect, prea frumoase sume. Pentru a te introduce în lacul lăsat și încălzit de Cel-de-sus trebue să plătești aproape treizeci de lei. Pentru pretinse servicii se adaogă bacșișul tradițional. La băile calde sau speciale, pentru bolnavi, plata este îndoită și întreită și bacșișul de asemenea. Prin urmare cura se plătește cumsecade și Societatea câștigă bine fără nicio contribuțiune. Mirați-vă totuș. Administrațiunea băilor percepe o taxă de cură de lei 250 de căciulă Pentruce? In stațiunile cu ape minerale care se pot bea gratis taxa pare a avea un rost, deși făcând o socoteală constați că o sticlă de borviz gratis costă tot ca la București. Dar aci invenția este cu desăvârșire absurdă.

Mai rezonabilă pare taxa de muzică de 150 lei (toate stațiunile o pun) dar în fond ea e tot atât de ciudată. Plata muzicii militare nu cere atâta contribuțiune (cam o jumătate de milion cel puțin), muzica nu cântă de cât când ar trebui să tacă (de pildă dimineața când lumea doarme și niciodată în timpul meselor) și apoi nu ești dator a plăti o audițiune mizerabilă pe care n'ai cerut-o. Logic este ca administrația băilor, spre a atrage clientelă, sau localurile de lux, să-și angajeze orchestre pe socoteala lor proprie.

Până acum, dată fiind generalizarea acestor biruri, cetitorul nu poate simți talentul administratorilor din Sovata. Il va vedea numaidecât. Comuna percepe și ea zece lei ca taxă pentru vizitatori de fiece căciulă, lunar deci: lei trei sute. In total (250+150+300): șapte sute lei. Aceasta în teorie. In realitate mai toate vilele sânt socotite de clasa I și printr'o socoteală infernală taxa de ședere la Sovata trece de una mie lei. Inchipuiți-vă că mergând într'un oraș oarecare, după plata chiriei și a nutrițiunii hotelierul îți scoate o chitanță de o mie de lei pentru vizită. N'ai dori atunci să ai o armă de foc cu repetiție și autorizația ca să te folosești de dreptul de legitimă apărare? Din păcate, bieții vilegiaturiști sânt în general bolnavi și îmbătați de emoția scăpării din colivie și deci fără obișnuitul simț de demnitate personală.

ARISTARC

OPERELE LITERARE
APĂRUTE IN EDITURA „ADEVERUL"

M. S. Regina Maria — Povestea vieții mele Vol. I, II, III; Regine încoronate Vol. I, II
Prințesa Martha Bibescu — Dest. Lordului Thomson
M. Sadoveanu — Aventurile Șahului; — Locul unde nu s'a întâmplat nimic
Eugen Herovanu Prof. Univers. — Orașul amintirilor
Const. Stere. — In preajma revoluției Vol. I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII
H. Papadat Bengescu — Logodnicul; — Marele premiu Regele Carol II al S. S. R. pe 1936
Al. T. Stamatiad — Pagini din Baudelaire; — Peisagii sentimentale; Premiul Academiei Române pe 1936
M. Celarianu — Polca pe furate; — Marele premiu Regele Carol II al S. S. R. pe 1935
M. Sorbul. — Mângâierile panterii
N. Iorga — Istoria Literaturii Române Vol. I, II
Liviu Rebreanu — Răscoala — Jar
E. Lovinescu — Mite ; — Bălăuca
General C. Manolache — Destăinuirile Col. Mihu. — Sfânta Dreptate.
Const. Graur — Cu privire la Franz Ferdinand
Radu Rosetti — Vechituri
Corneliu Moldovanu — Cântarea Cântărilor
T. Teodorescu-Braniște — Băiatul Popii
Victor Ion Popa — Sfârlează cu fofează
Ion Sân-Giorgiu — Lirica lui Goethe

De vânzare la toate librăriile din țară.
Cereți Catalogul General al cărților literare apărute în Editura „Adevărul" s. a. București, Str. Const. Mille 5-9

Moartea pe credit

Noul roman al lui Celine are neșansa să vină după *„Voyage au bout de la Nuit"*.

Nu se scrie de două ori un roman ca acesta.

Lipsește în noul roman impresia tragicului din „Voyage", deși aci ca și în primul roman totul tinde la paroxism. Lipsește doar războiul iar moartea, bolile, monstruozitățile de tot felul sânt pe-al doilea plan.

Dar tocmai acest paroxism constant al evenimentelor le face neverosimile și fără influență. Paroxismul cuvintelor ia de altfel orice greutate faptelor. Toate personagiile au acelaș limbaj, fac aceleași gesturi, au acelaș ritm de viață, toate nu sânt altă ceva decât unul și acelaș — adică însuși autorul. Din cauza aceasta e monotonie.

Față de *„Voyage"* sânt aci mult mai puține fapte și mult mai multe vorbe, foarte abile. Dar nu se simte prezența imediată a mizeriei. Autorul se îmbată de vorbele lui proprii, emoția lipsește, dar lectorul simte darurile autorului, care sânt extraordinare.

Limba din „Voyage" era încărcată cu vorbe din argot, întorsături populare, o limbă artificială și spontană, mijloc de înțelegere imediată între eroii cărții. In noua carte ea s'a îmbogățit și s'a particularizat, geme de vorbe făurite anume, deformate fie prin cele ce sugerează, fie prin spiritul de originalitate, sau chiar numai ca sfidare sau amuzament.

Lume zgomotoasă și grăbită, care se îmbâcsește, se îngrămădește, ca efecte de comic și parodie. Sânt caraghioși tocmai din cauza puținei variații a efectelor, mai ales în discursurile frenetice ale personagiilor, o parodie de elocință, dar o parodie obositoare.

Comicul acesta era în germene și în „Voyage" dar proporția în care se găsea l-a făcut să devină un element de succes.

In această nouă operă, însă, autorul îi dă drumul. Este o nebunie; și aceasta face slăbiciunea și tăria romanului.

Platon: Le Politique

de . Dies (Be les Lettres)

In centrul dialogului, din textul stabilit și tradus de *A. Dies*, se așază ideea de *măsură justă*, însă nu în înțelesul de relații între mărimi, ci ca un *absolut*.

Nu e vorba aci de dreptate, ci de o *noțiune ideală a omului*, așa cum s'ar putea dezvolta omul într'o cetate a rațiunii, în care *„Politicul"* ar izbuti să urzească și să împânzească o comunitate ideală.

Dar cine este „Politicul"? Acel care posedă cunoașterea oamenilor și intuește nevoile lor cu precizie, justeță și repeziciune și cu o vigoare ce nu se găsește de cât *în constituțiile redactate. Platon pun aci problema raportului dintre legile scrise și știința personală.*

Cred că nu se putea găsi un moment mai potrivit pentru reamintirea ideilor lui Platon în Politică.

In „Criton", Platon privește statul ca un Contract între cetățeni, individul neputând să apeleze *la nimeni*, pe deasupra legilor. In Gorgias, legile ocrotesc pe cei slabi împotriva asuprimejdii — de pildă de privește „Politicul" ideal, el trebue să fie *un despot luminat*, încarnare a rațiunii, care să aplice în fiece clipă o justiție vie, mlădioasă, preînoită pentru fiecare caz, în opunere, cu *legile scrise* pe care le găsește țapene și sclerozate.

Platon, însă își dă seama și de primejdii — de pildă de primejdia de a forța prin violență adeziunea populară.

Iar, după toate socotelile, el tot la legal se întoarce, ca la răul cel mai mic.

Dar Platon nu poate fi înțeles și nici măcar citit, oricât ar fi de excelentă traducerea, fără o călăuză.

Foarte prețioasă în acest senz este prefața lui Dies, inteligentă, savantă și plină de indicații care lămuresc și provoacă cugetarea.

Intre două generații

Conflictul dintre generația de dinnainte de războiu și cea de după războiu, o regăsim în ultimul roman de Edmond Jaloux: „La Chute d'Icare".

Aici lupta e situată pe un plan sentimental. In cartea lui întâlnim un fel de-a iubi viața, care se desvăluește în chip straniu. Intâlnim sisteme, care trec și obiceiuri care se modifică.

Tabloul capătă amploare și lasă o impresiune mai adâncă asupra adevărului. In plus, Edmond Jaloux n'a descris o serie de snobi, ci ființe simple, pe care le întâlnești zi de zi. Sufletul său generos recunoaște că tineretul de azi are de-a face cu un destin mai aspru, mai dureros, și de aceia e decis să se scuze și să erte. Adevăratul subiect în fond nu e aici și nu e nici în rivalitatea amoroasă a celor două surori Liliose și Marie-Marthe Thibergien, care iubesc pe acelaș bărbat, Robert Hyadès. El constă mai ales în jocul subtil al destinului, care modifică și viețile și personagiile noastre, fără să prindem de veste.

In acest fel, Jaloux revine încă odată la acel mister al destinului, a cărui preocupare o regăsim în toate operele sale. Romanul de față care seamănă cu un cântec grav și trist ne dă din nou ocazia să asistăm la o stângace urmărire a norocului la care iau parte personagii de o rară delicatețe, dar care se ignorează unele pe altele și care rămân până la sfârșit îngrijate, turmentate, împărțite între aspirațiunile naturii lor nesatisfăcute și crudele cerințe ale vieții reale.

Cărți și Reviste

Cărți românești

Orașul amintirilor, de Eugen Herovanu (ed. Adev. rul)

Iată una din cărțile de frumoasă ținută spirituală, de elegantă prezentare și fină intelectualitate, cu care nu ne-au prea răsfățat vremurile de după războiu.

Emoția, duioșia, profunda legătură dintre Iași și evocatorul său, este ca o discretă iluminare din culise, a unei realități, strictă în adevărul ei, dar a unei realități speciale, așa cum o concepe marele regisor și punător în scenă: *Amintirea.*

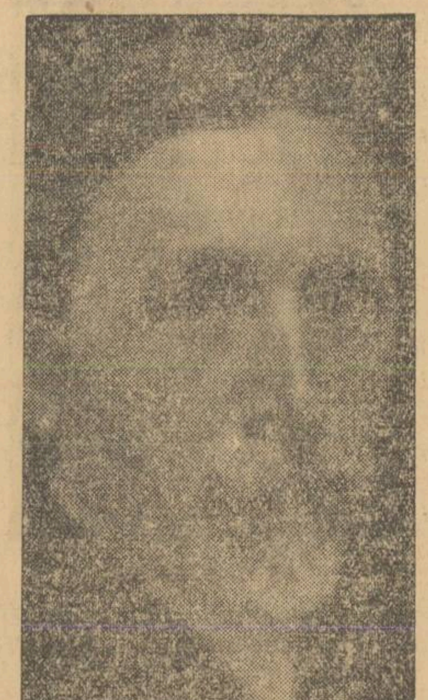
D-l E. Herovanu, călăuză inteligentă și doctă, ne conduce prin meandrele unei întregi epoci de viață eșană, ținându-ne mereu sub vraja povestirii sale.

Nu putem califica această delicioasă operă ca o monografie culturală, nici ca operă de istoriograf cu toată preciziunea și abundența informației sale. Vioae și colorată, expunerea aleargă sprintenă spre desfătarea noastră, — printre monumente, fără a fi special artistică, printre evenimente, fără a fi special istorică — printre fapte, fără a fi special economică... pentru că este, în acelaș timp, toate aceste la un loc.

Un foc viu de viață, o putere de iubire arzătoare trezește din amorțire orașul inert și pe jumătate mort, al amintirilor sale, al amintirilor tuturor celor ce ne-am trăit tinerețea între zidurile sale. O mare frescă se desfășoară, proectând pe un larg ecran scene succesive de muncă, viața cotidiană, măruntă și evenimente importante, punctând șirul vremii, în curgere, cu anecdote, citate literare de om citit și de gust, cu un detaliu de erudit sau o remarcă spirituală și fiind în stare să stabilească atmosfera numai printr'o singură și simplă evocare.

D. E. Herovanu are adesea perioada romantică, amplă, ceva cam languroasă, rămânând, totuși „hermetic" în ceiace privește viața sa și chiar primăvara vieții, atât de strâns împletită cu viața orașului amintirilor — ceiace este elegant și nobil, nu exclude „sinceritatea" și nu jignește cultul adevărului, care face baza mărturiei de credința a autorului și stabilește, încă din primele pagini ale cărții, caracterul scrierii, care nu este *mărturisenie*, nici *memoriu*, ci *„biografie"* a unei mitice întruchipări „cu înfățișare aproape umană".

Personalitatea autorului, unele acte și clipe din viața sa interioară au devenit elemente con-

stitutive în ființa orașului „care a încetat de a fi un cadru, un mediu, un oraș și care a devenit o ființă vie care m'a iubit, m'a ocrotit și m'a ținut aproape de sânul său, care mi-a inspirat și influențat mai toate elanurile cu care a determinat cele mai de seamă dintre actele mele",— ne spune d. Herovanu.

„Orașul amintirilor" așa cum îl răsfrânge oglinda limpede a sufletului unui copil blond, într'o veche și încântătoare copilărie, frumoșii ani de școală și din pensiunea Weitzecker, este un oraș plin de strălucire proaspătă. El ia parte cu acelaș entuziasm tânăr la operetele din Craiova și toate spectacolele care erau pentru el experiențe tot atât de noi și de neîncercate ca și pentru adolescenții dela galerie, căci el era ei și ei erau el. O lume plină de savoare și rodnice bogății de viață...

In călătoria în timp, cași în primăvara scumpului oraș este o preciziune în elogiu și atât simț critic în focul admirației, în cât alcătuesc partea cea mai poetică, comentarul cu adevărat muzical al evocărilor amintirii, acel ritm sugestiv ce face să ne cânte în suflet ritmul poemelor lui Dimitrie Anghel, susurul evocator al Fântânci Ariadnei... Părăsim și noi cu d. Herovanu „viziuni comune exterioare pentru viziuni metafizice interioare"... cu cât interes și cu ce delectare.

Apoi cu câtă durere și melancolie constatăm cu autorul soarta vitregă a scumpului oraș, „a cărui istorie, cum atât de just constată autorul, este plină de începuturi strălucite, de întreprinderi generoase, de inițiative promițătoare, toate curmate brusc, prin tot felul de împrejurări ciudate".

Dureroase și ciudate împrejurări care provoacă din timpuri foarte vechi exodul „eșenilor", exodul eșenilor care-și iubesc orașul și care totuși îl părăsesc, ducând cu ei iubirea și nostalgia orașului părăsit.

„Iașul brutal" de care vorbește d. Iorga îi alungă, dar fiecare duce cu el acel vechiu Iași sentimental, despre care pomenește tot marele nostru istoric și care este Iașul lui Eminescu, al mânăstirilor, al ideilor generoase, al credinței neclintite în „idealurile omenirii".

Dacă Iașul ar fi rămas capitală?

Dacă ar fi avut continuitate scurta sa strălucire din veacul al XVII-lea și ar fi devenit astfel Florența visurilor noastre, orașul strălucire și desăvârșire, creația sforțărilor oamenilor de geniu care ar fi înfăptuit-o piatră cu piatră în decursul veacurilor... Ah! dacă!

Sufletul Iașului, din care toți cei ce am făcut parte din exod purtăm o scântee, ar trebui să nu fie lăsat să se stingă...

Greșala noastră a tuturor este că nu ne-am păstrat ideologia pe care de bine de rău am înjghebat-o în mișcarea socialistă.

Nu părăsirea partidului socialist este crima generației noastre, ci părăsirea „ideii centrale, a principiului nou de echilibru, de ordine și de justiție" despre care atât de just pomenește d. Herovanu, vorbind de sufletul Iașului și de ceiace făcea chiar pe adversarii mișcării noastre să ne prețuiască.

Trebuia să nu părăsim cârma vieții noastre morale și intelectuale în mâna huliganilor.

Aceasta a fost lecția pe care Iașul nostru ne-a dat-o, trebuia să-i fim „credincioși, credincioși până la moarte".

Am lăsat să ne scape din mână steagul, ne-am așezat fiecare comod și am umblat numai după agoniseala materială...

Noi am dat pilda rea, noi cei care am învățat să gândim și să trăim în atmosfera Iașului și am uitat toate preceptele, am călcat în picioare dreptatea și am lăsat și pe alții să o calce...

Aceasta este nostalgia și durerea pe care atât de frumos, de literar și de inteligent o exprimă d. Herovanu prin subtila sa dialectică...

Dar cu cartea aceasta atât de plăcută și atât de ațâțătoare pentru mine care am fost martora vieții evocată în ea, cu cartea aceasta nu am încheiat-o.

Am citit-o, am recitit-o, am savurat-o, dar am și meditat-o. Imi voi permite să vorbesc într'un articol viitor despre paginile ce mi se par cele mai importante pentru istoria Ideilor din singura epocă interesantă de la Unire încoace.

In tot cazul trebue să mă plec spre d. Herovanu, cu toată admirația pentru talentul cu care a evocat chipul și sufletul Orașului amintirilor, cu toată recunoștința pentru problemele pe care le-a ridicat relativ la generația noastră și a generațiilor care ne-au urmat...

Va trebui să *reîncepem un proces*, și la judecarea lui, ne trebuesc mulți martori și iscusiți avocați.

IZABELA SADOVEANU

Lacurile italiene

In revista „Turism și Voiaj", publicată de Liga Română a Invățământului, d. H. Blazian semnează următorul articol despre Lacurile italiene:

Cea mai mare atracție turistică a Italiei o constitue fără îndoială regiunea cuprinsă între lacul Maggiore, lacul Como și lacul Garda.

Ținuturile acestea sânt vestite pentru frumusețea grădinilor, a pozițiilor și panoramelor, de o varietate incomparabilă, pe care le oferă cu o prodigioasă dărnicie celor cari vin să dea frâu liber fanteziei, în țara aceasta atât de mult cântată de poeți.

Clima e extrem de plăcută, iar vegetația — dintre cele mai bogate.

Nicăeri poate nu există un cromatism natural mai bogat decât în acest locuri de lumină și de vis.

Ne oprim la oricare dintre orașele care punctează ca niște perle sclipitoare malurile sinuoase ale lacurilor, și pretutindeni sântem întâmpinați de prestigioase efecte și reflexe de culori.

Poposim de pildă, o clipă, la Bellaggio, orășelul vesel și pitoresc, situat aproape de extremitatea promontoriului care desparte prin masivul său lacul Como de lacul Lecco.

E o priveliște de basm!

Intre coline și parcuri splendide, cu o neînchipuit de îmbelșugată floră meridională, Bellaggio își profilează silueta expresivă deasupra imensei oglinzi de ape calme ca o trufașă zeitate de mit.

Aci, în „Tremezina" la jumătatea lacului, apele profunde par de smarald, în timpul zilei, și iau culori de opal în amurgul serii.

Minunatele apusuri nu se pot tălmăci în vorbe; ele au ispitit pe mulți pictori care au căutat să le eternizeze în culori, și pe mulți compozitori cari le-au zugrăvit în pasteluri muzicale.

Villa Giulia și superba vilă Serbelloni, minunat așezate pe Riviera care duce la Lido Pineta, alcătuesc pentru cei ce au mai fost ca și pentru aceia care vin întâia dată în aceste locuri, aspecte de permanentă atracțiune.

Și asemenea imagini necontenit inedite se întâlnesc aci la tot pasul.

Pământul, deși deajuns de fertil, face impresia că nu poate să cultive decât floarea; nu un anumit specimen, ci — parcă alese de gustul capricios al unui meșter rafinat — speciile cele mai rare.

Intre plaja însorită, grădinile cu plantații exotice, priveliștile dominante, — aer, parfum și lumină, vizitatorul cunoaște — fără exagerare — în regiunea lacurilor italiene, un mic paradis terestru.

Cronica literară

Victor Ion Popa, Sfârlează cu fofează

Meritul de principiu al d-lui Victor-Ion Popa este de a fi făcut un roman de specialitate, adică un roman din lumea aviației. O încercare de felul acesta, cu minerii, o făcuse d. C. Ardeleanu, dar d. Popa aduce o informație cu mult mai bogată. Nu ne pricepem, firește, în mecanica aviatică, dar se vede cât de colo că autorul a studiat mașinăria avionului, technica sborului, terminologia profesiei. Numai un om de meserie se poate pronunța cu competență dacă e cu putință să sbori pe spate făcând operațiile pe care le recomandă d. Popa. Oricum iluzia de a fi inițiat într'o technică e desăvârșită și aceasta e de ajuns din punct de vedere artistic.

Al doilea merit al d-lui Popa e de a fi născocit o temă prin esență epică. Chiar în **Veler'm** și **Veler Doamne** se vedea această vocație de a stârni interesul epic printr'o formulă simplă, aproape cinematografică, dar fără greș: ia o energie focoasă, în stare de a câștiga dela început simpatia și oprim'o sub răutatea oamenilor, până la izbăvirea finală. Acest lucru se întâmplă și de data aceasta. Toader Mândruță, baetan dintr'un sat din Moldova, s'a născut cu flacăra aviatică. Deși n'are știință de carte și niciun fel de comunicație cu civilizația el își construește, din capul lui o navă aeriană, cu care-și frânge, bine înțeles, mădularele. Dus la spital, un doctor de ispravă îl drege cum dă Dumnezeu, lipindu-i oasele la loc. O lungă existență fără orizont începe pentru Toader. Toată nădejdea lui e pusă în recrutare, care îl va putea rândui la aviație. Insă comisia medicală îl găsește inapt pentru orice serviciu militar. Toader fuge de acasă călare (iată un început frumos de roman de aventură, de roman de energie infantilă), vinde calul și cu banii prinși pică la Galați. Aici se afla pilotul Ciocârlan la căderea căruia, dintr'o imprudență acrobatică, fusese martor băiatul. Ciocârlan recunoscător de mărturia ticluită a lui Toader încearcă a-i face un rost, însă piedicele sânt de neînvins. Toader Mândruță nu e apt pentru școala de pilotaj. El izbutește să intre chelner la bufetul câmpului de aviație spre a-și potoli vocația macar vizual și în cele din urmă, strecurându-se într'un avion, fuge la București. Aci găsește de asemeni oameni îndărătnici și oameni buni. Să zboare nu-i este în nici un chip îngăduit. Pentru a intra la școala de pilotaj i-ar trebui cincisprezece mii de lei, sănătate și acte, ceeace el nu are. Mecanicul Costache Dumnezeu, inventatorul Corciov și tânăra amatoare Merișor prind însă simpatie de băiat. Toader învață să piloteze (de vreme ce are vocație) printre picături, pe apucate și firește neautorizat, ba furând avionul Lăstun al lui Corciov, căruia specialiștii îi tăgăduesc orice valoare, face isprăvi mari.

El devine aviatorul fantomă, urmărit de cei mai buni ași ai aviației și mereu nedescoperit, erou anonim al gazetelor și pricină de conflicte diplomatice. Deși dăduse dovada cea mai bună că poate sbura, Toader nu e primit totuș la școala de piloți. Și a doua oară, strecurându-se alături de Costache Dumnezeu, el bate un record, sburând patruzeci și două de ore în'șir până la consumarea încărcăturii de benzină, deoarece o roată căzuse și aterizarea era anevoioàsă. La coborîre, spre a evita un accident, el aterizează ceva mai departe de aerodrom, într'o clae de fân și atât este de ajuns ca nu numai să nu i se recunoască recordul dar să i se amâne darea brevetului de aviator. Insfârșit cu prilejul unui meeting aviație, Toader face această ispravă. La concurs lua parte și Domnișoara Merișor, de care, cititorul înțelege numaidecât că spre satisfacția romanțiozității noastre se va îndrăgosti tânărul. Domnișoara se rătăcește în munți prin ceață. Toader o zbughește neoficial pe „Lăstun" și sburând când ca lumea când pe spate dă de urmele fetei. Avionul domnișoarei ia foc, Toader îi aruncă în chip de frânghie parașuta și fata cu chiu cu vai (scena e foarte dramatică) se prinde sub avion. La aterizare însă e primejdie ca domnișoara să fie tăiată de un alt avion. Atunci Toader nu stă mult la îndoială, întoarce peste cap avionul, în așa fel încât fata se coboară frumos nu fără a pica în drum, dar pilotul cade, cu țeasta în jos. Publicul furios îl ia la bătaie. Il scapă domnișoara, care e pătrunsă de gestul lui Toader. „Ai aterizat așa... ca să.... pentru mine?". Autorul ne dă a înțelege la sfârșit că între Toader și domnișoara Merișor va avea să urmeze un alt roman de dragoste.

Privind romanul numai sub aspectul epic, sânt de făcut două observațiuni. Anumite isprăvi, chiar în spiritul adevarului par mai puțin credibile în roman și de aceea autorul epic este în necesitatea de a adânci mai mult cauza psihică a faptelor decât faptele înseși. Inchipuiți-vă subiectul d-lui Popa transpus pentru ecran și veți înțelege că acolo aceleași lucruri devin cu mult mai impresionante. Cât privește repedea carieră a lui Toader ea suferă puțin de ignorarea legilor noastre sociale. Toader e un țăran analfabet și cam așa rămâne dela început până la sfârșit. Poate el să facă cele mai grozave istetii, se poate înțelege admirația domnișoarei Merișor, dar dragostea nicidecum. Vocația pe de o parte și iubirea pe de alta trebuiau să dea lui Toader Mândruță dorința de a se cultiva. D. Popa face o vagă aluzie teoretică la acest punct dar practic nu se vede cum mintea băiatului de țară se deșteaptă, cum purtările sale se poleiesc, cum în sfârșit sub puterea chemării sale apare tânărul cu educația și cunoștințele necesare pentru a preface o îndemânare empirică într'o cunoștință technică. Mi se pare că d. Popa a avut puțin în vedere cariera lui Vlaicu și într'adevăr constatăm că are de gând să ne dea o biografie romanțată a aceluia, **Maistorașul Aurel, ucenicul lui Dumnezeu.** Vlaicu însuși era un inginer și numai literatura s'a încăpățânat a vedea în el doar pe țăran, numai pentru acest motiv că părinții îi erau țărani. Și totuși figura, purtările lui Vlaicu sânt de așa natură că mi s'ar părea nepotrivită invenția unei idile (totuș posibile) de dragoste. Vasăzică partea care tratează mișcarea eroului în societate e lipsită de necesara tratare evolutivă care s'o facă credibilă. Insă miezul epic este așa de puternic, încât ciocnirea vocației lui Toader cu prostia oamenilor ajunge să întreție interesul lecturii dela început până la sfârșit.

Romanul d-lui Popa are un germene sănătos și merită toată încrederea cititorului.

Intre critic și scriitor sânt însă unele socoteli care privesc numai pe specialiști, adică pe oamenii de condei. N'aș arăta toată întinderea obiectivității mele dacă le-aș înlătura. Un roman pur epic ca acela de mai sus are trebuință de un stil încordat, mai de grabă șters dar iute, fără dulcegării de prisos. Este pentru mine o adevărată surpriză străduința d-lui Popa de a scrie colorat, bogat în elemente folklorice ca un Creangă și nu acolo unde vorbesc eroii dar.în chiar frazele sale proprii. Cred că e la mijloc o falsă și sper efemeră necunoaștere a propriilor forțe. In definitiv, într'o carte mai ales despre aeroplane nu intră vorbe și expresii ca: **zâmbelele, toșcă, dăularea trudei, vindereu, sihliș, ghilani, budăi, corobană, văiugă, borcoșel, spitalul se umflă dintr'o dată năboi, om melean, intralminteri, însloește, a răpăgat, dricul, a bosoli, trântav, a zăpsi, năhlapi**, etc., toate acestea într'o cantitate nemai pomenită, încât pentru atâtea moldovenisme ar trebui la sfârșitul cărții un vocabular. Dar nu numai atât. D. Popa compune vorbirea aci în modul silnic și biblic al lui Pârvan.

„...Ci nu băga de seamă că, la fel câinelui era și el, reîntors mereu la portița slăvilor și cerșind cu bot flămând și slab, o bucățică din luminăția înaltă, care dormea uriașă în talerul albastru de sus..." aci în chipul „poetic" al d-lui Adrian Maniu:

„Nimic. Doar cislă domoală, prea curând îmbătrânită, în Ileana, fata vădanei, în înserări tihnite, pe buturuga dela budăi. Ba încă și aceea, cuprinsă de atâta îndepărtare și atâta jalnic neîndemn, încât părea neadevărată, ca la două suflete plutind în hăurile dintre stări".

sau

„Un crapăt surd, o răzbufnire lâneșă de fum și atâta tot",

sau în fine:

„E lin ca untdelemnul zborul, în ceasul ăsta al subsării".

„Hăuri dintre stări", „subsară", iată invențiuni care aici, cel puțin, sună afectat.

Insă când vocabularul n'ar avea nimic reprobabil în sine, este acea metodă poetică de a analiza stările care, pe lângă că e sterilă, e cu totul nepotrivită într'un roman de aventură.

Ce miez se poate găsi, de pildă, în analize vagi, metaforice, de felul acesta?

„Era un îndemn spre gol, atâta tot.

„Și cu toate astea, în clipa aceea, Toader se răsplămădea din el însuși, într'o altă noimă de viață, de parcă s'ar fi născut a doua oară din chiar făptura lui, asemeni lintiței de baltă".

Cine știe, mă rog, ce simte lintița de baltă, când se naște din chiar făptura ei sau însfârșit ce simte individul când se naște?

Mai iată un alt exemplu de prețiozitate lirică acolo unde trebuesc fapte și analize:

„Nici un ochiu n'a văzut clipa aceea. Toți câți erau s'au închis. Și apoi mașinile și-au luat goană înebunită spre locul căderii.

„Acolo, între zdrențe de pân-

Urmare în pag. 10-a

Insemnări și polemici

400 de ani dela moartea lui Erasm

In 12 Iulie s'au împlinit patru sute de ani dela moartea lui Erasm din Rotterdam, care, deși, desbătuse atâtea probleme teologale, și-a dat sufletul în anul 1536 luna Iulie ziua douăsprezecea, fără să fie asistat de nici o față bisericească.

A murit în vîrstă de șaptezeci de ani. Adică se născuse în toamna anului 1467.

In toți acești șaptezeci de ani, cel ce s'a numit Erasm din Rotterdam a avut de suferit deopotrivă din cauza șubredei sale constituții fizice (a suferit de stomah, febră, desinterie, gută și gravelă) și din cauza mizeriilor umane.

Cea mai populară figură a culturii olandeze și una dintre cele mai strălucite figuri ale umanismului european, adică acest Erasm, a fost copilul din flori al unui burghez și al fiicei unui medic din Brabant. Taică-său, la vestea că amanta va să nască, a șters-o la Roma. Aici, ceva mai tîrziu, a aflat că Margareta, iubita lui clandestină, și-a dat sufletul. De mîhnire și de remușcare, s'a făcut preot. Dar la întoarcerea în patrie, văzu că femeia atît de mult deplînsă, mai trăește încă și a dat naștere unui băiat. Tatăl a jurat să-și închine restul zilelor educației vlăstarului său.

Starea civilă a băiatului ne spune că se numea Gerhardus Gerhardi, adică Gerard, fiul lui Gerard. Mult mai tîrziu, el și-a ales pseudonimul Erasm, luat din grecește, după moda de atunci.

Erasm însă nu s'a rușinat niciodată cu acest Gerhardus Gerardi și nu și-a ascuns origina lui bastardă.

Era încă tînăr, cînd maică-sa muri de ciumă, iar tatăl, doborît de durere, nu întîrzie s'o urmeze în mormînt.

Tutorii lui care au avut grija să-i risipească bruma de avere rămasă dela taică-său, au voit cu orice preț să-l facă ceiace el avea să disprețuiască mai tîrziu, adică un călugăr.

La treisprezece ani, a intrat în seminar, mai mult silit decît de bună voie.

Nu voi mai povesti cum a scăpat de aci. Și nici nu voi arăta drumurile atît de multe și de întortochiate pe care le-a făcut apoi atît dealungul Italiei, cît și prin întregul occident al Europei. Voi spune numai că, în tot cuprinsul continentului, ajuns la maturitate, Erasm și-a creiat tot atîtea prietenii ca și dușmănii, cîte își creiase Voltaire, patriarhul dela Ferney. Dar mai ales, în tot acest timp și pînă la ceasul morții a creat o operă formidabilă care i-a cîștigat o faimă universală.

Opera lui ilustrează în condițiile cele mai perfecte, ceiace se numește un umanist. Latinist și elenist de forță, pe lîngă marile opere ale antichității, Erasm cunoaște ebraica și filosofia contimporană lui. Exeget fără pereche, Erasm are o serie de traduceri și comentarii ale textelor biblice care au făcut vîlvă în acea epocă de frămîntări religioase.

Ceeace caracterizează opera lui nu sînt numai cunoștiințele vaste și adînci, cît sufletul de umanitate și de largă înțelegere care o inspiră.

Acest catolic declarat, acest vrăjmaș al lui Luther reformatorul, a fost totuși un om agreabil, dar mai ales un scriitor care a mînuit ironia cu mijloace de expresie excepționale.

In privința acestei tăioase ironii stau martore cel puțin operele sale mai populare, cum ar fi Elogiul Nebuniei, nenumăratele opuri de Colocvii și vasta sa Corespondență.

La vestea morții sale, Luther a spus: „Pentru zece mii de florini, n'aș risca să am în viața viitoare locul rezervat lui Ieromin, și pentru bani mult mai mulți, locul lui Erasm".

Cu toată ura creștinului reformator, Erasm ironicul și blasfematorul și-a lăsat averea — cum grăește testamentul său — „bătrînilor săraci și bolnavi, orfanilor și tinerilor care dau speranțe frumoase".

Paul Valéry și Stephane Mallarmé

Variété III începe cu paginile cele mai pioase pe care Valéry le adresează maestrului său Mallarmé.

Aceste pagini sânt, în acelaș timp, tot ce s'a scris mai lucid și mai inteligent despre el. Ele sânt expresia unei recunoștințe rare către acel față de care își recunoaște filiația, cu o duioșie și cu o libertate care-l fac să rămână în acelaș timp foarte independent.

A mai recunoscut și altădată, în „Lettre à Mallarmé" ceiace datorează înaintașului, ce îndemn și ațâțare a fost pentru el chiar și existența poetului simbolist, calitatea operei sale și presupusul mecanism al inspirației sale.

Pentru cine vrea să cunoască conformitatea ca și diferențele care există între operele acestor doi mari gânditori, paginile din Variété III sânt foarte prețioase.

Valéry se arată, acolo, plecând dela Mallarmé, dela adeziunea la o atitudine mintală dată, la niște mijloace de expresie cu totul particulare și apoi urmând panta sa personală, se depărtează din ce în ce de maestru și, printr'o reflexiune lărgită și continuată, ajungând, până la urmă a-i fi cu totul opus.

Mallarmé a fost pentru el, în primul loc, un model de om care nu-și dă consimțimântul, refuză cu generozitate, renunță la rezultatele exterioare în favoarea unor cercetări interioare. Aceasta însemna părăsirea operei imediate, găsită neperfectă, spre a visa la perfecțiune, dar neconcepând perfecțiunea decât sub specia unei opere reale... Iată paradoxul vieții și al operei lui Mallarmé.

Paul Valéry vedea, mai ales, în Mallarmé o cultură și o dezvoltare intelectuală ce s'ar putea sistematiza în cele din urmă.

Cunoscând stăpânirea unei științe poetice, Valéry a conceput ideia urmăririi conștiinței, pe urma deschisă și încăpățânându-se la cucerirea conștiinței de a fi, prin legătură cu știința de a gândi.

Pe când totul împingea pe Mallarmé spre literatură, totul trebuia, până în cele din urmă, să-l depărteze de ea pe Valéry.

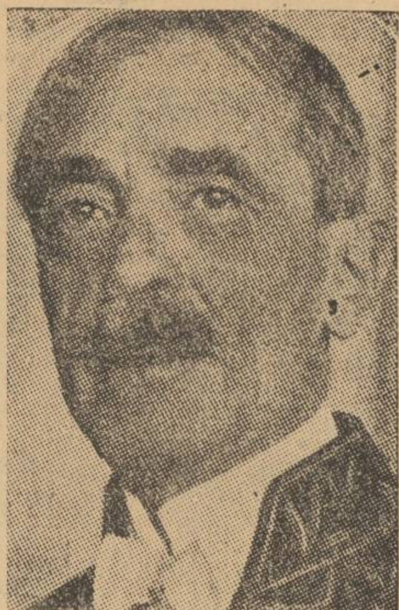
Mallarmé rămânea credincios formei versificate și „obscurității" sale, pe când Valéry trebuia să ajungă la claritatea orbitoare a unei proze abstracte.

Infecunditatea inerentă teoriilor lui Mallarmé, trebuia să facă loc pentru abundența de idei a lui Valéry, pentru toate analizele și observațiile sale.

Mallarmé putea să se mărginească la un subiect nehotărît, vag, pentrucă el îi servea numai de pretext, pe când autorul operei „Rhumbs" era silit să se supună unei preciziuni despotice.

In „Semiramis și Amphion", alte pagini din Variations III, regăsim aceiași impresie ca în poemele lui Mallarmé: un fel de neliniște pe care nu o potolește nici strofa grațioasă, nici semnul evident al geniului. S'ar părea că greutatea dificultăților, ce de bună voe și le-a impus autorul, au întrecut puterea lui de rezistență.

S'ar părea că atâtea reflexiuni tehnice, atâtea exigențe raționale ar fi sfârșit prin înlănțuirea forței obscure ce împinge lucrurile la existență, ca o răzbunare a unor impurități și a unei oarecare dezordini ce a fost nesocotită.

PAUL VALERY

Preocuparea lui Valéry rămâne aceia de a judeca orice operă după mijloacele sale materiale de randament și socotirea diferențelor de semnificație după diferența de procedee.

„Mărturisesc, zice el, că crearea operelor, plecând dela condițiile formei și aproape numai prin îmbinarea obligațiilor de a face sau a nu face, a fost unul din viciile mele".

Și aci se vede clar origina genezei gândirii și operei lui Valéry, în gândirea, opera și viața lui Mallarmé.

„Maria Noastră"

Astfel este întitulată cartea de amintiri, pe care Naomi Jacob o consacră camaradei sale de teatru Maria Lloid, una din figurile cele mai interesante ale scenei engleze. In această carte este evocată figura unei mari actrițe și a unei femei geniale.

Numele său adevărat era Allix Victoria Wood. Tatăl său a fost un meseriaș genial, lucrător îndemânatic cu instincte de creator genial, dar ca orice artist preocupat de artă, era în destul de expus a fi exploatat de alții.

Intr'o simțitoare jenă financiară au crescut deci cei unsprezece copii, dintre care Maria era cea mai mare. Aceasta însă nu i-a împedicat să fie veseli și glumeți, să se amuze și să danseze în rochii de culori vii și haine de sărbătoare. Maria Lloid făcea deci parte prin familia și viața ei din acea speță populară cunoscută la Londra sub numele de Cockney și astfel a rămas în spiritul și inima ei. De aceia nu s'a simțit fericită de cât în Londra și nu a fost nicăieri mai iubită și mai răsfățată de cât în mijlocul poporului ei.

Deși a repurtat succese formidabile și în alte părți, de pildă în Australia, nicăieri însă nu a avut succesele fantastice din Londra. Era adorată. Moartea ei a fost un doliu profund. Carul funebru a fost copleșit de flori și mulțimea o urmă imensă și tăcută până la mormânt.

Unul din camarazii săi de Music-Hall, vorbind de ea, se exprimă astfel: „Maria poate face ori ce vrea. Nimeni nu va găsi pentru ea vre-un cuvânt de blam. Este femeia cea mai iubită care a existat în lume".

A strălucit în epoca de înflorire a Music-Hallului, când nu erau nici reviste, nici cinematografe. Cu treizeci de ani înaintea războiului, Londra avea o trupă de Music-Hall din cele mai desăvârșite, o trupă cum nu a mai fost alta și cum nu ar mai putea fi alcătuită azi.

Mary Lloyd era cea mai mare actriță a scenei engleze și desigur că dacă Shakespeare ar fi cunoscut-o, ar fi găsit-o pe gustul său în toate și poate mai ales în cuvintele grase și populare pe care le lansa.

Dar acestea, au contribuit puțin la succesul ei.

Mulțimea o adora mai ales pentru că era în ea esența sufletului popular.

Cu un suflet bun și vesel, darnică și generoasă, nu numai cu punga ci și cu inima—era spontană și exuberantă de viață și, de cum apărea pe scenă stăpânea publicul. Putea face cu el ce vrea, dar nici odată nu și-a întrecut margina. Nu dădea decât partea ei cu toată inima și din tot sufletul. Erau multe fete frumoase, dar ea era cea mai frumoasă printre cele mai frumoase. Ochii îi scânteiau de malițiozitate, ochii mari și plini de zâmbet, dinții splendizi și picioarele fără de pereche. Sănătatea ei, până cu un an, doi, înainte de sfârșit, era splendidă și răspândea în tot teatrul atmosfera ei de sănătate și puterea de viață.

Și cum juca! Știa să dea fiecărui cuvânt valoarea lui. Numai cu o parte din expresiile ei ar fi putut forma un dicționar. Chiar când ezita, era elocuentă. Așa că era mai mult râs în pauzele ei de cât chiar în fulgerătoarele-i cuvinte de spirit.

Era numai de 15 ani când a apărut în West End. In anul următor fu plătită cu 100 de lire pe săptămână. S'a măritat la 17 ani și fu mamă la 18 ani — pare că ar fi avut presimțirea sfârșitului ei timpuriu căci muri la 52 de ani, 1922.

Viața ei nu a fost toată fericită. Dar în mijlocul întâmplărilor nenorocite, știa să-și găsească în ea fericirea și mai ales — lucru neprețuit — să o dea și altora. Amintirea ei nu s'a șters nici din sufletul bărbaților, nici din sufletul femeilor care au cunoscut-o pe când atâtea alte personalități de seamă, cu reputații mari, de mult au fost îngropate în uitare.

A fost nu numai o artistă mare, ci și o femee care a făcut mult bine și și-a dăruit cu generozitate sufletul tuturor celor în mijlocul cărora a trăit și care au păstrat-o în amintire ca pe „Maria noastră".

Cuvinte totdeauna potrivite

Rare sânt spiritele pentru care o lucrare nu e niciodată mai bine cotată de cât atunci când ea este consecventă cu purtarea și viața autorului, nu numai un exercițiu de stil și o originalitate de expresie. Aceasta este deosebirea dintre Rimbaud și Mallarmé. Chiar, scriitori de geniu ca Baudelaire și Lawrence, cu tot locul de frunte și cu toată prețuirea de care se bucură, se resimt totuși de unele bănueli. Omenirea îi suspectează din cauza unor atitudini dubioase, pe unele locuri, că nu ar fi niște inteligențe pe măsura talentului cu care au fost înzestrați.

STEPHAN MALLARMÉ

George Sorel, deși nu a adus un sistem în destul de complect spre a răspunde cerințelor prea exigente, este însă scriitorul care nu s'a servit niciodată de sofisticărie intelectuală, ci a știut — în cele mai neînsemnate „propos", în conversații întâmplătoare — ce vrea să spună, pentruce vrea să spună și anume în ce scop. Nu și-a bătut capul nicăeri să facă literatură, dar s'a simțit obligat să nu spună decât ceiace era direct determinat prin doctrină.

Jean Variot a strâns în volum multe din cuvintele totdeauna potrivite ale lui Sorel. In ele nu se găsește ceva nou în afară de cele ce știm despre ideile și teoriile lui.

Dar se simte un fel de întărire, de confirmare a acestei atitudini ferme și drepte.

Ateul Sorel nu îngădue să se amestece cele sfinte cu cele lumești și suportă cu greu să se citească pe scenă „Homelia Sfântului Grigore cel Mare". Nu-l importă critica celor ce-l acuză că se comportă ca un cleric din secolul al XVII-lea. Ceia ce urmărește el, este stricta subordonare a esteticei, eticei, într'o lume în care plăcerea este atotstăpânitoare și imperativul etic umilit.

Dorința sa este de a nu vorbi cu ușurință și a nu se pronunța în mod arbitrar, căutând prin aceasta a provoca respectul și a se impune printr'o alură exemplară.

Reviste

Muzică și Poezie: No. 6 (Iunie).
Pagini Basarabene: No. 4-5 (Aprilie).
Libertatea: No. 12 (Iunie).
Licăriri: No. 12 (Iunie).
Textila: No. 12 (Iunie).
Tinerimea Creștină: No. 5-6 (Mai Iunie).
Duminica Copiilor: No. 5 (Mai).
Curierul Judiciar: No. 22 (Iunie).
Revista funcționarilor publici: No. 5-6 (Mai-Iunie).
Carpații: No. 6 (Iunie).
Șantier: No. 7 (Iulie).
Arhiva: No. 1-2.
Gând Românesc: No. 6-7 (Iunie-Iulie).
Nord-Vestul: No. 12 (Iunie).
Școala Mehedințului: No. 10 (Iunie).
Meridian: No. 9.
Familia: No. 5 (Mai-Iunie).
Vremea: No. 443 (Iunie).
Revista C.F.R.: No. 3 (Martie).

Ziare

Le Moment: No. 413 (Iulie).
Cooperația: No. 7 (Iulie).
Pământul: No. 138 (Iunie).

Cărți

Ion Biberi: Thanatos. Ed.: Fundația „Regele Carol II". București, 1936. Prețul 60 lei.
Francis Ombriere: Les avori de François I-er. Ed.: „Hachette", Paris, 1936.
A. t'Sestevens: L'or ou „Cristohal". Ed.: „Albin Michel", Paris, 1936. Prețul 15 fr.
Eugenia Sachelarie-Barbu: Trei generații... o singură pasiune... Tip. „Oltenia", București, 1936.
Tudor Arghezi: Versuri. Ed.: Fundația „Regele Carol II", București, 1936. Prețul 120 lei.
Academia liberă de export din Galați: Dare de seamă asupra primilor cinci ani de activitate (1931-1936). Intocmită de prof. Gh. Lăzărescu. Tip. „Moldova", Galați, 1936.

GRETA GARBO
CHARLES BOYER
JEAN HARLOW
MARTHA EGGERTH

au ajuns vedete în urma unor concursuri de fotogenie organizate de marele reviste din apus.

Dacă vreți să ajungeți și dv-stră

VEDETĂ

participați la marele concurs al revistei

REALITATEA ILUSTRATA

care alege

20

vedete pentru Teatrul „Alhambra Excelsior", cu salarii între

5000

și

30.000

lei lunar. In afară de vedete se vor alege

50

de elemente feminine pentru

CORPUL de BALET

și pentru figurație.

Cereți prospectul gratuit cu buletinul de participare la „Realitatea Ilustrată".

ză albă și așchii de lemn, dormea zâmbind spre soarele cel curat, un copil mai alb decât pânzele de lângă el și mai curat decât soarele de sus.

„Ai fi zis că-i neadevărat, așa de uluitor era chipul acela, așa de alb și cu atâta zâmbet pecetluit pe el. Nu era o carne ucisă; nu era carne de loc — asta-i tot. Era altceva. Poate „zâmbetul" însuși. Dar nu zâmbetul cum îl știe fiecare, ci un zâmbet adus din alte părți...

„Se zice că păsările sânt cei din urmă soli ai raiului pe pământ. Dacă-i așa, atunci zâmbetul acela era un zâmbet de pasăre..."

Este mai sus o confuzie vădită între adevăr și arta concepută ca o frumusețe goală, în sine. D. Popa a voit să fie artist însă tot ce știm despre domnia-sa ne îndreptățește să îi aflăm numai foarte temeinice înclinări către povestirea netedă, harnică, puțin cam rudimentară, dar tocmai pentru aceea mai temeinică. Această din urmă însușire o vom prețui și în acest roman, în nădejdea că scriitorul va ști să tragă învățături din această experiență.

G. CĂLINESCU

— Apăsați prea mult pe pedale!...
— E fără voia mea: am fost șampion automobilist!...

Ajutorul notarului. — Domnule notar, o cerere în căsătorie se timbrează ca o scrisoare de dragoste sau ca una de afaceri?.

—Iată rubinul pe care l-a purtat maharadjahul de Kapurlandor.

— Nu. Preferăm unul care n'a mai fost purtat!...

— Mă 'ntreb acum unde-au să stea copiii ?

— Țineți numai decât să vă scriu numele pe pânză ?

— Da! Aș dori neapărat să fiu recunoscută!...

Atelierele „Adevĕrul", str. Const. Mille No. 7—11.

BIBLIOTECA ... „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XV — Seria II — Nr. 816
Duminică 26 Iulie 1936

FONDATOR: AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST MILLE 1897—1920 — FONDAT IN 1899

5 Lei Exemplarul în țară
10 Lei Exemplarul în străinătate

Avem o tradiţie literară?

Există o tradiţie literară românească?

Intrebarea poate deveni de mare actualitate într'o vreme ca a noastră în care se vorbeşte atât de mult de românism şi de cultură românească. Intr'adevăr în anii din urmă s'au pus în circulaţie destule păreri privitoare la firea culturii noastre.

Chiar dela început şi potrivit unei apucături foarte naţionale chestiunea a alunecat de pe planul senin al ideilor în hala gălăgioasă a pasiunilor politice.

In vorbăria iscată în jurul acestei chestiuni, puţine păreri merită să fie luate în consideraţie. Una din ele este aceia a d-lui Lucian Blaga. D-sa a dat la iveală în ultimul timp o sumă de idei şi de concepţii menite să alcătuiască o doctrină culturală românească, o doctrină care să fie în acelaş timp şi explicativă şi programatică.

D. Lucian Blaga a cheltuit mult talent şi destulă ingeniozitate ca să formuleze în ultima sa carte intitulată „Spaţiul mioritic", esenţa culturii româneşti, pe un plan metafizic. Ideile d-sale despre un ciobănism ortodox autohton şi despre un spaţiu infinit ondulat ca orizont caracteristic pentru cultura românească sânt, fără îndoială interesante.

Păcatul d-lui Blaga este că gândeşte de multe ori prea frumos şi nu întotdeauna destul de convingător. Vocaţia d-sale de poet îl îndeamnă să asocieze poetic anumite fenomene ajungând astfel câteodată la concluzii bizare. Un exemplu. După teoria d-lui Blaga unul dintre factorii determinatori ai stilului cultural este „orizontul spaţial subconştient", „dublet" al orizontului spaţial al conştiinţei. Acest orizont spaţial subconştient este pentru Român **plaiul**, concretizare a spaţiului infinit ondulat, al spaţiului „mioritic".

Concepţia este, până aici, frumoasă şi convingătoare. Arta şi poezia noastră populară dau din belşug exemple despre prezenţa acestui plai spiritual. Acolo unde însă d. Blaga încetează de-a fi convingător este când la pag. 31 din „Spaţiul mioritic", d-sa afirmă următoarele: „Orizontul spaţial subconştient a dat Românului, oriunde s'ar fi găsit, nostalgia plaiului. Această nostalgie neînduplecată a purtat în vârsta de mijloc pe ciobanul valah pe toate coamele Carpaţilor, dela apa Dunării până în Maramureş, de aci mai departe până în Moravia, sau invers; şi tot aşa pe toate plaiurile iugoslave şi până în Polonia, adică pretutindeni în limitele unui vast teritoriu, unde peisagiul satisfăcea apetitul unui orizont subconştient".

Nu se pot spune mai frumos lucruri mai arbitrare. Mai just ar fi să se spună că ciobanul valah nu s'a plimbat pe plaiurile peninsulei balcanice „purtat de-o nostalgie neînduplecată" şi mânat de dorul orizontului său subconştient ci mânat de nevoi şi de necazuri, împins de năvălirile atâtor neamuri străine care nu-i dădeau răgaz să se statornicească.

Deasemeni d. Blaga, care dispreţueşte, cum singur spune, „termenii aţipiţi ai teoriei mediului", susţine că orizontul spaţial subconştient se formează independent de peisagiul concret în care se mişcă omul, şi că deci plaiul de exemplu, ar fi existat în sufletul Românului chiar dacă împrejurările istorice l'ar fi aruncat să trăiască în ţinuturi de stepă sau pe tărâmuri alpine. Dar, lucru ciudat, toate exemplele pe care d. Blaga le dă pentru ilustrarea acestei teorii se pot explica foarte bine, ba chiar mai bine, prin influenţa mediului. De ce, de-o pildă, n'ar fi mai plauzibil şi mai natural să se spună că faptul de-a se fi desvoltat în regiuni de plaiuri a dat Românului structura lui sufletească specifică, adică tocmai aceia a orizontului spaţial exprimat prin plai?

Dar să revenim la tradiţia literară. Unde trebue ea căutată? In acest ciobănism mistic pe care îl preconizează d. Blaga? In ortodoxismul pe care tot d-sa îl găseşte în cultura noastră, descoperindu-l până şi în balada Mioriţei? Sau, părăsind plaiurile mistice ale spaţiului mioritic, să ne îndreptăm atenţia spre câteva mari influenţe de bază care, în perioada de asimilare a literaturii noastre, s'au amestecat cu fondul literaturii populare, alcătuind o tonalitate generală românească, pe care o simţi în orice scriitor român?

Intr'adevăr aici este sâmburele chestiunii. Ce este comun tuturor scriitorilor noştri, oricât de deosebiţi ar fi ei prin firea talentului lor? Când se poate spune că o operă literară e mai mult sau mai puţin scrisă în tradiţie literară românească? Să se bage de seamă că nu e vorba aici despre vre-un specific naţional. Specificul naţional este un element profund şi primordial care, odată dat, nu se mai schimbă, sau sufere mici şi anevoioase modificări. El este prezent în toate manifestările unei culturi, este însăş firea unei culturi. O literatură trebue să-l aibă, pentru că altfel n'ar putea exista ca literatură independentă.Cu tradiţia, însă, este altceva. Ce este o tradiţie decât un ansamblu, mai mult sau mai puţin **orânduit,** de obişnuinţe, de maniere, de apucături şi în acelaş timp un mănunchi de modele şi de exemple, consacrate printr'o lungă întrebuinţare, aşadar un tezaur de valori clasice?

Intr'o literatură specificul naţional apare, cum e şi natural, înainte de formarea unei tradiţii. Tradiţia implică oarecare trecere de timp şi oarecare evoluare. Există în evoluţia oricărei literaturi o perioadă de cristalizare, în care tocmai se formează tradiţia.

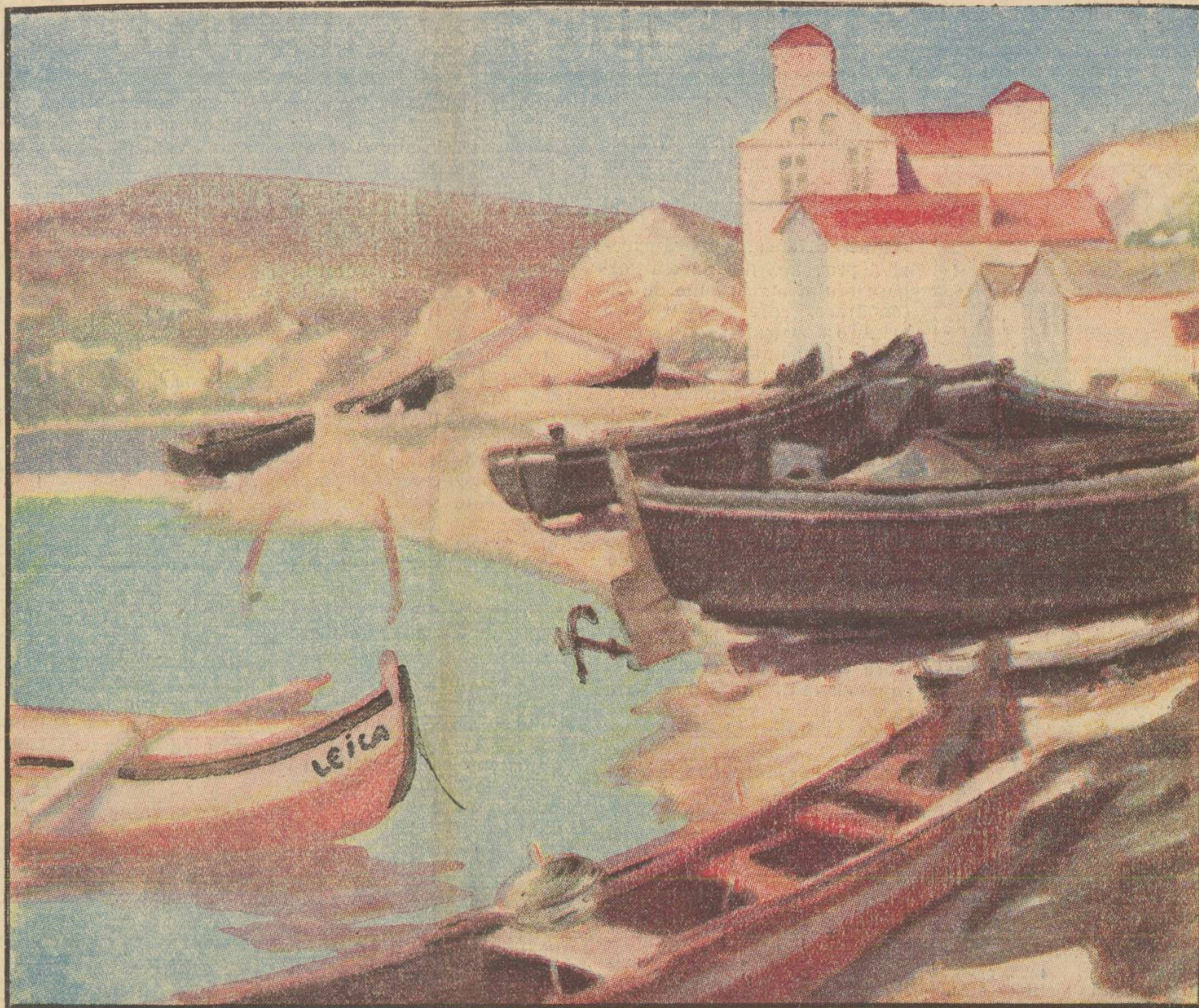

AL. PHILIPPIDE

„Sentimentul unui anumit fel de frumos potrivit rasei noastre, educaţiei noastre, civilizaţiei noastre, iată ceiace nu trebue să ne lipsească niciodată". Cu cât acest sentiment, despre care vorbeşte Sainte-Beuve, este mai puternic cu atât tradiţia este mai trainică.

Cred că chestiunea tradiţiei literare se poate pune în chip independent de problema specificului naţional. Aşadar ceiace ne interesează este să vedem dacă în literatura noastră există anumite obişnuinţe literare româneşti un mănunchi de valori clasice româneşti şi, mai ales, posibilitatea de a alcătui un mic cod de rânduieli literare care să poarte pecetea noastră naţională. Cu alte cuvinte trebue să cercetăm dacă ar fi posibilă acum apariţia unei arte poetice româneşti şi dacă un Boileau naţional ar găsi material suficient în literatura noastră.

Dar pentru asta trebue mai întâi să vedem dacă, în chip general, se mai poate concepe în epoca noastră o artă poetică naţională. Este ceiace voiu face cu o ocazie viitoare.

AL. PHILIPPIDE

L. Biju — Peisaj

Din „Jurnalul" lui Jules Renard

—Imi place să mă plimb cu tine, îi spun lui Guitry, fiindcă trecătorii şoptesc: „Iată-l pe Guitry", şi fiindcă uneori adaogă: „Celălalt e Rostand".

•

— Trăsura e jos la scară.
—Să vie sus.

•

E nostim cum, atunci când o femeie de talent ne spune că e măritată, nu mai credem atât de mult în talentul ei.

•

Degetele ei sunt atât de încărcate de perle, ca şi când şi-ar fi ţinut mânile numai în fundul mării.

•

Prefer să fiu nepoliticos decât banal.

•

Guitry la Expoziţie. In faţa lui Petit Palais, o bătrână încovoiată îi spune:
— Dacă vreţi, domnule, daţi-mi mâna ca să pot urca scara.
— Cu plăcere, doamnă.
Şi iată-l pe frumosul Guitry, stingherit, puţin ruşinat, cum urcă scara, cu pumnul întins pe care mâna femeii bătrâne se sprijină ca ghiara unui bătrân uliu. Ii aud vorbind:
— Ei, când eşti tânăr!... Ar fi trebuit să fie o rampă aici.
—Da, doamnă.
La capătul treptelor, Guitry se desparte de ea. Vine şi-mi spune:
— Să văd dacă nu-mi lipseşte ceasul, căci aşa se sfârşeşte totdeauna acest fel de amabilităţi.

Sunt momente în care viaţa face abuzuri. Arta trebue să se ferească de orice exagerare.

•

Visător, da. Gânditor, nu mă interesează.

•

Ne gândim la moarte numai cât nădăjduim să scăpăm de ea.

•

Paul Adam scrie tot ceiace ne trece prin cap.

•

Eu n'am decât nostalgia junglei. Kipling a fost în junglă.

•

E încă fericit omul care poate spune: „Altădată am fost un om fericit".

*

Femeie turburătoare, pe care numai am întrevăzut-o şi pe care sper să n'o revăd niciodată.

•

Pasărea nu simte nimic când îi tai penele aripilor. Dar nu mai poate să zboare.

•

Nu înţeleg nimic din viaţă, dar nu susţin că i-ar fi imposibil lui Dumnezeu să înţeleagă ceva.

•

— Cunosc câteva versuri din Chantecler *de Rostand, zice Capus. Sunt frumoase şi stupide: frumoase când Guitry le spune,* **stupide când le ascult.**

Unii mincinoşi simt atât de imperios nevoia de-a minţi; încât ţi se face milă de ei şi-i ajuţi să mintă.

•

Trebue să ştii să te plictiseşti, ca să nu ţi se pară viaţa prea scurtă.

•

Omul fără inimă care n'a avut decât emoţii literare.

•

Apa va îngheţa în noaptea asta, ca o rană care se cicatrizează.

•

Trebue să-ţi economiseşti inima ca să-ţi întăreşti judecata.

•

Viaţa nu-i nici lungă, nici scurtă: are lungimi.

•

După ce a primit pomana, săracul îşi aprinde o ţigară.

•

Am ajuns să-mi bănuesc obiceiul meu de-a bănui.

•

Spunem despre un cuvânt că e profund când nu-i spiritual.

•

Un om de litere nu trebue să fie decât om de litere. Restul e literatură.

•

Sunt momente cânt totul îţi reuşeşte. Nu trebue să te îngrozeşti: va trece şi asta.

•

Omul se zugrăveşte singur prin câteva cuvinte care-i scapă. Cum a ticluit o frază întreagă, minte.

•

Omul acela atât de sinistru lucrează tot timpul şi i se pare că face ceva.

•

Singura carte perfectă, o voi scrie eu, dacă voi putea.

•

Un bou enorm ţinea o floare în bot.

Trad. de L. Sb.

AMINTIRI

Cei care au plecat...

La Mânăstirea Neamţului sânt invitata Doamnei şi Domnului Stere. Ajung după prânz, cam aiurită de drumul lung în trăsura lui Mendeluţă cu doi cai şi două perechi de zurgalăi. Pe cerdacul casei e bunul meu prieten Mihai Sadoveanu, care cu toată figura lui încruntată şi ochii sfredelitori, cu tot marele şi incontestabilul său talent n'a izbutit niciodată să mă intimideze. Şi... Stere. Il cunoşteam de mult, dar cu toată bunăvoinţa sa prietenească, în totdeauna, m'am simţit în faţa lui stingherită. Era un om foarte frumos, în puterea vârstei, cu o lucioasă barbă castanie, ochi căprui plini de lumină şi un glas absolut fermecător, un glas de artist de scenă. De altfel în totdeauna mi s'a părut că Stere este un mare artist în scenă. Intre el şi noi ceilalţi muritori era în totdeauna distanţa care e între public şi tragedianul de pe scenă în rolul prim din divina comedie a vieţii. El avea un rol de susţinut, mai mult faţă de el, decât faţă de alţii. Noi ceilalţi eram comparşii, care trebuia, mai ales, să ne ţinem modestul nostru rol, spre a nu strica ceva din reprezentaţia, pe care marele nostru regisor o avea în minte şi pe care noi trebuia să avem tactul să o intuim şi să nu o turburăm. Unii mai modeşti decât alţii, căutam să ne ştergem cât mai mult spre a fi în cadrul în care Stere să-şi aşeze actorul de care avea nevoie ca partener în rolul pe care şi-l impunea. In faţa lui simţeai că este absolut inutil să ai o personalitate, o părere, o ideie proprie. Trebuia neapărat să reprezinţi personajul care-i era lui necesar, spre a se realiza pe sine, în decorul şi lumina hotărâtă de el. Simpatia sa se manifesta prin confidenţe extrem de interesante, e drept, dar în care tu nu aveai alt rol decât acel pasiv al hârtiei care a primit magnificul său mausoleu „In Preajma Revoluţiei".

Am avut adeseori în prezenţa sa impresia că sânt o furnică răsărită în raza de privire a unui uriaş. Eşeam din când în când în lumina cercului său de atenţie, spre a mă resimţi în clipa următoare aruncată într'o prăpastie fără fund a ignorării. Nu eram insecta sub observaţia unui Fabre, interesantă în fiece palpitare a infimei sale vieţi, pentrucă e viaţa. Existai, îmbrăcai cele mai splendide culori, cât avea nevoie marele animator de un simbol, de un figurant sau o figurantă în splendida comedie a vieţii sale. Un gest, o expresie, o vorbă care nu era în previziunea regisorului şi... dispăreai hulit sau dispreţuit, ca ceva absolut superflu, în iadurile de sub scenă...

Stere a fost desigur omul cel mai singuratec din câţi am cunoscut. Ceva din exclusivismul despotului oriental, al secularului despot rural, proprietar de moşie, care nici în familie, nici în preajma sa nu a întâlnit egali, ci numai în rare împrejurări de viaţă socială. Egalul era atunci recunoscut pentru ca o clipă, să se resfrângă mai strălucitoare, propria sa imagine. Democraţia nu exista decât dincolo de sfera sa de existenţă — în care însă numai el singur conta. Aceasta explică în parte dece a jucat atât de îndârjit, fără nici o clipă de îndoială, exclusiv pe o singură carte, în timpul războiului. Nu admitea ca atunci când EL *a ales* o atitudine să nu fie *singura posibilă şi realizabilă.* Nu din orgoliu sau din lipsă de spirit critic, ci din acel *simţimânt* al existenţei sale de singuratic atotputernic în sfera-i de existenţă, caşi în sfera sa de acţiune. Acest simţimânt era tot atât de puternic în el ca şi în cei din jurul său. Astfel odată înţeleapta şi armonioasa d-nă Stere (Malişca) m'a întrebat cu uimire: „Dar Cotic are cu totul altă opinie, nu ştiai?"

Conştient şi intenţionat el nu ar fi fost în stare să jignească pe nimeni. Fără a-şi da seama însă, numai din felul său de a trăi, *hermetic* oricărei alte lumi decât lumea sa şi celor în directă legătură *momentană* cu ea... Aici era *tăria şi slăbiciunea* acestei personalităţi, uriaşe în unele pri-

Urmare în pag. 2-a

Cei care au plecat...

Continuare din pag. 1-a

vinți. Conștiința realității interioare covârșea cunoașterea realității exterioare, întuneca sentimentele unei solidarități care exista de fapt și în viața sa sentimentală și în concepțiile sale abstracte, îl făceau nedrept, crud, rău cu tot și toți cei ce stăteau împotriva puhoiului vieții sale interioare.

Faptele sale mari ca și greșelile sale care nu puteau fi altfel decât mari în proporție cu sufletul din care isvorau, se datoresc fluxului acesta impetuos al unei vieți mărețe și bogate, ca apele Nistrului lângă care a trăit în seria nenumăraților săi strămoși, în decursul veacurilor.

Ele se datoresc de sigur și formării singuratice în exilul siberian, care nu a îngăduit personalității sale tumultuoase o canalizare lentă și firească, între țărmuri solide, întărite și sigure, o construire în care forța neobișnuită a acestui suflet să se călească, să se cioplească, să se cizeleze, din lupta cu alte forțe, să se echilibreze așa fel încât nimic din ea să nu se irosească în zadar...

Reflecțiile acestea le facem cu amărăciunea durerii, în fața micii urne care închide rămășițele unui om de o putere de viață formidabilă, a unui om care s'a zdrobit pe el însuși, zdrobind uneori și pe alții, dintre cei mai scumpi, poate prin excesul energiei sale nestăvilite. Un om care desigur a făcut rău, ca oricare dintre oameni, dar care a năzuit ca Prometheu să fure din lumina zeilor, scânteia divină cu care să lumineze calea omenirii oarbe. Pomenind pe Constantin Stere, să-l păstrăm în această lumină, care e lumina în care apar marile suflete omenești după moarte... Să ne înălțăm cu partea care l-a înălțat pe el în viață, să nu ne coborâm pe urmele băloase și murdare ale celor ce târăsc jos în umbra calomniei și se leagă, când e vorba de un om cu atât mai presus de mizeria lor, de păcatele și slăbiciunile „ce sînt fatal legate de o mână de pământ".

Cei ce l-au înconjurat și au lucrat cu el, cei ce l-au cunoscut, l-au iubit cu statornicie și credință pentru tot ce le-a dăruit marea sa inteligență, pentru toată puterea cu care a năzuit el spre *Idealurile umane*, pentru tot ce era frumos și măreț în sufletul acestui om deosebit.

Toți simțeau că nu ceia ce ar fi avut comun cu noi muritorii de rând are valoare în raza eternității.

Toți prietenii și învățăceii lui îl priveau pe un plan superior în care contează numai valorile pe care și le-a însușit un om ca el, de care a dispus în vorba și în unele fapte ale sale, atât cât e îngăduit să se dispună în timpul

C. STERE

limitat al vieții, cu puterile puține ale limitatei noastre ființe. Nimeni dintre ei nu i-a ținut răboj de cele mărunte omenești.

A fost bogat în comori sufletești și a dăruit mult — dacă a risipit, sau a greșit, vina nu e numai a lui.. căci nu omul e stăpân pe vremuri, ci vremurile apasă greu asupra bietului om...

Cât a fost de tare se vede în cerbicia cu care s'a luptat în toate. La șaizeci și șapte de ani, a realizat impunătoarea operă literară ce-i poate servi de mauzoleu. Nu l-a putut învinge nici boala, nici restriștea, nici bătrânețea; l-a răpus doar moartea.

Câți dintre noi însă vor putea încheia socoteala vieții ca el?...

IZABELA SADOVEANU

Actualități Științifice

Autoanestezi:

Savantul englez Sir Walter Langdon Brown, profesor de psihologie la Universitatea din Cambridge, a expus de curând o teorie foarte originală. El susține că durerea fizică excesivă provoacă din partea organismului o reacțiune de autoapărare, care se traduce printr'o anestezie spontană.

Injectând unui bolnav un anestezic local, această substanță îi pricinuește pentru câtva timp o anumită stare de exaltare, legată de obiceiu cu un sentiment marcat de superioritate. O stare de exaltare asemănătoare însoțește dispariția spontană a unei mari dureri fizice. In felul acesta, profesorul Langdon Brown explică bucuria supraexaltată a primilor martiri creștini, care mergeau la moarte cu inima ușoară și sufereau cele mai atroce torturi, intonând cântece de slavă divinității. Se pare că o asemenea supra excitare nervoasă înlătură senzația de durere. De altfel, faptul a fost verificat în cursul războiului mondial, când s'au văzut soldați grav răniți, continuând totuș să lupte, fără să bănuiască măcar rănile lor, până la sfârșitul luptei.

Un fenomen asemănător se observă și la oamenii care mor de frig... Inghețând, organismul resimte o durere îngrozitoare. Totuș, încetul cu încetul, cel care degeră are senzația că e cuprins de căldură și adoarme liniștit.

Firește reacțiunea la dureri este într'o mare măsură individuală. Acei, care suferă mai mult, sânt în general persoane cu imaginația mai activă, la care torturile morale se suprapun suferințelor fizice. Se știe că teama și anxietatea agravează considerabil durerea.

Există persoane, al căror organism este refractar durerii. Oricât ar părea faptul de paradoxal, această particularitate nu reprezintă un avantaj, cum am fi ispitiți s'o credem, căci durerea este semnalul de alarmă, care pune organismul în stare de apărare. Din nefericire, acest „semnal de alarmă automat" se prelungește adesea dincolo de răstimpul necesar.

La anumiți indivizi, găsim pe corp unele locuri insensibile la durere. In Evul Mediu, închizitorii căutau cu răbdare aceste „urme ale Satanei", atunci când voiau să învinuiască pe cineva de vrăjitorie.

Actualmente, folosirea anestezicelor provoacă atenuarea durerilor. Pe vremuri, nu exista însă acest mijloc de îndulcire a suferinții și totuși, chirurgii reușeau să facă operațiuni destul de anevoioase, pe care pacienții le suportau destul de bine.

Procedeul utilizat odinioară era simplu și brutal. Vreo șase oameni voinici înșfăcau pe bolnavul, care tremura, și-l țineau întins pe masă, în timp ce doctorul îl opera. După o primă durere foarte intensă, pacientul se liniștea și nu se mai sbătea. Cazurile de leșin erau deasemenea foarte rare. Se pare că această reacțiune curioasă se explică tocmai prin anestezia spontană.

Doctorul Langdon Brown are grijă de altfel să ne lămurească enigma autoanesteziei într'un chip destul de logic.

După cum se știe, excitația condusă la extremitatea nervului periferic sensibil, ajunge la măduva șirii spinării și se transmite la terminarea nervului periferic motor. In cazul animalelor inferioare, această transmisiune se operează prin reflex automatic, fără ca ele să-și dea seama. De aceea asemenea animale nu simt suferința, dar nici nu dobândesc experiență.

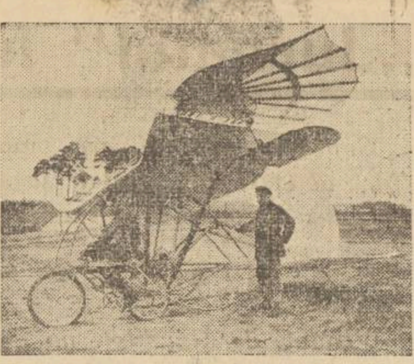
Dimpotrivă, la animalele superioare și la om, extinderea dureroasă a nervilor se repercutează în materia cenușie, provocând astfel o senzație de suferință. Dela un anumit moment însă, centrii creerului întrerup contactul cu acest isvor de durere. Faptul se produce din pricina unor secrețiuni chimice, a căror natură n'o cunoaștem deocamdată. Se știe că fibrele mușchiulare se contractă în urma unor secrețiuni chimice, imediat ce un nerv motor retransmite un ordin venind dela creer. Crisparea unui mușchiu este deasemenea datorită unei secrețiuni chimice atunci când mușchiul a lucrat prea mult și deci e lipsit de oxigen.

Din cele spuse rezultă că secrețiuni chimice asemănătoare pot exercita un efect anesteziant, micșorând sau suprimând chiar durerea provocând totdeodată o stare de supra excitație.

Natura înțeleaptă a reușit să pună limite până și durerilor, întrucât o mare durere fizică se distruge prin ea însăși, grație autoanesteziei.

Bicicleta sburătoare

Un constructor german a realizat de curând un vehicul interesant, pe care l-a numit „bicicleta sburătoare". E vorba de un avion propulsat prin forța mușchiulară și pus în mișcare printr'o bicicletă. Acționând pedalele, aripile intră în stare de vibrațiune, determinând ascensiunea acestui straniu aparat de sbor. Mașina a fost experimentată la un recent concurs de sbor planat. Lungimea e de 4,75 m. și deschiderea aripilor de 8 metri. In ilustrație: inventatorul probându-și aparatul.

Vaporii de alcool și respirația

Bolnavii de astmă pot respira cu mai multă ușurință în anumite regiuni de pe pământ, întrucât în aceste locuri atmosfera e impregnată cu anumite substanțe speciale, pe care le introduce în plămâni prin inspirație. Fapt paradoxal, praful din Sahara conține asemenea substanțe binefăcătoare. Din cercetările recente, rezultă că aproape orice corp chimic exercită o anumită influență asupra procesului de respirație, fie stimulându-l, fie îngreuindu-l.

S'au făcut o serie de încercări cu vaporii diferitelor specii de alcool, care au fost inspirați timp de șase minute.

S'a constatat astfel că persoanele care au respirat vaporii produși de alcoolul metilic, au avut 14 mișcări de inspirație, în loc de 8 pe minut. Respirația a fost mai profundă, iar pulsul s'a menținut constant.

Dimpotrivă, într'o atmosferă de alcool etilic — alcoolul nostru obișnuit — frecvența mișcărilor respiratorii s'a redus dela 8 la 3 pe minut, numărul pulsațiunilor a scăzut deasemenea, în timp ce amploarea respirației a crescut considerabil.

De-altfel, acelaș efect îl exercită și mierea de albine, atunci când îi inspirăm aroma caracteristică. Un ceas după aceste încercări, se restabilesc condițiunile normale.

Transformarea viermilor de mătase

Până acum, viermii de mătase din Japonia nu se deosebeau cu nimic de semenii lor din restul lumii. Ei se mulțumeau să țese firele gogoașelor, după tradițiile străvechi. Se pare însă că vântul de modernizare generală, care bântuie acum în împărăția Soarelui răsare, n'a crutat nici pe aceste modeste făpturi, atât de utile.

Intr'adevăr, un inginer din Yokohama a inventat de curând un procedeu, grație căruia viermii de mătase vor fi „obligați" să producă gogoașe lungi și înguste și nu sferice, ca până acum.

Inventatorul preocupat să sporească randamentul producției de mătase, a ajuns să impuie și viermilor această nouă metodă. Iată cum se ajunge la un asemenea rezultat. Când viermii încep să-și țese firele lucioase, ei sânt așezați pe o placă, în care se trece un ușor curent electric. Simțindu-se incomodați, viermii se deplasează, dar continuă tot timpul să-și țese firul. Din aceste svârcoliri rezultă noua formă a gogoașei. Procedeul este — după cum vedem — un stimulent pentru sporirea randamentului producției de fire.

ING. I. S.

Cum trebue cucerit un bărbat

Răspuns la nuvela „Optimistul trist".

Acest fragment trebue să fie cetit și de bărbați

Fragment dintr'un roman de scriitoarea italiană Grillia Piti. Criticii literari afirmă că a fost soția lui Pitigrilli și că a divorțat de el după o săptămână de căsnicie. Se observă că — prin analogie cu fostul soț — urăște bărbații pentrucă are impresia că i-a cunoscut printr'unul singur. De asemenea că gimnastica logicei care uneori culminează în adevărate acrobații este mai mult masculină. Cauza e ușor de ghicit.

Deci bucurați-vă și vă veseliți doamnelor: există și un Pitigrilli feminin.

Ești în primăvara vieții și într'o seară, plimbându-te într'un parc, te-ai oprit să te odihnești pe o bancă. Procedând asemănător cu ordonanțele când acostează servitoare în zilele de sărbători, un tânăr a izbutit să-ți facă cunoștința. Este posibil să-ți facă declarații de dragoste chiar din prima seară. Să nu-l crezi. Felul în care îți declară eterna minciună nu este original; frazele și mimica lui sânt rezultatul adaptării — de multe ori nereușită (căci spiritul de imitație care să dea iluzia originalității este apanajul numai al nostru, al femeilor) — reminiscențelor din filme lacrimogene și romane așa zise sentimentale din cauza cărora, din nefericire, plângem și noi femeile pentru că avem inimă mai bună.

Răspunde la declarații de acestea cu banalități voite (Spre exemplu, vorbește-i de pantofi, de ciorapi și de un oarecare model de pălărie pe care, pentru a-l descrie, nu e nevoe să-l fi văzut).

El te va crede atunci o femee ușuratică dar asta să nu te indigneze pentrucă bărbații, deși fac caz de inteligență, se pasionează după femeile inferioare, niște gâsculițe care uneori nu au liceul complet așa cum îl avem noi, dragă Clementina.

Cedează cât mai greu; el se va ambiționa mai mult și-ți va face mai multe declarații pentrucă trei sferturi din așa zisele sentimente ale bărbaților rezidă în ambiție și în dorința de a domina (Să fii numai și numai a lui. — Ce stupiditate! Ce barbarie!)

La următoarele rendez-vous-uri să te duci întotdeauna cu întârziere și — pe cât posibil — însoțită de un altul; prezintă-i reciproc și în timp ce ei încep să se privească cu dușmănie și să se întepe (în era preistorică s'ar fi ucis unul pe altul) scoate rougeul și poudriera și refă-ți fardul.

După aceea, vorbește cu simpatie de un al treilea pe care l-ai iubit odată; numai procedând astfel vei crea o atmosferă de nesiguranță care îi va exaspera pe cei doi bieți curtezani. Studiazăle reacțiunile amândurora și pleacă apoi cu cel care s'a enervat cel mai mult chiar dacă întâmplător este acela cu care ai venit.

Nu te lăsa deloc sărutată de bărbatul cu care întâmplător te afli în patru ochi; din momentul în care ai avut slăbiciunea de a-i ceda chiar numai atât, ai pierdut foarte mult din considerația pe care o avea până atunci pentru tine. Totuși, dacă îți place să fii sărutată, poți să cedezi. Insă în fața unui bărbat cu oarecare experiență în femei, mimează lipsă de experiență. El va crede atunci că îți este prima dragoste și ipoteza aceasta îl va entuziasma. Este bine să arăți că stăpânești perfect technica sărutului față de bărbații fără experiență pentrucă, desigur, va bănui că înaintea lui te-au sărutat și alții (este posibil să-și închipuiască chiar mai mult) și va fi dureros rănit în carnea și orgoliul lui de mascul.

Nu este exclus să te invite la baluri și ceaiuri dansante pentrucă vrea să aibă satisfacția de a te arăta tuturor ca pe un obiect care îi aparține. Tu — deși el va căuta să dansezi numai cu el — dansează și flirtează cu toți, mărind însă doza de dans și de flirt cu un oarecare altul pentru a-i da lui impresia că ai început să-l uiți. (Dacă se întâmplă chiar astfel, atunci nu pierzi nimic).

De multe ori întâlnești bărbați cari nici nu vor să te atingă, declarând că pentru ei contează numai „apropierea dintre suflete".

Aceștia sunt cei mai periculoși pentrucă, dacă le-ai cerceta mai indeaproape viața, ai afla că în fiecare noapte dorm cu câte o femee care comite imprudența să le viziteze garsoniera pentru „a lua cu împrumut o carte", „a vedea niște fotografii" sau „a asculta o placă de patefon"; satisfăcându-se integral cu altele, le este foarte ușor să nu-ți ceară nici măcar un sărut, neglijând, mizerabilul, frumusețea, grația, gingășia feminină......

(Citiți și reciți poeții care au adus infinit mai multe complimente femeii decât și-ar aduce în tăcere oricare când se privește pe ascuns în oglindă. — Nota trad.).

Caută întotdeauna să scapi de aceștia pentrucă, din nenorocire, se poate să te îndrăgostești cu adevărat de ei.

Deocamdată, până când noi femeile vom avea drepturi egale cu ale bărbaților, trebue să știi să te căsătorești cât mai convenabil în sensul de a împăca și cerințele vieții reale și ale vieții sufletești în felul în care eu o cred mai ideală.

Nu te mărita niciodată cu bărbatul pe care ți se pare că-l iubești.

Căsătorește-te cu un bărbat bogat pentrucă, în primul rând, nu produci nici o neplăcere părinților tăi pe care nu i-a viciat încă dorința de a se complica în mod inutil în fața vieții pe care trebue s'o trăești fără să-i pui prea multe întrebări și fără a căuta să-ți pui de acord un interior discutabil cu un complex de fenomene spontane și nelogice din care e formată viața.

Procedând astfel ai și avantajul de a-ți forma amanți după gust, lucru pe care nu-l poți face căsătorindu-te cu bărbatul care te iubește, din motivele pe care ți le-am spus mai sus.

In definitiv, dragă Clementina, trebue să ne înșelăm soții. Este foarte drept. După cum ei, înainte de a ne lua în căsătorie, au cunoscut alte femei, tot astfel și noi avem dreptul să cunoaștem alți bărbați după căsătorie. Dacă te surprinde în flagrant delict de adulter, poți să-i spui: — Te-am înșelat cu corpul, dar inima mea este numai a ta. Aceasta, chiar dacă nu simți nimic pentru el. Dar accidentul acesta se întâmplă foarte rar, așa că el nu trebue să intre în calculele noastre decât ca o infinitesimală...... Iți voiu spune eu mai pe urmă ce este aceea infinitesimală.... știi?.... eu în liceu am fost cea mai bună elevă la matematici.

Astfel i-a vorbit Silvia prietenei ei mai tinere Clementina.

(După publicarea acestui roman, autoarea a fost acuzată de Pitigrilli pentru plagiat și dată în judecată. Afirmă Pitigrilli că la despărțire fosta soție, în graba plecării, luase printre altele și manuscrisul cu pricina. Procesul este în curs).

I. P. ALMEN

Bunica

Tu, în pridvorul alb cum stai, plecată
Spre nepoțel privirea'ngenunchiată
Și îi cetești cu glasul de bunică
In care pui voit visări și frică, —
Cu crema gâtului sub păr de lână
— O bunicuță, zahăr și smântână —
Cu zâmbetul naiv de ochelar
Și muzicuța brâului chelar,
S'ar crede pentru ochii tuturor:
Că zarea ta e colțul de pridvor,
Că pasărea hai-hui pe-aripa toamnei
Este străină pentru ochii doamnei
Iar soarele rostogolit în vale
E-un trândav ceas al ceasurilor tale.
Doar eu, ce te-am pătruns de mult, știu
Că sufletul sălășluit în tine
E tânăr, e nebun, un vagabond
Nătâng și pui ca și copilul blond
Care îl mângâie cu ochi mirați
Și încă nu 'nțelege că sunt frați.

LUCIA SCURTU

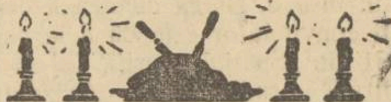
Sute de clișee fotografice
Reproduceri artistice în culori
Nuduri, peisagii, caricaturi
Și un material redacțional extrem de bogat și senzațional, publică excelenta revistă
MAGAZINUL
60 pagini 25 LEI

OPERELE LITERARE
APĂRUTE IN EDITURA „ADEVERUL"

M. S. Regina Maria — Povestea vieții mele Vol. I, II, III; Regine încoronate Vol. I, II
Prințesa Martha Bibescu — Dest. Lordului Thomson
M. Sadoveanu — Aventurile Șahului; — Locul unde nu s'a întâmplat nimic
Eugen Herovanu Prof. Univers. — Orașul amintirilor
Const. Stere. — In preajma revoluției Vol. I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII
H. Papadat Bengescu — Logodnicul; — Marele premiu Regele Carol II al S. S. R. pe 1936
Al. T. Stamatiad — Pagini din Baudelaire; — Peisagii sentimentale; Premiul Academiei Române pe 1936
M. Celarianu — Polca pe furate; — Marele premiu Regele Carol II al S. S. R. pe 1935
M. Sorbul. — Mângâierile panterii
N. Iorga — Istoria Literaturii Române Vol. I, II
Liviu Rebreanu — Răscoala — Jar
E. Lovinescu — Mite; — Bălăuca
General C. Manolache — Destăinuirile Col. Mihu. — Sfânta Dreptate.
Const. Graur — Cu privire la Franz Ferdinand
Radu Rosetti — Vechituri
Corneliu Moldovanu — Cântarea Cântărilor
T. Teodorescu-Braniște — Bălatul Popii
Victor Ion Popa — Sfârlează cu fofează
Ion Sân-Giorgiu — Lirica lui Goethe

De vânzare la toate librăriile din țară.
Cereți Catalogul General al cărților literare apărute in Editura „Adevărul" s. a. București, Str. Const. Mille 5-9

Cele mai complecte programe de radio pe unde scurte, mijlocii și lungi.
Cele mai interesante montaje de recepție.
Cele mai practice sfaturi pentru amatori
Cele mai noui și mai interesante actualități din lumea radiofonică.
Cele mai obiective comentarii ale programelor.
Cele mai frumoase ilustrații la heliogravură,
le găsiți numai în excelenta revistă
„RADIO" (Adevĕrul)
Radiofonie—Televiziune—Stiință pentru Toți

GRETA GARBO
CHARLES BOYER
JEAN HARLOW
MARTHA EGGERTH
au ajuns vedete în urma unor concursuri de fotogenie organizate de marele reviste din apus.
Dacă vreți să ajungeți și dv-stră
VEDETĂ
participați la marele concurs al revistei
REALITATEA ILUSTRATA
care alege
20
de vedete pentru Teatrul „Alhambra Excelsior", cu salarii între
5000
și
30.000
lei lunar. In afară de vedete se vor alege
50
de elemente feminine pentru
CORPUL de BALET
și pentru figurație.
Cereți prospectul gratuit cu buletinul de participare la „Realitatea Ilustrată".

Viața sentimentală necunoscută a lui Napoleon Bonaparte

Marsilia, adevăratul focar al revoluției franceze, fu un popas foarte binevenit pentru Bonaparte. Unde i s'ar fi oferit în altă parte mai multe mijloace de a se face cunoscut și de a pătrunde mai adânc sufletul mulțimii? El se aruncă în toate cluburile revoluționare și nu întârzie să atragă toate privirile asupra lui. Nu mai era în serviciul artileriei și chiar nici nu mai făcea parte din armată. Fără niciun căpătâi, fără recomandații, fără protectori, el era agitat de soartă, dar totuși nu despera un moment.

Pentru a spulbera acuzațiunile ce planau asupra lui, el adresase Convențiunii un memoriu asupra celor întâmplate în Corsica în timpul șederii lui acolo. Ne putem ușor închipui în ce culori o descria el guvernului pe d-na D... în acest memoriu. Convențiunea, lămurită de această dovadă și de alte rapoarte primite din insulă, încetă de a-l mai bănui pe Bonaparte ca anti-francez. In urma acestor dovezi concludente, guvernul din Paris trimise fără întârziere în insulă mai mulți comisari ca să execute decretul de proscriere lansat împotriva lui Paoli, a lui Pozzo-di-Borgo și a altor aderenți ai acestora. De data aceasta, norocul pentru ei nu mai fu acelaș de odinioară, căci partidul englez căzuse învins. Și astfel, Paoli, Pozzo, d-na D.. și soțul ei, Daury, negustori de stofe, și mai mulți alții, fură forțați să părăsească Corsica și să se refugieze în Anglia. Inainte de îmbarcarea ei pentru Anglia, Napoleon avu grijă să-i comunice d-nei D..., vechea lui dușmană de moarte, să știe că lovitura pe care ea o primea acum, pornea din mâna lui.

Familia Bonaparte se stabilise la Marsilia la un oarecare negustor cu numele de Clary. In fața casei acestuia, locuia o domnișoară, anume Charlotte M...., originară din Saint-Domingue. Ea era fiica unei franțuzoaice, moartă de patru ani, și a unui ofițer de marină. Cu toate că locuia împreună cu tatăl ei, ea rămânea, însă, veșnic singură, căci tatăl ei, fiind căpitanul unui vas american, era mereu pe drumuri, cutreerând mări și țări. Lipsa permanentă a tatălui ei de acasă n'o făcea însă să abuzeze câtuși de puțin de libertatea pe care ea o avea la dispoziție. Și aceasta se va explica ușor, dacă vom ține seama că Charlotte primise o educație integră, adăpată din idei și principii care de obicei nu sânt pentru sexul ei. N'am putea spune că era frumoasă. Dacă Napoleon, cunoscând-o, s'a simțit atras de ea, aceasta s'a datorat nu atât calităților ei fizice, cât calităților ei intelectuale. Când el avu ocazia să stea pentru prima oară de vorbă cu ea la d-l Clary, rămase tot atât de uimit de bogăția ei spirituală, cât și de potrivirea lor de concepții desăvârșită. Foarte greu ai fi putut găsi două firi mai asemănătoare decât a lor.

Nu rareori Bonaparte nu se mai sătura ascultând vorba ei cutezătoare, figurată, sentențioasă și semănată pretutindeni cu metafore și neologisme. Când el încerca câteodată să se declare dușmanul întrebuințării neologismelor, ea se apăra prompt, răspunzându-i:

„Știu că d-ta ești un tipicar. Dar eu ce să fac, dacă am de împărtășit de mii de ori mai multe idei decât cuvintele pe care le-aș putea găsi în limba d-tale săracă?

Când ea nu mi le poate procura, sânt nevoită să le caut în altă parte. Dar, oare, greșelile pe care mi le' reproșezi astăzi, nu vor fi frumuseți în mai puțin de un secol?"

Bonaparte îi ceru îngăduința să meargă s'o vadă.

— Cine te împiedică dela aceasta? îi răspunse ea, găsind că dorința lui nu numai că nu era deplasată, dar era chiar foarte firească.

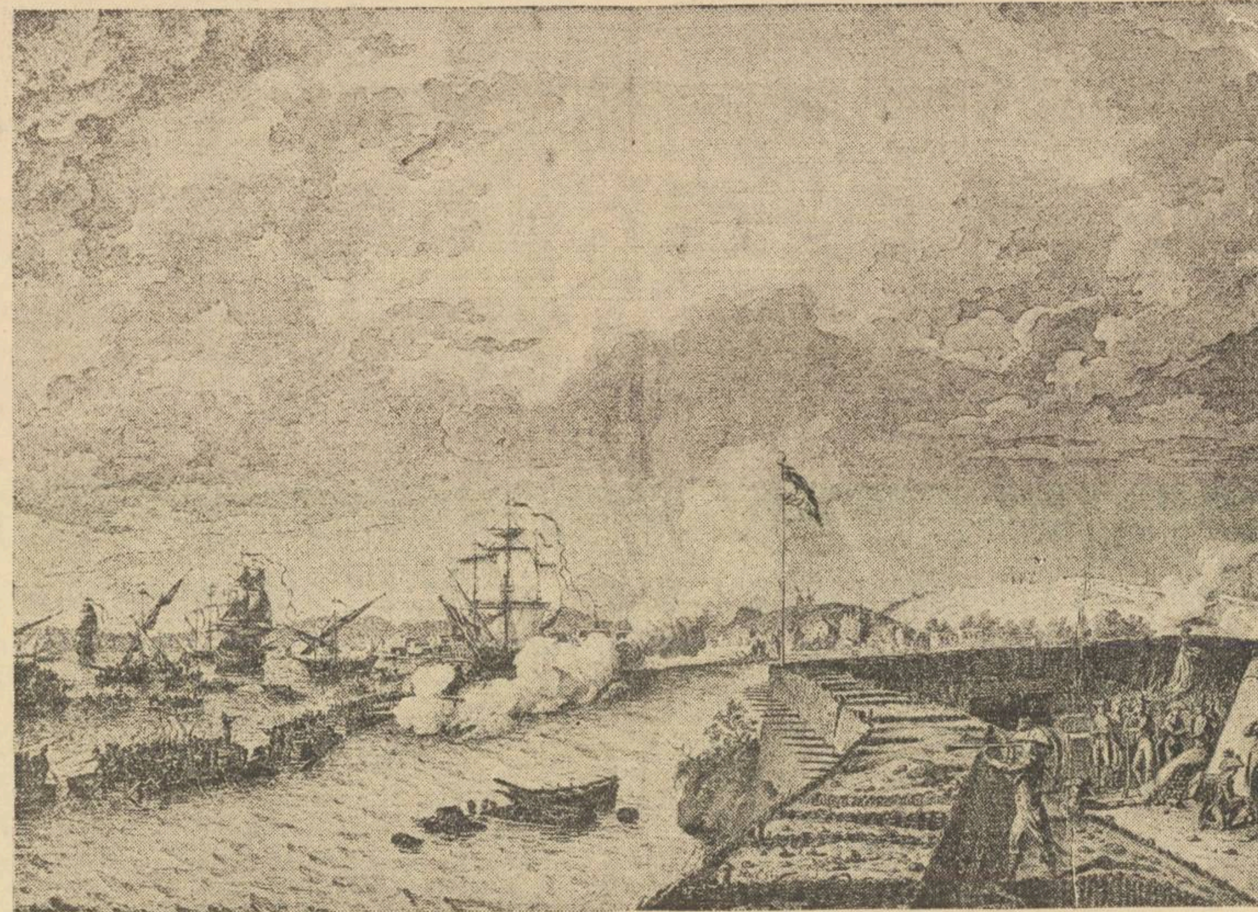
— Ești singură? reluă el, nu fără oarecare ezitare.

— Am, oare, nevoe să fiu supravegheată la vârsta de 26 de ani?

— Bine, dar ce va zice lumea?

— Lumea e o neghioabă. Noi nu vom fi mult timp prieteni, dacă ne vom lua după gura lumii. Nu zic nici eu să desfidem opinia publică, dar nici sclavi să nu-i fim!

Napoleon îndrăzni să-i vorbească de dragoste. Charlotte era, însă, una dintre acele femei superioare pentru cari plăcerile nu sânt tot ceeace viața are mai sublim în ea. De aceea ea nu se aprinse deloc la încercările amantului ei și, chiar dacă în curând gustară unul în brațele altuia toate farmecele voluptății fizice, ea rămase tot o femee aparte. Charlotte avea nevoe de un amant deosebit de toți ceilalți. De aceea ea îi vorbi lui Bonaparte despre ambiție, despre renume, îl îmboldi să-și reia cariera lui zdrobită și-i zugrăvi starea Franței cu cel mai perfect simț al realității. Ea îl făcu să înțeleagă că nici n'ar fi putut fi un moment mai oportun ca acesta pentru cineva căruia hazardul i-ar fi rezervat o menire politică înaltă. Proectul ei n'avu nevoe de o desvoltare mai mare,

Asedierea Toulonului

„Si-a ținut cuvântul !"

căci, oare, Bonaparte ce era altceva decât un halucinat după glorie? Conformându-se acestui proect, ea îl prezentă pe Napoleon lui Salicetti, compatriotul lui, căruia familia Bonaparte și faptele strălucite ale tatălui lor nu-i erau deloc necunoscute. Salicetti îl conduse pe Napoleon la colegul său de Convențiune Barras și-l recomandă acestuia ca cel mai convins republican. Nici nu se putea un moment mai binevenit ca acesta, căci Barras, care tocmai atunci avea misiunea să strângă o trupă de treisprezece mii de oameni din departamentul Var, avea nevoe de serviciile ofițerului Bonaparte. Și astfel Napoleon reintră în artilerie.

Un vânător de zestre

Familia viitorului împărat al francezilor, ducea un trai destul de greu la Marsilia. Aici, ca și la Ajaccio, calomnia nu le cruța deloc pe surorile lui Napoleon. Numai Caroline mai rămăsese nebârfită, și aceasta datorită tinereții ei prea fragede. Cât despre frații lui Napoleon, Lucien era pedagog într'un internat, Joseph, după întoarcerea sa din Parma, intrase secretar la un procuror, Jerôme mergea la școală, iar Louis făcea versuri.

Și acum să pătrundem puțin în intimitățile lui Lucien. Acesta, iubit și apreciat în internatul unde era pedagog, ar fi putut fi fericit, dacă liniștea nu i-ar fi fost turburată, la un moment dat, de o aventură cu o vecină.

In fața ferestrelor camerei lui locuia o tânără fată împreună cu tatăl ei, un bătrân negustor. D-ra S... L... n'avea decât nouăsprezece ani, o talie bine făcută și trăsături destul de atrăgătoare. Depărtarea dintre fereastra lui Lucien și aceea a vecinei lui era atât de mică, încât ar fi fost cu neputință ca cei doi tineri să se vadă în fiecare zi dela așa apropiere fără să lege o vorbă. La început ei vorbiră prin monosilabe, apoi prin cuvinte ceva mai lungi, și în cele din urmă, începură să lungească vorba cât era ziua de mare. Azi așa, mâine așa, zilele treceau și această dragoste în perspectivă nu se mărginea totuși decât la aceste convorbiri. De aceea, într'o bună zi Lucien, care-și pierduse răbdarea, hotărî, fie ce-o fi, să se introducă în casa vecinei lui.

Cum să facă, însă, căci pe fată o cunoștea, dar pe tatăl ei câtuși de puțin? Iată, însă, că într'o zi cu soare de primăvară, când bătrânul stătea la aer în balcon, alături de fiica sa, i se ivi și acest fericit prilej. Lucien îndrăsni să intre în vorbă cu bătrânul L... iar acesta băgă de seamă că tânărul era destul de ager la minte. Și astfel, după două, trei convorbiri de-acestea, îi fu îngăduit lui Lucien să pășească pragul casei d-lui L... Tânăra fată se grăbi să-și prevină iubitul că tatăl ei avea groază de revoluție, iar Lucien, cu toate că era îmbuibat cu noile principii democratice, îi promise că e gata să-și sacrifice crezul său revoluționar în schimbul iubirii ei.

El fu foarte bine primit. Bătrânul negustor avea o rentă de cincisprezece mii de lire pe an și n'avea alți moștenitori decât pe fiică-sa și un fiu care atunci era în fruntea unei case de comerț din America. Fata putea fi sigură că nu se va vedea niciodată contrazisă în alegerea unui soț. Lucien înțelese dela 'nceput că aici putea profita pe de-oparte de dragoste, iar pe de alta de bogăție De aceea el se strădui să devină stăpân atât pe inima domnișoarei, cât și pe în-

GENERALUL DUGOMMIER

crederea bătrânului și aceasta-i isbuti destul de curând. Din toată familia Bonaparte, el era atunci acela căruia soarta părea să-i promită cel mai frumos viitor. Mâna d-rei S.... L... îi aducea nu mai puțin de șaizeci de mii de franci dotă și tot atâtea speranțe. Păcat, însă, că s'a înnecat ca țiganul la mal. Nu mai era mult până la aranjarea nunții, și făcu o faptă nesăbuită care-i tăie pentru totdeauna craca de sub picioare: el se lăsă să cadă în farmecele fetei din casă a viitoarei lui mirese. Intriga aceasta fu descoperită de însăși tânăra logodnică, iar deatunci flușturatecul nostru n'a mai pășit niciodată în casa d-lui L... El va regreta mult timp faptul de a nu-și fi dat seama că zestrea miresei lui trebuia să-l ispitească mai mult decât fragedа frumusețe meridională, cu ochi negri și forme pline, a camerieristei logodnicei lui. Dar o făcuse, o făcuse.

Pentru a-și alunga această părere de rău, el continuă să se ducă să-și îndulcească amarul tot în brațele vânjoase ale acestei fete din casă. Consolarea aceasta nu dură însă, mult timp, și conducătorul pensionului îl află și-l concediă din postul său. In sfârșit, ceeace pune vârf la toate, este că această femee, care fusese cauza atâtor nenorociri ale lui, îi mai fu și necredincioasă. Ea se hotărî să se căsătorească cu un jandarm, care-i sedusese frumusețea ei herculeană. Lucien atinsese acum culmea disgrației.

Amărît până în fundul sufletului de pățania lui și de mustrările mamei și surorilor lui, el își plimba acum, la întâmplare, aleanul pe străzile populate ale orașului, hoinărind singur de dimineață până seara. El se abonă să ia masa la un oarecare Boyer, care, din fericire, avea o fată foarte frumoasă. Inlesnirile pe care i le făcu fata hangiului la plata pensiunii îl înduplecară atât de mult, încât tânăra deveni singurul obiect de actualitate al recunoștinței lui. Numai că recunoștința aceasta îi fu repede pusă la punct de către tatăl fetei, căci jupân Boyer nu întârzie să-l întrebe ce gânduri are cu fata lui.

Și sigur că Lucien se văzu silit să răspundă după placul bătrânului, căci altfel ar fi însemnat să se hămesească de foame.

El frecventa cu asiduitate clubul popular și era unul din cei mai străluciți oratori. Intr'o seară el pronunță despre egalitatea obligațiunilor un discurs care electriză auditoriul. Un membru al clubului popular ceru cuvântul și se urcă la tribună. Acesta nu era decât jupân Boyer în persoană. „Cetățene, își începu el discursul, adresându-i-se lui Lucien, ai vorbit ca un înger, dar, pentru a dovedi adevărul celor spuse de tine, arată că însuși tu ești convins de tâlcul lor. Fiica mea a primit jurămintele tale că o vei lua-o de soție. A sosit momentul să-mi devii ginere".

Cuvintele acestea erau destul de apăsătoare ca să-și atingă ținta din plin. Lucien, în urma acestei apostrofări, nu mai avu încotro. El confirmă în public promisiunile făcute și jură în mod solemn să se țină de cuvînt. Câteva zile după aceea, el se căsători cu fiica hangiului Boyer. Din această căsătorie, care fu la început foarte fericită, se născură două fetițe: Charlotte și Amelie.

Dragoste prin flașnetar

Nici Louis, în acest timp, nu se lăsa mai pe jos. El debută în dragoste, încredințându-și primele jurăminte fetei unui tâmplar. Aceasta nu era numaidecât o frumusețe, dar, cu toate că avea trăsăturile puțin regulate, isbutea să fie seducătoare prin drăgălășenia ei, cât și prin frăgezimea vârstei ei. Dar, pentru a pătrunde până la ea, nu era deloc ușor, căci ochii părinților erau mereu ațintiți asupra fiicei lor. Tatăl ei era un om tot atât de aspru, cât era de onest, iar mama ei o femee tot atât de severă, cât de cucernică. Nu știm ce s'ar fi făcut Louis, dacă norocul nu i-ar fi scos în cale un flașnetar care deveni mesagerul bilețelelor celor doi îndrăgostiți. Odată corespondența stabilită, lucrurile merseră de minune. Tatăl fetei nu bănuia câtuși de puțin că flașnetarul acesta era cel mai conștiincios factor poștal, tot așa după cum nu bănuia că, în casa vecinului dealături, Louis și Justine transformaseră o cameră într'un adevărat cuib de dragoste.

Un singur lucru îl cam turbura pe Louis: tânăra fată voia un soț și nicidecum un amant, în timp ce el, dimpotrivă, spre deosebire de fratele lui, Lucien, nu voia să-i fie decât amant și nici decum soț. Dar, în cele din urmă, Justine sfârși prin a se consola cu un prieten pentru prezent, promițându-i-se, în schimb un soț pentru viitor. Văzând, însă, că această promisiune întârzia să se realizeze, Justine se căsători, după un an, cu un onest meseriaș, care o făcu fericită. Louis se resimți mult după urma acestei părăsiri. Deaceea el încercă s'o readucă pe Justine la vechile sentimente. Totul fu, însă, în zadar, căci Justine, fata ușoară de altă dată, rămase întotdeauna o soție ireproșabilă. Louis, devenit regele Olandei, nu-și aducea aminte fără s'o regrete pe tânăra lui grizetă din Marsilia. El a evocat această iubire într'o poezie ale cărei strofe n'au fost poate prea rele pentru versurile unui prinț.

Sfaturile unei amazoane

L-am lăsat pe Napoleon reintrând în artilerie, de unde n'ar fi trebuit, poate, să iasă niciodată. Chauvet, prefectul departamentului, care avea presimțirea măririi lui viitoare, îl îndemna spunându-i: „Du-te, Napoleon, și oricare ți-ar fi primul grad în artilerie, fii sigur că te așteaptă cea mai înaltă menire, care va fi și aceea a unui mare popor". Această voce prietenească nu-l mira pe tânărul corsican. Numai Joseph mai împărtășea acest entuziasm al lui Chauvet. Ca și Napoleon, Joseph privise cu o ciudă nestăpânită înrudirea lui Lucien cu fiica unui birtaș.

Charlotte îi declarase din capul locului lui Napoleon că ține morțiș să-l urmeze pe câmpul de bătălie. Dacă ea ar fi fost o femee de rând, n'ar fi cutezat nici în ruptul capului să ia o hotărîre atât de îndrăsneață. Dar ea... era mai mult decât o femee, era un camarad, un prieten cu o voință de fier și cu un curaj ce depășea cu mult intrepiditatea unei femei. D-ra de Lavallière, urmându-l pe Ludovic al XIV-lea în campania din Flandra, nu-i aducea Regelui Soare decât desmierdări și sărutări. Charlotte n'avea, însă, pentru Bonaparte decât sfaturi tot atât de robuste, cât de eroice.

Napoleon, învestit cu brevetul de căpitan, aștepta cu nerăbdare să sboare spre cartierul general dela Beausset, unde fusese transferat. Generalul Dutheil, care avea să comande artileria era încă așteptat. Generalul Dommartin îl înlocuia.

Pentru a nu da nimic de bănuit familiei Bonaparte, și nici familiei Clary, asupra planului ei ascuns, Charlotte îi anunță pe toți că se ducea la Toulon, unde urma să se îmbarce pentru America împreună cu tatăl ei. Acest șiretlic îi reuși de minune, și, când toată lumea o credea în drum spre cealaltă emisferă, ea era alături de Napoleon.

Căpitanul Bonaparte îi raportă generalului Dommartin că un tânăr dintre prietenii lui ar dori să facă răsboiul alături de el. Generalul îi răspunse că prietenul acesta este binevenit și-i încuviință să-l urmeze pe Bonaparte în tot timpul campaniei. Charlotte sosi îmbrăcată bărbătește. Ea fu prezentată tuturor ofițerilor și nimeni nu bănui această mistificare. De atunci, ea nu-l părăsi un moment pe căpitanul ei. Era lângă el în toate luptele și nu fu văzută pălind decât la prima bătălie.

La 8 Octombrie 1793, în trecătorile dela Olioulles, Napoleon se acoperi de glorie, zdrobind o tabără de emigrați susținută de trupe engleze și spaniole. Generalul Dommartin fu grav rănit de un glonte, chiar lângă el. Această întâmplare, alături de absența generalului Dutheil, fu începutul norocului lui Bonaparte Cum el era cel mai vechi ofițer în această armată, reprezentanții Barras și Freron îi deferiră, comanda lui. Generalul Dutheil, la sosirea sa, îl numi pe Bonaparte comandant de batalion, ceeace constituia deja un grad destul de frumos în artilerie. Charlotte era și mai fericită decât el. „Iși deschide drum, însfârșit, isbucni ea transportată de bucurie. Va depăși speranțele mele!"

LUDOVIC BONAPARTE

(URMEAZA)

Prelucrare de
G. I. GEORGESCU

Generalul Bonaparte portret de David

Literatura Universală

PANTELIMON ROMANOV

Huliganii

Călătorii unui vagon de tramvai au fost turburaţi de isprava unui flăcău, care tăiase unei babe un sac de făină. In ciuda vaietelor babei şi strigătelor de revoltă ale călătorilor, toată făina s'a vărsat.

Toată lumea se plângea indignată, că actele de huliganism se înteţesc şi că autorităţile nu iau măsuri suficiente împotriva lor.

Un bătrân cu ochelari şi cu gulerul paltonului ridicat, spuse că acesta e un fenomen pur rusesc şi încercă să dovedească de unde provine.

Vagonul se opri. Lumea începu să coboare. Din când în când se auzea:

— Nu vă scuturaţi hainele aci, aveţi răbdare! Vă daţi jos şi atunci scuturaţi-vă cât poftiţi.

Pe trotuar mergeau doi flăcăi, ducând nişte stâlpi cu picioare, ca aceia ce se întrebuinţează la cercurile de recrutare, pentru măsurarea taliei tinerilor.

Privind mulţimea din stradă, flăcăii schimbară câteva vorbe, apoi trecură pe caldarâm şi puseră stâlpii jos, unul de o parte a liniei de tramvai, iar altul de altă parte. După aceea, opriră cu mânile mulţimea.

Pietonii, foarte numeroşi la acea oră, se opriră nedumeriţi, uitându-se când la cei doi flăcăi, când la oamenii plini de făină, care se dădeau jos din tramvai.

— Ce este? Ce s'a întâmplat?

— Trebue să aşteptaţi, spuse unul din flăcăi şi, îndreptând suportul stâlpului pe pavaj, îşi aprinse o ţigară.

— Ce este? Sânt grăbită! se opuse o femeie cu broboadă şi cu un bidon de gaz la subţioară. Făcu un pas înainte, dar flăcăul îi tăie drumul.

— Cetăţeanco, respectă legea! Mai ai timp să-ţi iei gaz.

Femeia se dădu înapoi.

— La naiba! au oprit circulaţia.

— Ce ordin tâmpit!

— Poate aşa trebue, se auzi o voce din mulţime.

—De sigur, de n'ar fi nevoie, n'ar opri.

— Poate s'a săvârşit vre-un jaf... Uite, oamenii care coboară din tramvai sînt toţi mânjiţi cu ceva alb.

Trecătorii priveau, miraţi şi bănuitori la călătorii caraghioşi, şi se dădeau la o parte, dacă cineva din aceştia se oprea lângă ei.

— Un fenomen pur rusesc, spuse bătrânul cu gulerul ridicat, adresându-se unui domn cu o căciulă de lutru. Opreşti circulaţia, dar pentru ce, — nu ştie nimeni.

Domnul cu căciula de lutru nu răspunse.

Pietonii care veneau din urmă se ridicau în vârful picioarelor şi, privind peste capetele celor din faţă, întrebau ce s'a întâmplat.

— Dracu ştie! au adus nişte oameni plini de făină.

— Domnule, mai stăm mult? întrebă o doamnă pe unul din cei doi flăcăi.

Acesta se întoarse încet spre ea, trase un fum, scuipă şi zise:

— N'aveţi răbdare? Vreţi să vă strecuraţi mai repede?

— Desigur că vreau. Ce să stau fără rost?

— Credeţi că fără rost?... spuse ironic flăcăul.

— Ascultă, d-le, ia treci mai aproape de zid! strigă cineva unui om, care avea tot spatele alb ca varul.

— Nu mai vorbiţi cu ei. O să-i aresteze cu siguranţă, spuse încet alt om, îmbrăcat cu o scurtă şi o şapcă de piele.

— In nici o ţară n'ar fi posibil aşa ceva, continuă bătrânul cu gulerul ridicat.

Umbla de colo până colo, şi fiindcă lumea se da la o parte de el, îşi făcu loc mai mare. Cetăţenii din jur îl priveau, ca pe un urs dresat.

— Tot vorbeşte singur, se auzi o voce.

— Dar, poate că ăştia nu sânt hoţi, ci nebuni?

— Poate.

— Dracu să-i ia! Când eşti grăbit, te opresc în stradă.

— Ivan, strigă un flăcău celuilalt, vezi să nu iasă cineva prin pasaj.

Miliţianul din colţ privea mirat mulţimea şi de câteva ori vru să se apropie, dar, pe semne, se temu să-şi părăsească postul dela întretăierea a două străzi, unde circulaţia era intensă, şi el trebuia s'o reguleze, ridicând deasupra capului un baston roşu.

— Zilele acestea, când am trecut pe aici, tot a fost oprită circulaţia. Nişte operatori de cinema filmau mulţimea.

— Cu ce drept?

— Fără nici un drept. Totuşi lumea a stat.

— Fiindcă a fost proastă.

— Dar d-ta dece stai acum?

— Stau, fiindcă poate aşa trebue. Dacă n'o să ne supunem ordinelor, o să fie anarhie.

— Dar n'a fost nici un ordin. Au fost prinşi nişte hoţi într'un depozit de făină, şi din cauza lor ne ţin şi pe noi. Trebuia să-i aresteze imediat, nu să oprească circulaţia.

— Atunci, spune-le că dau dispoziţii neroade şi că lumea nu vrea să se supună, se auzi o voce ironică.

— Nu vă împingeţi, nu vă împingeţi, că mă trântiţi, spuse unul din flăcăi.

— Mai stăm mult?

— Da' de unde vrei să ştiu? răspunse flăcăul supărat. Când o să vă dea drumul o să mergeţi.

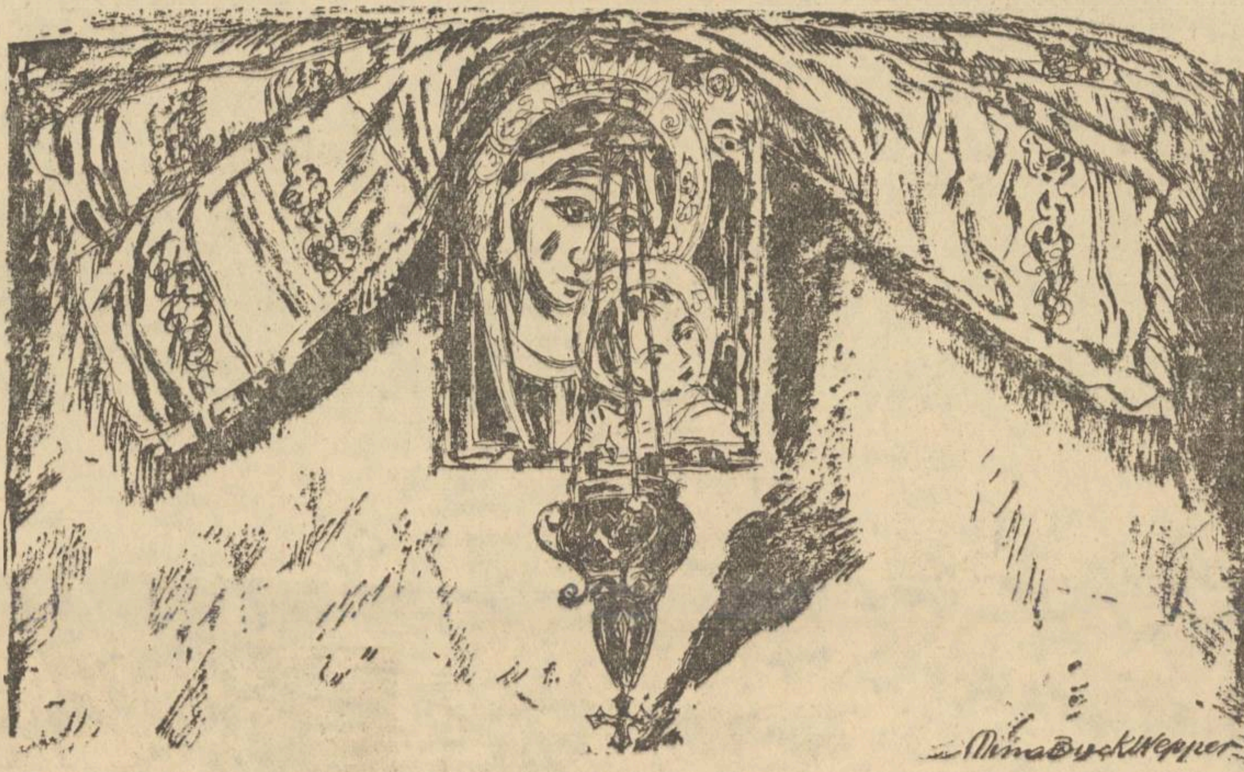
De miliţianul din colţ se apropie altul şi, arătându-i cu degetul mulţimea, îi spuse ceva. Acela privi norodul adunat şi se îndreptă spre el.

— Ivan, şterge-o!

Cei doi flăcăi îşi puseră stâlpii pe umeri şi dispărură într'o ulicioară laterală.

— De ce nu porţi maillot? S'ar putea crede că ai picioare urîte.

ARCADIE AVERCENCO

Ghinionistul

Era o drogherie mică şi semiobscură. Un tânăr osos şi cu un nas lung se aplecă peste tejghea, cu un aer amărât, şi întrebă:

— Ce doriţi?

— Nişte bomboane contra tusei.

Tânărul luă din raft un borcan... apoi se gândi puţin şi puse alături alt borcan... după un minut mai puse unul.

— Din ce borcan să vă dau?... îngână el gânditor. Să vă dau la întâmplare: din al doilea borcan!

Nu apucai să plătesc, şi în prăvălie intră un domn greu, cu un pachet în mână:

— Ţine-l, spuse el supărat, aruncând pachetul pe tejghea. E opera d-tale, ia-o!

Patronul privi speriat pe client şi desfăcu pachetul.

— Un şoarece mort, zise cu un zâmbet amar. Dece a murit?

— D-ta trebue să ştii mai bine! urlă domnul. Inchipuiţi-vă, mi se adresă el mie, am cumpărat eri dela acest escroc un săpun de toaletă. Seara, am desfăcut pachetul, dar am observat că mai aveam o bucăţică din săpunul vechi... M'am spălat cu bucăţica rămasă, lăsând săpunul nou, neînceput, şi m'am culcat. Azi dimineaţă, când mă scol, ce să văd?! Pe săpunul nou sînt urme de dinţi, iar alături doi şoareci morţi... Unul din ei l-am adus ca să-ţi fac davada!

— Dece vă enervaţi? încercai să-l liniştesc. In schimb aveţi acasă două rozătoare mai puţin.

— Două rozătoare mai puţin?! Dar, dacă mă spălam aseară cu acest săpun, poate că acuma zăceam ca ele?

Uşa se deschise şi intră alt client.

— Vă rog să-mi spuneţi, se adresă el blând negustorului, pe strada aceasta nu mai sînt alte drogherii?

— Nu mai sînt, întări negustorul. A mea e singura.

— Va să zică, dela d-ta am cumpărat acest leac minunat pentru creşterea părului?

— Dela mine, dela mine, se grăbi să-i răspundă negustorul.

— Atunci trebue să te omor, mişelule, pentru acest leac!!! mugi clientul, aruncând în negustor cu un borcan pe care-l ţinea în mână. Fii blestemat!!!

— Dar ce este? Nu vă creşte părul? se auzi vocea surdă a droghistului, care se ascunsese, prevăzător, sub tejghea.

— Creşte! Vai, dacă ai şti cum creşte!. Pe mormântul lui tatătău crească aşa păr!

— Ce s'a întâmplat? întrebai eu curios.

— Ce?.. Sînt verde! In loc de cap, am o pajişte verde de smaragd. Eri, un fluture a sburat după mine vreo 400 metri, şi n'ar fi de mirare dacă în iarba mea s'ar face greeri.

El îşi scoase pălăria din cap şi... într'adevăr, în viaţa mea nu văzusem o culoare verde mai frumoasă.

— Escrocule! tună el. Mi-ai vândut alifie pentru creşterea părului, şi alifia m'a făcut verde. Mi-ai dat o cutie de otravă pentru şobolani, şi şobolanii mei o mănâncă de par'că ar fi franzelă, şi se îngraşă! Trebue să-ţi dau o lecţie!

Băgă mâna sub tejghea, scoase afară pe negustor şi începu să-l tragă de păr. Cumpărătorul de săpun, suflecându-şi mânecile, se asocie la omul verde.

Il băteau cu atâta sârguinţă, că mă plictisii să privesc.

— Aideţi, ajunge, le spusei împăciuitor. Odihniţi-vă mai bine.

Amândoi îl lăsară pe negustor, se aşezară pe canapea şi îşi aprinseră câte o ţigară.

— L-am bătut pentru păr, spuse omul verde. Iar d-ta?

— Eu pentru săpun. Mi-a dat canalia, aşa săpun de toaletă, că azi dimineaţă am găsit lângă el o ghirlandă de şoareci morţi.

— Adevărat? se bucură omul verde. Pe mine m'au invadat şoarecii. Daţi-mi săpunul dv., iar eu vă dau vopseaua mea de păr.

— Ea vopseşte şi stofele?

— Perfect. Mi-am fricţionat părul cu un prosop, şi prosopul a devenit de un verde splendid. Am încercat să-l spăl cu săpun, dar vopseaua tot nu se ia.

— Ştiţi, că asta-i o idee. Am o haină de casă, cenuşie. S'o vopsesc în verde!

După ce încheiară această tranzacţie curioasă, cei doi clienţi mai traseră câte o palmă negustorului şi plecară, la braţ.

•

Rămăsei singur cu droghistul. Am o inimă bună. De aceea, îi oferii:

— Ai vânătăi pe faţă. Puneţi nişte apă de plumb.

— Mi-e frică, îmi răspunse timid.

— Dece?

— Dacă-mi fac o compresă, şi o să-mi crească păr sau dinţi?

Apoi adăogă, nehotărât:

— Să-mi fac poate o compresă cu acid citric? Sau cu pastă de dinţi? Poate mă va ajuta?

Pe urmă începu să mi se destăinuiască:

— Vai, dacă aţi şti, ce ghinionist sînt! Să luăm, de pildă, următorul caz: odată, n'aveam ce mânca Proprietarul unui panopticum m'a angajat pentru rolul de „postitor renumit". In schimbul unei importante sume, mă obligasem să flămânzesc 40 zile, într'o ladă de sticlă. Reclama a fost straşnică. M'au închis în ladă, în faţa publicului, apoi m'au lăsat singur. Noaptea, am avut o foame de lup. Am spart lada, am ieşit afară, am intrat în odaia patronului şi am mâncat un jambon de porc, o gâscă şi 20 ouă. Atunci patronul a început să-mi facă reclamă ca pentru un mâncăcios celebru. Afacerile au început să-i meargă bine, dar i-am mâncat tot ce a avut, şi omul s'a ruinat... Şi aşa mi-a mers totdeauna. Voiam să fac un lucru şi eşea altceva. Am inventat un săpun şi s'a constatat că e otravă pentru şoareci; am preparat o alifie pentru creşterea părului şi ea e cea mai durabilă vopsea din lume. Iar acum, de pildă, cunosc o fată tânără, frumoasă şi atât de modestă, că nu arată nici o bucăţică de piele afară de mâni şi obraz... Nu poartă decolteu, nu discută lucruri frivole. Ar fi o pereche minunată pentru mine, dar mi-e frică!

— Dece ţi-e frică?

— Crede-mă, trebue să se întâmple ceva. Poate se va stabili că e bărbat, sau că a mai fost măritată de două ori.

— Prostii! Dimpotrivă. O astfel de femeie ar putea să te ferească de multe lucruri. Insoară-te până nu ţi-au luat alţii înainte.

— Credeţi?..

Ne despăţirăm prieteni.

•

Acasă îmi adusei aminte de bomboanele contra tusei, pe care le cumpărasem.

Erau lipicioase şi aveau un gust neplăcut. Luai în gură o bomboană, o supsei puţin şi o aruncai cu desgust jos.

Apoi, plimbându-mă prin odae, începui să mă gândesc la ciudata soartă a noului meu prieten.

Făcui câţiva paşi şi, deodată, mă lipii de duşumea. Ca şi când un picior mi-ar fi intrat în pământ. Il trăgeam, mă învârteam pe loc, mă smuceam într'o parte şi într'alta, dar totul era în zadar.

Mă aşezai pe jos, îmi desfăcui şiretul la ghiată şi scosei piciorul. Pe urmă, cercetai ghiata lipită de duşumea: de sigur, călcasem pe bomboana contra tusei!

•

Totuşi bomboanele acelea s'au dovedit a fi un clei excelent: dacă mi se spărgea un vas de flori, sau se desprindea un picior dela vreun scaun, o bucăţică de bomboană le lipea într'aşa fel că lucrul devenea mai solid decât atunci când era întreg...

•

Nu demult, trecând prin faţa prăvăliei prietenului meu, îmi adusei aminte de el şi intrai înăuntru.

— Bună ziua! Am venit să-ţi spun că, dacă ai să vinzi bomboanele d-tale contra tusei, ca un clei, ai să faci bune parale.

— Ştiam eu! dădu el din mâni. Trebuia să fie ceva cu ele. Dar, vă amintiţi că v'am vorbit de însurătoare? M'am căsătorit!

— A! Felicitările mele! Şi? Totul e în regulă? Nu e nici bărbat, nici n'a mai fost măritată de două ori?

Droghistul zâmbi cu amărăciune:

— Mai rău!

— Mă sperii?!

— *E tatuată!!* Şi cum încă! N'are nici o bucăţică de piele albă. Nici nu pot s'o îmbrăţişez; parcă ar fi un paravan chinezesc, cu balauri!

— Ce minune! Dar, ascultă-mă... Ai putea s'o demonstrezi în public, să câştigi bani.

— Asta-i! Iar eu, în loc să fac acest lucru, m'am căsătorit cu ea. Totdeauna mi se întâmplă aşa: fac ce nu trebue, iar ce ar fi bine să fac, aflu prea târziu!!

. . . .

Fr. Ambrière: Le favori de François I-er, Gouffier de Bonnivet, Amiral de France

Istoria are câteodată capricii foarte ciudate şi de multe ori scăpări de neiertat.

Ea păstrează numele unor oameni pe care posteritatea îi uită, de oarece n'au jucat vre-un rol important în evenimentele contemporane şi pune în umbră tocmai figurile cu adevărat remarcabile, care au participat direct la unele evenimente de-o importanţă covârşitoare, dar au avut nenorocul să fie eclipsate de vre-un contemporan excepţional.

A-i regăsi pe aceşti uitaţi şi a-i face să trăiască din nou vii, în faţa ochilor noştri, iată o sarcină dintre cele mai plăcute pentru orice scriitor.

Deşi Gouffier de Bonnivet a murit la 37 de ani, rolul său în frământările politice din primul sfert al secolului al XVI-lea este dintre cele mai importante.

Portretul pe care ni-l face Fr. Ambrière, este fără 'ndoială foarte izbutit.

Intr'adevăr, cât de mult este acest Guillame de Bonnivet omul vremii sale şi cât de fericit i-au alcătuit zeii trupul şi sufletul spre a deveni tovarăşul nedespărţit al viitorului rege francez !

Nu au oare, atât François cât şi Guillaume acelaş nas sensual şi aceleaşi buze gurmande? Aceaşi eleganţă şi îndrăzneală? Tot atâta poftă de a străluci şi de a cuceri?

Paralel cu viaţa omului, găsim aci istoria vremii sale, a unei domnii strălucite, cu fapte de arme, aventuri şi petreceri.

Iată-ne cu armata prin câmpiile încântătoare ale Italiei, la Milan — de pildă — unde Guillaume, amorezat îi joacă delicioasei brunete Clarissa o festă galantă demnă de pana unui Brantôme; sau la Marignan, unde înfrângerea se transformă în victorie şi unde Bayard — în faţa întregii nobilimi franceze, îl face cavaler pe tânărul rege de 20 de ani; apoi la Dieta din Augsburg, a doua zi după moartea lui Maximilian, când Bonnivet, mai mult soldat decât diplomat, se încurcă în intrigi şi nu izbuteşte să obţină alegerea stăpânului său. (Rival era Carol V). In sfârşit, o sumă de alte evenimente în care deseori epicul este „întunecat" de farmecul naturii.

Deosebit de interesantă este întâlnirea „celui mai amabil şi mai fermecător prinţ european" cu greoiul Henric al VIII-lea !

Ultima parte a lucrării înfăţişează tristul bilanţ al luptelor din Italia, cu înfrângerea dela Pavia, regele prizonier, cuvintele acelea memorabile şi foarte cunoscute şi eroicul său sfârşit. Şi-a căutat moartea orbeşte în mulţime sau, cum spune Brantôme, în forma-i atât de concisă şi savuroasă: „s'a năustit cu gâtlejul în săbii şi a murit". — h.

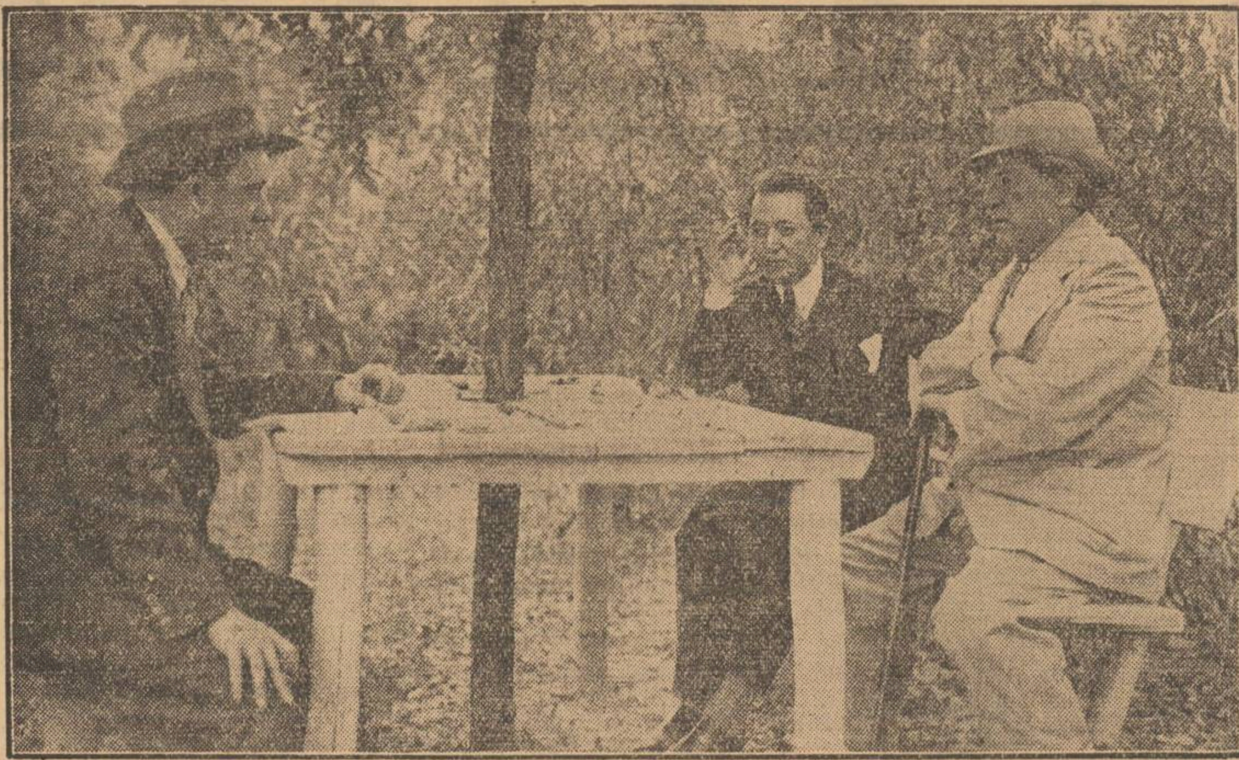
O călătorie instructivă şi recreatoare

Liga Română a Invăţământului organizează între 4—25 August o excursie recreatoare şi'n acelaş timp deosebit de instructivă IN REGIUNEA LACURILOR ITALIENE. Condiţiile sânt extrem de avantajoase. Se vor vizita: Veneţia, Vicenţa, Verona (inclusiv spectacolele din faimoasa arenă romană), lacul Garda, Milano, Pavia, Monţa, Como, Bellagio, Colico, Maneggio, Tremeze, Stresa, Mottarone, etc., etc.

Inscrieri şi informaţiuni la secţia de Turism şi Voiaj a Ligii române a învăţământului Str. Brezoianu 27, Bucureşti.

Exerciţiile vocale în terapeutică

Doctorul Lohfeldt experimentează de douăzeci de ani acţiunea exerciţiilor vocale asupra multor bolnavi: a tratat astfel şase sute cincizeci de astmatici. Exerciţiile vocale regulate au — după părerea sa — ca rezultat provocarea unei secreţiuni bronhice în cantitate suficientă, care uşurează manifestările astmului. Accesele devin mai puţin intense, apoi cu timpul dispar complect. Chiar în cursul unui acces, eficacitatea exerciţiilor vocale pare reală. Aceste rezultate sânt evidente mai ales la copii. Tonurile întrebuinţate sânt de obiceiu cele de sus. Metoda a fost întrebuinţată cu succes în câteva cazuri de guşe şi în anumite forme de tuberculoză pulmonară.

Const Stere la Bucov

Reproducem din volumul d-lui L. Leoneanu, „Portrete literare și politice", — volum de curând apărut, — câteva pagini privitoare la modul cum scria Const. Stere:

D. Stere și-a publicat în volum „Preludiile", acele pagini de un aspru realism și de o vervă neîntrecută menite să lămurească istoria noastră politică din ultimele decenii.

Cum în calitatea mea de fost secretar al d-lui Stere, am participat la confecționarea acestor pagini, găsesc că nu-i lipsit de interes să adaog câteva impresii asupra acestei personalități atât de hulită de unii, atât de frenetic adorată de alții, atât de misterioasă pentru toți, în intimitatea căreia am stat cât-va timp la conacul său de lângă Ploești, Bucov.

Cum scrie d. Stere

D. Stere mi-a dictat „Preludiile".

Plimbându-se prin casă, la început nervos sub năvala ideilor, vedeam cum fața i se înseninează încetul cu încetul, accentuând din ce în ce în expresie, inspirația. Prima frază pornea mai greu, celelalte urmau apoi ca un cântec prins în siguranța glasului unui mare artist. Aveam impresia că d. Stere are viziunea materială a frazelor ca și cum le-ar fi scris cu mâna d-sale. Paragrafe întregi se conturau sigure întocmai ca desenurile unui peisagiu sub vraja penelului unui pictor mare. Simțeam că și sufletul îi e la unison cu ceiace spune. Când am ajuns la capitolul grozav în care descrie tragedia poporului basarabean, într'o pauză mică atât cât îngăduia iuțeala dictatului, mi-am aruncat, nu știu cum, ochii spre d. Stere, care întâmplător tăcuse un moment; am simțit o sguduire în adâncul sufletului meu văzând cum ochii îi înotau în lacrimi. Suferea în clipa aceia alături de bătrânul fost mare proprietar, fiu de general, sau de intelectualul, director al unei școli de agricultură, și unul și celălalt victime ale regimului dictatorial stabilit în Basarabia după alipire. Suferea alături de toată țărănimea basarabeană.

Pe „Domnul Președinte" mi l-a dictat cu preciziunea și autoritatea cu care un mare arhitect își trasează pe hârtie schițele.

Se vedea bine că e sigur pe materie și că fraza sa chiar când pătrunde ca o săgeată de foc, se oprește bine mânuită de o voință conștientă, că aprecierile, oricât de aspre, sunt totuși puternic stăpânite. Chiar violența sa nu era atât de sângeroasă numai findcă era isvorită dintr'o voință bine chibzuită.

Și pe cât de vesel și ironic a fost artistul în tot decursul acestui articol, pe atât de impetuos și de energic l-am văzut când mi-a dictat „Răsvrătirea". Era cu totul altul, complect transfigurat, făcând frazele să se plămădească și să tune ca niște asurzitoare isbucniri ale exploziei unui cazan în care au stat mult timp comprimate printr'o voință de fier. Astfel a fost făurit capitolul care, ca și celelalte, va fi un document pentru ilustrarea vremurilor.

Un lucru m'a impresionat mai mult decât toate în observațiile ce am putut face asupra personalității acestui mare om de stat: puterea de stăpânire.

Ca un vechiu și abil cârmaciu al unei mari nave, chiar sub presiunea uraganului celui mai violent, el nu și-a pierdut calmul fundamental și nu și-a îndepărtat dinaintea ochilor cântarul sfânt al obiectivității.

Iată un fapt care pune în evidență până la ce abnegație duce d. Stere obiectivitatea și care m'a impresionat adânc:

După portretul d-lui Maniu, d. Stere avea de gând să urmeze cu acela al d-lui Mihalache. Dar — aici interveni o nehotărîre a cărei explicație onestă d. Stere mi-o dădu îndată:

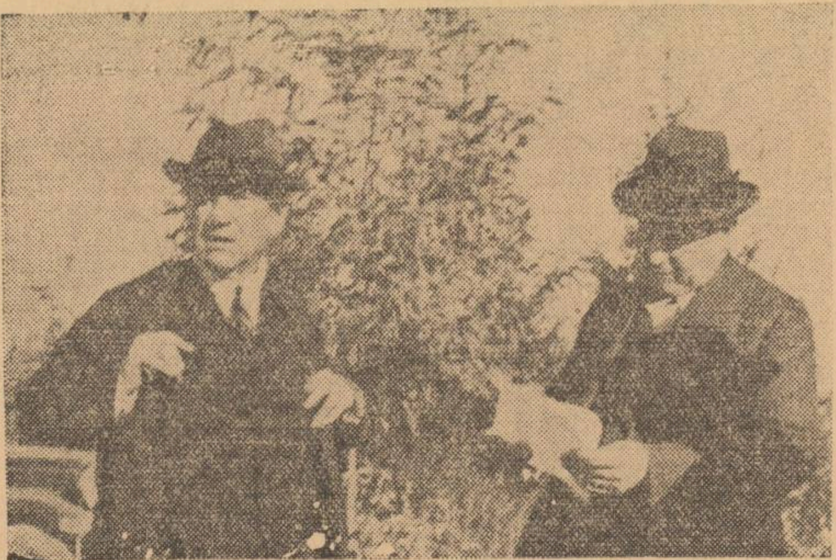
— Pe d. Maniu nu l-am considerat niciodată prieten. Pentru d-sa am avut totdeauna considerația pe care trebuia s'o am față de omul cu care împrejurările mă determinaseră să colaborez. L-am putut privi și studia cu toată obiectivitatea.

Față de d. Mihalache lucrurile se schimbă. La d. Mihalache am ținut. D-sa isbutise să-mi inspire încredere și simpatie; atitudinea d-sale m'a desamăgit. Sânt încă afectat de felul său de a se purta. Mă tem că deocamdată n'aș putea să fiu imparțial. Prefer să renunț la acest portret.

Și d. Stere a renunțat. Iar cititorii au pierdut ocazia fericită de a admira încă odată talentul d-sale și în acelaș timp de a vedea, caracterizându-se adevărata icoană a fostului președinte al partidului țărănesc.

L. LEONEANU

Moartea lui Chesterton

Odată cu Chesterton dispare unul dintre acei mari eseiști, care ilustrează la diverse epoci cultura engleză.

Poziția lui era extrem de stranie căci el lupta în chip cu totul original împotriva originalității. Format către sfârșitul secolului al XIX-lea, în așa zisa epocă de decadență, Chesterton a reacționat cu violență contra excesului de rafinament, care e unul dintre marile pericole care amenință inteligența engleză oridecâte ori încearcă să se izoleze de seva națională.

Vinul, femeia, buna religie medievală (dar nu în felul lui William Morris), căldura moleșitoare din vechile cârciumi, râsul nejustificat, bucuria respectuoasă a tradițiilor, iată câteva dintre valorile pe care le apără Chesterton. El declarase un războiu crâncen a ceia ce se numește în Anglia „high brow", pe intelectualul delicat și disprețuitor, care privește mediul înconjurător ridicând din sprâncene.

Ideologii contemporani cu Chesterton ca Shaw și Wells își afirmau intenția de a schimba omul, în felul cum anumiți crescători de păsări modifică o rasă de găini. Chesterton a susținut în toate scrierile sale că omul e neschimbător și că eterna sa natură rezistă cu dispreț doctrinarilor progresului. Toată lumea își amintește încă de „Nommé Jeudi", care a cunoscut atât răsunet în Franța. Această carte ilustrează teza centrală utilizată de Chesterton. El crede că în viața umană există un fel de sens unic. Indată ce greșești sensul ești gata să-ți pierzi capul ca imediat apoi să cazi în ridicol. Forța lui Chesterton consta în forma pitorească pe care-o dădea formulelor sale. El avea un stil de clown sau de bufon regesc. Multe dintre sentințele sale au un accent de proverb.

Chesterton nu avea geniul lui Shaw și nici ingeniozitatea lui Wells. Scrierile sale însă au o stranie tonicitate, care le asigură un loc de frunte în literatura contemporană. El a ajutat pe mulți tineri, ca să-și poată reveni din rătăcirile lor și să-și privească viața cu un ochi mai sănătos. Chesterton i-a ajutat să regăsească acel minimum de eternitate care există în orice natură omenească.

El a fost mai înainte de toate și cu mult succes, un igienist al gândirii.

Ce timp frumos! Totuși, și azi au murit oameni.

●

Povestește-ți viața. Dar să fie curată.

●

Ar trebui să nu spunem niciodată nimic, fiindcă orice cuvânt rănește.

●

Literatura este o meserie care-ți cere neincetat să dovedești că ai mereu talent oamenilor care n'au de niciun fel.

●

Adevărul creator de iluzii — singurul adevăr care mi-e drag.

●

François Coppée spune exact ceiace vede. Dar nu vede nimic.

●

Când un om a dovedit că are talent, rămâne să mai arate că știe să se și servească de el.

JULES RENARD

BARCA

Din Sonetele Balcicului

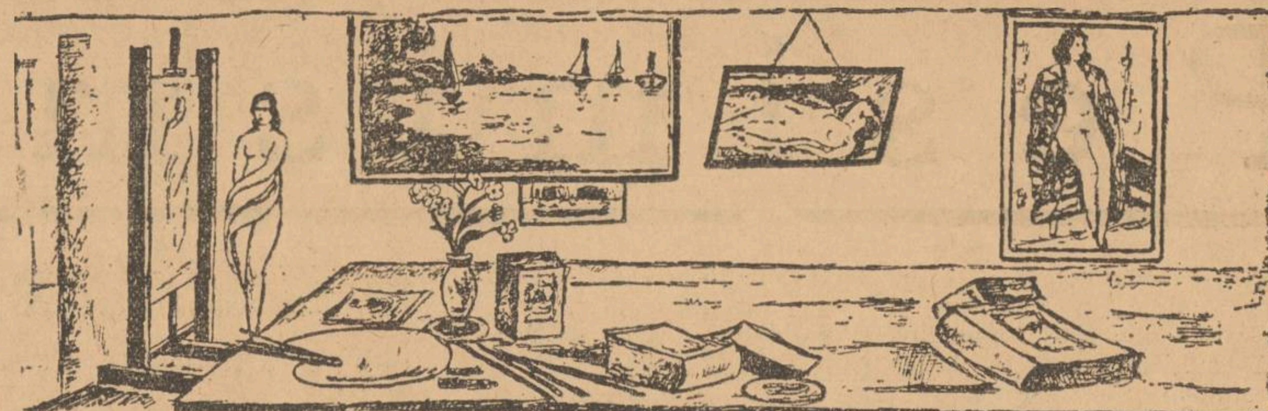
A aruncat-o apa sau o mână
Acolo pe nisipul cald și moale ;
Un pescăruș îi dă mereu târcoale,
La umbra ei se-așează o cadână.

Pe ancoră ea nu mai e stăpână,
Pe lemnu-i, negru, se usucă țoale,
Ea tremură din scândurile goale
Când marea și cu vântul se îngână.

Doar numai nopțile de lună plină
— Când o desmiardă blânda lor lumină
Ii mai aduc un pic de alinare;

Atunci visează o furtună mare
Și se mai vede spintecând, în larg
Uriașe valuri ce, de ea, se sparg...

ALEXANDRINA CRĂCIUN FOSTINI

Tot despre cei plecați..

Ni se pare că generația dinainte de războiu a fost destul de indiferentă la plecarea de veci a lui Paul Bourget. Mai toți au în minte ultimele sale romane, generațiile mai vechi însă nu cred că au uitat studiile sale psihologice, nici profunda impresie pe care a făcut-o „Le Disciple".

Constantin Stere vorbea de longevitatea membrilor din familia sa, cu câteva zile înainte de moarte. Nu știu dacă Bourget vorbea despre ea când era în viață, poate că nu-i era pe plac să vorbească pe o asemenea temă. Fapt e însă că toți membrii familiei Bourget, câți se cunosc au atins 80 de ani, afară de tatăl său care a murit la 65 de ani.

G. LECOMTE

Paul Bourget a fost în tradiție: împlinise 83 de ani, la 2 Sept. anul trecut. Ca un tradiționalist care se respectă, el a ținut să continuie și tradiția de longevitate a fotoliului 33 la Academie, pe care-l ocupa din 31 Mai, 1894. Bourget a bătut recordul înaintașilor săi ocupând acest fotoliu 44 de ani, pe când Mezeray, istoricul, nu l-a ocupat de cât 35 de ani, Voltaire 32, Ducis 38, Barante 39.

In familia lui Paul Bourget, intelectualii au fost în genere oameni de știință: ingineri, matematicieni. Familia a fost nemulțumită când a aflat că scrie versuri. Iar când a apărut „Le Disciple", toți membrii familiei, catolici fanatici, au considerat romanul ca diabolic, făcând mare scandal.

H. BALZAC

George Lecomte, fiind bolnav, căci după puțin timp a murit și el, François Mauriac a pronunțat un discurs foarte mișcat despre autorul lui „Le Disciple".

Intre altele, François Mauriac a amintit că la publicarea primului său roman, „L'Enfant chargé de chaînes", un ziar l-a criticat cu o cruzime feroce. Care nu fu mirarea sa primind a doua zi o scrisoare de la Paul Bourget, care fără a-i tăgădui slăbiciunile reale ale romanului, punea accentul pe unele calități, pentruca tânărul să nu se descurajeze și să nu piardă nădejdea. Să mai găsim azi vreunul care să procedeze astfel!

De foarte tânăr Bourget avea cultul lui Balzac. Acelaș cult îl avea și vicontele de Spoelberch Lovenjoul, care, din această cauză, legase o prietenie foarte strânsă cu tânărul Bourget.

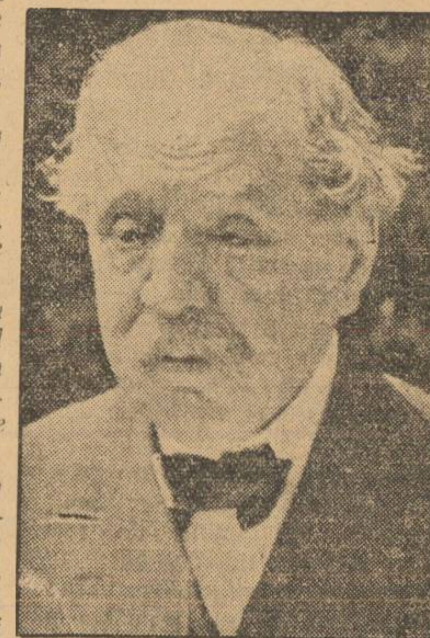
Odată Lovenjoul l-a căutat o zi întreagă fără să dea de el. Seara l-a întâlnit într'un salon, unde conversa însuflețit într'un grup. Fără nicio introducere Lovenjoul îi puse mâna pe umăr și-i comunică fără înconjur.

— „Ea este în provincie"... Apoi comunică ceva în șoaptă tânărului, care se îmbujoră.

Era însă vorba „de la canne de Monsieur de Balzac", care era în posesia fiicei doctorului lui Balzac și pe care Lovenjoul o căpătase pentru puțin timp. Au plecat amândoi și au stat de au contemplat-o vre-o jumătate de noapte.

Având puține mijloace de trai Bourget a fost silit să dea meditații în tinerețe. Locuia pe atunci lângă așa numita „grădina fiarelor sălbatice", atât de dragă lui Duhamel. Ziua 'ntreagă îi era luată de grijile materiale; trebuia să se scoale în zori, ca să scrie. Deci se scula la trei dimineața, bând două cești de cafea neagră — ca Balzac — și nu se scula de la masa de lucru până la 7 și jumătate. La opt jumătate intra la Institutul Lelarg și dădea mâna cu alt repetitor, care se numea Ferdinand Brunetière.

Dar gustul acesta de muncă i-a rămas pentru toată viața și aceasta l-a făcut să aibă atâta timă pentru Zola, „Grand Bucheur", ca și el.

PAUL BOURGET

Din flautul de jad

Traduceri din poezia chineză

FRICA

Astăzi, am să beau în fața florilor,
Voiu goli mai multe cupe cu vin,
Mi-e frică însă să n'aud florile șoptindu-mi
Noi nu 'nflorim pentru bătrâni!

SINGURĂTATE

Florile de cireș s'au scuturat;
Spulberate de vânt, se 'nvârtesc în văzduh.
Am rămas oare singur în primăvara vieții,
Și nimeni în jurul meu cu cine să vorbesc?

INTOARCEREA

Câte luni și câți ani s'au scurs de când am plecat!
Cea mai mare parte din cunoscuți au murit,
Numai apele Lacului Oglindă, din fața casei mele,
Nu și-au pierdut strălucirea de-odinioară.

AURORA DE PRIMĂVARĂ

Primăvara, dormind, nu-ți dai seama de ivirea zorilor,
Dar deșteptându-te, pretutindeni auzi ciripitul păsărelelor.
Toată noaptea a plouat și-a suflat vântul,
Cine știe câte flori s'au scuturat!

AL. T. STAMATIAD

— Ha, ha! nu-mi pot da seama dacă sînt înainte sau în întârziere... Nu mai știu în ce țară mă aflu !..

Pesimism fără de leac

Atât de amare sânt versurile care osândesc lumea la neant şi generaţiile viitoare la nimicire, încât mulţi au crezut că Luiza Ackermann s'a inspirat din Schopenhauer. Ea însă s'a apărat din toate puterile împotriva acestei supoziţii.

„Nu, vederile mele vin de mult mai sus, şi-mi sânt personale, scrie ea. Dovada sânt caeţelele pe care le-a descoperit o soră a mea şi în care îmi scriam versurile mele de şcolăriţă, pe măsură ce-mi eşeau de sub peniţă. Printre diferite poeme dedicate tovarăşelor, se găseşte una intitulată: „*L'Homme*" E datată din 1830 şi începe astfel:

Misérable grain de poussière
Que le néant a rejeté
Ta vie est un jour sur la terre.
Tu n'es rien dans l'immensité.

Ta mère en gémissant te donna
la naissance:
Tu fus le fils de ses douleurs
E tu salua l'existence
Par des cris aigues et des
pleurs".

Şi se termină cu aceste versuri:

Sous le poids de tes maux ton corps usé, sucombe
Et goutant de la nuit le calme avant coureur,
Ton oeil se ferme enfin du sommeil de la tombe;
Réjouis-toi, vieillard, c'est ton premier bonheur.

Se înţelege dela sine că un suflet care găseşte în el la 17 ani asemenea accente de desnădejde, nu are nevoie de Schopenhauer pentru a deveni de un pesimism fără de leac.

La aceasta a contribuit poate şi moştenirea ca şi educaţia volteriană, în afară de ori ce religiozitate, pe care a primit-o dela tatăl său.

Rămase orfană de timpuriu, la Berlin, la o familie Schubart, care avea un institut de fete tinere. Aci s'a măritat cu Paul Akermann, un cugetător blând şi serios şi tânăra pereche a trăit în cercul foarte restrâns al unor intelectuali de seamă, ca Alexandre de Humboldt, Vernhagen, Jean Mueller etc.

Dar după doi ani dela căsătorie, Paul Ackermann moare şi Luiza Ackermann se întoarce în Franţa, zdrobită de durere. Işi cumpără un mic domeniu, într'o poziţie admirabilă, aşezată sus pe o înălţime la care nu puteai ajunge decât pe cărări abrupte. Işi construeşte un turn din care nu se putea avea decât vederea pe întinsul mării. Acolo a studiat filosofii şi ştiinţele contimporane: „Teoriile evoluţiei şi ale transformării forţelor sânt perfect de acord cu tendinţele panteiste ale spiritului meu. Găsesc în ele soluţia naturală a problemelor care mă preocupă de mult".

In 1855 publică prima sa culegere „*Contes*" care trece cu totul neobservată. Revue des Deux Mondes îi refuză o poezie „*A Musset*", dar „*Revue Moderne*" îi publică poemele „*Prométhée*", „*L'Amour et la Mort*". Reputaţia sa nu se afirmă decât după ce Caro atrage atenţia publicului asupra sa şi face cunoscute „*Les Poésies Philosophiques*".

Aceste poezii au provocat un scandal enorm printre unii din membrii comitetului de redacţie, care erau indignaţi că a putut Caro recomanda un astfel de autor... Dar poeziile filosofice lansate de Caro au fost foarte citite în intervalul dintre 1875 şi 1885.

Cel mai important poem este „*Promethée*" mitul ce a servit ca subiect de inspiraţie lui Goethe, Byron şi Shelley. Dar Goethe concepe pe Prometeu după ideile lui Spinoza, considerându-l prin activitatea sa ca un stăpân al lumii, pe când Byron, inspirându-se din Eschyle, ni-l reprezintă ca pe omul în luptă cu Destinul, încercând să rupă mrejele sale ultime şi să se elibereze. Captivi ai Soartei nu rămân decât cei slabi. Luiza Ackermann se apropie în concepţia sa de Shelley salutând revanşa Titanului, exaltând căderea vechilor dogme, profetizând un ideal nou.

LUIZA ACKERMANN

Frappe, frappe encore Jupiter.

Care este păcatul lui Jupiter? A aprins cugetarea, în lutul obscur din care a fost zămislit omul, cu o scânteie furată dela Jupiter, pentru a elibera pe om. Dar să nu se amăgească Jupiter. Pe stânca sa singuratecă, Prometheu nu va pieri cu totul. Spiritul de revoltă se va împrăştia pe tot pământul. Titanul şi-a ales urmaşul, care va continua opera sa eliberatoare.

Délivré de la foi comme d'un mauvais rêve
L'homme répudiera les tyrans immortels...

Opera ei cu cât înaintează cu atât e mai plină de anateme şi de imprecaţiuni împotriva naturii vitrege, împotriva întunerecului şi confuziei lumii şi a divinităţii:

Non à la croix sinistre et qui fit de son ombre
Une nuit ou faillit périr l'esprit humain,
Qui devant le progrès se dressant haute et sombre
Au vrai libérateur a barré le chemin!

. . . .

Non, à notre salut, s'il a couté du sang,
Puisque l'Amour ne peut nous dérober le crime,
Tout en l'enveloppant d'un voile seducteur,
Malgré son dévouement, non! même à la Victime,
Et non pardessus tout, au Sacrificateur!...

Concluzia Luizei Ackermann este că lumea trebue să piară.

Ea este o personalitate stranie, o femee care nu are nimic feminin, ci dimpotrivă are o cugetare virilă, de o filosofie masculină, plină de vigoare, curajoasă în faţa neantului şi de un pesimism fără leac.

Pesimismul său nu are nici o analogie cu pesimismul lui Musset sau al lui Lamartine. Musset e pesimist ca orice om adouazi după beţia plăcerilor şi a orelor de voluptate. Dar pentru el:

Une larme a son prix, elle est soeur du sourire.

El nu vrea să ştie:

Ni ce qu'il adviendra du simulacre humain,
Ni si ces vastes cieux eclaireront demain
Ce qu'ils ensevelissent.

Lamartine, la rândul său, chiar dacă exprimă în poeziile sale chinuri sufleteşti faţă de problemele lumii, nu este un revoltat; se pleacă şi se roagă lui Dumnezeu. Strigăte de disperare ca acelea în care cere morţii să-şi întindă aripile şi să înghită „durerea eternă, în tăcerea eternă", sânt strigăte de necredinţă, între două „Meditaţii" religioase, pioase şi resemnate.

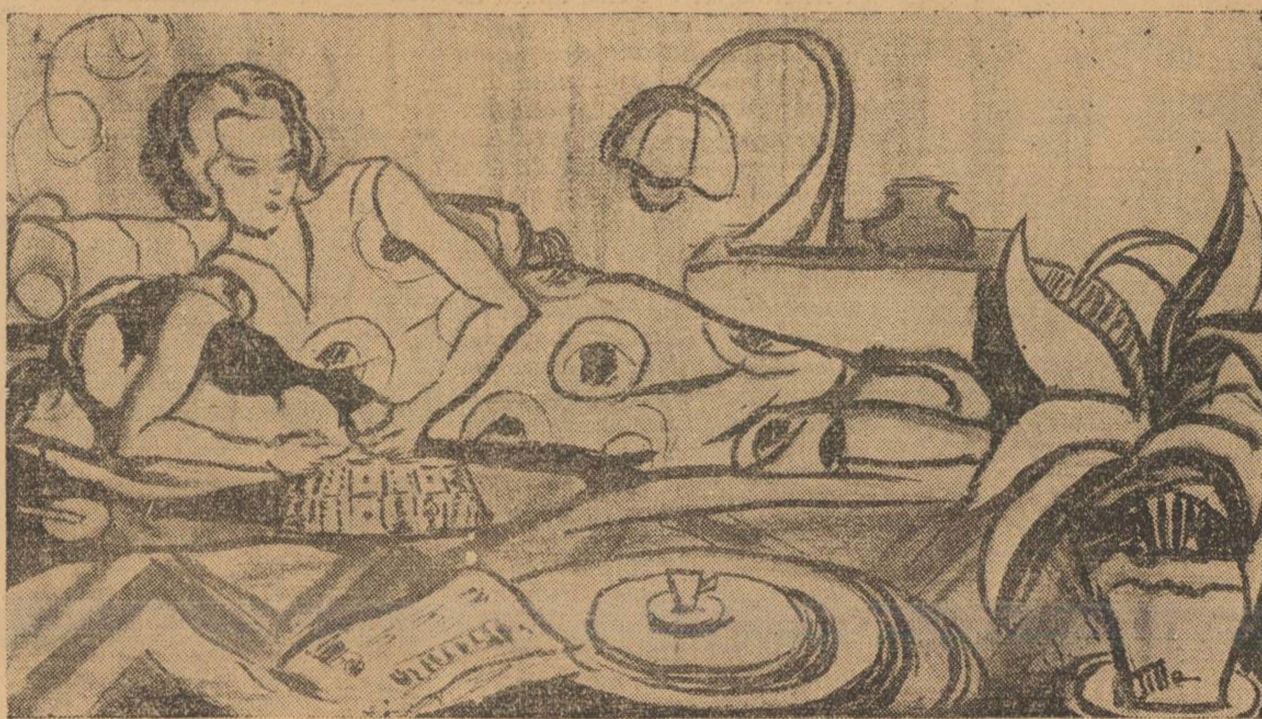
O apropiere s'ar putea face mai lesne între pesimismul ei şi acel al lui Alfred de Vigny. Opera lui are măreţie în expresiunea unui adânc pesimism exprimat pe faţă. El primblă asupra lumii o privire dezolată şi blestemul său e tot atât de dureros şi puternic ca al Luizei Ackermann.

Dar pesimismul lui Vigny izvorăşte din caracterul său concentrat şi neîncrezător, precum şi din decepţiile pe care nu i le-a cruţat viaţa. El procedează şi din firea sa aristocratică, cu dispreţul său pentru mediocritate şi pentru regimul democratic.

La Luiza Ackermann pesimismul purcede dintr'o doctrină filosofică, care încearcă să explice totul şi să facă procesul divinităţii. După părerea lui René Lalou, ea se apropie mai mult de pesimismul lui *Leopardi*. „Filosofia amară şi stoică, zice Daniel Mornot, ale cărei accente grave şi pline de emoţie au avut o influenţă destul de profundă asupra generaţiei din jurul lui 1880 (Larousse, Histoire de la Litterature et, de la Pensée Française contimp, 1927)

Nu mai e o temă literară care se desfăşoară, nu e un suflet care se vaită, se dezolează şi se lasă în voia durerii, e ştiinţa care se substituie credinţei, şi „pentru prima oară, zice Caro (1874) se simte urmarea directă a noilor sisteme de gândire, în imaginaţia poetică". „Ca şi Leopardi, zice Théo Gautier, d-na Ackermann a ajuns să guste farmecul morţii. Ea se teme de amintire ca de o durere nouă..."

J'ignore! un mot, le seul par lequel je réponde
Aux questions sans fin de mon esprit déçu,
Aussi quand je me plains en partant de ce monde,
C'est moins d'avoir souffert, que de n'avoir rien su.

Nu mă mai însor

A fost foarte curioasă discuţia pe care am avut-o cu Madam Călinescu. E drept că nu ne cunoscusem de prea multă vreme, dar ştia că vreau să mă însor cu Matilda şi nu trebuia să facă atâtea nazuri.

La început mă cocoloşea, mă desmierda cu privirea, îmi zicea „domnule Georgică", în fine, ca mama care vedea în omul elegant şi fin care eram, pe viitorul ei ginere. Pe urmă, când adusei vorba că am mai fost însurat, totul se schimbă ca prin farmec. Nu pot să înţeleg de ce? Parcă i-aşi fi spus că am o boală incurabilă.

— Madam Călinescu — zic —, eu am mai fost în viaţa mea însurat. Mi-am dat seama că vorbele astea „în viaţa mea", erau pretenţioase şi că mă îmbătrâneau. Revenii deci:

— Eu am mai fost căsătorit, Madam Călinescu. Convorbirea se urma numai în patru ochi, fără Matilda; aranjasem cu aşa lucrurile, ca întâi să hotărăsc definitiv cu mamă-sa şi numai apoi să fac istorie. Acum îmi dau seama că trebuia să procedez pe dos nu cu mama, cu fata. Mama avea o judecată prea precisă care nu-mi convenea şi nu punea deloc la contribuţie şi inima. Când îi spusei acest detaliu al stării mele civile, Madam Călinescu făcu o strâmbătură care nici azi nu ştiu de era în vederea unui plâns, sau a unei izbucniri în râs.

— Cum se poate? zise.

Făcui un gest care însemna: — Iată, se poate!

După asta, Madam Călinescu rămase puţin pe gânduri, apoi se ridică brusc şi părăsi odaia. Când se întoarse, mă gândii să precizez, pentruca nu cumva să creadă că trecutul meu, al meu, era pătat cât de puţin.

— Să vedeţi! A fost o nenorocire. Poate aţi citit în ziare despre drama dela Călăraşi. Nevastă-mea trăia cu unul dela vamă. Când m'am lămurit, ea l-a împuşcat şi pe urmă s'a sinucis. O nenorocire!

Toate acestea le-am rostit repede, pe nerăsuflate. N'avea nici un rost să-mi iau aere dezolate şi atitudini melodramatice. Deşi o iubisem mult pe nevastă-mea, trecuse mai mult de un an dela întâmplare şi deci putea fi socotită uitată. Acum aveam un singur scop, să mă însor. Incât, după ce spusei toate acestea, eram încă nelămurit care va fi efectul. O femee cuminte ar fi înţeles că am fost o victimă a fatalităţii şi nu ar fi făcut mult caz. Dar Madam Călinescu era prea iscoditoare, prea grijulie mamă. Aşteptam aşa dar verdictul.

Intre noi doi, între mine adică şi Madam Călinescu, se aşternu de odată o tăcere grea. Simţii că îmi năvăleşte sângele în obraz şi îmi păru rău cu nu avusesem laşitatea să o pun pe Matilda să-i povestească acest trecut mamei. Apoi, mă gândii că poate că e mai bine să povestească Madam Călinescu întâmplarea Matildei. Am avut câteva minute îngrozitoare. Gândurile îmi fugeau dela un lucru la altul; şi erau gânduri fără nici o legătură cu situaţia în care mă găseam. Mi s'a mai întâmplat asta odată, când era să mă înec. In fine... Eu, deocamdată, nu mai aveam nimic de zis. Ea, Madam Călinescu, amuţise. Când o auzii că-şi drege glasul ca pentru un discurs, simţii o uşurare. Ce-o fi să fie, numai să fie ceva, că nu mai pot!

— Uite ce e, Domnule Crăciunescu, zise. Noi n'am ştiut de asta până acum, aşa că vezi...

— Păi, tocmai de asta — îndrăznii — vă spun acuma ca să ştiţi!

— Ce să spui, credeam că eşti... Nu isprăvi şi făcu un gest nehotărît. Aşteptam să continue, să văd şi eu ce sânt. Ce poate adică să fie un om pe care nevasta l-a înşelat, după care s'a dus pe lumea cealaltă? Criminal nu eram, nu participasem la dramă în nici un fel. Aşa dar eram numai văduv, văduv „prin deces" cum se zice. Şi peste toate nu eram nici bătrân. Pe Matilda o cunoscusem de două săptămâni, mă plăcuse şi o plăcusem şi aveam intenţiile cele mai serioase, să mă însor. De trecut nu vorbisem cu ea; ne interesa numai viitorul. Păcat!

Aşi fi putut să mă supăr, să-i strig în obraz eventualei mele soacre că sânt un tânăr sărac şi cinstit dar cu o situaţie sigură în viaţă (eram copist la tribunal). Că, în definitiv, nici eu nu ştiam despre ele mare lucru. Imi plăcea fata aşa cum era, fără să mai cercetez altceva. Aşi fi putut să-i spun că singura informaţie pe care mi-o dase un binevoitor, o privea pe ea, pe Madam Călinescu, şi că nu era prea măgulitoare. Tinereţe aventuroasă! Ce-are aface, dacă mie îmi plăcea fata. Aşi fi putut să-i spun, va să zică, toate acestea, dacă eram un om fără scaun la cap. Dar nu am spus nimic. — Lasă, zic, aşa e mama! Vrea să ştie cui deschide uşa. Copilul ei, are toată dreptatea!

Şi deodată, fixându-mă bine în ochi, Madam Călinescu rupse tăcerea:

— Şi când ziseşi că s'a întâmplat afacerea?

— A trecut anul.

— Şi e dovedit?

Acum începui să mă dumiresc. Schiţai un zâmbet, deşi aveam chiar poftă de râs. Adică cum? Adică ce vrea să spună? Dacă e dovedit că nu am participat şi eu la dramă? Ce înseamnă femeia mamă! Dar la urma urmei, aşa-i, de ce nu ar avea această bănuială când azi sânt atâtea drame amoroase şi atâtea achitări la juraţi. De aceia mă stăpânii şi de data aceasta. Sânt un om îngăduitor. Şi răspunsei:

— De sigur, e dovedit! Iată, am să vă aduc mâne toate ziarele de atunci, vreţi? — Sigur că vrea.

A rămas deci stabilit să aduc a doua zi colecţia tristului reportaj, iar până atunci ea, mama, să-i spună Matildei această trecută întâmplare.

Dar n'a mai fost nevoe. M'au sculat în zori bocăniturile în uşă ale servitoarei, care aducea un bilet dela Madam Călinescu. Nu voia răspuns. Scria doar atât: „Noi te credem (zicea „noi") şi fără ziare. Nu le mai aduce, şi nu mai veni nici D-ta. Că poţi să dovedeşti cu ziarele orice, dar n'ai să poţi să arăţi de ce te-a înşelat nevasta. Aşa numai, de florile mărului?!"... Nici nu mai citii sfârşitul. Intr'adevăr aceasta n'aşi fi putut-o dovedi. Că nici nu mă gândisem prea mult, de ce m'a înşelat nevasta! Adică de ce?

Cum sânt om înţelegător, mi-am zis încă odată: — Ce ţi-e şi cu mama, Domnule! Dar nu m'am mai întâlnit cu Matilda şi nici nu mă mai însor.

MIRCEA PETALA

AZI CITIŢI

„MAREA TAINĂ"... aceea care a îngheţat pe vecie pe buzele divinei Alietta cea cu obrajii de crin... „Marea Taină" e romanul pasional şi exotic, care ne conduce pe urmele celor trei cutezători prieteni, porniţi cu riscul vieţii lor spre „Marea Taină". Citiţi-l în „Romanele Captivante" (15 lei 260 pagini) la chioşcari şi librari.

EA. — Ai mult de lucru? Nu-ţi pot ajuta cu ceva?
EL. — Ba da... Puneţi pălăria şi du-te la plimbare...

CĂRŢI NOUĂ

D. L. Leoneanu a dat publicităţii zilele acestea un interesant volum intitulat „Vechii grăniceri din Bistriţa-Năsăud şi urmaşii lor".

O lucrare care cuprinde date şi amănunte inedite asupra Românilor din vechiul regat şi asupra rolului jucat în Ardeal, în secolele trecute, de corpul grănicerilor.

Această instituţie militară de elită era una din nădejdile de seamă ale vechiului imperiu austriac, în momente grele.

A fi grănicer, însemna la Românii din Ardeal a fi un brav legionar roman.

Nicolae Bejan, bunicul actualului subsecretar de stat al armamentului, a fost unul din aceştia.

Incă dela vârsta de 21 ani, a fost numit comisar împărătesc în ţinutul Monorului.

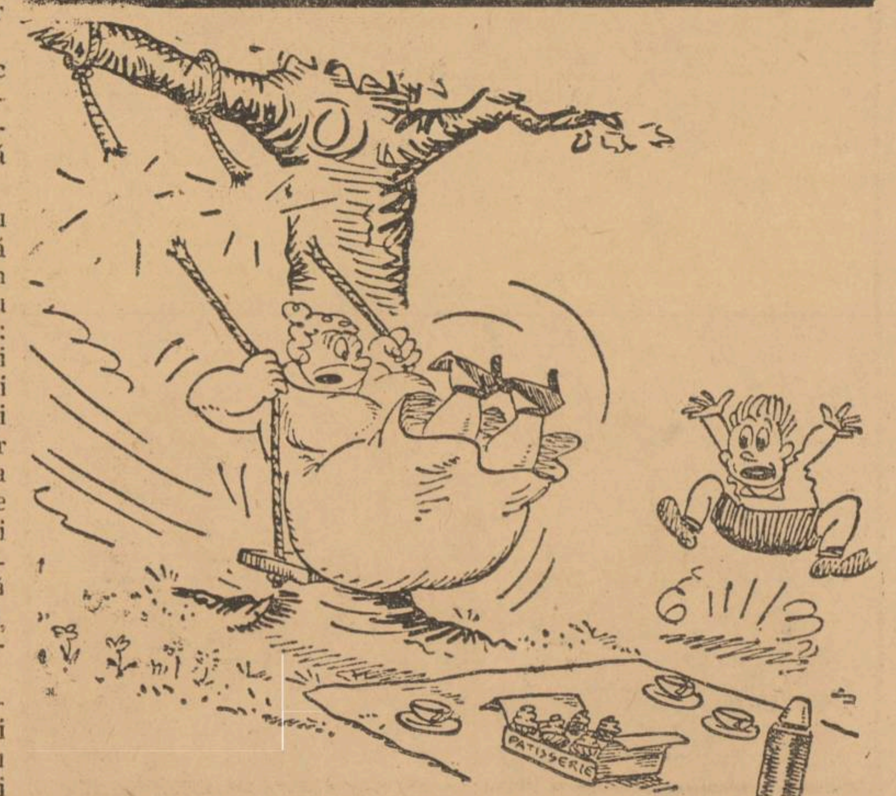
Ocupând prin meritele sale grade înalte în administraţia austro-ungară, Nicolae Bejan a murit totuş sărac, în casa vestitului folklorist ardelean, Ion Pop Reteganul.

Fiul său, Nicola Francisc Bejan, fost profesor al liceului din Ploeşti, este tatăl d-lui ministru P. N. Bejan.

Lucrarea d-lui Leoneanu cuprinde atât biografia acestui distins membru al corpului didactic ploeştean, cât şi a d-lui ministru P. N. Bejan.

Ea se închee cu descrierea serbărilor grănicereşti ce-au avut loc de curând în Monor.

Cartea e ilustrată cu numeroase fotografii reprezentând tipuri şi peisaje din ţinutul Monorului.

— Stai, maman, că-mi turteşti prăjiturile...

MARIA LUI VASILE RACU

Nu știau bieții oameni ce să mai facă cu el. Pe vremea când ședeau la Bacău, Tudorel era de abea prin clasele primare, dar înspăimântase lumea cu năzbâtiile ce le făcea. Ce nu-i trăsnea prin cap! Nu scăpase băiat din mahalaua aceia să nu fi rămas cu un semn dela el. Unul c'o crestătură în frunte, altul cu degetul întors, băietul moașii Anica, — un rău și el, — se lăuda că pietricica din praștia lui Tudorel i-a fost de folos, întunecându-i într'o zi vederea ochiului drept, care l-a scăpat de cătănie.

Cu chiu, cu vai, Tudorel și-a isprăvit clasele primare, dar îndată a isbucnit războiul și taică-său a plecat pe front. Apoi dă Doamne bine, zile întregi băiatul nu mai dădea pe acasă. Biată maică-sa o bucată de vreme și-a stupit sufletul tot țipând la el, dar ți-ai găsit, — n'a știut de frica ei nici când era d'o șchioapă, d'apoi acuma. Văzând maică-sa că n'are încotro l-a lăsat în plata Domnului. Tudorel s'a înhăitat cu alți câțiva răi, și nu le mai ajungea nici zi nici noapte, să-i sature de blăstemățiile lor.

Bacăul, pe vremea războiului, era un furnicar. Cine mai avea timp să bage în seamă isprăvile celor câțiva netrebnici. Erau alte dureri și alte griji atunci.

Și-au fost deajuns cei trei ani cât a lipsit taică-său, când l-a lăsat maică-sa în voia soartei și Tudorel prins în mrejele blestemățiilor, trecea cu nepăsare pe lângă durerile și grijile altora, omorând în el și puținul bun ce-i mai rămăsese poate, în vr'o cută a sufletului.

Când s'a întors taică-său din războiu, cu două răni vindecate pe trup și cu una deschisă în suflet — căci suferise mult, bietul om — nu băgase de seamă la buruiana ce-o găsise acasă. Nu e vorbă, câteva zile și Tudorel și-a înfrânat poftele, dar nu s'a putut ține prea mult și și-a dat în petec. Taică-său și-a pus mânile în cap auzind dela vecini câte fără de legi i-a făcut odrasla în lipsa lui. A încercat omul și cu binele, și cu răul să-l aducă pe calea cea dreaptă, dar degeaba.

•

Trecuse trei ani dela războiu. Alecu Murgu, om muncitor și priceput, și-a înzecit avutul. El nu precupețea timpul nici oboseala. De era vorba de-o vânzare de boi sau grâne, o misitie la trecerea unei moșii sau case, n'avea însemnătate nici în ce capăt al țării este, nici cât e câștigul; bani cinstiți să iasă.

Intr'o zi, Alecu Murgu a dat de o moșioară în județul Dorohoiu și dacă a văzut omul că era un chilipir, s'a gândit să se căpătuiască mai degrabă el, decât să pricopsească pe un altul. Și-a vândut atunci prăvălia, care fusese chiagul banilor lui, cele două case și cheresteaua cumpărată după războiu și s'a mutat la țară.

Pentru fostul samsar, începu o viață nouă. Alecu Murgu era în fiecare zi în cerdac, odată cu zorile, atunci când soarele se iția de după dealul Mlenăuțului, ca omul, care trezit din somn, își ridică capul depe perină, uitându-se în jurul lui. Murgu își puse mâna streșină ochilor. Un zâmbet îi înflori în colțul buzelor. Cât zărea cu ochiul era al lui. O slugă din ogradă trecu prin fața cerdacului.

— Sărut mâna, Cucoane!

Murgu îl petrecu din ochi până ce sluga intră în livadă. „Cucoane.... conu Alecu Murgu... sânt stăpânul moșiei Mlenăuți. Cât am rabdat, de câte ori m'am plecat capul, pe câți am slugărit ca să ajung aici". Murgu își roti privirea în jurul lui. Un geam deschis, cu storul lăsat îi ațintí privirea. Era odaia lui Tudorel. Fruntea lui Alecu Murgu se încreți. Băiatul acela, singura lui odraslă, se punea deacurmezișul mulțumirii lui sufletești. Inplinise douăzeci și patru de ani și ncă nu se cumințise.

Murgu se lăsă pe prichiciul cerdacului, rămânând câtva timp dus pe gânduri.

Cât de fericit ar putea fi el acuma, de nu i-ar face Tudorel atâtea necazuri.

„Cui naiba îi seamănă... Și eu și nevastă-mea sântem oameni potoliți. Ș'apoi nu mai e vremea, când trăiam la Bacău. Acuma... dă... sânt stăpânul moșiei Mlenăuți. Oare ce e de făcut cu băiatul ista." După un răstimp Alecu Murgu tresări. „Da... Numai grijile fac să vie mintea la cap... Am să vorbesc și cu maică-sa".

Pe la sfârșitul mesei de seară, Murgu începu să se jeluiască: „Nu mai pot munci ca înainte. Ce vreai, m'a ajuns oboseala... nu's de fer. Atâția amari de ani, n'am avut și eu o zi de odihnă". Cucoana Mărioara, nevastă-sa găsi că a venit timpul să-și zică și ea cuvântul, după cum o învățase bărbatu-său.

— Mai lasă-l pe Tudorel... Slava Domnului, e om în toată firea... a venit vremea să-ți dea și el o mână de ajutor. Uite, la Sân'Petru împlinește douăzeci și cinci de ani.

— Ți-ai găsit — făcu bătrânul, clătinând din cap.

— Ia 'ncearcă și tu... nu zi așa.

Chiar a doua zi, Alecu Murgu își investește odrasla cu drepturile de stăpân.

— Fă, măi băiete, ce te taie capul. Când ai să dai de greu și nu te înțelegi la te-miri-ce, întreabă-mă.

O bucată de vreme au mers lucrurile cum au mers, dar pe urmă și-a dat omul în petec. Nu era zi să nu facă altă poznă. N'aveau chip nevestele și fetele din sat să-și caute de munca câmpului. N'a rămas una de care să nu se lege. Era destul să-l vadă intrând pe lan, că se împrăștiau femeile ca găinile când simt uliul. Oamenii din sat au tăcut o bucată de vreme, dar într'o zi unul mai colțos i-a zis: „M'am prins să fiu dijmuit la munca pământului, cucoane, dar nu și la nevastă". Apoi, dă Doamne bine. A fost destul unul să înceapă, ca să sară toți cu gura. „Avea și boerul nostru. Conu Iorgu Corbu, doi băieți. veneau și dumnealor să vadă cum merg treburile la câmp, dar nici prin gând nu le trecea să se lege de femeile noastre".

Vreo două zile s'a mai potolit Tudorel, dar într'o dimineață, ducându-se la lanul, unde se prășea, i-a sărit în ochi o fată frumoasă cozi. A iscodit pe ceilalți oameni și a aflat că era copila lui Vasile Racu, pescaru. Moșneagul rămăsese văduv când Maria era de o șchioapă. Intâi i-au murit doi băieți de lingoare, apoi în scurt și-a prăpădit și nevasta. De atunci, încetul cu încetul, s'a irosit tot ce-a avut: pământ, casă, boi. Parcă se dusese și norocul din casă odată cu nevastă-sa. Racu s'a tocmit paznicul iazului la fostul stăpân al moșiei Mlenăuți. De atunci a rămas acolo. In căsuța aceia, parcă aruncată pe coasta dealului cum cobori spre iaz, își trăia Vasile Racu zilele, alături de Maria. De mică, fata dăduse de greu, căci a trebuit să poarte gospodăria lui taică-său. De parte de sat, fără țipenie de om cu care să schimbe o vorbă, Maria își petrecu copilăria, alături de taică-său, om tăcut și închis. La horă încă nu eșise. Cine era s'o scoată. Când vremea îi mai îngăduia să se odihnească, Maria se ducea sub malul iazului, la locul unde chiftea isvorul și rămânea dusă pe gânduri, uitându-se la bulbucii care jucau deasupra apei.

Până în seară, Tudorel nu s'a mai dat dus de lângă fată. Biata copilă, parcă i se împăinjenea înaintea ochilor de rușine când vedea pe ceilalți prășitori ghiontindu-se, văzându-l pe boier că se ține scai de dânsa. In ziua aceia Maria tăiase mai mulți păpușoi decât buruiene. Când soarele se lăsase la asfințit și fetele se 'ndreptară spre sat, Tudorel îi ținu calea Mariei. A căutat fata să-și iuțească pasul, s'o taie deadreptul peste coclauri, dar degeaba. Tudorel n'o slăbea d'un pas. „Lasă-mă în pace, cucoane... Cată-ți de drum... eu nu's de acelea". O săptămână încheiată, Tudorel i-a tot dat târcoale fetii. Ori era nedeslipit de lanul unde lucra Maria, ori își căta de treabă pe la iaz.

Căsuța aceia pe coasta dealului, fără un pom și neînprejmuită, i-a fost gândul lui Tudorel mai bine de două săptămâni. Nu era noapte să nu dea târcoale casei fetei, doar-doar ar găsi-o pe Maria singură. Dar degeaba. Fata se păzea ca de satană să nu cadă în ghiarele boierului. Să 'nebunească băiatul lui Alecu Murgu și nu alta. „Ce naiba — se gândi Tudorel— încă nu mi s-a 'ntâmplat una ca asta. O țărancă să mă joace așa pe degete... Afurisitul cela de Vasile Racu care nu se mai dă dus de acasă... Moșneagul îmi strică rostul". Dar într'o dimineață Tudorel se trezește cu noaptea în cap și cu fruntea mai descrețită ca de obicei. Și-a pus singur șeaua pe cal și a luat-o întins spre iaz. Vasile Racu, într'o lotcă la marginea stufului, se muncea să puie niște etre. Feciorul stăpânului l-a chemat, făcându-i semn să vie. Când Racu a sărit din lotcă pe mal, Tudorel s'a alăturat de moșneag.

— Iată pentru ce am venit. Moș Vasile... De câtva timp văd că-mi umblă cineva la hambare, unde ținem sămânța... se'nputinează grâul văzând cu ochii... să-mi faci dumneata de strajă vreo două nopți, poate punem mâna pe hoț.

Vasile Racu se scărpină în cap, stând la îndoială.

— Să... mă duc... dacă porunciți... Dar ce să fac cu eterele. Mi-a spus boerul să aibă mâne în zori niște crăpușori.

— A... tocmai uitasem, mi-a zis tata și mie să-ți reamintesc... Lasă-ți fata... s'o fi pricepând ea la scos eterele.

Bătrânul se mai lumină la față, auzind că boierul cel bătrân îl trimesese pe fecioru-său.

Până sub seară Tudorel a stat ca pe ghimpi. I se părea că ceasurile nu se mai isprăvesc, parcă stăteau pe loc. Când a prins să se'nsereze, băiatul lui Alecu Murgu nu-și mai găsea astâmpăr. Sări pe cal și o luă pe drumul satului, care trecea prin dreptul hambarului. Fără să se oprească, Tudorel trase cu coada ochiului. Vasile Racu, pe scara hambarului își răsucea o țigară. Tânărul se mai liniști. Parcă-i venise inima la loc. Tudorel înfipse călcâiele în coapsele calului și porni în trap spre iaz. Se'noptase bine, când ajunse la zăvoi. Tânărul sări depe cal, desfăcu frâul dela căpițală și după ce-și alese o răchită, priponi de ea calul. Luna roșietică, ca un ciob din fundul unui ciaun de aramă, lăsată pe o coastă, parcă se odihnea pe creasta dealului. Dela marginea stufului, până sub mal, parcă presurase cineva pe luciul apei o dâră cu praf purpuriu. Să fi cătat printre toate răchitele depe malul iazului, nu găseai o frunză care să se miște. Numai orăcăitul broaștelor mai destrăma vălul de liniște ce-l întinsese noaptea peste întreaga câmpie.

Tudorel nu vedea nimic din toate aceste; pe el un singur gând îl frământa: venise vremea să-și liniștească sufletul, potolindu-și poftele.

Cu pași grăbiți, iscodind printre răchite, tânărul căută cu ochii căsuța de pe coasta dealului. Când o zări, Tudorel se opri. Un rânjet îi descreți fruntea.

La căsuța lui Vasile Racu, un ochi de fereastră clipea. O luminiță pâlpâia înăuntru. Tudorel o luă într'acolo, dar după câțiva pași se răsgândi, ocoli dealul să iasă în dosul casei. „Te pomenești că mă simte, și cât e de sălbatecă, fuge din casă și-mi scapă". Ajuns pe muchea dealului, boernașul coborî tiptil, numai în vârful picioarelor. Inima îi bătea, să-i iasă din coșul pieptului. Se opri, rezemându-se cu umărul de colțul casei. Simțea nevoia să-și mai potolească bătăile inimii. „Ce naiba... parcă n'am mai avut femei". Tudorel tresări. I se păru că aude șopotind. Își ținu răsuflarea și ascultă mai bine. Da. Cineva îngăima în răstimpuri. Cine să fie. Pe Vasile Racu îl văzuse stând pe scara hambarului. Alte neamuri știa că n'are. Tudorel se târî până la celălalt colț al casei. Pe prispă două femei își șopteau din când în când. Boiernașul încleștă pumnii, scrâșnind din dinți. „Putoarea!... și-a adus o țață s'o păzească de mine". Tudorel simți că i se urcă sângele la cap. Urechile îi svâcniau să-i plesnească. „Dar cât crede ea c'are să mă joace! Să vedem!... Tu sau eu". Hotărît la orice, tânărul făcu un pas să iasă în bătaia lunii.

— Ei!... n'ai scăpat de mine, mormăi Tudorel cu dinții strânși.

Femeile dădură un țipăt. Una își acoperi fața cu mânile. Cealaltă prinse să facă cruci mărunte. Tânărul rămase pironit pe loc, uitându-se nedumerit la cele două femei. Bătrânele, mai venindu-și în fire, se ridicară în picioare. Una începu să îngâime:

— Ați aflat și dumneavoastră... Sărăcuța... Cât s'a muncit bărbatu-meu s'o scoată. Căzuse tocmai în bulboană.

Cealaltă, cu mâna la gură, clătină din cap:

— Mititica... a voit pe semne să-l ajute pe taică-său. De unde să știe ea cum se scot eterele... Unde o fi nenorocitul...

Lui Tudorel îi vâjiau urechile. Ca o ceață i se pusese dinaintea ochilor. Nu mai vedea nimica. I se părea că cele două femei vorbeau de departe, parcă deabia înțelegea ceea ce vroiau ele să spună. Murgu duse mâna la cap, cuprinzându-și fruntea în palma deschisă. Nu e cu putință!... n'a priceput el bine. Deschise ochii și se uită aiurit. Privirea i se pironi pe ochiul de geam unde pâlpâia o lumină. Fără să știe ce face, Tudorel porni într'acolo. Ușa din tindă și aceia care dădea în încăperea din stânga erau deschise în lături. Murgu, nehotărît, păși înăuntru. Jos, în mijlocul casei, Maria lui Vasile Racu, era întinsă pe un läicer. Cu capul gol, cu mânile pe piept, iar între degete îi pusese două crenguțe legate în formă de cruce. Era îmbrăcată într'o polcuță, ce o purtase pe vremuri maică-sa, singura sdreanță mai bunișoară, pe care o găsiseră femeile în sipet. La căpătâi pâlpâia un fitil, lipit de marginea unei străchini, unse cu seu. Tudorel făcu un pas și se opri în pragul ușii, rotindu-și privirea în odaie. Un pat făcut din doi căpriori, acoperit cu un macat. Dată la o parte, o măsuță joasă, cu trei picioare, să tot fi avut două palme înălțime. De grinda casei legați câțiva păpușoi, cu pănușii întorși până la jumătate. Pe peretele dinspre răsărit, o icoană afumată, cu un mănunchiu de busuioc deasupra, iar în dreptul icoanei, slujea de candelă un pahar cu buza știrbă, legat cu sârmă de grindă, în care pâlpâia o luminiță cât un bob de mazăre. Doar pereții albi, văruiți proaspăt, ziceau că acolo trăise un suflet și o mână de femeie. Tânărul Murgu se prinse cu mânile de usciorii ușii. Trupul i se pleca înainte, dar degetele se încleștau tot mai tare de lemn. Ar fi voit să pășească înăuntru, însă moartea întinsă jos îl îngrozea, îi răcise parcă, sângele în vine. Tudorel închise ochii și rămase o clipă așa, apoi îi deschise mari, aiuriți, și, înpins ca de o putere lăuntrică, făcu câțiva pași până în dreptul moartei. Murgu se plecă puțin de șale, deasupra Mariei. Pe chipul lui se citea nedumerirea, groaza. La lumina opaițului dela căpătâiul moartei, tânărul îi văzu fața vânătă, puhavă, nemaiavând nimica din ceiace fusese odată fata cea chipeșă a lui Vasile Racu. Tudorel se clătină pe picioare, apoi lunecă în genunchi, lângă moartă. Se mai uită odată la Maria și acoperindu-și fațacu mânile gemu: „Iartă-mă".

HORIA MICLESCU

Căutătorul de comori

Pergamentul

Profesorului N. Dașcovici

In hruba veche, astăzi în ruină
Sub blocuri mari de piatră și ciment.
Cazmaua mea, îmi scoase la lumină
Un învechit de veacuri, pergament.

Nu sânt pe el porunci domnești, blestem
Nici hotărîri rostite de divan;
Ci 'n rânduri strâmbe și 'ncâlcite semne
Din vremea lui Confucius, văd un an.

Nu-s rugăciuni păgâne și ciudate
Precum aș fi putut să mă aștept;
Ci 'n pergamentul vechi, sânt incrustate
Bucoavne scrise de un înțelept.

„Iubește-ți viața... singura comoară
„Pe care ești stăpân cu-adevărat.
„Te bucură de tot ce te 'nconjoară
„Cu sufletul și cugetul curat.

„Nu căuta comori, căci fericirea
„E-atât de greu în ele s'o găsești;
„Iubește pe dușmani, fiindcă iubirea
„E totul ce te face să trăești.

Te 'mbată de aromele ciudate
Ce primăvara ți le lasă 'n drum,
Căci ale tale sânt aceste toate:
Și cer, și zări vrăjite de parfum.

Ascultă cum la țărmuri cântă marea
Și în păduri, frunzișurile verzi —
Și prețuește astăzi înserarea
Fiindcă'n moarte, toate-ai să le pierzi"

. . . .

Mi-a lunecat din mână pergamentul
Cu slova strâmbă și cu scris stângaci,
Pe care-a scris-o poate, în momentul
Cel depe urmă, înțeleptul vraci.

Căci înțeleg abia acum, că munca
Și truda mea întreagă e'n zadar,
Din slovele unui străin, rămase
In pergamentu-acesta secular.

A. C.

CRONICA MODEI

Prezentarea marei colecţii de mode care va fi în August, adică pe curând, ne face să ne gândim la rochii, la splendidele rochii ale colecţiilor **de la Grande Couture** purtate de manechine svelte, mlădioase, gătite, fardate, cu gesturi preţioase şi zâmbete de paradă.

„Nu vreau, zicea Nietzsche, femei care să-mi dea copii, ci femei care să-mi dea visuri". Manechinul, în această privinţă, cred că răspunde dorinţei marelui filosof.

De patru ori pe an Jacqueline, Isabelle, Eve, Diana, Frivole sau Amoureuse ne dau visuri în culoarea gazelor transparente, a satinurilor fluide, a tulului aerian, de culoarea rochiilor cu care sânt îmbrăcate.

Era o vreme când aceste manechine erau nişte păpuşi de lemn sau de ceară, pe care Parisul le îmbarca pe năvi şi le trimetea la curţile regale, imperiale sau princiare. In timpul marilor bătălii navale din secolul al XVIII-lea, la fiecare trei luni o navă încărcată cu păpuşi de aceste părăsea coasta franceză, iar Regele Angliei dădea ordin de încetarea focului când trecea vasul afretat cu Păpuşile de ceară, din Paris.

Şi azi pleacă manechine în lunile Noembrie şi Aprilie, la curţile regale unde sânt invitate sau se prezintă în parade somptuoase în oraşele mari.

Azi, însă, locul păpuşilor de ceară l-au luat fetele cele mai frumoase din Franţa. Gătindu-se în fiecare zi pentru actriţe, miliardare şi regine, poate visează şi ele.... îmbrăcate în halatul alb, pălăvrăgind între ele, în cabinele lor care seamănă atât de bine cu lojile artistelor... Comoara cu frumuseţi este în cutia de farduri, de pe masa de toaletă: crema, **fond de teint,** ruj, bleu, rimel, Kohl, atâtea tuburi şi cutiuţe, atâţia piepteni şi pieptănaşi, pufuri şi periuţe...

Dar atelierul, care confecţionează atâtea visuri şi apariţii ispititoare, geme de femei şi fete tinere care se istovesc, cu sudoarea frunţii, să creeze aparenta **frivolitate** a comerţului lor, în prisaca cu cinci etaje în care se grăbesc, într'un efort eroic, mânile a o mie sau opt sute lucrătoare... Moda nu culege şi nu oferă decât rodul, floarea, semnul unei rafinate civilizaţii. La Paris ca şi în Acropole, la costumele păstrate în muzee, ceeace uimeşte este extrema perfecţie, studiul amănuntului în croială ,trăsătura fără greş a liniei şi a maşinei de călcat. Modelista a pus pânza scrobită şi scorţoasă pe manechine, a prins-o în ace, a tras liniile cu creta sau cu cărbunele, tot ele au servit la nesfârşitele cercări ale rochiilor, indiferente şi supuse, pentru a se prezinta regale, suple, candide sau sprinţare, în salon, în faţa clientelor.... Pe canicula neîndurată, cu sacrificii, suferinţe şi martiragii, se pregăteşte moda sezonului ce vine....

Pe malul mării, credincioasele ei adoratoare îi celebrează cultul, descoperind tot ce se poate descoperi, în toată fantasmagoria rochiilor de plajă, dela cel mai redus **maillot,** până la rochia încheiată cu nasturi în faţă, aşa numita rochie de plajă care se îmbracă peste **short**.

Costumele de anul acesta au un accent foarte pronunţat de feminitate. Foarte tinereşti, short-urile s'au lungit, aşa că apar ca nişte fustanele şi rochia de plajă pare a fi luat locul pijamalei. Dar este numai o părere, căci cu cât se prevesteşte mai insistent dispariţia pijamalei, cu atât se văd mai multe pijamale şi mai mulţi pantaloni de pânză pe prundişul plajei. Fiind o haină largă, flotantă, dar în acelaş timp strânsă la talie, pijamaua are încă multă căutare şi la tinere şi la tineri. Se anunţă că pijamalele se vor purta plisate, iar pantalonii bufanţi şi scurţi.

Paréo are din ce în ce mai mult succes...

Se face de obiceiu dintr'o pânză groasă imprimată, creton sau dintr'un fel de pichet de bumbac foarte ieftin şi ceva cam rigid.

Rochiile pentru plajă şi soare, cu spatele mai gol decât oricând, foarte încreţite la gât şi un enorm buzunar în faţă, sau două buzunare de o parte şi de alta, se fac din stambă, shantung, pânză ce nu se mototoleşte, pichet şi crep de bumbac.

Sărbătoarea fermecătoare a Parisului **„Le Femme élégante et son chien",** nu a pierdut nimic din strălucirea ei cu toată furtuna care clocoteşte în fundul orizontului european. Este o problemă estetică de rezolvit. pentru o pariziană elegantă, în a-şi armoniza linia şi a deveni o apariţie ideală cu cânele cu care se înfăţişează. „Căţelul iubit", trebue să fie în tonul părului, în proporţia corpolenţei şi în nuanţa ochilor divinei sale stăpâne. Mulţumită acestor expoziţii, — care se fac sub ochiul atent al unui comitet plin de competinţă şi cât se poate de select, ca d-nii Pierre Laffitte, prinţul Amedeu de Broglie, princesa de Lugnes, de la Tour d'Auvergue,

etc., aflăm şi ce fericiţi căţei sânt la modă. Vom afla deci că anul acesta favoarea cea mai pronunţată este pentru levrierul aşa zis Afgan, cu ochii lungi subliniaţi cu negru, ca ochii de almee umbriţi de Kohl şi părul mătăsos. Foarte căutat este aşa numitul **„deerhound"** întrebuinţat în vânătorile călare după căprioare, în Scoţia, un levrier destul de ţărănos şi nepieptănat. Prin contrast se văd apoi mulţi **chow-chow** dar albi, curaţi, eleganţi şi cocheţi. Mai puţin pechinezi.

In America e foarte preţuit un fel de câne ciobănesc din Pyrenei, „magnific", ca aparenţă, câne de pază prin excelenţă, cel mai bun tovarăş pentru copii, zice **pedigree-ul** lor. In fine **bulldog**-ul, **sulaki**-ul cu urechi lungi pletoase, botul fără păr şi o serie nesfârşită de **terrieri** de tot felul: **Welsh corgis, sealyheam terriers, sky terriers** etc.

Ultima noutate însă sânt cânii **polari: chow, chesapeake baby hounds** precum şi foarte căutata specie norvegiană **elkhounds**. Barzoï-i şi cânii de Dalmaţia nu mai au nici un fel de trecere...

Dar moda nu este decât pentru snobii şi snobinetele, amabili cynophili. Pentru cel ce iubeşte în câne un drag şi devotat tovarăş, lucrul nu are nici o importanţă...

Să revenim însă, la preocupări mai serioase... Căldura excesivă cu care ne ameninţă vara abia începută, este dezastroasă mai ales pentru femeile cu pielea grasă şi cu pori negri, dilataţi, coşuri, comedoane, bubuliţe, acnee.

Veţi fi auzit de aşa numitul **lessivage du visage.** Trebue să întrebuinţăm termenul francez pentru că el însamnă un tratament special, bazat pe lucrări ştiinţifice şi metode studiate. Pe de o parte acest tratament este astrigent, pe de alta acţiunea sa se întinde până la glande.

Canalele care excretează sânt golite de conţinutul lor grăsos printr'un curent galvanic. In urmă sânt introduse soluţii speciale în cavităţile lor spre a le aseptiza. Apoi glandele sânt tratate spre a fi regularizate în modul lor de a funcţiona. Inainte de a fi supusă „lessivage-ului", faţa este curăţită cu un lapte de înfrumuseţare anume pentru epiderma grasă, spre a i se înlătura praful şi rămăşiţele de cremă şi de farduri. Urmează apoi o pulverizare cu ceai de muşeţel. In urmă, specialistul pregăteşte o mulţime de fiole de soluţii în fel de fel de nuanţe. Nu voi încerca să descriu aparatul de care se serveşte, e destul să ştim că curăţirea epidermei se face prin electroliză şi că se petrece în condiţii cu totul diferite, o disociaţie a materiei, ca în galvanizare.

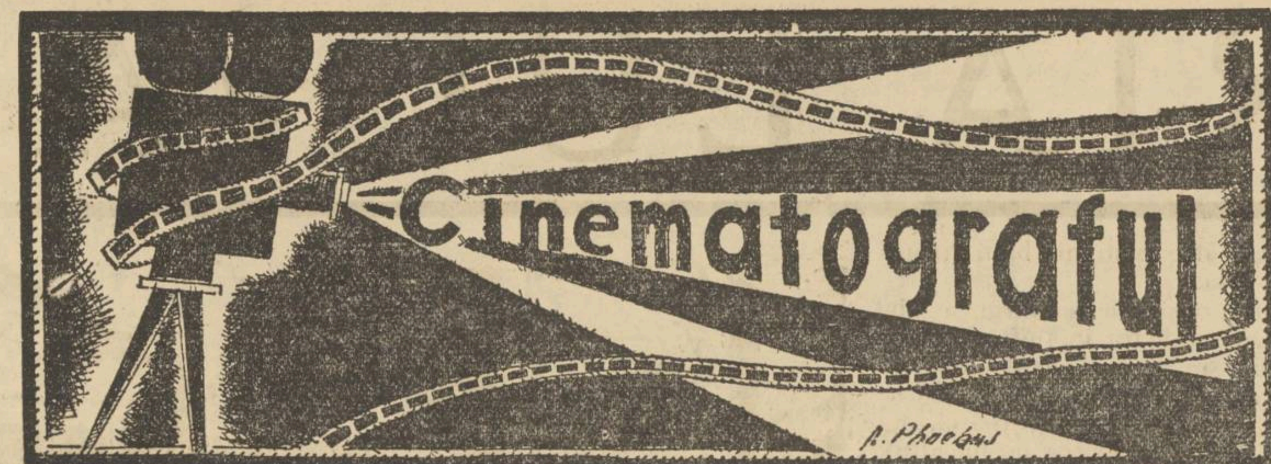
Polul pozitiv este reprezentat de cele mai multe ori printr'o toartă metalică, continuată printr'un fir strecurat printre degetele pacientei şi legat de gheridon. Curentul, într'o doză nesimţită, trece prin corp, curăţă porii care absorb loţiunea întinsă pe faţă. Polul negativ este terminat printr'un tampon de fetru şi lui îi revine toată partea activă a metodei, căci e purtat pe faţă şi pe frunte, parcă ar fi vorba de un masaj al feţei.

Tamponul strânge toată necurăţenia ca un puf pe care s'ar fi strâns murdăria de pe faţă printr'un uz de mai multe săptămâni. Obrazul rămâne neted şi curat dacă se aplică tratamentul de mai multe ori. Rămâne de găsit specialistul competent şi cinstit...

„Adevărul Literar" doreşte cititoarelor sale petrecere bună în vacanţă, dar le atrage atenţiacă deşi. petrecerea este absolut necesar unei adevărate vacanţe, să nu se uite că, oricît de tinere şi rezistente ar fi, osteneala se iveşte îndată ce cineva întrece capacitatea de rezistenţă de care dispune. Să nu cumva să se întâmple... ca, din cauza acestei nesocotinţe, săfiţi siliţi să cereţi medicului.. un fortifiant!...

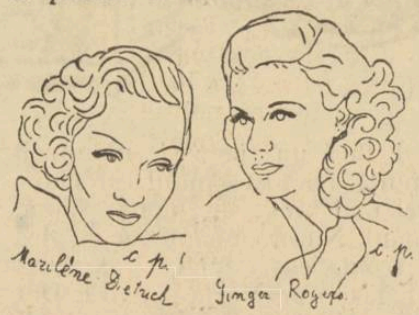
Feriţi-vă deci de oboseală!

BITRIX

Mina Loy

Pentru ce, din atâtea zile de femei frumoase, fără cusur frumoase, care pasc în crescătoriile din Hollywood, nu reuşeşte aproape nici-una să devină stea de prima mărime? Acest loc

foarte invidiat e cucerit de femei care nu-s impecabile. Kay Francis prezintă cusururi fizice fundamentale (n'are bărbie, nu prea are nici frunte, e cam mătăhăloasă, cam „otova" la trup, etc.); Claudette Colbert are nasul în trompetă; de Greta Garbo sau Elisabeth Bergner nici să nu mai vorbim; Jean Harlow are trăsături francamente urâte. Atunci? Cum se explică faptul că asemenea femei devin „primroluri" în ciuda cusururilor?

Dar poate că e greşit pusă astfel problema. Poate că toate aceste femei se impun tocmai din *pricina acelor cusururi. Nimic nu ucide mai sigur efectul artistic ca monotonia. Zânele din Los Angeles sânt aşa de identice încât se anihilează una pe alta. Perfecţia lor oboseşte şi plictiseşte. Imperfecţiile unei Kay Francis sau Mirna Loy, din potrivă, excită atenţiunea. Desigur, alături de aceste imper-*

fecţii mai este nevoie de o mulţime de lucruri. Nu-i însă mai puţin adevărat că în închipuirea spectatorului rămâne imaginea bărbiei şterse a lui Kai Francis sau amintirea ochilor anormal depărtaţi ai Mirnei Loy ca un fel de iscălitură fizionomică a celor două personalităţi.

In fond, acesta e cuvântul: personalitate. Actorii, de ambe sexe, care ajung la situaţia de vedetă au nu frumuseţe, ci „personalitate fizică" (vezi Wallace Berry, William Powell, care-s departe de a fi frumoşi; vezi Clark Gable sau Ronald Colman sau Franchot Tone care nu-s urâţi dar nici modele de frumuseţe).

Zilele acestea am văzut un film Metro Goldwin („S'au furat perlele Koronof") în care juca Mirna Loy, o actriţă care, de vre-o trei ani, este pusă foarte des să facă prime-roluri. Mirna Loy e încântătoare. Are dublă guşe, are şolduri planturoase, talie cam grosuţă, nasul strâmb iar ochii anormal depărtaţi. Şi este una din cele mai seducătoare femei din lume.

Fireşte, are şi calităţi: este înaltă, se ţine drept, ochii aceia depărtaţi sânt — acolo unde sânt — foarte frumoşi în ei înşişi, gura este de o tăietură impecabilă. Dar interesant e că diferitele cusururi nu scad ci adaogă la frumuseţea generală, adaogă personalitate, adaogă ceva aberant anatomiceşte care cum zic Francezii „corsează" frumuseţea.

Şi afară de asta să nu uităm un mare adevăr în materie de frumuseţe fizică, adevăr pe care mă silesc să-l reamintesc cât pot de des, şi care sună aşa:

„Frumuseţea fizică nu depinde atât de trăsăturile pe care le ai, ci de felul cum le porţi".

Acelaş nas, aceeaş gură, aceiaş umeri îi putem întrebuinţa bine sau prost, inteligent sau tâmpit. Şi, după toate probabilităţile, în asta stă „personalitatea fizică"; în putinţa de a purta frumos trăsături urâte, în darul de a reabilita cusururile în aşa fel încât frumuseţea lor nou obţinută să copleşească şi întunece frumuseţile propriu zise.

Mirna Loy e fermecătoare pentru că tot ce face ea cu ochii aceia exagerat depărtaţi este aşa de graţios şi de potrivit cu împrejurarea psihologică, încât spectatorul nu mai vede decât acea vedere stranie a Mirnei Loy, unde fiecare din cele două priviri vin parcă de departe pentru a se împreuna pe retina noastră.

Perlele etc.

Noul film al Mirnei Loy este o poveste de gangsteri. Eterna poveste a gangsteriţei care se îndrăgosteşte de un poliţist şi viceversa, spre perfecta satisfacţie a moralei universale. Foarte amuzant film, în ciuda banalităţii ideii. Căci un film poliţist, când e bine lucrat în detalii, este totdeauna încântător. In fond de-

taliul — care e principalul la filme în principiu — este special de important în istoriile poliţiste, căci acestea nu-s altceva decât vânzare, în detaliu, de inteligenţă omenească — marfă preţioasă, care totdeauna opreşte pe trecător, chiar dacă nu are nevoie sau dorinţă să cumpere.

Un film poliţist este un poem simfonic unde leitmotivul este păcălirea, păcălirea fiecăruia de către fiecare, şi contrapăcălirea contrapăcălitorului. Cel mai mic truc al unuia trebue dejucat printr'un contratruc al celuilalt. Şi asta, când e bine făcut, vă închipuiţi ce efect face asupra spectatorului, cât de vie, de animată şi amuzantă devine desfăşurarea acţiunii. Şi-i tocmai cazul în filmul unde Mirna Loy joacă alături de Spencer Tracy. Remarcabil, de asemeni, faptul că nu există nici-o neverosimilitate în tot decursul poveştii. Lucru rar. Iată, un film — de altfel foarte amuzant — „Codul Secret" care era totusi plin de neverosimilităţi.

Mandat de arestare

Este o poveste nu cu *sau* de *gangsteri, ci povestea convertirii unui gangster prin efectul sempitern miraculos al amorului. Un escroc fuge de poliţie. E rănit. Leşină. O bravă familie de fermieri îl duc în brava lor casă. Amicului îi vine să urle. Dar... descopere că bravii gospodari posedă o fată, bravă institutoare la şcoala din comună. Fata e întâmplător fermecătoare (Maureen O'Sulivan). Tânărul bandit e încântat. „Va să zică locueşti şi D-ta aici în casă? Asta e nostim! Ce curios! Serios? Stai aici, în casa asta? Ce idee admirabilă şi originală!" Nici nu-i vine să creadă. Şi cu asta începe cucerirea fetii. Contrast amuzant între stilul „cumsecade" al ei şi stilul „secătură" al lui. Dar contrastul se şterge, căci el se converteşte la viaţa „de treabă". Şi asta ne este arătat nu tragic, ci prin sute de amănunte humoristice.*

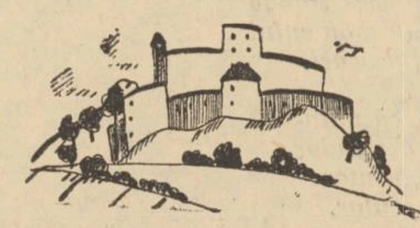
D. I. SUCHIANU

Trésors de la peinture française

(Albert Skira)

Prima culegere de acest fel conţinea — comentate de Elie Faure, J. E. Blanche, Tériade, Raynal — minunate reproduceri de pânze de Fouquet, Nicolas Froment, Enguerrand Charenton, Pol de Hunbourg, etc., dintre care unele (Incoronarea Sf. Fecioare) erau întovărăşite de detalii care arătau cu ce minuţiozitate şi dragoste aşa zişii pictori primitivi regăseau universul în cea mai neînsemnată parte a operei lor.

Al doilea volum nu e mai puţin interesant ca primul. El e consacrat pictorilor secolului al 17-lea. S'ar putea totuşi spune că nu înfăţişează aceiaşi unitate ca cel precedent. In cuprinsul lui putem urmări pe Lessneur, Mignard alături de Poussin, Lorrain, Lenain şi Georges de la Tour. Aceştia din urmă sânt reprezentaţi prin opere semnificative, a căror unitate şi prospeţime sânt foarte bine reconstituite prin perspicacitatea obiectivului. Ochiul de cristal isbuteşte ca sub

opacitatea bitumului să restabilească culoarea adevărată, îndepărtând prin acest procedeu preparatele acelea brun închis de care se abuza în epoca de care vorbim şi care acopereau cu desăvârşire culoarea adevărată.

Misteriosul „Château enchanté" de Claude Gellée, e o minune pierdută însă aproape complect. Procedeul de reproducere în culori pomenit mai sus, restituie tabloului armonia sa primitivă.

Acelaş lucru se întâmplă şi cu alte opere de Poussin, Philippe Champaigne şi Georges de la Tour ca de pildă: „Sf. Sebastian plâns de Sf-ta Irina", „Prizonierul", „Trişorul" şi „Sf. Jérôme".

Aceste opere sânt comentate de Carles Sterling, Raynal, Teriade, Gabriel Bouché şi Jean Cassou, poetul acestei falange, care a scris o pagină minunată asupra blândului Claude Lorrain şi din care extragem câteva rânduri:

„Acest geniu bizar, rătăcit, halucinat, melodios, nu încetează de a îndeplini acelaş lucru: să omoare soarele şi într'un cadru somptuos să convoace la o fabuloasă ceremonie un grup de personagii vagi şi solemne".

EA. — Şi desigur ai să spui că n'ai luat instrumentele de reparat...

Cronica mizantropului

Două civilizaţii

Un distins profesor universitar, d. I. Simionescu, care a fost de curând la Marienbad, e minunat de civilizaţia de pe acolo. Işi aduce aminte că fumând odată într'o pădure de lângă Viena, un jandarm i-a strigat „verboten" şi era mai mai să-l amendeze. Pornind de la această pildă d. profesor e înclinat să compare România cu Africa.

Să-mi dea voie d. profesor să nu fiu în această privinţă de acord cu d-sa şi să afirm că între civilizaţie şi ordine nu e nici o legătură, ba mai mult, că de-ar fi, noi am fi sortiţi să rămânem într'o veşnică sălbăticie africană. Ordinea e chestiune de rasă. Popoarele nordice, în special germanice, au o mare înclinare către supunerea la iniţiativa colectivă. Eu cred că un neamţ lăsat într'o pădure unde n'ar fi scris pe fiece copac „la dreapta" „la stânga", „în sus", „în jos", „interzis", etc., s'ar rătăci. Mediteraneenii însă, fie ei de o civilizaţie oricât de veche, nu pot suferi limitarea individualităţii. Eu am văzut la Roma vardişti italieni cărora guvernul le dăduse pompoase uniforme de metropolitani britanici care însă mâncau cireşi din cască. Totdeauna un latin va admira ordinea germană fără s'o respecte şi un german se va entuziasma de debandada orientală fără s'o poată util mânui. Dau, spre folosinţa d-lui profesor, două scene caracteristice.

Popescu se află într'un oraş din Germania. E căldură mare. Trecând printr'un parc, concetăţeanul nostru o ia prin iarbă, pe la umbră. Un agent cu căutătură fioroasă strigă gros:

— Verboten!

D. Popescu (fugind repede pe alee, fâstâcit): — E „verboten"? Scuzaţi, n'am ştiut! Măi, ai dracului, ce ordine! Unde vezi aşa ceva la Bucureşti ?

Incă plin de emoţie d. Popescu scoate o ţigare, o aprinde, şi aruncă băţul de chibrit pe jos. Acelaş glas grozav răsună:

— Verboten!

D. Popescu a înlemnit. Agentul îi arată cu degetul chibritul. Compatriotul meu şi al d-lui Simionescu se pleacă umilit, ia chibritul de jos, îl pune în buzunar, şi se retrage deandaratele, salutând mereu şi bâlbâind:

— Am înţeles, să trăiţi, verboten, scuzaţi, vă rog... Măi, ai dracului, ce civilizaţie: Phii ! Să fie la noi asta!

A doua scenă se petrece la Bucureşti, în Cişmigiu. D. Popescu calcă ţanţoş pe iarbă.

Un sergent (umil). — Conaşule, să trăiţi, nu-i voie!

Popescu. — Ce nu-i voie, mă!

Sergentul. — Nu-i voie, să trăiţi, a se călca pe iarbă.

Popescu (imperturbabil). — Da' ce mă, e moşia ta?

Sergentul — Nu e a mea, conaşule, da' e ordin!

Popescu. — Cum mă, pungaşilor, d'aia plătim noi impozite să nu putem călca pe iarbă verde ?

Sergentul (convins în parte şi el, ne mai având argumente).— E orden, mă rog, vă facem contravenţie...

Popescu. — Mie *să-mi faci contravenţie ?*

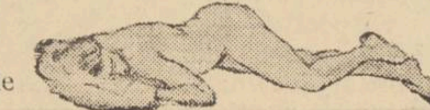
Sergentul. — Păi, dumneavoastră, dacă e orden!

Popescu. — Ştii tu cine sunt eu, mă ?

Sergentul intimidat nu ştie o clipă ce să facă şi spre a-şi disculpa autoritatea atinsă face din umeri către spectatori cu sensul: — Ce să-i fac, dacă nu vrea ! Se retrage bolborosind ceva ce se poate simboliza : D. I. P. M.

Popescu îşi vede de drum indignat şi exclamând: F. V. M. I. C.

ARISTARC

Jeunes filles de Henri de Montherlant
Ed. Bernard Grasset

Deoarece cartea nu are tablă de materii, să încercăm noi aşa ceva.

Cetim în „Jeunes filles" scrisorile pe care le-au adresat din Septembrie 1926 până în Iunie 1927, Thérèse Pautevin şi Andrée Hacquebaut lui Pierre Costa precum şi răspunsurile acestui scriitor. Cartea mai cuprinde de asemenea şi extrase din carnetul lui Costa şi din acel al uneia dintre protejatele sale. Acestea formează în total jumătate din roman. Cealaltă e formată din povestirea legăturii dintre Costa şi Solange Dandillot. Printre rânduri găsim inserate şi două meditaţii asupra anunţurilor matrimoniale şi asupra fericirii.

„Jeunes filles" ne oferă deci cinci personagii principale: Andrée, Solange şi Thérèse, Costa şi Montherlant. S'ar putea reduce numărul lor la patru, identificând pe cei doi dela urmă. Montherlant protestează însă spunând că deşi a pus ceva din fiinţa lui în personagiul lui Costa, i-a dat însă suficiente caractere obiective pentru ca să creeze adeseori un caracter de „libertin". Costa seamănă cu Montherlant atunci când mărturiseşte „dorinţa sa de desmintire".

Odată însă scrie: „Puţin îmi pasă de umanitate şi iubesc femeile". Atunci Montherlant declară că niciodată n'ar putea iscăli prima parte a frazei.

De partea doua nu pomeneşte nimic deoarece, în ciuda unor cuvinte celebre, el n'a căutat niciodată să iubească şi să înţeleagă femeile.

Le înţelege oare? Nu pot să mă pronunţ deoarece fac parte dintre aceia care primesc cu scepticism orice generalizare asupra femeii şi bărbatului. Ceia ce mă interesează mai mult e faptul de a urmări la Montherlant tot ce poartă în suflet ca element feminin: multe dintre scrisorile expediate de Andrée sânt adevărate minuni, nu de mimetism, ci de simpatie.

In privinţa bărbaţilor, Montherlant se simte mult mai comod, deoarece: „incoherenţa e o trăsătură pur masculină".

Trebue deci să acceptăm fanteziile lui Costa, care plecând de la faptele sale uşuratece încearcă să îndrumeze un suflet spre biserică. Deasemenea nu putem trece cu vederea minunatele contradicţii de care dispune Montherlant, care la un moment dat — şi pentru aceasta trebue să-i acordăm întreaga noastră recunoştinţă — îi suflă lui Costa în clipele de real cinism ale eroului, următoarele cuvinte: „Trupul său se sprijinea uşor pe al meu aşa cum apa unui pîrîiaş caută să se lipească de mal".

După cum afirmă însuşi Montherlant, natura „nu apreciază nimic în mai largă măsură decât confuzia". Totuş, mai aproape de Stendhal sau de Montaigne, el nu încetează de a acorda întreaga sa recunoştinţă naturii. El sugerează chiar că o viziune totală a naturii ar modifica poate întreaga sa convingere asupra „acestui sărman cuplu femee-bărbat", pe care-l apasă „o massă ciclopiană de vulgaritate".

Ca o salubră ripostă la toate falsele idealizări, „Jeunes filles" este, cu toate artificiile sale, cartea cea mai naturală a lui Montherlant.

Ed. Peisson: Mer Baltique

„Hans le marin", „Courrier de la Mer Blanche" şi „Parti de Liverpool" sânt lucrările cele mai preţuite ale lui Ed. Peisson.

„Mer Baltique" le depăşeşte. — fără'ndoială. — Nu este vorba aci numai de o simplă întâmplare pe mare, ci de urmărirea destinelor a trei oameni, a căror viaţă este împletită indisolubil cu aceia a mării.

Eroii romanului sânt: Ivan şi Gustav Ablaad, al căror tată — pilot —s'a înnecat în mare, şi Guilaume, al cărui părinte, Pert, pilot şi el, i-a adoptat pe primii doi.

Nenorocirile şi chinurile îndurate împreună, au legat puternic între ele vieţile celor trei tineri.

Indrăzneţ, ferm şi disciplinat, Ivan este urmaşul spiritual al epicului Krogins, creatorul marinei comerciale finlandeze; om de mari posibilităţi şi de realizări extraordinare, el va crea o flotă independentă şi foarte importantă, în Marea Baltică.

Credincios patriei şi prieteniei, Guillaume, „de o frumuseţe serafică", va fi „umbra căpitanului Ivan". Soarta i-a hărăzit desfătările dragostei.

Gustav, aventuros, deşi timid, va cutreera toate mările lumii şi va trăi intens drama pricinuită de căutarea femeii pierdute.

Exilat, el va savura lupta, riscul şi libertatea, pe vasul său, în mijlocul dezlănţuirii stihiilor, unde, după Dumnezeu, el singur este zeul mării.

Mulcomită sau furioasă, Baltica este continuu pânza de fond pe care se agită aceste trei vieţi.

Numai ea le va legăna visurile, năzuinţele şi dragostele, ea le va frământa chinurile şi avânturile eroice, şi tot ea, într'o zi, pe neaşteptate, într'o clipă de mânie, le va curma firul vieţii.

A t'Serstevens: L'or du „Cristobal"

A t'Serstevens a scris mai de mult un roman foarte interesant, „Taïa", în care, în preajma războiului mondial, dragostea şi răzbunarea îşi îmbinau firele cu politica internaţională.

Tot în mijlocul acestor turburări, dar departe de meleagurile Europei, îşi situiază — de data aceasta — episodul maritim care alcătueşte subiectul romanului de faţă.

Piratul de altă dată, vânând aurul pe mare şi femeile — în oraşele prădate, reînvie în fifura lui Romero Tovar, care, datorită împrejurărilor create de revoluţiile sud-americane, a ajuns şef de poliţie în portul Gnagaqui.

Femeea-pirat de altă dată este aci frumoasa Edith Mac Millan, star şi aventurieră care arde de nerăbdare să trăiască aevea scenele pe care le-a jucat în studio: cunoscuta figură vamp de blondă pe care n'o interesează bărbatul decât pentru bani.

„Cristobal" este numele vasului care ascunde în câteva butoaie — cine-ar putea bănui? — nouăsprezece milioane de dolari, pe care Germanii din Statele-Unite îi trimit ca ajutor fraţilor din Europa.

Vaporul trebuie să aibă legătură cu un submarin care să-i ia încărcătura. Tovar ştie toate lucrurile acestea şi, evident, întâlnirea nu are loc.

In vreme ce poliţia, îndreptată greşit de Tovar, face cercetări în altă parte, banda sa atacă vasul. Tentativa însă, este zădărnicită. Piraţii contimporani au de furcă cu o forţă redutabilă pe care înaintaşii lor n'au cunoscut-o: radiofonia.

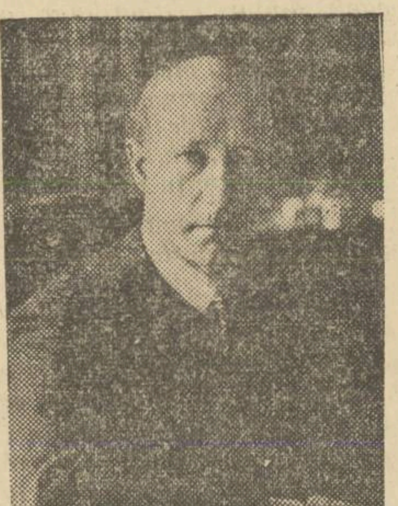
Romanul este plăcut şi pasionant.

A t'Serstevens a călătorit mult şi a văzut multe.

Tezaurul adunat, îl plămădeşte într'o povestire excelentă. Tablourile ecuatoriale care alcătuesc cadrul romanului, au un pitoresc de netăgăduit.

Maurice Bedel: Le laurier d'Apollon

Noul roman al lui Maurice Be-

MAURICE BEDEL

del, atât de spiritual şi de subtil, ar fi putut să aibă cu totul alt titlu. De pildă: „Jocul dragostei şi al Croazierelor"...

Pe bordul unui vapor care se îndreaptă spre mitica Eladă, un pictor tânăr se îndrăgoseşte de o foarte silitoare şi ispititoare studentă, care se află în călătorie de studii. Drumul le este comun, dar motivele deosebite. In vreme ce pictorul vrea să se îmbete de lumina şi imaginile nepieritoare ale Greciei, tânăra cercetătoare Marie Dupin se duce să exploreze ruinele, deoarece e doctoriţă în Arheologie şi vrea să facă o lucrare despre „Laurul lui Apollo".

Paginile romanului prezintă continuu contrastul dintre preocupările celor doi tineri, atât pe vapor cât şi atunci când ajung la destinaţie.

Jacques — pictorul, izbuteşte să descopere o Grecie nouă — atât în aspectele naturii cât şi în complexitatea vieţii sociale şi politice, iar Marie, mereu în căutarea „Laurului lui Apollo" — măsoară coloane şi pietre, face socoteli, clasifică şi redactează.

In cele din urmă, dragostea este mai puternică decât... „Laurul lui Apollo"... şi cei doi sfârşesc prin a se căsători.

J. Peyré: L'homme de choc

J. Peyré este autorul romanului „Sang et Lumière" care a luat premiul Goncourt în 1935.

Cadrul romanului de faţă este acelaşi: revoluţia spaniolă din Octombrie 1934. Subiectul: evoluţia sufletească a unui lucrător, înflăcărat de idealul său, — un om simplu a cărui voinţă dură şi violentă de a învinge, şovăe în faţa sentimentelor.

Se ştie că Oviedo a fost centrul celor mai îngrozitoare evenimente, iar catedrala sa — postul cel mai important al forţelor guvernamentale.

De altfel, de rezistenţa ei atârna rezultatul revoluţiei. Aci, în Oviedo, şi în luptele sângeroase care i-au înroşit străzile, îşi poartă Morenu — eroul romanului — chinul său, pricinuit de împlinirea datoriei şi de dragostea pe care o poartă surorii sale, măritată cu sergentul Javier. Morenu trebue să dinamiteze postul cumnatului său ! Şi... îşi face datoria !

In faţa cadavrului surorii sale, îşi pierde însă, complet echilibrul sufletesc.

Va continua lupta, dar numai spre a o apăra pe o tânără studentă, a cărei asemănare cu sora lui e surprinzătoare.

Când însă, şi aceasta moare pe baricade, Morenu este distrus. Ce-i mai păsa lui — deaci înainte — de toată această revoluţie şi de viitorul cauzei

Deşi subiectul este banal, analiza urmărită pas cu pas e admirabilă. — **h.**

Hormonii şi coagularea sângelui

Cu sângele se petrece cam acelaş lucru ca şi cu întregul nostru organism. Elementele cele mai mici au puterea cea mai mare. Nu numai globulele sângelui, ci mai ales acele substanţe subtile, atât de rebele analizei chimice, — hormonii — exercită o influenţă hotărîtoare asupra proprietăţilor lichidului vital.

Se cunoaşte teribila boală, cunoscută sub numele de „hemofilie", care dă loc la hemoragii continue, din cauza imposibilităţii coagulării sângelui. Persoanele, atinse de această redutabilă maladie, sânt expuse celor mai grave pericole, de oarece riscă la cea mai uşoară şi inofensivă rană să piardă o cantitate enormă de sânge, ceeace atrage uneori un desnodământ fatal.

Medicii, care s'au ocupat de această boală, au stabilit că este ereditară, însă — fapt surprinzător — sare elementele feminine. Femeile nu se îmbolnăvesc nici odată de hemofilie. Pentru a explica acest paradox, s'a presupus că hormonul sexual feminin măreşte capacitatea de coagulare a sângelui. Ca verificare s'a injectat acest hormon, bolnavilor atinşi de hemofilie. Rezultatul a fost pur şi simplu surprinzător. Durata anormal de lungă a închegării sângelui a fost redusă la jumătate.

Specialiştii s'au întrebat atunci ce influenţă exercită hormonul sexual masculin. Problema a fost studiată în special de profesorul Ch. Bablick, dela Institutul fiziologic al Universităţii din Innsbruk. Dr. Bablick a stabilit că hormonul sexual masculin exercită în această privinţă un efect opus celui feminin prelungind durata de închegare a sângelui. Aşa, de exemplu, la un epuraş normal, sângele dintr'o rană coagulează după vreo 5 minute. Dacă injectăm însă animalului hormonul masculin, e nevoie de 66—81 minute, până ce se încheagă sângele.

Rezultatele obţinute prezintă o considerabilă importanţă pentru ştiinţă şi deschid perspective nebănuite terapeuticei medicale.

Intr'adevăr, în timpul din urmă s'au înregistrat numeroase decese, datorite unor embolii. Sângele, fiind obstruat în artere prin coagulare, nu mai poate circula şi produce fatalmente moartea, în câteva ore.

Or, însuşirea hormonului masculin de a reduce capacitatea de coagulare a sângelui poate fi utilizată cu succes în asemenea cazuri, pentru dizolvarea blocului de cheag. Experienţe în acest sens, aplicate iepuraşilor, au fost încununate de un deplin succes. Se speră că şi la oameni aceaşi intervenţie va fi salutară şi că injectarea hormonilor masculini în cazuri de operaţii nu va face imposibilă oprirea hemoragiilor la rănile insuficient închise.

Pascal şi ceasul-brăţară

Doamnele secolului trecut care-au purtat primele ceasuri-brăţară (Paul Bourget a menţionat apariţia acestei mode în „La Duchesse bleue") nu ştiu desigur că Pascal, profundul scriitor, era inventatorul acestei noutăţi frivole.

Contemporanii lui Pascal scriu în adevăr „că el purta totdeauna un ceas fixat la încheetura mânii stângi".

Astfel se explică paragraful 5 din secţiunea I-a din „Pensées", unde Pascal opune timpul subiectiv timpului real şi conchide cu următoarele cuvinte: „Ei nu ştiu că judec după ceasul meu".

Cronica literară

F. Aderca: 1916

Deşi opera d-lui Aderca este voluminoasă, o părere hotărîtă despre valoarea ei nu ne-am putea încă da. Va trebui s'o cercetăm odată cu ochiul de azi şi s'o punem în proporţie cu ultima evoluţie a literaturii noastre. O impresiune însă pare a ieşi de pe acum. D. Aderca e omul îndrăznelii şi al îndoielii. Ca critic, căci este un critic, mai ales oral, a văzut cu exactitate cele mai multe din valorile (relative) ale celor două decenii din urmă. La *Sburătorul* era dânsul acela care avea curajul de a lua o atitudine imediată căreia apoi stăpânul casei îi dădea iscălitură şi peceţi. Şi lucru de remarcat. In acel naiv entuziasm al modernismului d. Aderca aducea scrupule clasice. Mai mult intelectual şi estet de cât emoţional, căuta să înţeleagă poezia. Dacă totuşi d. Aderca nu e socotit critic (şi îmi iau libertatea a spune că în anume înţeles nici nu va fi vreodată) este fiindcă entuziasmului descoperirii nu-i poate adăoga şi spiritul didactic, demonstrativ. Ca să fac un mic paradox, afirmaţia criticei este negaţia, iar d. Aderca, spirit intelectiv, deci în fond negativ, nu are îndrăzneala să tăgăduiască.

Ca poet, d. Aderca, iubitor de toate noutăţile dar prin temperament înclinat către liniile mari, s'a risipit timid în fragmente, încurcat de prea marea conştiinţă estetică.

Proza este aceea care primeşte de obiceiu contradicţiile şi în proză a început a scrie şi d. Aderca. Insă aci mai mult ca oriunde se vădeşte timiditatea sa. D-sa este, în definitiv, un maliţios. Insă în loc de a deveni muşcător şi polemic, îşi piteşte atitudinea sub pragul ironiei, până acolo unde o teză se confundă cu antiteza sa. Când d. Aderca, chiar în romanul de azi, exaltă un erou, nu-l credeţi. Dânsul îl biciue dar aşa de moale încât pare că mângâe şi nu numai cititorul dar autorul însuş e mistificat. Lucru şi mai curios. O înclinare reală dă putinţa d-lui Aderca să masseze faptele, să le dea o direcţiune epică. Dar când monumentul e aproape ridicat, d-sa sare jos de pe schelă şi începe să-l năruie cu băţul sau să-i dea desvoltări absurde. D. Aderca nu poate să fie epic până la capăt şi fuge repede în atitudine şi fantasie. Proza sa este epică în stilul sec Rebreanu, fantastică în stil american şi critică şi rămâne numai de văzut (căci în această polivalenţă nu stă principial un cusur) dacă i-a dat vreodată sau îi va da un moment sintetic.

Cam o sută de pagini din romanul *1916* reprezintă una din cele mai bune reconstrucţii ale atmosferei războiului nostru. Cu o uimitoare competenţă, cu mare simţ al mişcărilor de masse, cu desăvârşită sobrietate, autorul urmăreşte retragerea căpitanului Costache Ursu din capătul occidental al Olteniei până în Moldova, păstrând mereu sentimentul eroic al luptei şi rezistenţei. Acesta e poate cel mai bun document literar al războiului văzut în realitatea lui zilnică, fără artificii. Şi lucru remarcabil, autorul lucrează dramatic, cu două viziuni. Scurtul intermezzo, cu dialogul între generalul von Kühne şi ofiţerii săi este şi plin de humor dar şi pictural. Generalul apare plin de morgă, ironic, rece, însă admirator al vitejiei.

CĂPITANUL CĂRAMIZIU. — Excelenţă, cât pe aci să prindem pe Hauptman Bähr, cu tot detaşamentul!

VON KÜHNE. — N'a fost prins?... Şi nici *distrus?...*

CĂPITANUL CĂRAMIZIU. — Excelenţă, cred că e aproape distrus! Altfel nu s'ar fi retras.

VON KÜHNE. — Şi cu o întreagă divizie pe urmele lui, cu toate automobilele blindate, Hauptmann Bähr s'a putut retrage?!... Asta e tot ce-a putut face împotriva unui detaşament izolat, generalul von Schmettov?!... *(Ironic)*. Inţeleg!... Generalul ducea lipsă de o escadrilă de avioane — altfel l-ar fi prins cu siguranţă pe Hauptmann Bähr cu detaşamentul lui!... *Unerhört!* Te pomeneşti că e nevoe să întrerup urmărirea grosului armatei române, ca să mă lupt însumi cu un căpitant!?... *(Râde amarnic, furios. Apoi cu glas îngroşat)*. E ridicol! E ridicol!... Poţi dumneata să comunici aşa ceva generalului von Falkenhayn, la marele cartier?... *Eu nu, căpitane Schulz!!*

CĂPITANUL CĂRAMIZIU *vorind să potolească furia superiorului.* — Detaşamentul ar fi fost zdrobit până azi, dacă n'ar fi fugit. La *Bolbo-ci* s'a dat o luptă, eri pe seară, la un pod. Au pierdut un căpitan şi — şi trei soldaţi cu o mitralieră. Nu, nu era Hauptmann Bähr, ci un anume *(citeşte în carnet): Benedictus Ionescus.* In sat automobilele noastre blindate n'au mai găsit picior de soldat român. Ţăranii spun că detaşamentul s'a îndreptat cu mult înainte de începerea luptei, încă dela amiaz, spre Severin...

VON KÜHNE. — O! Das ist ja viel schöner! Fabelhaft!! O divizie întreagă de cavalerie susţinută de şase automobile blindate, a luat cu asalt un pod şi un sat, apărate de o mitralieră!. *Wunderbar!* Nu cumva ar fi bine să raportăm această ispravă şi la marele cartier?... Hauptmann Bähr are dreptul acum să râdă mult şi bine de noi, domnii mei! Are tot dreptul!... Dacă ajunge la Severin, putem socoti Severinul pierdut! Căci nu va rezista batalionul Picht, cu mitralierele şi cele câteva sute de rachete, atacului unui detaşament care şi-a bătut joc de o divizie de cavalerie germană susţinută de şase automobile blindate! De altfel trebue să fi scorît din munţi şi grupul românesc dela Cerna, cu care Hauptmann Bähr se va întâlni, dacă nu cumva s'a şi întâlnit... *(Intr'un râs fals, formidabil)*. Am să propun Impăratului să decorăm pe acest Hauptmann Bähr, pe onoarea mea!..."

Chiar din aceste rânduri figurile mitice ale căpitanilor Benedict Ionescu şi Costache Ursu se contureează. Cititorul rămâne vrăjit de eroismul lor şi într'adevăr toate paginile de energie din partea aceasta sânt admirabile. Totuşi e ceva care le întunecă. Nu mă îndoesc că, scriindu-le, autorul a trăit o clipă sincer viaţa eroică. Insă în fundul conştiinţei sale e o rezervă care se simte. D. Aderca e un pacifist (nu-l osândesc pentru asta) care a pus printre rânduri o ironie, în laţul căreia a căzut singur. Căci vrînd să scoată în evidenţă mizeria absurdă a războiului, n'a făcut altceva decât să glorifice lupta (singura valabilă din punct de vedere literar). Când însă ironia e mai groasă, linia epică e distrusă şi efectul e dezagreabil. Costache nu luptă din convingere. „Nu că, n'ar fi dorit o Românie mare" (asta e timiditatea autorului de a-şi spune verde opinia) „dar asemenea dorinţi îl preocupaseră mai puţin". In schimb fiul său, care va trăda, are „un deosebit simţ al realităţilor". D. Aderca ironizează mereu pe maiorul Plopşoreanu pentru fanfaronada lui, fiindcă spune mereu: „Ii batem, mama lor de nemţi!" Insă nu la cafenea, ci pe front în plină primejdie, asemenea exclamaţiuni nu mai sânt fanfaronadă. Soldatul se cade să aibă acest optimism agresiv şi imprudent, dat fiind că prudenţa inferiorului e cele mai adesea laşitate. Când maiorul Plopşoreanu cade în fruntea detaşamentului, autorul e silit să mărturisească:

Palavragiul fusese un erou! Fără maiorul Plopşoreanu, detaşamentul ar fi rămas în marginea luptei hotărîtoare de la Jii — şi cu flancul drept asigurat, trupele bavareze, care ocupaseră o zi şi o noapte un cap de pod la Tg. Jiu, ar fi răzbit în câmpie şi ar fi silit retragerea întregului grup românesc care înaintase către miazănoapte până dincolo de Arsuri! Fusese un erou, teatralistul!"

Insă noi ştiam asta, mai dinainte! După metoda ironiei pitite până la dispariţie a d-lui Aderca, e cu putinţă ca semnificaţia acestor rânduri să fie că eroismul este cele mai adese chestiune de imprudenţă.

Peste cele o sută de pagini de care am vorbit urmează o desvoltare care încetează de a mai fi epică şi este negreşit tendenţioasă, adică cu scopul de a dovedi o anume idee. Cum aceastâ cronică nu cercetează decât forma scrierilor nu şi conţinutul lor ideologic, ne vom feri să discutăm atitudinea d-lui Aderca. Cum însă tendinţa nu e o valoare strict antiliterară vom face numai câteva consideraţii asupra marginilor ei artistice.

Căpitanul Costache pierde un braţ în luptă, merge la Iaşi, cere să fie retrimis pe front, e înaintat, e decorat cu „Mihai Viteazul" şi e mereu de partea guvernului naţionalist. După războiu e atras în politică, se înscrie în partidul unui extremist de dreapta, apoi desamăgit trece în tabăra adversă, însfârşit răpus de contradicţii se spânzură. Este evident că aci se ascunde nu o procesiune de fapte ci o dialectică. Cititorul neobişnuit cu humorul latent se poate entuziasma de Costache Ursu, de ingenuitatea şi patriotismul lui. In realitate, el este eroul ironizat prin care autorul zugrăveşte erorile unei atitudini pe care n'o aprobă. Această contrazicere a instinctelor cititorului comun (indiferent de adevărul ideologic) e potrivnică artei. D. Aderca ponegreşte în aparenţă, spre satisfacţia cititorului comun pe locotenentul Titel care a trădat. In realitate, acesta din urmă reprezintă teza sa, „simţul realităţilor", de vreme ce tatăl său a recunoscut, spânzurându-se, dreptatea sa. Această ambiguitate deconcertează.

Din punct de vedere literar, un autor poate susţine orice teză, cu condiţia să nu altereze adevărul istoric şi mai ales să nu contrazică fondul instinctual al umanităţii, singurul, artisticeşte, adevărat. Insă adevărul istoric, azi pe deplin stabilit, e acesta: în lupta dintre cele două tabere, grupa centrală *trebuia* să fie învinsă. Siguranţa Europei întregi era primejduită şi Marea Inţelegere era nevoită, ca să nu dispară, să lupte până la victorie. Oridecâteori s'ar repeta aceiaş luptă, raportul ar fi cu necesitate acelaş. Nu trebuia mare simţ politic spre a constata că locul nostru nu putea fi, cu orice risc, decât în tabăra în care am fost. Mai rămânea însă chestiunea de moment. Data când am intrat în războiu era *ultima* care ne mai era îngăduită. Era neapărată trebuinţă să facem o demonstraţie de sacrificiu ca să putem participa la noua pace. Pacea separată pe care am fost siliţi s'o încheiem ne-a răpit multe simpatii şi sânt şi azi cărţi de războiu occidentale *care nu pomenesc nimic de noi.* Acesta e dar adevărul. Fireşte că în ne-

Urmare în pag. 10-a

Insemnări și polemici

Sainte Beuve șef de reacție antiromantică

Sainte-Beuve a fost, dacă nu cea mai mare figură intelectua-

SAINTE BEUVE

lă a secolului al XIX, desigur cea mai complexă personalitate a epocei sale. In totdeauna vorbindu-se despre el, cercetându-se opera sa, revizuindu-se corespondența sa, se găsesc noi trăsături ale persoanei sale, noi fețe ale unui geniu inepuizabil. „Portrait jamais acheva du plus immense Bénhomme du dixneuvième siécle français”, regretatul Albert Thibaudet.

Acest umanist nesățios, acest lucrător puternic, care în ajunul morții și-a luat ultima lecție cu profesorul său de greacă și a încercat să explice împreună cu el, care se numea Epirote Pantasidés, pasagii din Homer, a fost critic cum era Molière actor, dar tot ca Molière a fost și autor.

Barrès era de părere că facultatea sa de critic venea din „refularea” talentului său de romancier, poet și moralist.

Sainte Beuve critic nu este altceva decât expresiunea cea mai justă și mai fină a gustului păturii mijlocii din timpul unei anumite generații. Tragicul existenței sale a fost însă că el a trăit într'o generație de scriitori care au simbolizat tot ceiace dorea și aspira fără a putea împlini el.

Mai mult însă decât poet și romancier, el este un moralist, la realizarea căruia de fapt, ajunge pe căile ocolite ale criticii. In roman ca și în istorie vederile sale sânt limitate. Astfel scrie el despre revoluție că este o catastrofă imensă din care toți facem parte, toți sântem naufragiații săi. Despre statul al treilea se întreabă cu neîncredere „Ce-o fi aceasta oare?”

Din critica sa lipsește Balzac și, dela 1837, Victor Hugo... Totuși critica sa este și rămâne o Comedie literară a Franței. Din cauza refulării talentului său de poet și romancier, a fost deci șeful reacțiunii antiromantice și chiar antipoetice.

Nu e mai puțin adevărat că în „Causeries de Lundi”, el este cititorul cu gustul cel mai sigur care a existat vreodată. La autorii din trei secole el va ști întotdeauna să aleagă, pentru a le cita, pasagiile cele mai tipice. Și apoi cu pana în mână, Sainte Beuve este cel mai captivant vorbitor din literatura franceză, ceiace nu e puțin lucru. El e tot atât de plăcut ca Voltaire, tot atât de tare ca Diderot. După ce s'a lepădat pe rând de toate podoabele false ale catolicismului sentimental, ale misticismului și romantismului, s'au putut în fine manifesta adevăratele sale calități de analist și particularitatea senzibilității sale, care este acea din secolul al XVIII-lea.

Teoriile pe care le-a avut sau care i s'au atribuit nu au fost decât clipe din veșnica sa mobilitate.

Vrăjitor mai mult decât teoretician, el este fiu al lui Montaigne, dar din secolul al XIX-lea. Aceasta înseamnă că niciodată cugetarea nu a servit de amuzament la el ca la Montaigne sau la Diderot. Sub strălucita formă a causeriei-ei, *seriozitatea, esențialul strict al celor pe care le credea adevărate. Prin el critica a devenit în vremurile noastre* a zecea Muză.

Cele o sută zile

Cu „Die Hundert Tage” *(Albert de Lange, Verlag, Amsterdam) Josef Roth, cunoscutul scriitor* exilat *german, abordează, în modul cel mai fericit, romanul istoric. Puterea de „mistificare” cu care e redat Napoleon este de un colorit uimitor și unic. Autorul lui* „Radetzky Marsch”, *aplică în tratarea cronicei celor o sută de zile o concepție istorică nouă. El alege punctul culminant al povestirii sale tocmai în clipa în care începe crearea mitului. In timpul acestor o sută de zile, figura lui Napoleon ia, în imaginația poporului, o înfățișare nouă.*

Aureola nefericirii, lupta eroică pentru recucerirea împărăției, curajul de necrezut cu care Impăratul înfruntă evenimentele, punându-și viața în primejdie mai mult decât oricând, justifică în mod strălucit devotamentul cu care mulțimea se precipită în jurul „Vulturului” *reintors.*

Nu mai e aci vorba de o povestire istorică ca acea a victoriilor strălucite, sărbătorite cu fastul pompos al Curții, ci de fervoarea populară, pe care numai o mână de maestru ca a unui Josef Roth o poate reda în naivitatea entuziasmului său, el prinde și redă „mitul” *pentrucă împărtășește răsfrângerea strălucitoare a sentimentelor și evenimentelor în imaginația populară.*

Josef Roth are marele merit de a-și fi dat seama că, ceiace trebuie să oglindească romanul său istoric, nu este Istoria-Fapt, ci Istoria-Mit. Faptul chiar că a ales aceste o sută de zile ca subiect, dovedește cu câtă finețe sigură și-a dat seama că altfel trebuie zugrăvit Napoleon după Elba, decât Napoleon dinainte.

NAPOLEON BONAPARTE

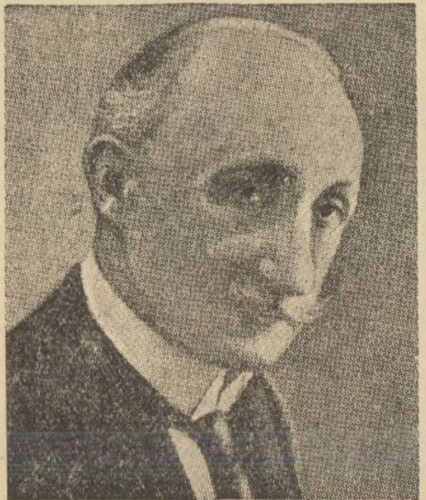
Este aci semnul intuiției psihologice a romancierului și perfecta stăpânire a artei sale, care face din această scriere, o operă mai presus de știința istoricului.

O familie de filozofi

Filosofia trebue să fie un talent ereditar, care să meargă pe drumurile cele mai întortochiate și mai curioase. Julien Benda are în adevăr un văr, pe doctorul Raymond Benda, medic de spital. Acesta a aflat că fiul său Filip Benda, după ce-a trecut cu mare succes examenul de bacalaureat în filosofie, s'a prezentat la concursul general și a fost ales primul la Academia din Paris. Invingătorul care n'are decât șasesprezece ani a primit premiul la Sorbonna în fața Președintelui Lebrun și a ministrului de Instrucție publică.

Un poet latin la Academia Franceză

Despre Joseph de Pesquidoux, noul membru care a intrat la Academie alături de Edmond Jaloux, puțini dintre cititori vor fi avut cunoștință. „Adevărul Li-

JOSEPH DE PESQUIDOUX

terar”, totuși, l'a semnalat cititorilor săi cu vreo cinci, șase ani în urmă.

El are toate darurile care fac din el un artist liric, fără a cădea în defectele ce fac atât de greu echilibrul acestor daruri la cel ce le posedă. E un scriitor spontaneu și un aëd la rasei. Scrisul său e reacțiunea unui suflet nou la impresia unei lumi vechi. El are, ca Mihai Sadoveanu, simțul extraordinar al culorii în toate nuanțele sale, înțelesul și simțul vieții, care intră în operă sub forma unor nenumărate și splendide imagini, ca și sub forma utilității lor imediate, artistic și mistic în acelaș timp.

Joseph de Pesquidoux este un autor care reunește în el, într'un echilibru stabil, sănătos, reveria și acțiunea, frumusețea și utilitatea. Cele două domenii, esteticul și utilul se îmbină și se confundă mereu în opera sa. „Le Livre de Raison” *are în el vivacitatea de senzație fulgerătoare a Colettei, el retrăește lumea cu o sinceritate, o frăgezime și o voluptate, care te face să simți că poetul o descopere, o creiază din nou cu senzibilitatea sa sub ochii noștri, care o văd „cu ochii serii celei dintâi”. Prin tr'un gest spontaneu el leagă prezentul cu vremuri trecute. „Când lumina pune stăpânire pe ființă, zice el vorbind de zilele lungi de vară, de odată avem sentimentul gigantic al unor lupte ne încetate la care sântem față de niște martori...”*

Printr'un gest spontaneu al sufletului său, leagă prezentul de un fapt îndepărtat, situat dincolo de memorie...

Secera țăranilor săi îi amintește de secera pe care Ruth a lăsat-o să cadă la picioarele lui Booz...

Și această raită pe care o face sufletul său mereu în timpuri, dă povestirii o rezonanță și un relief ciudat. Prezentul va avea loc în veșnicie, accidentalul în permanent, umanitatea, în unele din atitudinile sale permanente, acompaniază ritmul vieții moderne, ca în tragediile antice corul acțiunea eroilor. Emană astfel un suflu de epopee a omului, de o poezie specială, îmbinarea firească și nesilită a individului cu cosmicul. Orice lucru e pentru el un obiect de studiu și un prilej de emoție, el le privește cu un ochi de savant umil și supus existenței lor, dar și cu o înflăcărată privire de poet. Pare că s'ar asemăna cu Georgicele. E un imn închinat Franței „par sa grande pitié” pentru pământul ei călcat de dușmani, Franța sa e pretutindeni cu înfrângerile ei temporare și măreția ei veșnică, luminată de o dragoste caldă și vivace. Pesquidoux redă în opera sa un climat de latinitate, *dacă prin aceasta vrem să înțelegem o* realitate *geografică precisă, o rea*litate spirituală, *iar răsfrânte în ele dorința de a scoate la lumină, a stăpâni și a* exprima *mișcările cele mai profunde ale spiritului, melancoliile abscure ale trupului. Ceiace este mai ales latin, este preciziunea formei, a frumuseții, n opera sa cu conture bine desemnate, ceia ce-l face să aibă reacțiuni mai ferme, mai bine determinate de cât Colette. El nu se supune de cât unei singure fatalități: soarele. De aceia se impune ca el să vadă limpede în el și în jurul său. Puterea omului pentru latin este victoria împotriva umbrei; astfel se vădește stăpânirea omului...*

Cartea sa „de raison” dă în adevăr rațiunea de a fi rassei latine, principiile, amintirile și nedejdile sale. Dacă vorbește este pentru ca să lămurească mai bine linia succesivă a familiei, iar de cântă este pentru a reda mai bine emoția ascendenților și a descendenților săi în contact cu lumea reînoită.

Joseph Pesquidoux ne apare astfel ca „poetul patriarhal” *prin excelență, pentru care ansamblul vine în primul loc, cosmicul și apoi individualul.*

Hai Kai

De mult se cunoaște în literatura occidentală această formă a poemelor din Extremul Orient japonez.

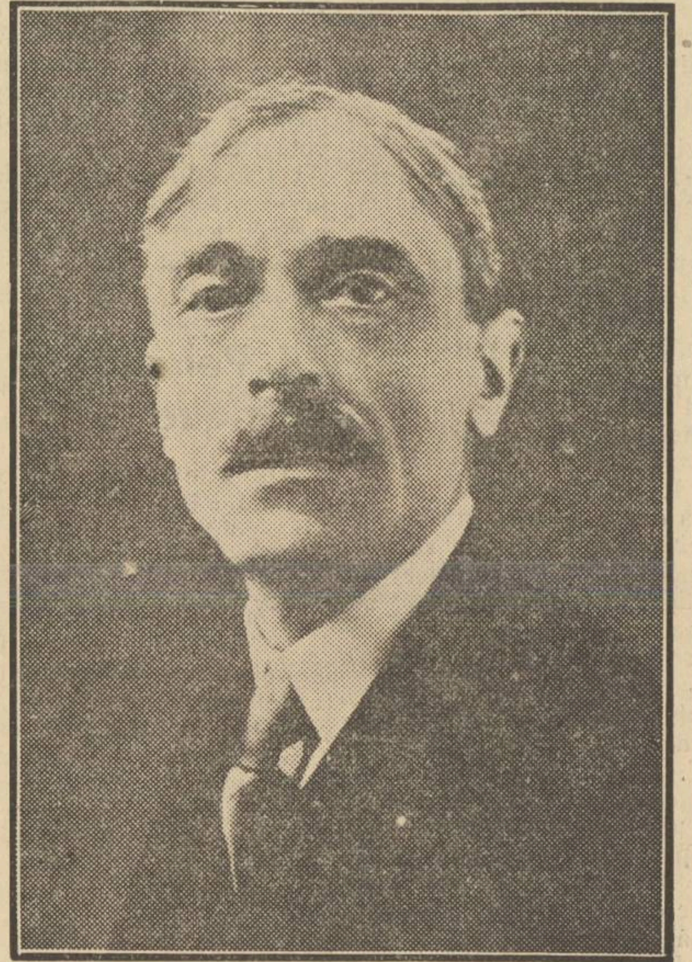
Paul Valéry le-a caracterizat astfel în prefața acordată D-nei Kiku Yamata, pentru volumul său de traduceri în limba franceză:

„Micile bucăți pe care ni le oferiți sânt de ordinea mărimii *unei cugetări. Câteodată această cugetare se reduce atât de grațios la o expresiune de o simplicitate absolută, că poate să se confunde cu o înfiorare, un murmur, trecerea unei arome în suflarea vântului. Poeții Extremului Orient par a fi maeștrii desăvârșiți ai artei de a reduce la esența sa plăcerea infinită de a fi mișcat. Ei aruncă, numai cu o simplă vorbă, sufletul omului în extaz”.*

La Paris a sosit de curând maestrul actual în arta acestei forme de poezie, Takahama Kiyoshi.

Venit cu trei sute de ani după Basho, *el a fost discipolul lui Shi Ki Masoaka, cel căruia se datorează Haï-Kaïul din secolul al XIX-lea și din epoca noastră.*

Takahama Kiyoshi a început prin a fi romancier, dar a cedat atracției unice a poeziei. A scris biografia lui Issa, *un fel de sfântul Francisc de Assisi în Hai Kaï și în curând a ajuns la mare preț în toată Japonia. Ii vin elevi din toate colțurile Japoniei, are discipoli în Manciuria și Coreea. Din toate părțile îi vin*

PAUL VALERY

ofrande și suplicații de a acorda autografe nenumăraților săi admiratori. Iar el acordă acele autografe caligrafiate pe Shishiki, *un pătrat de carton mai mult pictat decât scris.*

Acum câțiva ani nu-l cunoșteam, ne spune Kiku-Yamata, dar iată că întâmplarea m'a făcut să călătoresc cu un om care la fiecare gară era întâmpinat de grupe de adoratori, strânși sub ferestrele compartimentului său. Omul acela era învesmântat cu un kimono și avea o mândră înfățișare. El apărea la fereastră și răspundea închinăciunilor adoratorilor săi, cu simpla clipire din ochi. Era Takahama Kiyoshi.

El editează o revistă consacrată Haï-Kai-ului și numită Hotogisu.

La Londra a fost primit de Pen Club, la Berlin de japonizanții germani. La Paris a ținut o întrunire a Kai-Kaishitor, în timpul căreia le-a dat teme pentru Hai-Kai. Cincizeci de Niponi îl înconjurau și printre ei numai două femei, apoi funcționari de bancă, militari. Toți au compus hai-kai, dar maestrul a ales numai unul bun: Gura Leului.

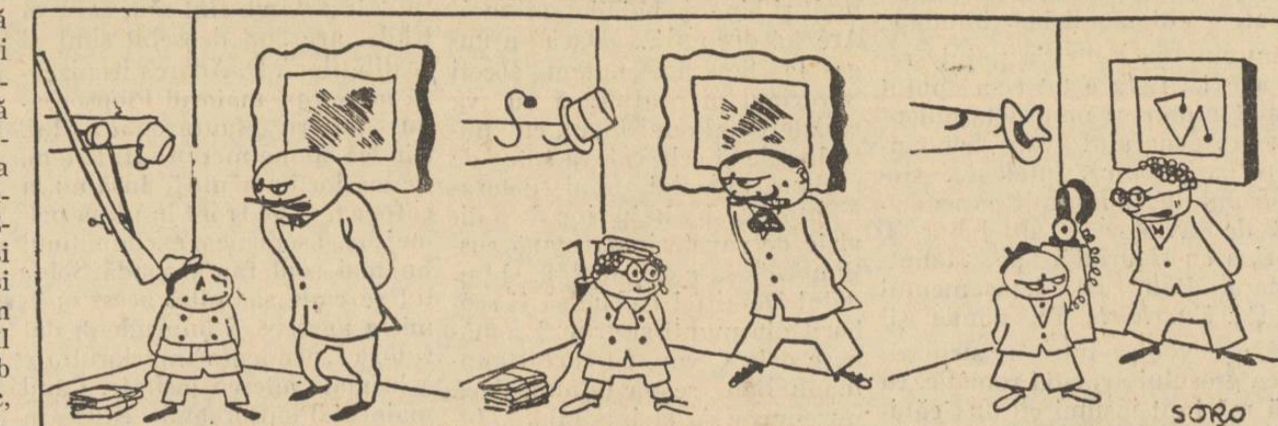
Puțin înainte de plecare a fost întovărășit de mai mulți scriitori francezi la Casa maicilor. Simplu și prietenos Takahama *a recitat câteva din Hai-Kai pe care i le-a inspirat Parisul:*

Hotelul meu este un colț din Paris
De unde contemplez
Luna de primăvară
O femee a Franței trecu:
Ah! Frumusețe
A ramurilor care înmuguresc.

siguranța zilei de mâne a putut fi folositoare și acțiunea oamenilor politici de felul colonelului Stavri, ca o poartă dosnică de scăpare în caz de prăbușire a planului eroic. Insă ceiace este îngăduit omului politic nu e îngăduit soldatului, mai cu seamă în vreme de război. Locotenentul Titel Ursu nu trebuia să fie om de convingeri ci numai soldat. Ce s'ar face o țară, în timp de primejdie, dacă în fiece militar s'ar deștepta omul cu convingerile lui personale și cu atitudini în consecință? Locotenentul Titel Ursu era o canalie.

De altfel, literaricește vorbind, cititorul admiră spiritul gregar, bravada și cruzimea. Scrieți că un aviator a făcut cu o bombă praf o tabără întreagă și copiii chicotesc de bucurie. E trist, dar așa e. Din fericire, spiritul gregar îmblânzește cruzimea cu o finalitate și cu sentimentul solidarității umane. Ca să izbutească dar, o literatură de războiu trebue să fie sincer eroică, adică crudă și umană totdeodată, înțelegând instinctul de apărare colectivă și solidaritatea. Trădarea e odioasă oricui și nu se poate îndreptăți — în roman bineînțeles. Pentruca un autor de scrieri eroice să aibă justa măsură a valorii epice a faptelor, să dea cartea spre citire unui copil. Ceeace reprobează copilul nu e bun. Eroismul e coarda infantilă și fundamentală a umanității și scriitorul trebue s'o ia așa cum este. D. Aderca a crezut că îl poate comenta și explica. Sub raport umanitar și ideologic, acțiunea sa e onorabilă, literaricește însă e sterilă.

G. CALINESCU

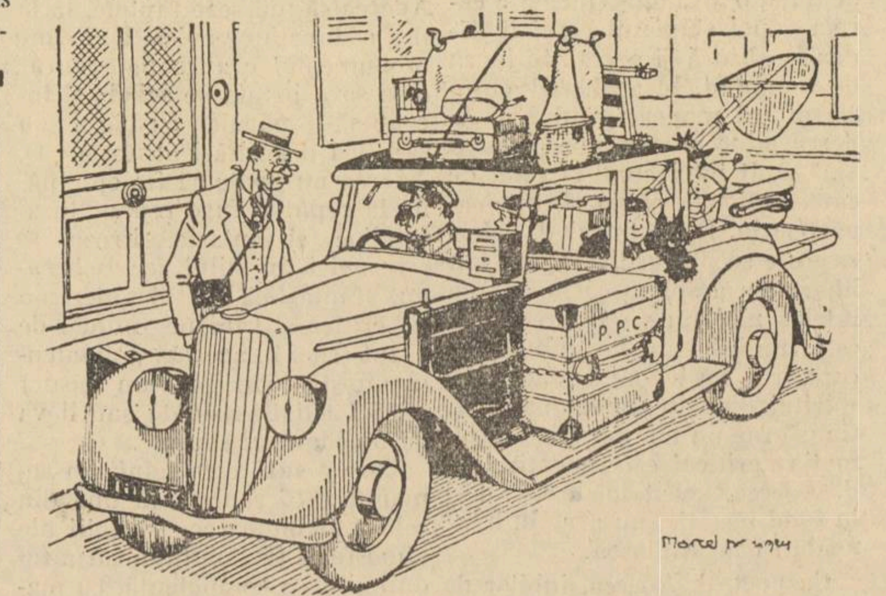
1870 — Ticălosule! Ai numai note rele. Eu, la vârsta ta, eram în toți anii premiantul întâiu...

1900 — Ticălosule! Ai numai note rele. Eu, la vârsta ta, eram în toți anii premiantul întâiu...

1936 — Ticălosule! Ai numai note rele. Eu, la vârsta ta, eram în toți anii premiantul întâiu...

VANZATORUL. — Am onoare să vă salut. Tocmai avem un admirabil torpedo de ocazie.

ȘOFERUL. — La ce gară?
VILEGIATURISTUL. — Știu și eu? D-ta ce părere ai?

Atelierele „Adevĕrul”, str. Const. Mille No. 7—11.